

DIAGNOZA ROZWOJU GMINY HRUBIESZÓW

Załącznik nr 1. do Strategii Rozwoju Gminy Hrubieszów
na lata 2021-2027 (z perspektywą do roku 2030)

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	4
2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY	5
2.1. Lokalizacja gminy oraz jej dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe	5
2.1.1. Położenie administracyjne i geograficzne	5
2.1.2. Rys historyczny	8
2.1.3. Heraldyka	9
2.1.4. Walory przyrodnicze.....	9
2.1.5. Walory historyczne	20
2.2. Infrastruktura, przestrzeń i ochrona środowiska	28
2.2.1. Transport i komunikacja	28
2.2.2. Infrastruktura teleinformatyczna	34
2.2.3. Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa	35
2.2.4. Gospodarka wodno-ściekowa	39
2.2.5. Gospodarka odpadami.....	45
2.2.6. Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w gminie.....	48
2.2.7. Stan zagospodarowania obszaru gminy	51
2.2.8. Obszary strategicznej interwencji Strategii rozwoju województwa ..	62
2.3. Społeczeństwo i jakość życia	70
2.3.1. Demografia	70
2.3.2. Mieszkalnictwo	79
2.3.3. Infrastruktura edukacyjna i rekreacyjna	85
2.3.4. Instytucje kultury	91
2.3.5. Aktywność obywatelska	96
2.3.6. Ochrona zdrowia i opieka społeczna	103
2.3.7. Bezpieczeństwo publiczne	111
2.4. Gospodarka i rynek pracy.....	114
2.4.1. Atrakcyjność inwestycyjna gminy	114
2.4.2. Lokalna przedsiębiorczość.....	116
2.4.3. Rynek pracy.....	123
2.4.4. Turystyka	128
2.4.5. Rolnictwo.....	136
2.5. Jakość rządzenia	138

2.6. Zdolność inwestycyjna gminy	147
3. BARIERY ORAZ POTENCJAŁY ROZWOJU GMINY HRUBIESZÓW	152
4. ANALIZA SWOT	161

1. WPROWADZENIE

Niniejszy dokument stanowi opracowanie na temat sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej Gminy Hrubieszów pod kątem obecnego i przyszłego rozwoju lokalnego. Jest to analiza wyjściowa, która ma służyć przygotowaniu dokumentu „Strategii Rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021-2027 (z perspektywą do roku 2030)”. Diagnozę skonstruowano dla 5 obszarów tematycznych, tj.: 1. Lokalizacja gminy oraz jej dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe, 2. Infrastruktura i przestrzeń, 3. Społeczeństwo i jakość życia, 4. Gospodarka i rynek pracy oraz 5. Zdolność inwestycyjna gminy. Diagnozę kończy analiza mocnych i słabych stron Gminy Hrubieszów (analiza SWOT) oraz identyfikacja potrzeb, barier oraz potencjałów rozwoju gminy.

Prezentując dane, posłużono się perspektywą porównawczą – sytuacja w gminie Hrubieszów została przedstawiona na tle województwa lubelskiego oraz powiatu hrubieszowskiego. Dodatkowo w dokumencie dokonano porównania Gminy Hrubieszów do 4 gmin wiejskich z terenu województwa lubelskiego wybranych na podstawie klasyfikacji funkcjonalnej przygotowanej przez Prof. P. Śleszyńskiego i Prof. T. Komornickiego¹. Zarówno Gmina Hrubieszów, jak i Wojciechów, Kłoczew, Mircze i Werbkowice charakteryzują się zbliżoną liczbą mieszkańców oraz przynależnością do grupy funkcjonalnej H4_GW: gminy wiejskie o intensywnej funkcji rolniczej.

Tabela 1. Jednostki samorządu terytorialnego stanowiące grupę porównawczą

Nazwa gminy	Powiat	Liczba mieszkańców na koniec 2019r.
Hrubieszów	hrubieszowski	9 980
Werbkowice	hrubieszowski	9 272
Kłoczew	Rycki	7 142
Mircze	hrubieszowski	7 007
Wojciechów	łubelski	5 974

Źródło: opracowanie własne

Do przygotowania niniejszej diagnozy wykorzystano dane statystyczne pochodzące z otwartych baz danych, głównie z Banku Danych Lokalnych GUS, a także dane zebrane i przekazane przez Urząd Gminy Hrubieszów. Opierano się również na powszechnie dostępnych raportach, opracowaniach tematycznych oraz informacjach zamieszczanych na oficjalnych stronach internetowych instytucji i JST. Wykorzystane źródła są prezentowane w formie podpisów pod tabelami i wykresami oraz za pomocą przypisów dolnych.

¹ <https://www.systemanaliz.pl/grupy-porownawcze-mrl>

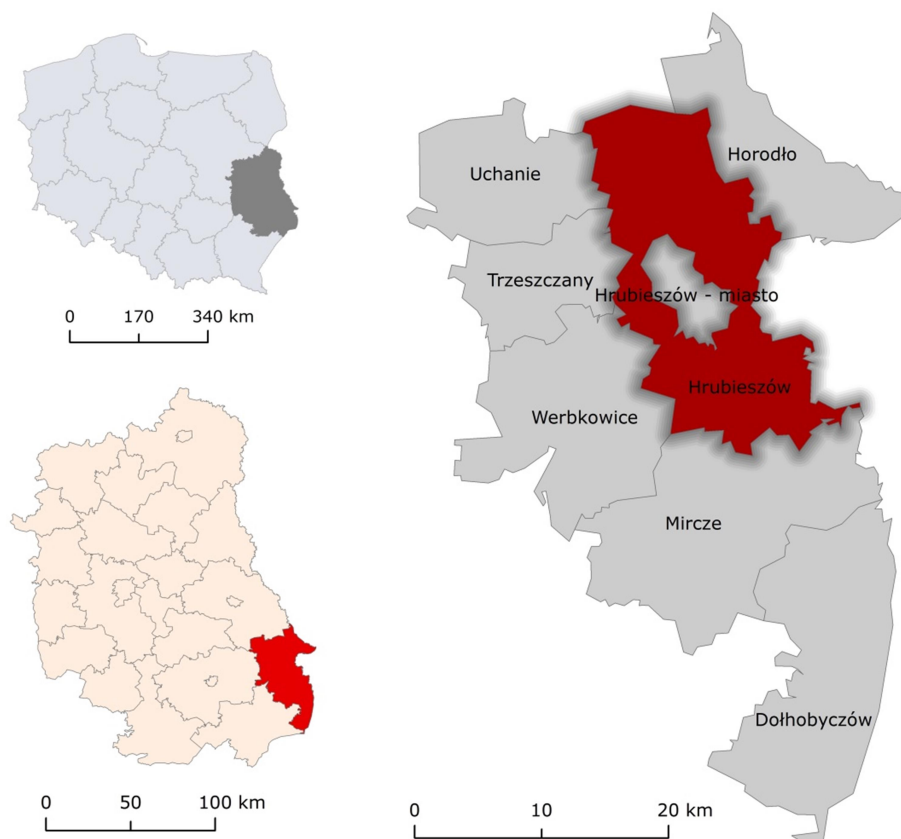
2. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY

2.1. Lokalizacja gminy oraz jej dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe

2.1.1. Położenie administracyjne i geograficzne

Hrubieszów to gmina wiejska, położona w południowo – wschodniej części województwa lubelskiego. Wraz z sześcioma gminami wiejskimi oraz jedną gminą miejską tworzy powiat hrubieszowski. Siedziba gminy znajduje się w mieście Hrubieszów stanowiącym również siedzibę powiatu hrubieszowskiego. Od wschodu gmina graniczy poprzez rzekę Bug z Ukrainą. Przedmiotowa jednostka samorządu terytorialnego graniczy również z gminami na terenie powiatu hrubieszowskiego: gmina miejska Hrubieszów, gmina Horodło, gmina Uchanie, gmina Trzeszczany, gmina Werbkowice i gmina Mircze oraz gmina Białopole położonej w powiecie chełmskim. Gmina zlokalizowana jest w odległości ok. 50 km od Zamościa i Chełma, w odległości ok. 60 km od Krasnegostawu i Tomaszowa Lubelskiego oraz ok 120 km od stolicy województwa – miasta Lublina.

Ryc. 1 Położenie Gminy Hrubieszów na tle powiatu, województwa i kraju

Źródło: Opracowanie własne

W skład Gminy wchodzi 36 sołectw w których zlokalizowanych jest 37 miejscowości, są to: Annapol, Białoskóry, Brodzica, Cichobórz, Czerniczyn, Czortowice, Czumów, Dąbrowa, Dziekanów, Gródek, Husynne, Janki, Kobło, Kosmów, Kozodawy, Kułakowice Pierwsze, Kułakowice Drugie, Kułakowice Trzecie, Łotoszyny, Masłomęcz, Metelin, Mieniany, Moniatycze, Moniatycze-Kolonia, Moroczyn, Nowosiółki, Obrowiec, Stefankowice, Stefankowice-Kolonia, Szpikołosa, Ślipcze, Świerzczów, Teptiuków, Turkołówka, Ubrodowice, Wolica, Wołajowice.

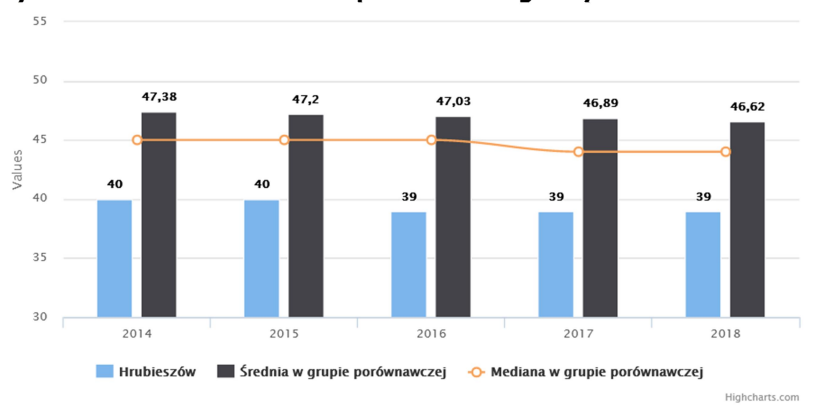
Powierzchnia Gminy Hrubieszów wynosi 259 km² (25 921 ha), co stanowi 20,4% powierzchni powiatu hrubieszowskiego. Pod względem wielkości powierzchni zajmuje pierwsze miejsce wśród 8 gmin powiatu hrubieszowskiego.

Miarą przyporządkowania ludności do danej powierzchni jest wskaźnik gęstości zaludnienia – liczba ludności na 1 km². Wartość tego wskaźnika odzwierciedla strukturę osadniczą danej jednostki terytorialnej.

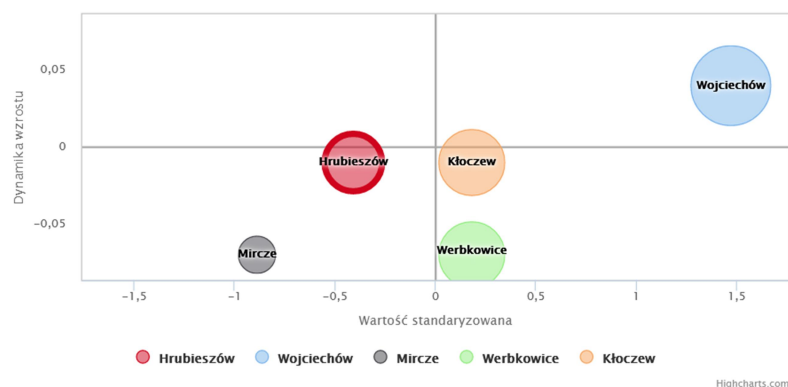
W oparciu o dane Monitora Rozwoju Lokalnego (MRL) stanowiącego narzędzie analityczne pozwalające na syntetyczną ocenę potencjału społeczno-ekonomicznego gminy w czasie i w relacji do innych gmin o podobnej funkcji

w strukturze osiedleńczej kraju², poniżej przedstawiono liczbowe i graficzne porównanie Gminy Hrubieszów do gmin z zidentyfikowanej grupy porównawczej. Wskaźnik gęstości zaludnienia dla Gminy Hrubieszów w 2018 roku wynosił 39 osób /km², była to wartość o 16% niższa od wartości dla średniej dla grupy porównawczej, oraz niższa od wartości środkowej (mediany) o 5 osób/km². Analizując wykres XY należy stwierdzić, że Gmina Hrubieszów charakteryzuje się słabszą sytuacją w odniesieniu do wskaźnika gęstości zaludnienia niż przeciętna w porównywalnych gminach i rozwija się wolniej - jest to sytuacja zdecydowanie niekorzystna.

Wykres 1. Ludność na 1 km² powierzchni gminy

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	40	40	39	39	39
	Wartość standaryzowana	-0.4	-0.39	-0.43	-0.42	-0.41
	Dynamika					-0.01
Grupa porównawcza H4	Średnia	47.38	47.2	47.03	46.89	46.62
	Mediana	45	45	45	44	44

² <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	39	-0.41	-0.01
Wojciechów	74	1.47	0.04
Mircze	30	-0.89	-0.07
Werbkowice	50	0.18	-0.07
Kłoczew	50	0.18	-0.01

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

2.1.2. Rys historyczny

Gmina Hrubieszów powstała w 1973 roku na mocy Uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie z dnia 5 grudnia 1972 roku. Również w zamierzonych czasach Gmina stanowiła atrakcyjne miejsce osadnicze, o czym świadczą prowadzone przez wiele lat odkrycia archeologiczne. Dokonano tu odkrycia nadbużańskiego Gródka oraz rozsławionego na całym świecie Masłomęcza, będący starożytną stolicą regionu osiadłych tutaj Gotów.

W okresie Średniowiecza w historii Gminy wyróżnić należy aktywność Grodów Czerwieńskich. To tu znajdował się jeden z największych na Zamojszczyźnie grodów plemienia Lędzian, zwany Wołyniem, po którym pozostałym śladem jest rozległe grodzisko w Gródku. W XIX wieku funkcjonowało założone w 1816 roku przez księdza Stanisława Staszica Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie z siedzibą w Dziekanowie, które było pierwszą przed spółdzielczą organizacją w Europie.

Obszar Gminy był również miejscem walk podczas wojny polsko-bolszewickiej z 1920 roku, a także działań prowadzonych w czasie pierwszej jak i drugiej wojny światowej.

2.1.3. Heraldyka

Herb Gminy Hrubieszów znajduje się na tarczy herbowej zakończonej w części dolnej półkřęgiem. Tarcza podzielona jest poziomo nieco poniżej połowy wysokości na dwie części, z których górna o kształcie poziomego prostokąta zabarwiona jest na kolor czerwony a dolna o kształcie połowy koła zabarwiona jest na kolor zielony.

Godło zbudowane na bazie koła umieszczone jest centralnie na styku części czerwonej i zielonej tarczy i składa się z następujących elementów: trzydziestu pięciu jednakowej wielkości wycinków koła o barwie żółtej /złotej/ ułożonych centrycznie dookoła małego koła o barwie białej /srebrnej/ z symbolicznym nawiązaniem do herbu miasta Hrubieszowa – głowa jelenia i dwa krzyże między rogami. Taki układ godła nawiązuje do położenia Gminy Hrubieszów wokół miasta Hrubieszowa a wycinki koła symbolizują sołectwa wchodzące w skład Gminy. Na czerwonym polu tarczy znajdują się po obu stronach symetrycznie dwa stylizowane kłosy zboża w kolorze żółtym /złotym/ ustawione pionowo, z łodyżkami w kolorze żółtym /złotym/ wychodzącymi z części zielonej tarczy. Jest to nawiązanie do rolniczego charakteru Gminy Hrubieszów. W górnej części czerwonego pola tarczy znajduje się pozioma wstęga koloru białego /srebrnego/ symetrycznie załamana z umieszczoną na części środkowej datą "1973" oznaczającą rok utworzenia Gminy Hrubieszów. Data oraz element z herbu miasta Hrubieszowa w środkowej części godła wykonane są kolorem czarnym.

Ryc. 2. Herb Gminy Hrubieszów

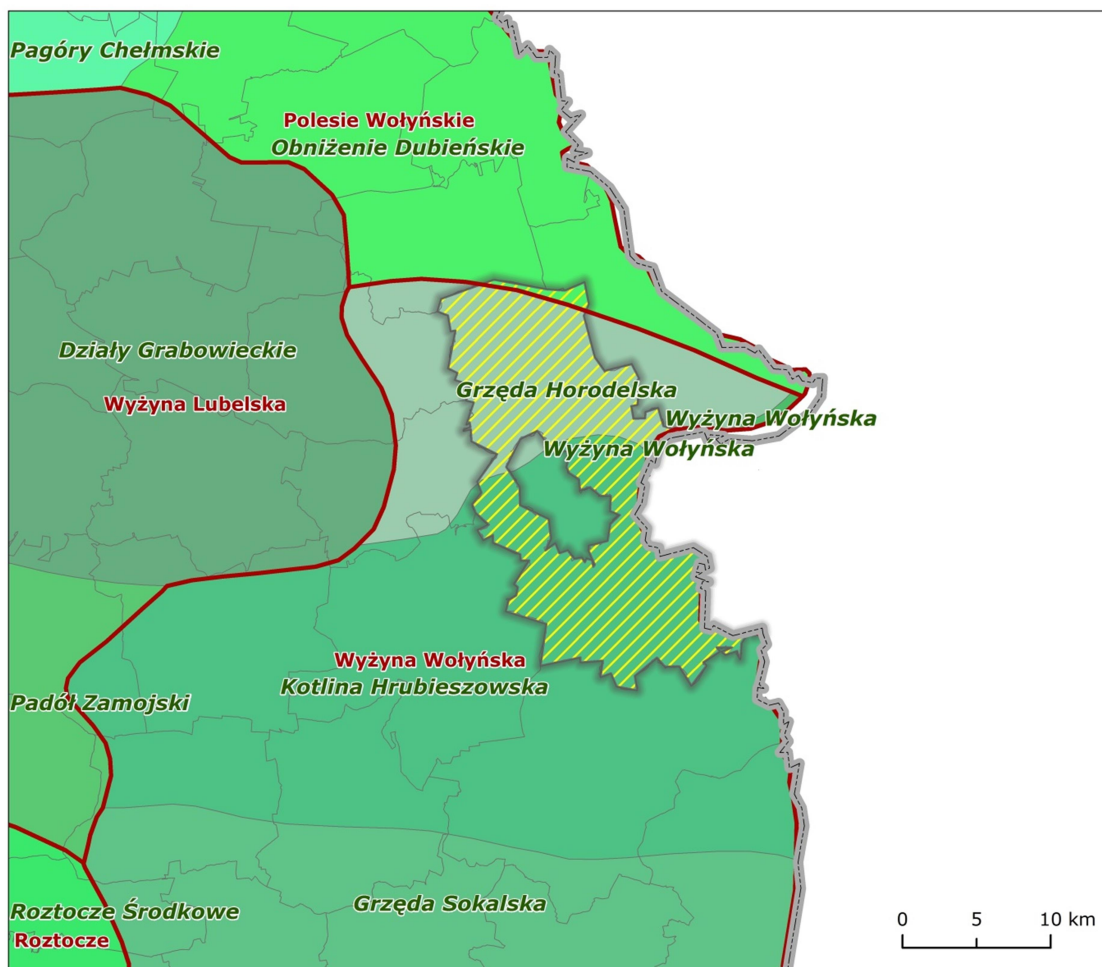
Źródło: <https://www.hrubieszow-gmina.pl/gmina/herb-gminy-hrubieszow>

2.1.4. Walory przyrodnicze

Zarówno walory i stan jakościowy środowiska naturalnego należy uznać za istotny element atrakcyjności jednostek terytorialnych w kontekście osadniczym, turystycznym, jak również inwestycyjnym. Pod tym względem Gminę Hrubieszów zaliczyć należy do jednej z najatrakcyjniejszych pod względem położenia przyrodniczego.

Pod względem fizycznogeograficznym Gmina położona jest na granicy trzech mezoregionów: Grzęda Horodelska, Kotlina Hrubieszowska i Obniżenie Dubienki.

Ryc. 3. Położenie fizycznogeograficzne Gminy Hrubieszów

Źródło: opracowanie własne

Według danych GUS, na terenie Gminy Hrubieszów znajdowało się 6 180,50 ha obszarów prawnie chronionych. Największy obszarowo obiekt ochrony przyrody stanowi Strzelecki Park Krajobrazowy wraz z otuliną - położony w północnej części gminy, którego powierzchnia wraz z otuliną na obszarze gminy wynosi 3 335 ha (1 900 ha powierzchnia parku krajobrazowego). Park chroni zwarty kompleks Lasów Strzeleckich wraz z fragmentem doliny Bugu, jest to największy kompleks leśny Gminy. Park położony jest administracyjnie na obszarze powiatu chełmskiego (Dubienka, Białopole) i powiatu hrubieszowskiego (Horodło, Hrubieszów).

Obszar Strzeleckiego Parku Krajobrazowego³ jest słabo urzeźbiony i ma charakter równinny – bardziej urozmaicona jest jedynie południowo-wschodnia część otuliny parku, gdzie różnice wzniesień dochodzą do kilkudziesięciu metrów.

³ <https://parki.lubelskie.pl/parki-krajobrazowe/strzelecki-park-krajobrazowy/o-parku>

Rzeźba terenu kształtowana była przez procesy akumulacji, głównie typu jeziornego, lodowcowego i rzeczno-lodowcowego. Dlatego w krajobrazie tego terenu występują głównie równiny akumulacyjne w niewielkim stopniu przeobrażone przez denudację, rozcięte płytkimi i często niewyraźnymi dolinami rzecznyymi. Najbardziej czytelną formą jest rozległa dolina Bugu, osiągająca największą szerokość w północnej części Parku. Ta naturalna rzeka tworzy na tym odcinku liczne zakola oraz starorzecza zwane „bużyskami”. Jej dolina wypełniona jest głównie półnaturalnymi łąkami wilgotnymi, miejscowo urozmaiconymi pozostałościami lasów łągowych. Mniejsze rzeki Parku to Wełnianka płynąca wzdłuż jej zachodniej granicy i Ubrodowica, która przecina poprzecznie główny kompleks leśny.

W parku dominują żyzne siedliska leśne. Wyróżniono tu 12 typów siedliskowych lasu, wśród których dominują las świeży, las mieszany świeży i las wilgotny, mniejszy jest tu udział olsów, lasów mieszanych, borów mieszanych, borów świeżych. W drzewostanie dominuje dąb szypułkowy, sosna i grab. Jako domieszki występują brzoza, jawor, osika, jesion, lipa drobnolistna, olsza czarna. Większość drzewostanów charakteryzuje się wielogatunkowym składem i wielopiętrowością. Charakterystycznym gatunkiem runa lasów Strzeleckiego Parku Krajobrazowego jest barwinek pospolity. Nasadzenia sosnowe, stosowane w minionych latach, nie wpłynęły w dużym stopniu na skład gatunkowy runa, które w dużym stopniu pozostało typowo łąkowe. Inną osobliwością jest występowanie sosny tzw. matczańskiej, stanowiącej lokalny ekotyp tego gatunku. Charakteryzuje się ona dachówkowato odstającą korą. Dolinę Bugu zajmował niegdyś łąg wierzbowo – topolowy, który odtworzył się naturalnie po ukraińskiej stronie doliny Bugu. W parku stwierdzono występowanie 35 gatunków roślin objętych ochroną prawną. Na obszarach leśnych rośnie obuwik pospolity, buławniki wielokwiatowy i czerwony, mącznik dachówkowaty, lilia złotogłów. Objęte częściową ochroną pluskwica europejska, parzydło leśne. Na łąkach można spotkać: pełnika europejskiego, goździka pysznego, starodub łąkowy oraz bardzo rzadki, posiadający jedynie kilka stanowisk w kraju groszek szerokolistny.

Na terenie parku występują m.in. jastrząb, krogulec, myszołów, trzmiełojad, orlik krzykliwy, bocian czarny, jarząbek, siniak, muchołówka mała, oraz muchołówka białoszyja, która osiąga w tym miejscu rekordowe w skali europejskiej zagęszczenie. W wysokich piaszczystych brzegach Bugu norki wygrzebują brzegówki i zimorodki. W dolinach rzek występują, takie gatunki jak: błotniak łąkowy i stawowy, rybitwa białowąsa, derkacz, słowik szary i rdzawy, krwawodziób, czajka, dubelt, bąk, a w nadrzecznych zaroślach można odnaleźć gniazda remiza. Wśród ssaków warto wymienić występowanie bobra, wydry, a także nietoperzy m.in. borowca Leislera i nocka Bechsteina – gatunki z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt, a także: borowca wielkiego, mopka, nocka rudego, gacka brunatnego, mroczka posrebrzanego, nocka Natterera. Gromadę gadów reprezentuje zagrożony w Europie żółw błotny. Naturalne koryto Bugu kryje w swoich wodach bogactwo ichtiofauny z osiagającymi duże rozmiary sumami

i szczupakami. W Lasach Strzeleckich występuje jedna z najliczniejszych w kraju populacji motyla – przeplatki maturny, którego występowanie związane jest obecnością wilgotnych lasów i podmokłych łąk.

Tabela 2. Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w gminach powiatu hrubieszowskiego (dane za rok 2019)

	Powiat hrubieszowski	Dołhobyczów	Horodło	Hrubieszów	Mircze	Uchanie	Miasto Hrubieszów
Obszary chronione ogółem (ha)	24 780,82	5 207,10	9 051,72	6 180,50	4 307,50	34,00	0,00
parki narodowe (ha)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
rezerваты przyrody	98,40	27,10	37,30	0,00	0,00	34,00	0,00
parki krajobrazowe (ha)	5 235,00	0,00	3 335,00	1 900,00	0,00	0,00	0,00
rezerваты i pozostałe formy ochrony przyrody w parkach krajobrazowych (ha)	37,30	0,00	37,30	0,00	0,00	0,00	0,00
obszary chronionego krajobrazu (ha)	19 277,50	5 180,00	5 700,00	4 090,00	4 307,50	0,00	0,00
rezerваты i pozostałe formy ochrony przyrody na obszarach chronionego krajobrazu (ha)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
użytki ekologiczne (ha)	207,22	0,00	16,72	190,50	0,00	0,00	0,00

Źródło: BDL GUS

Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu we wschodniej części Gminy, obejmując tereny bezpośrednio związane z Bugiem. Utworzony⁴ w 1997 roku Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu zajmuje powierzchnię 11 970 ha i obejmuje fragment doliny Bugu pomiędzy miejscowościami: Kryłów i Horodło. W podziale administracyjnym kraju obszar ten leży na wschodnich terenach trzech gmin: Horodło, Hrubieszów i Mircze. Wschodnia granica NOCHK biegnie wzdłuż granicy z Ukrainą, na całej długości (59,5 km) opierając się na rzece Bug, która bierze swój początek na Wyżynie Podolskiej stanowiąc na odcinku ponad 300 km granicę Polski z Ukrainą i Białorusią. Granica południowa NOCHK pokrywa się z północną granicą Dołhobyczowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Malowniczość krajobrazu tych terenów wynika z sąsiedztwa dwóch mezoregionów: wzniesień Grzędy Horodelskiej oraz obniżenia terenu zwanego Kotliną Hrubieszowską. Walory krajobrazowe potęguje nieuregulowana, silnie meandrująca rzeka Bug, która przebija się przez wzniesienia, tworząc strome skarpy oraz malownicze rozlewiska i urokliwe odcinki starorzeczy. Różnice wysokości bezwzględnych na całym obszarze NOCHK są stosunkowo niewielkie,

⁴<https://parki.lubelskie.pl/obszary-chronionego-krajobrazu/nadbuzanski-obszar-chronionego-krajobrazu-powiat-hrubieszowski/o-ochk>

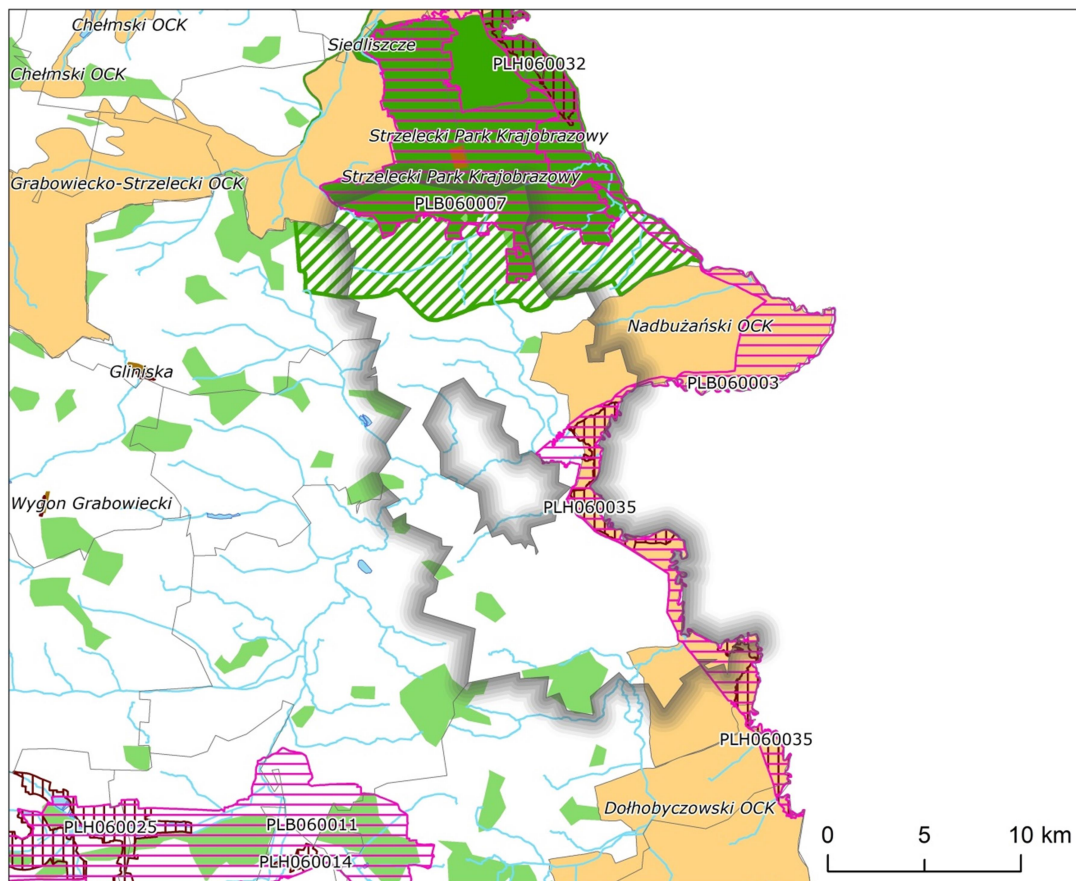
najniższy punkt znajduje się w dolinie Bugu na południe od Horodła (172,8 m n.p.m.), natomiast najwyższym punktem Grzędy Horodelskiej jest wyniosłość w okolicach Strzyżowa (230,7 m n.p.m.). Charakterystyczny dla tego obszaru jest niemal całkowity brak lasów, porastających jedynie 3,3% jego powierzchni. Niewielkie kompleksy leśne spotyka się jedynie w środkowej i południowej części obszaru w okolicach miejscowości Ślipcze i Husynne. Przyczyną tak niskiej lesistości jest bardzo dobra jakość gleb powstałych na lessowej skale macierzystej. Gleby wytworzone na lessach mają doskonałe właściwości fizyczne, są przewiewne, przepuszczalne, a jednocześnie mogą magazynować duże ilości wody. To właśnie jest przyczyną wylesiania i wykorzystywania gruntów przede wszystkim na cele rolnicze. Należy podkreślić, że dominują tutaj żyzne czarnoziemy.

W szacie roślinnej omawianego obszaru dominują zbiorowiska dolin rzecznych. Lasy i zarośla wierzbowe występujące wzdłuż koryta Bugu należą do zespołu wiklin nadrzecznych. Gatunkami panującymi są wierzba wiciowa i wierzba trójpręcikowa, rosnące na brzegach rzeki, w zasięgu przeciętnych stanów wody. Zarośla wiklinowe występują tu jako trwałe zbiorowiska naturalne, co związane jest z zahamowaniem sukcesji przez coroczny spływ kry, uniemożliwiający wyrastanie drzew. W zasięgu wysokich stanów wód występuje łęg topolowo – wierzbowy.

W dolinie Bugu i mniejszych cieków wodnych zdecydowanie panują eutroficzne zbiorowiska trawiaste: szuwar trawiasty i łąka owsicowa. To ostatnie zbiorowisko charakteryzuje się obecnością szlachetnych miękkolistnych traw darniowych, takich jak owsica łąkowa. Na stromych lessowych i wapiennych zboczach doliny nadbużańskiej wykształciły się bogate w gatunki murawy z roślinnością ciepłolubną, z zanikającym na Zamojszczyźnie zespołem fioletowo kwitnącej szaławii łąkowej i rutewki mniejszej. Są one reliktem ciepłego okresu w historii Ziemi, który nastąpił po ostatnim zlodowaceniu. W tym czasie, na niemal bezleśny obszar Polski wkroczyły gatunki związane z regionami: śródziemnomorskim i czarnomorskim. Spośród nich spotykamy tu m.in. jedyne w Polsce stanowisko szczodrzeńca zmiennego i jedno z trzech żmijowca czerwonego oraz osobliwe rośliny pasożyty: zarazy, z powodu braku chlorofilu wyglądające na zwiędłe lub uschnięte.

Przez obszar Gminy Hrubieszów przebiega korytarz ekologiczny Dolina Środkowego Bugu GKW-4A .

Ryc. 4. Obszary chronione i kompleksy leśne w Gminie Hrubieszów

Legenda

□ gminy

■ lasy i zadrzewienia

■ zbiorniki wodne

— rzeki i ciekii wodne

Obszary Natura 2000:

■ obszary specjalnej ochrony ptaków

■ obszary specjalnej ochrony siedlisk

Forma ochrony:

■ Park Narodowy

■ Otulina Parku Narodowego

■ Park Krajobrazowy

■ Otulina Parku Krajobrazowego

■ Obszar Chronionego Krajobrazu

■ Rezerwat

Źródło: opracowanie własne

Kolejną formą ochrony przyrody jest użytek ekologiczny „Błonia Nadbużańskie” oraz 1 pomnik przyrody.

Obszar gminy objęty jest również siecią obszarów Natura 2000 występują tu ostoje⁵:

- ♦ obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO) **PLB060003 Dolina Środkowego Bugu** - obszar ten wyznaczony został rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. Na terenie Gminy Hrubieszów obejmuje obszar 2159 ha. Są to tereny miejscowości: Husynne i Teptiuków (pomiędzy drogą krajową nr 74 i rzeką Bug) oraz Gródek (na północ od rzeki Huczwa, a także pomiędzy drogami gminną nr 111097 L, powiatową nr 3431 L, gminną nr 111092 L i powiatową nr 3432 L, a rzeką Bug), Czumów, Ślipcze i Kosmów (pomiędzy drogą powiatową nr 3432 L i rzeką Bug, do południowej granicy gminy). Na terenie Gminy Hrubieszów zasięg tego obszaru pokrywa się częściowo z Nadbużańskim Obszarem Chronionego Krajobrazu i użytku ekologicznego „Błonia Nadbużańskie”. Całkowita powierzchnia tego obszaru wynosi 28096,59 ha na terenie gmin: Dołhobyczów, Dorohusk, Dubienka, Hanna, Horodło, Hrubieszów (wiejska), Kodeń, Mircze, Ruda - Huta, Sławatycze, Terespol (wiejska), Włodawa (wiejska), Wola Uhruska. Celem wyznaczenia ww. obszaru jest ochrona populacji dziko występujących ptaków oraz utrzymanie ich siedlisk w niepogorszonym stanie. Na obszarze występuje ostoja ptasia o randze europejskiej. Występuje tu co najmniej 27 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 10 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: błotniak łąkowy, bocian biały, derkacz, dzięcioł białoszyi, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna, zimorodek, brodziec piskliwy, krwawodziób, rybitwa białoskrzydła, rycyk; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują: bąk, błotniak stawowy, podróżniczek i jarzębatka; występuje >5% krajowej populacji lęgowej brzegówki. Bogata flora roślin naczyniowych, w tym wiele gatunków rzadkich i zagrożonych w Polsce.

Za przedmioty ochrony na obszarze OSO Dolina Środkowego Bugu uznano ptaki:

- Błotniak łąkowy (*Circus pygargus*),
- Derkacz (*Crex crex*),
- Batalion (*Philomachus pugnax*),
- Rybitwa białowąsa (*Clidonias hybridus*),
- Rybitwa czarna (*Chlidonias niger*),
- Zimorodek zwyczajny (*Alcedo atthis*),
- Dzięcioł białoszyi (*Dendrocopos syriacus*),
- Rycyk (*Limosa limosa*),

⁵ natura2000.pdf (hrubieszow-gmina.pl)

- Krwawodziób (*Tringa totanus*),
 - Brodziec piskliwy (*Actitis hypoleucos*),
 - Rybitwa białoskrzydła (*Chlidonias leucopterus*).
- ♦ obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO) **PLB060007 Lasy Strzeleckie**
Obszar ten wyznaczony został rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. Na terenie Gminy Hrubieszów obejmuje obszar 1961,5 ha. Całkowita powierzchnia tego obszaru wynosi 8749,48 ha na terenie gmin: Białopole, Dubienka, Horodło i Hrubieszów. Celem wyznaczenia obszaru jest ochrona populacji dziko występujących ptaków oraz utrzymanie ich siedlisk w nie pogorszonym stanie. Na terenie Gminy Hrubieszów zasięg tego obszaru pokrywa się w przeważającej większości ze Strzeleckim Parkiem Krajobrazowym. Za przedmioty ochrony na obszarze OSO Lasy Strzeleckie uznano:
 - a) gatunki objęte art. 4 dyrektywy 2009/147/WE i gatunki wymienione w załączniku II do dyrektywy 92/43/WG:
 - Trzmielojad (*Pernis apivorus*),
 - Orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*),
 - Muchotłówka białoszyja (*Ficedula albicollis*).
 - ♦ specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO) **PLH060035 Zachodniowołyńska Dolina Bugu** - obszar ten zatwierdzony został Decyzją Komisji Europejskiej C(2008)8039) z dnia 12 grudnia 2008 r. Na terenie Gminy Hrubieszów obejmuje obszar 864,78 ha. Są to tereny nadbużańskich miejscowości: Husynne, Teptiuków, Gródek, Czumów, Ślipcze i Kosmów. Całkowita powierzchnia tego obszaru wynosi 1556,11 ha na terenie gmin: Hrubieszów, Mircze i Dołhobyczów. Na terenie Gminy Hrubieszów zasięg tego obszaru pokrywa się częściowo z Nadbużańskim Obszarem Chronionego Krajobrazu i użytku ekologicznego „Błonia Nadbużańskie”. Obszar ten obejmuje dwa lewobrzeżne fragmenty doliny Bugu (do granicy państwowej) na odcinku, gdzie rzeka ta przepływa przez Wyżynę Zachodniowołyńską: południowy fragment znajduje się w rejonie Kryłowa (dla Gminy Hrubieszów: Kosmowa), a północny w rejonie odcinka pomiędzy Husynnym a Ślipczem. Na tych odcinkach rzeka silnie meandruje, towarzyszą jej liczne starorzecza. W dnie doliny występuje mozaika wielogatunkowych, ekstensywnie użytkowanych łąk, zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych, lokalnie także łąk kalcyfilnych (ze związku *Calthion*) oraz zarośla i płyty lasów łągowych. Strome zbocza doliny Bugu porastają murawy kserotermiczne. Celem wyznaczenia obszaru jest ochrona fragmentu doliny Bugu ze starorzeczami, wilgotnymi łąkami oraz lasami łągowymi. Na odcinku pomiędzy miejscowościami Czumów i Gródek występują strome zbocza lessowe z roślinnością ciepłolubną. Kilka najcenniejszych przyrodniczo fragmentów tych zboczy objętych zostało w 1960 r. ochroną w formie pomnikowego stanowiska roślinności kserotermicznej o powierzchni 0,27 ha. W latach

dziewięćdziesiątych XX w. płaty te włączono w skład użytku ekologicznego „Błonia Nadbużańskie”.

Zachodniowołyńska Dolina Bugu jest obszarem ważnym dla zachowania bioróżnorodności. Występują tu dobrze zachowane siedliska nadbrzeżne dużej rzeki. Łącznie 8 zidentyfikowanych tu rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG zajmuje ponad 60% obszaru. Jest to także jedno z trzech stanowisk w Polsce żmijowca czerwonego. Populacja ta była silnie zagrożona, ale została zasilona osobnikami z hodowli i rozwija się dobrze. Murawy i zarośla kserotermiczne to również ważne biotopy bogatej fauny owadów. Stwierdzono tu m. in. występowanie 176 gatunków ryjkowców, z czego 61% to gatunki kserotermiczne. Lessowe i gliniaste ścianki koło wsi Gródek zasiedlane są przez interesujące pszczołowate i przez żołą. Ogółem stwierdzono tu występowanie 14 gatunków zwierząt z Załącznika II. Cała dolina Bugu jest uznawana za korytarz ekologiczny rangi europejskiej, w "Paneuropejskiej strategii ochrony różnorodności biologicznej i krajobrazowej" zaliczona do 10 systemów rzecznych Europy, którym nadaje się priorytet ochrony środowiska przyrodniczego. Za przedmioty ochrony na obszarze SOO Zachodniowołyńska Dolina Bugu uznano:

a) typy siedlisk przyrodniczych:

- Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*, kod 3150,
- Murawy kserotermiczne (*Festuco-Brometea*), kod 6210,
- Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*), kod 6410,
- Ziołorośla górskie i ziołorośla nadrzeczne (*Adenostylin alliariae Convolvul etalia sepium*), kod 6430,
- Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*), kod 6510,
- Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *TilioCarpinetum*), kod 9170,
- Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion*), kod 91E0,

b) gatunki objęte art. 4 dyrektywy 2009/147/WE i gatunki wymienione w załączniku II do dyrektywy 92/43/WG:

- Wydra (*Lutra lutra*),
- Kumak nizinny (*Bombina bombina*),
- Boleń (*Aspius aspius*),
- Różanka (*Rhodeus sericeus amarus*),
- Piskorz (*Misgurnus fossilis*),
- Koza pospolita (*Cobitis taenia*),
- Trzepla zielona (*Ophiogomphus cecilia*),
- Modraszek telejus (*Maculinea telejus*),
- Czerwończyk nieparek (*Lycaena dispar*),
- Modraszek nausitous (*Maculinea nausithous*),
- Żmijowiec czerwony (*Echium russicum*).

- ♦ **Specjalny obszar ochrony siedlisk (SOO) PLH060099 Uroczyska Lasów Strzeleckich** - obszar ten zatwierdzony został Decyzją Komisji Europejskiej (2011/64/UE) z dnia 10 stycznia 2011 r. Na terenie Gminy Hrubieszów obejmuje obszar 1498,86 ha. Są to tereny miejscowości: Kułakowice Trzecie, Stefankowice, Stefankowice Kolonia, Ubrodowice, Annapol i Białokóry. Całkowita powierzchnia tego obszaru wynosi 3598,6 ha na terenie gmin: Hrubieszów, Białopole, Dubienka i Horodło. Podzielony jest na dwie części, mniejszą na północy Lasów Strzeleckich i większą, na południu. Na terenie Gminy Hrubieszów zasięg tego obszaru pokrywa się w przeważającej większości ze Strzeleckim Parkiem Krajobrazowym. Za przedmioty ochrony na obszarze SOO Uroczyska Lasów Strzeleckich uznano:
 - a) typy siedlisk przyrodniczych:
 - Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*), kod 6510,
 - Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio Carpinetum*), kod 9170,
 - Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albobfragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion*), kod 91E0,
 - b) gatunki objęte art. 4 dyrektywy 2009/147/WE i gatunki wymienione w załączniku II do dyrektywy 92/43/EWG:
 - Mopek (*Barbastella barbastellus*),
 - Nocek Bechsteina (*Myotis bechsteinii*),
 - Bóbr europejski (*Castor fiber*),
 - Traszka grzebieniasta (*Triturus cristatus*),
 - Kumak nizinny (*Bombina bombina*),
 - Przeplatka maturna (*Hypodryas maturna*),
 - Modraszek telejus (*Maculinea telejus*),
 - Czerwończyk nieparek (*Lycaena dispar*),
 - Modraszek nausitous (*Maculinea nausithous*),
 - Przeplatka aurinia (*Euphydryas aurinia*),
 - Zagłębek bruzdkowany (*Rhysodes sulcatus*),
 - Czerwończyk fioletek (*Lycaena helle*),
 - Starodub łąkowy (*Angelica palustris*),
 - Obuwik pospolity (*Cypripedium calceolus*),
 - Dzwonecznik wonny (*Adenophora lilifolia*).

Na obszarze Gminy Hrubieszów występują także obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych. Ochronie takiej podlegają grunty rolne klas bonitacyjnych od I do IV oraz V-VI klasy gleby pochodzenia organicznego, grunty leśne oraz torfowiska i oczka wodne, stale lub okresowo podmokłe. W Gminie Hrubieszów przeważają czarnoziemy zdegradowane i gleby brunatne właściwe wytworzone z utworów lessowych zwykłych i ilastych. W dolinie rzeki Huczwy wytworzyły się mady wytworzone z osadów aluwialnych o składzie pyłu zwykłego lub ilastego. W części północnej i na wschód od Hrubieszowa niewielkie powierzchnie zajmują gleby pseudobelicowe, rdzawe

i brunatne kwaśne wykształcone na piaskach gliniastych luźnych i słabogliniastych oraz pyłach zwykłych. Zgodnie z danymi Urzędu Gminy dominujące są gleby bardzo dobre i dobre (klasy od I do III), które stanowią w sumie 95,5% gruntów ornych. Gleby IV – VI klasy bonitacyjnej zajmują niewielkie powierzchnie gruntów ornych – 4,5%. Wśród użytków zielonych dominują gleby klasy III – IV i stanowią 79,5% powierzchni tych użytków⁶.

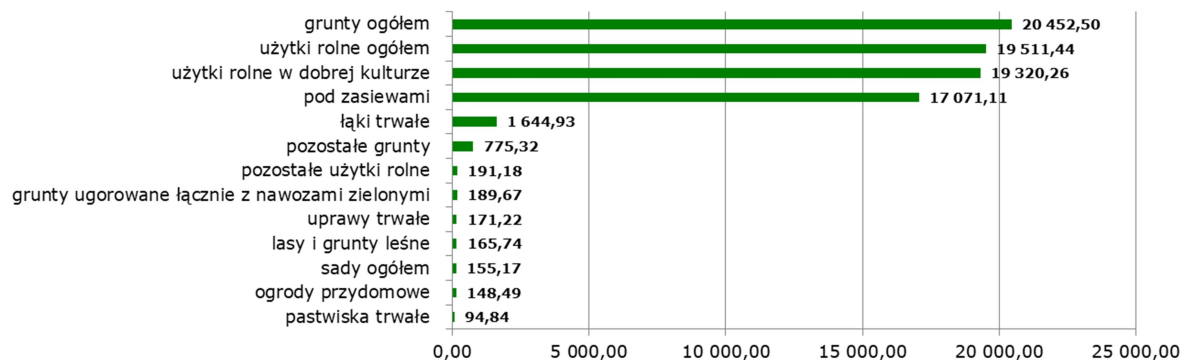
Tabela 3. Klasy bonitacyjne użytków rolnych Gminy Hrubieszów

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia (ha)	Udział procentowy w użytkach rolnych (%)
I	3 695,99	16,98
II	9 300,99	42,73
III	1 451,14	6,67
IIIa	4 246,86	19,51
IIIb	1 076,69	4,95
IV	734,35	3,37
IVa	542,06	2,49
IVb	165,80	0,76
V	291,92	1,34
VI	71,10	0,33
VIz	3,44	0,01
Bez klasowe	187,99	0,86
Razem	21 768,35	100,00

Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów

Poniżej przedstawiono strukturę użytkowania gruntów w oparciu o Powszechny Spis Rolny przeprowadzony w 2010 roku.

Wykres 2. Struktura użytkowania gruntów w Gminie Hrubieszów (w ha)

Źródło: BDL GUS

Wskaźnik lesistości w gminie w 2019 r. wyniósł 11,7%, przy średniej dla powiatu 13,1% i województwa 23,3%. Pod względem struktury własnościowej przeważają grunty leśne publiczne Skarbu Państwa, które stanowią 94,9%, natomiast

⁶ Raport o stanie Gminy Hrubieszów za 2019 rok

prywatne zajmują jedynie 5,05% powierzchni leśnej. Powierzchnia lasów ogółem w Gminie wynosi 3 092,40 ha.

2.1.5. Walory historyczne

Gmina Hrubieszów stanowi obszar na którym spotkać można liczne zabytkowe obiekty, świadczące o jego wielokulturowości i bogatej historii. Poniżej wykaz z rejestru zabytków wpisanych do zasobu województwa lubelskiego.

Tabela 4 Wykaz zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego

Załącznik Nr 1 do obwieszczenia Nr 1/2021 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 12 stycznia 2021 r. wykaz zabytków wpisanych do rejestru "A" zabytków nieruchomych województwa lubelskiego według stanu na dzień 31 grudnia 2020 R.

Miejscowość i zakres wpisu	Dokumentacja fotograficzna	Nr w rejestrze zabytków
Cichobórz Cmentarz wojenny z I wojny świat., w gran. działki wskazanej w dec., wg zał. mapy i karty cmentarza.	Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów	A/1547
Czumów Pałac, wraz z otaczającymi pozostałościami parku	Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów	A/602

Dziekanów Kaplica grobowa Grotthusów na terenie cmentarza grzebalnego, wraz z marmurowymi epitafiami Onufrego i Krzysztofa Grotthusów i najbliższym otoczeniem - w gran. Działki		A/589
Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów		
Dziekanów Dawna rządówka i kuźnia w zabudowaniach d. Fundacji Staszicowskiej Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego		A/25
Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów		
Janki Kościół filialny rzymskokat. pw. Matki Boskiej Różańcowej wraz z wyposażeniem wnętrza - przeniesiony z miejscowości Zawalów gm. Miączyn pow. zamojski		-
Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów		

Kobło Cmentarz wojenny z I wojny świat., w gran. działki (wskazanej w postanowieniu)		A/1546
Mieniany Kaplica grobowa rodziny de Magóra Madan, w gran. otaczającego szpaleru drzew		A/547
Moniatycze Kościół paraf. rzymskokat. pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła, wraz z wyposażeniem wnętrza, otoczenie w gran. cmentarza kościelnego, dzwonnica		A/85

Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów

Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów

Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów

Moniatycze Najstarsza część cmentarza grzebalnego d. rzymskokat. I greckokat., obc. rzymskokat.), wraz z nagrobkami i drzewostanem, w gran. działki wskazanej w dec.,	Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów	A/1585
Moroczyn Zespół dworski: dwór, spichlerz, park, stawy między pałacem i parkiem, aleja dojazdowa od wschodu, słup z rzeźbą św. Jana Nepomucena	Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów	A/690
Stefankowice Park dworski (o pow. wskazanej w dec.), kuźnia i aleja lipowa poza parkiem	Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów	A/1450

Szpikołosy Dawna cerkiew ob. kościół paraf. rzymskokat. pw. MB Łaskawej, wraz z wyposażeniem wnętrza, dzwonnica, otoczenie z drzewostanem -w gran. cmentarza kościelnego i skarpa wzgórza na którym jest usytuowany kościół		A/86
Szpikołosy Cmentarz wojenny z I wojny świat., w gran. działki wskazanej w dec.,		A/1544
Werbkowiece-Hrubieszów Przestrzenny układ komunikacyjny Hrubieszowskiej Kolei Dojazdowej na odcinku Werbkowice-Hrubieszów, obejmujący: - tor główny-szlakowy kolei wąskotorowej od stacji Werbkowice Wąsk. do ul. Przemysłowej w obszarze stref: Hrubieszów.		A/893

Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów

Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów

Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów

Brodzica - most kolejki wąskotorowej na Huczwie

Wołajowice Cmentarz wojenny z I wojny świat., w gran. działki wskazanej w decyzji,		A/1545

Źródło: <https://www.hrubieszow-gmina.pl/turystyka/ciekawe-miejsca>

Źródło: Urząd Gminy Hrubieszów

Załącznik Nr 2 do obwieszczenia Nr 1/2021 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 12 stycznia 2021 r. wykaz zabytków wpisanych do rejestru "C" zabytków archeologicznych województwa lubelskiego, według stanu na dzień 31 grudnia 2020 r.

Miejscowość	Zakres wpisu	Nr w rejestrze zabytków
Gródek	stanowisko archeologiczne nr 6 (dawniej 1D) – osada kultury czerniachowskiej, na działkach wskazanych w decyzji	C/143
Gródek (w decyzji: Gródek Nadbużny)	wielokulturowa osada i cmentarzysko na stanowisku 1C, w obrębie działek wskazanych w decyzji	C/99
Gródek (w decyzji: Gródek Nadbużny)	grodzisko na stanowisku nr1a – tzw „Zamczysko”, w obrębie działki wskazanej, i wg opisu	C/142
Husynne	stanowisko archeologiczne nr 1 tzw. „Księżycowa Mogiła” (kurhan), na działce wskazanej w decyzji,	C/113
Ślipcze	cmentarzysko kurhanowe (3 kopce) na stanowiskach archeologicznych nr 34, 35, 36, na działkach wskazanych w decyzji,	C/91

Źródło: Obwieszczenie nr 1/2021 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 12 stycznia 2021 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego

W Gminnej Ewidencji Zabytków znajduje się 78 pozycji zabytków nieruchomych. Poza tymi wymienionymi w ewidencji Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na obszarze Gminy wartość zabytkową i historyczną mają⁷:

- Kapliczka św. Jana Nepomucena (Annopol),
- Cmentarz prawosławny (Brodzica),
- Pozostałości parku dworskiego, Figura Matki Boskiej (Cichobórz),
- Cerkiew grekokatolicka, ob. kościół parafialny św. Jana Chrzciciela, Cmentarz przykościelny, Cmentarz parafialny, Cmentarz prawosławny (Czerniczyn),
- Cmentarz prawosławny (Czumów),
- Pozostałości parku, Figura przydrożna, Pomnik Stanisława Staszica, Krzyż na postumencie, Dawny cmentarz cerkiewny ob. zieleniec przed budynkiem Biblioteki, Cmentarz rzym.-kat., dawny prawosławny i grekokat., nieczynny (Dziekanów),
- Cmentarz prawosławny, nieczynny (Gródek),
- Cmentarz prawosławny, nieczynny (Husynne),
- Pozostałości drzewostanu folwarcznego (Iwanki),
- Krzyż na postumencie, Cmentarz wojenny z I wojny światowej (Janki),
- Cmentarz prawosławny, nieczynny (Kobło),
- Cmentarz prawosławny, nieczynny (Kosmów),
- Cmentarz prawosławny, nieczynny (Masłomęcz),
- Pozostałości parku dworskiego, Młyn elektryczny (Metelin),
- Drzewostan w otoczeniu kaplicy grobowej, Cmentarz prawosławny, nieczynny (Mieniany),
- Młyn elektryczny, Plebania, Urząd Gminy, Kapliczka św. Józefa, Krzyż na postumencie (Moniatycze),
- Kapliczka, Cmentarz prawosławny, nieczynny (Moroczyn),
- Krzyże na postumencie (Nowosiółki),
- Cmentarz prawosławny, nieczynny (Stefankowice),
- Cmentarz wojenny z I wojny światowej (Stefankowice-Kolonia),
- Kaplica cmentarna, Cmentarz parafialny, Szkoła fundacji "Staszicowskiej" (Szpikołasy),
- Cmentarz prawosławny, nieczynny (Ślipcze),
- Cmentarz prawosławny, nieczynny (Świerszczów),
- Szkoła, Cmentarz prawosławny, nieczynny, Cmentarz wojenny z I wojny światowej (Ubrodowice),
- Pozostałości parku dworskiego, Krzyż na postumencie (Wolica),
- 1059 stanowisk archeologicznych.

Do miejsc cennych kulturowo należy zaliczyć również Masłomęcz stanowiący jedno ze starożytnych centrów dawnej Europy. Pod koniec lat siedemdziesiątych odkryto tutaj cmentarzysko i osadę Gotów z II-IV w.n.e. Goci byli związkiem

⁷ Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Hrubieszów na lata 2018– 2021

różnych plemion pochodzenia germańskiego. Na Pomorze polskie przybyli ze Skandynawii na trzech okrętach. Tutaj założyli Gothiskandię. Pod koniec II wieku wyruszyli nad Morze Czarne, gdzie zbudowali silne państwo na Krymie. Wtedy też część z nich osiadła w Kotlinie Hrubieszowskiej. Przez co najmniej 200 lat rozwijali tutaj swoją potężną cywilizację, jedną z większych w starożytnej Europie. Dawną osadę w Masłomęczu, którą zamieszkiwało ok. 1500 - 2000 osób, uważa się za największą w Kotlinie Hrubieszowskiej. Ulice gockich osad były wyłożone bierwionami. Goci uprawiali przynajmniej cztery gatunki pszenicy. Na ich polach rosły: groch, soczewica, bób i jęczmień. Zajmowali się także hodowlą. Około 375 r. n.e., nękani przez najazdy wojowniczych plemion, m.in. Hunów, Goci opuścili okolice Hrubieszowa.

W ostatnich latach w Masłomęczu zbudowano skansen Wioska Gotów. Stoi tutaj m.in. wielki dom, zagroda garncarza, półziemianka tkaczki oraz chata wojownika-kupca. Całość ogrodzona płotem wiklinowym z dwoma bramami robi nie małe wrażenie. Po skansenie oprowadzają przeszkoleni przewodnicy. Dla bardziej aktywnych i wymagających prowadzone są, po uprzednim umówieniu, warsztaty dawnych rzemiosł i pokazy walk. Uruchomiono także Szlak Gocki łączący Masłomęcz z Kryłowem w gminie Mircze.

Ryc. 5. Wioska Gotów w Masłomęczu

Źródło: <https://www.hrubieszow-gmina.pl/turystyka/ciekawe-miejsca/29-maslomecz>

Zgodnie z zapisami Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów ochroną krajobrazu kulturowego powinny zostać objęte obszary:

- ♦ w rejonie ujścia Huczwy do Bugu z archeologicznymi formami grodzisk ("Zamczysko" i Horodyszczce" w Gródku) oraz kurhanem "Księżycowa Mogiła" w Husynnem;
- ♦ wzdłuż doliny cieków spod Moniatycz z zespołami zabytkowymi w Moroczynie (zespół dworski z dworem z przełomu XVIII/XIX w., ruinami spichlerza, kapliczką przy alei dojazdowej i pozostałościami parku z przełomu XVIII/XIX w.), w Dziekanowie (siedziba dawnego Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego) oraz w Moniatyczach (zespół kościoła parafialnego rzymskokatolickiego pod wezwaniem św. Apostołów Piotra

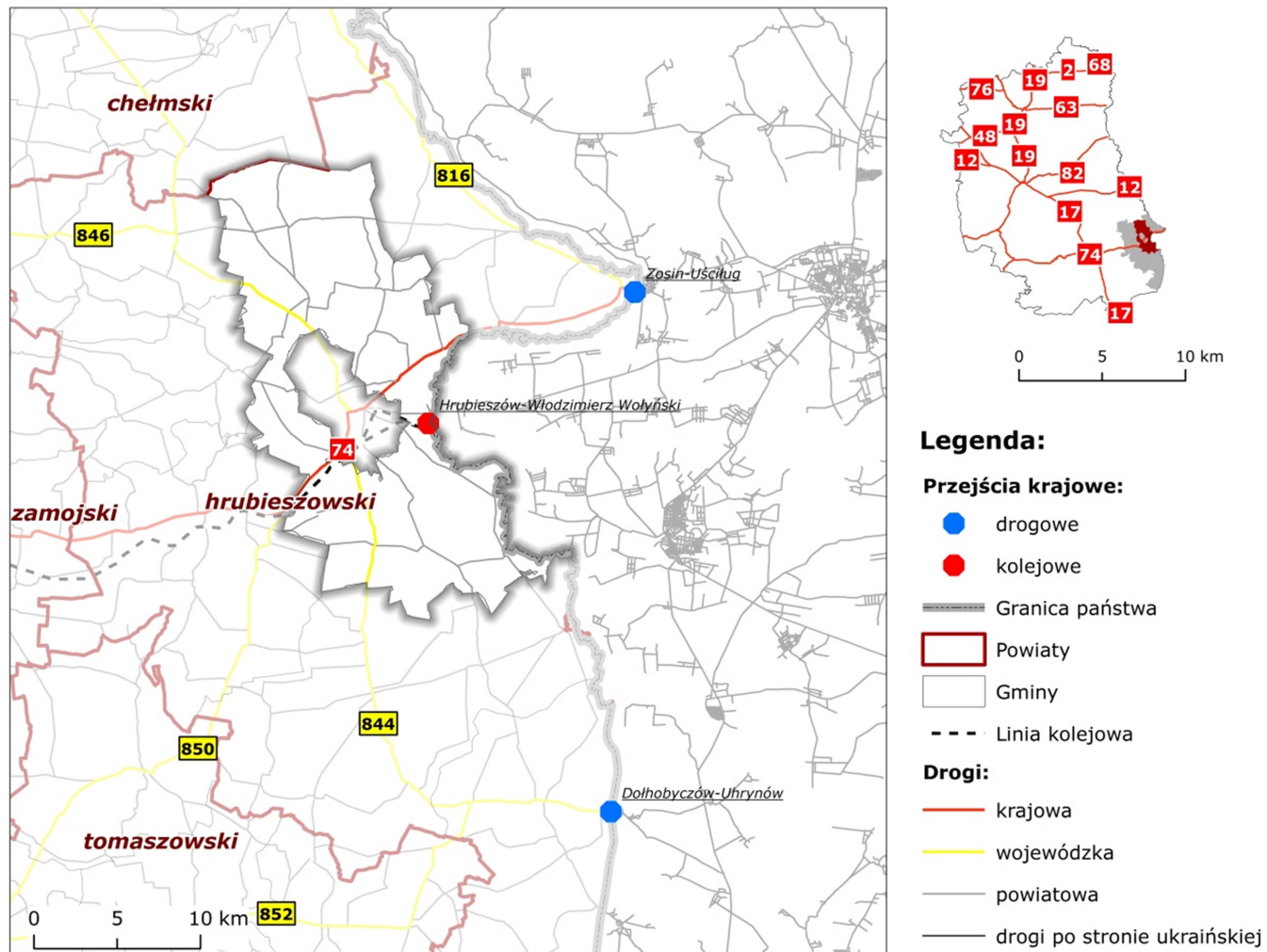
- i Pawła) i w Stefankowicach (pozostałości zespołu dworskiego z przełomu XIX/XX w.);
- ♦ obszar doliny Bugu wokół zespołu pałacowego w Czumowie;
 - ♦ Szpikołosy, z malowniczym zespołem drewnianym dawnej cerkwi, obecnie kościoła parafialnego rzymskokatolickiego pod wezwaniem Matki Boskiej Łaskawej i cmentarzem wojennym z I wojny światowej.

2.2. Infrastruktura, przestrzeń i ochrona środowiska

2.2.1. Transport i komunikacja

Gmina Hrubieszów charakteryzuje się dobrą dostępnością komunikacyjną. Sieć powiązań komunikacyjnych tworzy jedna droga krajowa, jedna droga wojewódzka, 19 odcinków dróg powiatowych, które umożliwiają dojazd do największych miast w regionie oraz drogi gminne łączące poszczególne miejscowości gminy.

Ryc. 6. Mapa sieci drogowej w gminie

Źródło: opracowanie własne

Infrastrukturę drogową gminy tworzą:

- Droga krajowa nr 74 Piotrków Trybunalski – Zosin, włącznie z powstała w jej ciągu obwodnicą Hrubieszowa biegnącą przez miejscowości Teptiuków, Świerszczów i Moroczyn;
- Droga wojewódzka nr 844 Chełm – Dołhobyczów. Jest ona szlakiem komunikacyjnym, łączącym Hrubieszów z miastem Chełm, gdzie łączy się z drogą krajową nr 12, stanowiącą część trasy do Lublina;
- Drogi powiatowe o łącznej długości w granicach gminy około 110,94 km.

Tabela 5. Wykaz dróg powiatowych na obszarze Gminy Hrubieszów

Lp.	Nr drogi	Nazwa drogi	Długość drogi [km]
1	3230 L	Skierbieszów – Hrubieszów	2,899
2	3413 L	Obrowiec-Brodzica	6,565
3	3414 L	Moniatycze – Nieledeu	4,675
4	3404 L	Teratyn – Horodło	9,369
5	1856 L	Kol. Raciborowice – Kułakowice – Moniatycze	7,767
6	1855 L	Strzelce – Moniatycze	10,590
7	3407 L	Matcze – Hrubieszów	6,688
8	3453 L	Moniatycze – Szpikołosy	6,002
9	3405 L	Horodło – Szpikołosy	2,358
10	3412 L	Hrubieszów – Teptiuków	1,894
11	3411 L	Dziekanów – Teptiuków	3,739
12	3408 L	Kobło – Husynne	3,364
13	3423 L	Bormańce – Czerniczyn	4,930
14	3424 L	Terebiń – Mieniany	6,907
15	3430 L	Hrubieszów - Cichobórz – Dołhobyczów	11,852
16	3432 L	Hrubieszów - Kryłów - Dołhobyczów - Gr. Państwa	11,765
17	3431 L	Hrubieszów – Gródek	1,780
18	3433 L	Cichobórz – Kosmów	2,980
19	3406 L	Annopol – Szpikołosy	4,492
Razem			110,937

Źródło: Raport o stanie Gminy Hrubieszów za 2019 rok

Według danych z inwentaryzacji przeprowadzonej w Urzędzie Gminy sieć dróg gminnych na dzień 31 grudnia 2019 roku liczyła 172,695 km i składała się na nią 86 odcinków oraz 7 obiektów mostowych. Istniejąca sieć dróg gminnych jest wystarczająca i zaspokaja potrzeby mieszkańców. 50,4% dróg gminnych posiada nawierzchnię bitumiczną, 42,1% nawierzchnie tłuczniową, 7,1% to drogi z nawierzchnią gruntową a jedyne 0,2% to udział dróg o nawierzchni trylinkowej.

Sieć dróg gminnych uzupełniana jest gęstą siecią dróg wewnętrznych, które odgrywają równie ważną rolę z punktu widzenia potrzeb komunikacyjnych oraz funkcjonalnych mieszkańców gminy. Pomimo, że drogi te nie posiadają statusu dróg publicznych, gmina przeznaczona środki na ich utrzymanie i stałe podnoszenie ich parametrów. Zgodnie z danymi zebranymi podczas inwentaryzacji, sieć dróg wewnętrznych składa się 98 odcinków o łącznej długości 112,428 km. Łącznie stanowi to ok. 285 km dróg.

Tabela 6. Wykaz dróg gminnych na obszarze Gminy Hrubieszów

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi	Długość drogi [km]
1.	111050 L	od dr. pow. 3403L Zadębce-Nowosiółki -do dr pow. 3414L	1,732
2.	111079 L	od m. Kułakowice Trzecie - do dr pow. 1856L	2,128
3.	111080 L	od dr. pow. 1856L - do m. Kułakowice Trzecie	1,787
4.	111081 L	od dr. pow. 1856L w m. Kułakowice Drugie - do m. Kułakowice Trzecie	3,821
5.	111082 L	od dr. woj. 844 - do m Kułakowice Drugie	2,014
6.	111083 L	od dr. pow. 1855L w m. Moniatycze-Kolonia – do dr. pow. 3453L w m. Wołajowice	3,645
7.	111084 L	od dr. pow. 3404L w m. Ubrodowice - do dr. pow. 3406L w m. Szpikołosy	4,963
8.	111085 L	od dr. pow.1856L w. m. Moniatycze – do m. Stefankowice	2,993
9.	111086 L	od dr. woj. 844 w m.Janki – do dr. gm. 111050L w m. Nowosiółki	2,847
10.	111087 L	od dr. pow. 1856L w m. Czortowice – do dr. pow. 3453L w m. Czortowice	1,991
11.	111088 L	od dr. pow. 3453L w m. Czortowice – do dr. pow. 3407L w m. Dziekanów	3,131
12.	111089 L	od dr. pow. 3411L w m. Moroczyn – do m. Husynne	2,819
13.	111090 L	od dr. pow. 3407L w m. Dziekanów - do dr. pow. 3412L w m. Świerszczów	3,097
14.	111091 L	od dr. kraj.74 w m. Teptiuków – do m. Gródek	2,246
15.	111092 L	od dr. pow. 3431L w m. Gródek – do dr. pow. 3432L w m. Gródek	1,370
16.	111093 L	od dr. pow. 3432L w m. Gródek – do dr. pow. 3430L w m. Łotoszyny	6,804
17.	111094 L	od dr. woj. 844 w m. Czerniczyn – do dr. pow. 3430L m. Łotoszyny	2,407
18.	111095 L	od dr. woj. 844 w m. Czerniczyn – m. Metelin	3,118
19.	111096 L	od dr. kraj. 74 w m. Brodzica – o dr. gminy Werbkowice	3,737
20.	111097 L	od dr. woj. 844 w m. Masłomęcz – do dr. gminy Werbkowice	2,897
21.	111098 L	od dr. pow. 3424L w m. Dąbrowa - do dr. pow. 3425 L w m. Modryniec Zachodnim	1,704
22.	111099 L	od dr. woj. 844 w m. Czerniczyn – do dr. 3430L w m. Mieniany	2,409
23.	111100 L	od dr. pow. 3430L w m. Kozodawy – do dr. pow. 3432L w m. Czumów	4,596
24.	111101 L	od dr. pow. 3430L w m. Mieniany – do dr. pow. 3432L w m. Ślipcze	5,129
25.	111102 L	od dr. pow. 3430L w m. Mieniany – do dr. pow. 3432L w m. Kosmów	4,595
26.	111103 L	od dr. pow. 3432L w Kosmowie – do dr. gm. 111101L w Ślipczu	3,989
27.	111104 L	od dr. pow. 3430L w m. Cichobórz – do dr. pow. 3432L w m. Kosmów	3,140
28.	111105 L	od dr. pow. 3413L w m. Brodzica – do gr. gminy Werbkowice	1,630
29.	111106 L	od granica m. Hrubieszowa – do dr. pow. 3413L w m. Brodzica	1,063
30.	111107 L	od dr. pow. 3413L w m. Wolica	1,545
31.	111108 L	od dr. gm. 111098L – do m. Dąbrowa	1,482
32.	111109 L	od dr. pow. 3424L w m. Dąbrowa – do dr. gm. 111097L	0,974

33.	111110 L	od dr. gm. 111097L – do dr. woj. 844 w m. Masłomęcz	1,250
34.	111111 L	od dr. woj. 844 – do dr. gm. 111112 L w m. Masłomęcz	0,711
35.	111112 L	od dr. pow. 3424L – do dr. woj. 844 w m. Masłomęcz	2,490
36.	111113 L	od dr. pow. 3430L – do m. Cichobórz	3,851
37.	111114 L	od dr. pow. 3424L – do m. Masłomęcz	1,535
38.	111115 L	od dr. pow. 3430L – do dr. gm. 111114L w m. Masłomęcz	0,556
39.	111116 L	od dr. pow. 3430L – do dr. gm. 111094L w m. Czerniczyn	2,133
40.	111117 L	od dr. gm. 111094L – do dr. woj. 844 w m. Czerniczyn	1,413
41.	111118 L	od dr. pow. 3423L – do m. Czerniczyn	3,704
42.	111119 L	od dr. woj. 844 – do dr. gm. 111118L w m. Czerniczyn	0,981
43.	111120 L	od dr. gm. 111096L – do dr. gm. 111095L w m. Czerniczyn	1,345
44.	111121 L	od dr. gm. 111096L – do m. Metelin	0,825
45.	111122 L	od dr. pow. 3423L – do dr. gm. 111096L w m. Metelin	1,730
46.	111123 L	od dr. pow. 3432L – do m. Kosmów	1,507
47.	111124 L	od dr. pow. 3432L – do m. Kosmów	0,912
48.	111125 L	od dr. pow. 3432L – do m. Kosmów	0,850
49.	111126 L	od dr. gm. 111104L – do m. Cichobórz	1,565
50.	111127 L	od dr. gm. 111103L – do dr. pow. 3433L w m. Cichobórz	0,969
51.	111128 L	od dr. pow. 3432L – do dr. gm. 111103L w m. Kosmów	1,534
52.	111129 L	od dr. gm. 111102L – do dr. gm. 111101L w m. Mieniany	1,006
53.	111130 L	od dr. pow. 3432L – do m. Ślipcze	1,338
54.	111131 L	od dr. pow. 3432L – do m. Ślipcze	1,795
55.	111132 L	od dr. pow. 3432L w m. Czumów – do dr. pow. 3430L	0,741
56.	111133 L	od dr. gm. 111093L w m. Kozodawy – do dr. pow. 3412L – do m. Łotoszyny	0,523
57.	111134 L	od m. Świerszczów – do dr. pow. 3407L	1,495
58.	111135 L	od m. Dziekanów – do dr. pow. 3453L w m. Czortowice	1,159
59.	111136 L	od dr. gm. 111088L w m. Czortowice – do dr. pow. 3407L	1,745
60.	111137 L	od dr. pow. 3405L – do m. Szpikołusy	2,059
61.	111138 L	dr. pow. 3406L w m. Szpikołusy – do dr. pow. 3407L	1,017
62.	111139 L	od dr. pow. 3453L w m. Szpikołusy – do dr. gm. 111084L	1,579
63.	111140 L	od dr. pow. 3405L – do m. Kobło	2,293
64.	111141 L	od dr. pow. 3453L – do m. Wołajowice	1,235
65.	111142 L	od dr. pow. 3453L – do dr. pow. 1855L w m. Moniatycze	1,148
66.	111143 L	od dr. gm. 111085L – do m. Moniatycze	2,283
67.	111144 L	od dr. gm. 111085L – do dr. gm. 111085L w m. Moniatycze	1,928
68.	111145 L	od dr. pow. 3414L w m. Moniatycze – do dr. gm. 111085L	0,673
69.	111146 L	od dr. pow. 3414L – do dr. gm. 111086L w m. Nowosiółki	1,320
70.	111147 L	od dr. gminnej 111050L w m. Nowosiółki – do dr. gm. 111086L	1,631
71.	111148 L	od dr. pow. 1856L w m. Kułakowice Pierwsze – do dr. gm. 111082L	1,389
72.	111149 L	od dr. pow. 1856L w m. Kułakowice Pierwsze – do dr. gm. 111150L	1,480
73.	111150 L	od dr. gm. 111081L – do m. Kułakowice Pierwsze	2,372
74.	111151 L	do m. Kułakowice Drugie – do dr. gm. 111081L	0,595
75.	111152 L	od dr. pow. 3404L w m. Kułakowice Trzecie – do dr. gm. 111080L	0,979
76.	111153 L	od dr. pow. 1855L – do m. Stefankowice-Kolonia	2,444
77.	111154 L	od dr. pow. 1855L – do m. Stefankowice-Kolonia	1,184
78.	111155 L	od dr. pow. 3404L – do m. Stefankowice-Kolonia	1,155
79.	111156 L	od dr. pow. 3404L – do m. Białokóry	1,019
80.	111157 L	od dr. gm. 111083L w m. Ubrodowice – do dr. pow. 3404L	2,592
81.	111158 L	od dr. pow. 1855L – do m. Moniatycze -Kolonia	2,375

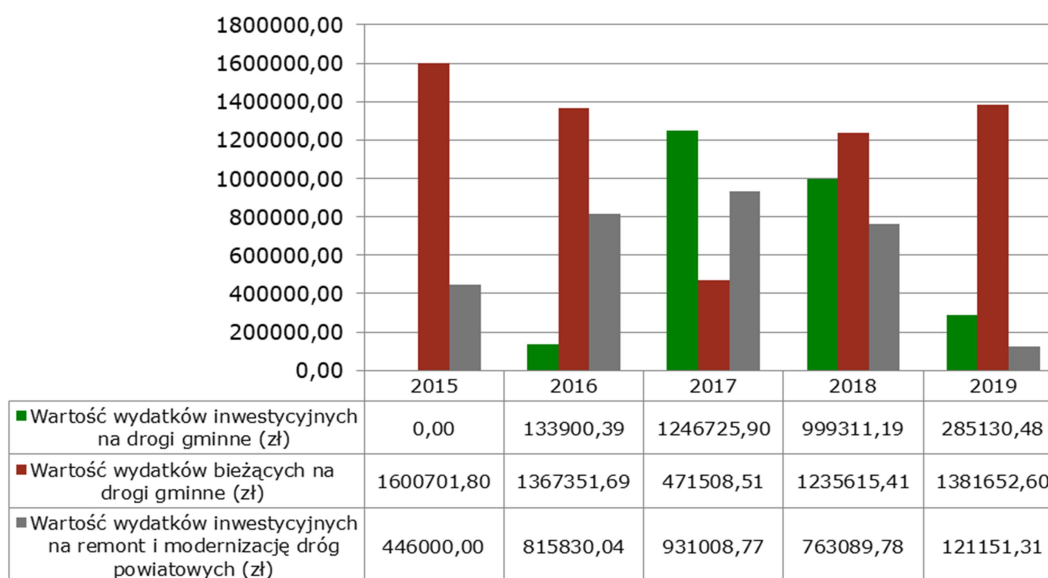
82.	111159 L	od dr. pow. 3414L – do m. Nowosiółki	0,910
83.	111160 L	od dr. gm. 111050L w m. Nowosiółki – do dr. pow. 3414L	1,050
84.	111161 L	od dr. pow. 3230L – do m. Obrowiec	2,904
85.	111162 L	od dr. pow. 3230L w m. Obrowiec – do dr. pow. 3413L	0,680
86.	111163 L	dr. pow. 3230L – do Lipic	0,935
		Razem	172,695

Źródło: Raport o stanie Gminy Hrubieszów za 2019 rok

Utrzymanie dróg to jedno z podstawowych zadań realizowanych przez Gminę Hrubieszów, corocznie w budżecie jednostki przeznaczane są kwoty na bieżące utrzymanie dróg, jak i zadania inwestycyjne. Gmina co roku dokłada się również do remontu i modernizacji dróg powiatowych.

Poziom wspomnianej partycypacji w kosztach remontów i modernizacji dróg powiatowych to 50% nakładów finansowych pokrywanych ze środków własnych gminy.

Wykres 3. Wydatki Gminy Hrubieszów na drogi publiczne w latach 2015-2019

Źródło: Raport o stanie Gminy Hrubieszów za 2019 rok

Publiczny transport zbiorowy w Gminie zapewniony jest przede wszystkim przez prywatne firmy przewozowe. Zarówno układ linii jak i przystanków zapewnia dobrą dostępność dla większości obszarów gminy.

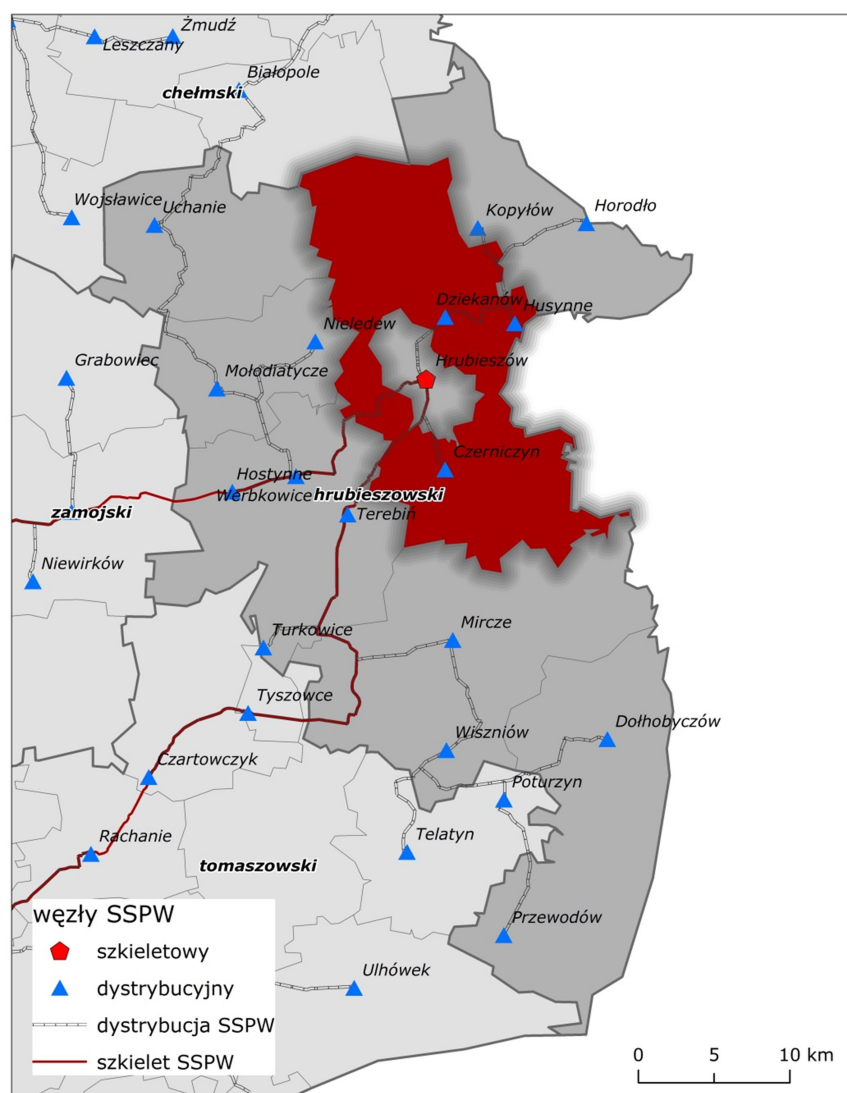
Przez obszar Gminy Hrubieszów przebiega jedyna w Polsce szerokotorowa linia kolejowa łącząca Śląsk z Ukrainą, wykorzystywana do przewozu towarów masowych (m.in. węgla, rudy żelaza, płodów rolnych). Jej przebieg przez Gminę Hrubieszów pozwala rozwijać usługi związane z ich eksportem i importem. Gmina posiada także normalnotorowe połączenie kolejowe z Warszawą i innymi miastami w kraju.

2.2.2. Infrastruktura teleinformatyczna

Powszechny dostęp do szerokopasmowego internetu ma szczególne znaczenie dla rozwoju obszaru i dla jakości życia mieszkańców. Przez obszar Gminy Hrubieszów przebiega zarówno sieć szkieletowa, jak i sieć dystrybucyjna Sieci Szerokopasmowej Polski Wschodniej. Na terenie Gminy zlokalizowane są 3 węzły dystrybucyjne.

W Gminie Hrubieszów swoje usługi świadczą prywatni operatorzy Internetu. Mieszkańcy mają dostęp do internetu poprzez indywidualne umowy z podmiotami świadczącymi tego typu usługi, możliwość skorzystania z Internetu istnieje również w świetlicach wiejskich i bibliotekach publicznych.

Ryc. 7. Sieć szerokopasmowego Internetu na obszarze Gminy Hrubieszów

Źródło: opracowanie własne

Szansę dla rozwoju technologii informacyjno-komunikacyjnych, daje budowa rozległej sieci światłowodowej i radiowej na terenie całego powiatu hrubieszowskiego, w ramach projektu realizowanego przez Hrubieszowską Telewizję Kablową przy dofinansowaniu ze środków Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Projekt realizowany jest w ramach Osi I Programu – Powszechny dostęp do szybkiego internetu. Linia telekomunikacyjna podziemna zlokalizowana została w znacznej części w pasach drogowych, w tym pasach dróg gminnych lub wewnętrznych. Dotyczy to odcinków dróg w miejscowościach Czerniczyn, Czortowice, Czumów, Dziekanów, Gródek, Kobło, Kozodawy, Kosmów, Metelin, Moniatycze, Ślipcze.

W 2020 roku w ramach prowadzonej przez Hrubieszowską Telewizję Kablową inwestycji zbudowana została rozległa sieć światłowodowa, łącząca kluczowe miejscowości w Gminie Hrubieszów. Do końca 2020 roku uruchomiono transmisję światłowodową do szkół i szerokopasmowy Internet w ramach Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej, którą koordynuje Państwowy Instytut Badawczy NASK oraz wyposażono je w odpowiednie urządzenia, w tym nadajniki Wi-Fi. Obok szkół powstały szafy telekomunikacyjne wraz z odpowiednim systemem podtrzymania energetycznego. W drugiej połowie grudnia uruchomiono pierwsze testy szybkiego Internetu u odbiorców prywatnych. Pierwszy odbiorca podłączony w 2020 roku do szybkiego Internetu w powiecie hrubieszowskim zamieszkuje w miejscowości Kosmów. Inwestor ww. projektu planuje w 2021 roku sukcesywne podłączenie do sieci światłowodowej kolejnych odbiorców. Natomiast w przypadku braku możliwości lokalizacji linii podziemnej, rozwiązanie alternatywne dla tego rodzaju technologii, stanowić będzie budowa masztów radiowych z antenami kierunkowymi. W tym celu równoległe do budowy sieci światłowodowej Hrubieszowska Telewizja Kablowa rozpoczęła w 2020 roku poszukiwanie na terenie gminy Hrubieszów działek mogących służyć temu celowi⁸.

Telefonizacja przewodowa obejmuje obszar całej gminy i jest w zasięgu wszystkich operatorów sieci telefonii komórkowej.

2.2.3. Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa

Według informacji zawartych w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Hrubieszów, właścicielem sieci elektroenergetycznych jest przedsiębiorstwo PGE Dystrybucja Oddział w Zamościu.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa dostaw energii PGE Dystrybucja posiada środki finansowe przeznaczone na modernizację i rozbudowę sieci niskiego, średniego i wysokiego napięcia. Na podstawie corocznych planów eksploatacyjnych systematycznie przeprowadzane są zabiegi eksploatacyjne na wszystkich urządzeniach sieci dystrybucyjnej. Właściciel sieci zapewnia, że razem

⁸ Raport o Stanie Gminy Hrubieszów za 2020 rok

z zaplanowanymi inwestycjami sieciowymi umożliwią one utrzymanie sieci w dobrym stanie technicznym, zapewniającym ciągłość zasilania.

Informacje na temat sieci i urządzeń energetycznych na terenie Gminy Hrubieszów:

- Długość napowietrznych linii WN 110 kV – 13,40 km,
- Długość napowietrznych linii 15 kV – 229,04 km,
- Długość kablowych linii 15 kV – 0,32 km,
- Długość napowietrznych linii 30 kV – 11,51 km,
- Długość napowietrznych linii nN (bez przyłączy) - 285 km,
- Długość kablowych linii nN (bez przyłączy) – 17,39 km,
- Długość napowietrznych przyłączy nN - 70,89 km,
- Długość kablowych przyłączy nN – 11,65 km,
- Stacje transformatorowe słupowe 15/0,4 kV – 164 szt.
- Stacje transformatorowe wewnętrzne 15/0,4 kV – 3 szt.
- Stacje transformatorowe słupowe 30/0,4 kV – 4 szt.

W miarę wzrostu zapotrzebowania na energię elektryczną, na terenie gminy planuje się rozbudowę sieci elektroenergetycznej średniego i niskiego napięcia wraz z przyłączami do sieci.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 roku w Gminie Hrubieszów funkcjonowało 619 punktów oświetlenia ulicznego (wzrost o 33 punkty w stosunku do 2018 roku), w tym 490 będących własnością PGE oraz 129 stanowiących własność gminy.

Zgodnie z raportem o stanie gminy na rok 2019, koszty na oświetlenie ulic, obejmujące zapłaty za zużyta energię elektryczną i konserwację urządzeń elektrycznych wyniosły 261 466,63 zł.

Na obszarze Gminy Hrubieszów istnieją dogodne warunki do rozwoju energetyki słonecznej, ponieważ energia promieniowania słonecznego na 1 m² wynosi rocznie 1200 kWh. W przyjętym Planie Gospodarki Niskoemisyjnej oznaczono liczbę mieszkań nadających się do wykorzystania kolektorów słonecznych/instalacji fotowoltaicznych na obszarze Gminy - 2 496 szt., oraz określono potencjał techniczny energii słońca - 8,08 GW i potencjał techniczny energii słońca - 29 088 GJ.

W oparciu o zaprezentowane w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej końcowe zużycie energii z podziałem na sektory i paliwa w roku bazowym 2018 na terenie Gminy Hrubieszów, zużycie odnawialnych źródeł energii w budynkach mieszkalnych i budynkach użyteczności publicznej osiągnęło wartość 5 549,03 MWh.

Gmina Hrubieszów znajduje się w strefie mało korzystnej pod względem wykorzystania energii wiatru. W związku z tym nie przewiduje się wykorzystania instalacji wiatrowych, także ze względu na duży udział obszarów chronionych

na terenie gminy. Natomiast rozwój energetyki wodnej może być utrudniony ze względu na obszary chronione występujące w granicach gminy.

Gmina Hrubieszów nie posiadała rozwiniętej sieci gazowej. Źródłem gazu w Gminie jest stacja gazowa redukcyjno-pomiarowa I-go stopnia położona w miejscowości w m. Moroczyn o przepustowości 5000 nm³/h, która jest zasilana z gazociągu wysokiego ciśnienia DN300 8,3 MPa relacji Ustług-Zamość.

Tabela 7. Wskaźniki zgazyfikowania Gminy Hrubieszów

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
długość czynnej sieci ogółem w m	22 353	22 353	22 562	17 937	17 926	17 927	18 267
długość czynnej sieci przesyłowej w m	16 240	16 240	16 240	11 615	11 615	11 615	11 615
długość czynnej sieci rozdzielczej w m	6 113	6 113	6 322	6 322	6 311	6 312	6 652
czynne przyłącza do budynków ogółem (mieszkalnych i niemieszkalnych)	8	8	11	10	15	17	25
odbiorcy gazu (gospodarstwa)	5	6	8	10	13	15	21
zużycie gazu w MWh	-	62,4	84,2	102,1	124,3	215,3	266,3
ludność korzystająca z sieci gazowej	16	19	25	31	40	45	63

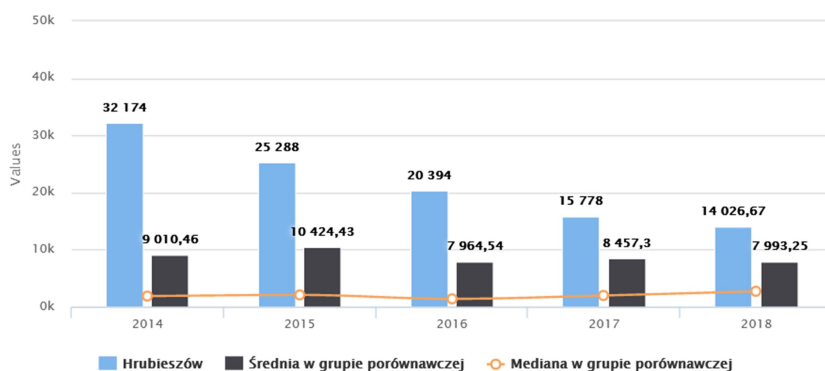
Źródło: BDL GUS

Sieć gazownicza obejmuje trzy miejscowości Gminy Hrubieszów, tj.: Teptiuków, Świerszczów, Moroczyn, przez które przebiega gazociąg średniego ciśnienia, pozostałe miejscowości gminy są niezgazyfikowane.

W związku z brakiem rozbudowanej infrastruktury gazowej mieszkańcy gminy korzystają głównie z butli gazowych.

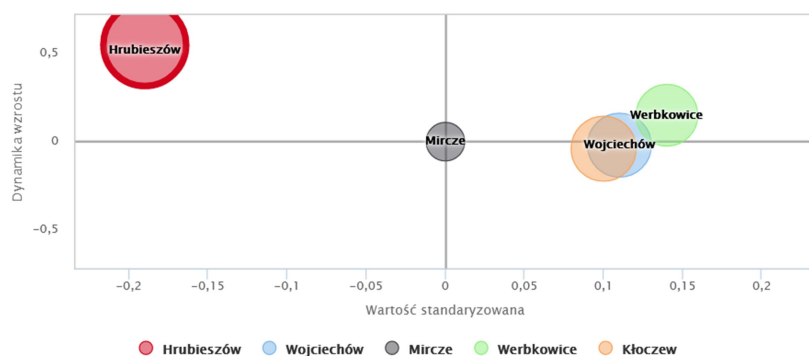
W odniesieniu do grupy porównawczej w zakresie rozwoju sieci gazowej Gmina Hrubieszów prezentuje się korzystanie. W 2018 roku wartość wskaźnika: długość czynnej sieci gazowej rozdzielczej na 100 osób korzystających z sieci wynosiła 14026,67 m/osobę i jest to wartość wyższa od średniej i mediany dla grupy porównawczej. Z roku na rok wartość wskaźnika ulega zmniejszeniu dlatego Gmina Hrubieszów charakteryzuje się słabszą sytuacją, niż przeciętna w porównywalnych gminach lecz rozwinęła się szybciej.

Wykres 4. Długość czynnej sieci gazowej rozdzielczej przypadającej na 100 osób korzystających z sieci (m/osoba)

Highcharts.com

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	32174	25288	20394	15778	14026.67
	Wartość standaryzowana	-0.6	-0.34	-0.44	-0.22	-0.19
	Dynamika					0.55
Grupa porównawcza H4	Średnia	9010.46	10424.43	7964.54	8457.3	7993.25
	Mediana	1859	2064	1377	1966	2701.87

Highcharts.com

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	14026.67	-0.19	0.55
Wojciechów	4469.24	0.11	-0.02
Mircze	0	0	0
Werbkowice	3573.25	0.14	0.15
Kłoczew	4818.13	0.1	-0.04

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

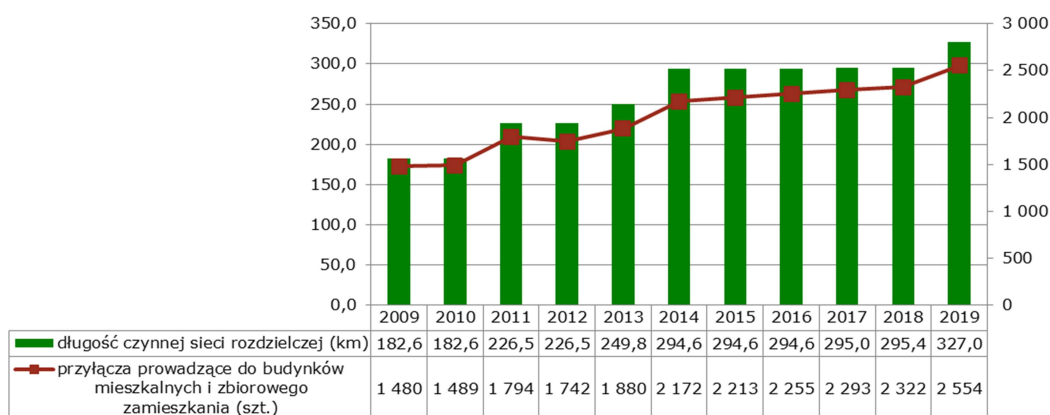
2.2.4. Gospodarka wodno-ściekowa

Rozbudowa infrastruktury technicznej, w tym także wodociągowej i kanalizacyjnej zapewnia odpowiednie warunki bytowe dla społeczności lokalnej. Poziom zagospodarowania infrastrukturalnego na obszarach wiejskich jest jednym z podstawowych czynników mających wpływ na ich rozwój społeczno-gospodarczy. Dodatkowo dostęp do kanalizacji i niezakłócone zaopatrzenie w wodę terenów inwestycyjnych ma ogromne znaczenie dla inicjowania, jak również przyśpieszenia wzrostu aktywności gospodarczej.

Gmina Hrubieszów posiada rozległą sieć wodociągową, prowadzone inwestycje wodociągowe doprowadziły do wybudowania przez Gminę następującej infrastruktury:

- stacje uzdatniania wody – 6 szt.,
- pompownie wody – 3 szt.,
- czynna sieć wodociągowa – 327 km,
- przyłącza wodociągowe – 2554 szt.

Długość sieci wodociągowej Gminy w analizowanym okresie uległa wzrostowi, od 2009 roku wybudowano 144,4 km. W 2019 roku w Gminie Hrubieszów z instalacji wodociągowej korzystało 7 536 osób, co stanowi 75,5% ogółu mieszkańców. Wartość ta wzrosła w porównaniu do 2009 roku o 34,6 pkt. procentowych. Biorąc pod uwagę odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej Gmina Hrubieszów plasuje się na wysokim 4 miejscu w powiecie i dopiero 172 miejscu w województwie. Każda miejscowość w gminie posiada sieć wodociągową, pod tym względem Gmina Hrubieszów jest zwodociągowana w 100%.

Wykres 5. Długość czynnej sieci wodociągowej w km oraz liczba przyłączy

Źródło: BDL GUS

W Gminie funkcjonuje 2 554 czynnych przyłączy sieci wodociągowej prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. Ilość wody dostarczonej gospodarstwom domowym w 2019 roku wyniosła 193,9 dm³, a zużycie wody na jednego mieszkańca to 19,4 m³.

Tabela 8. Wskaźniki dla sieci wodociągowej w Gminie Hrubieszów

Wskaźnik	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ludność korzystająca z sieci wodociągowej (osoby)	4317	4365	4937	4786	4993	7417	7457	7428	7394	7367	7536
zużycie wody w gospodarstwach domowych na wsi na 1 mieszkańca (m³)	11,1	10,8	12,1	12,4	13,4	14,8	16,3	16,6	16,8	18,0	19,4
woda dostarczona gospodarstwom domowym (dm³)	116,9	115,6	128,5	130,2	139,0	152,4	167,3	170,2	171,1	180,6	193,9

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

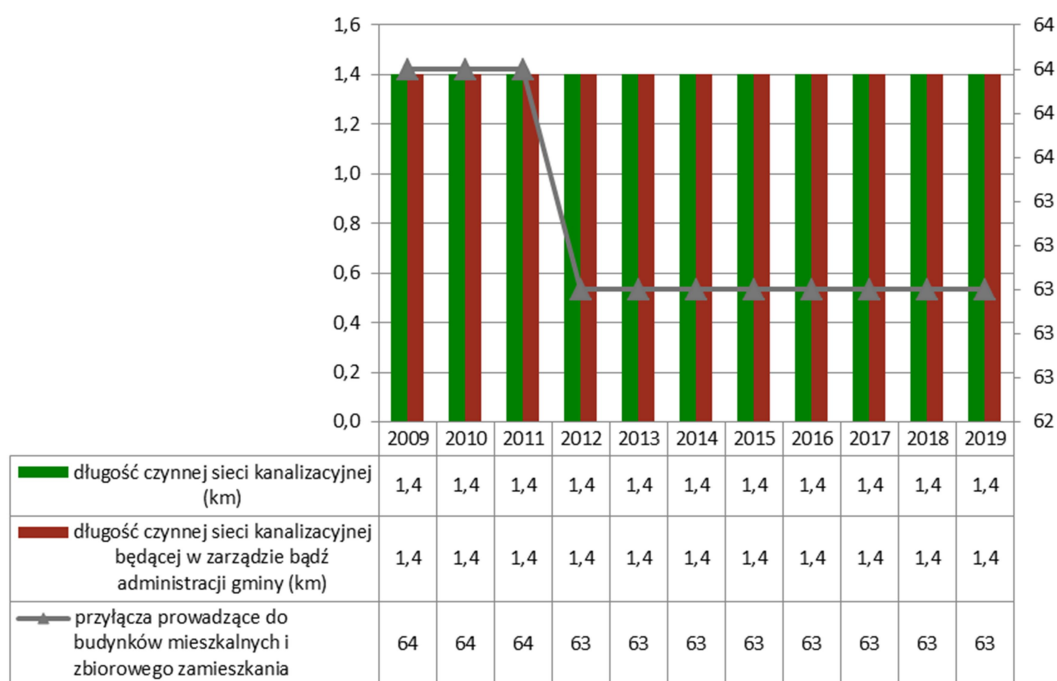
Na terenie Gminy Hrubieszów funkcjonuje 6 ujęć wody obsługujących mieszkańców poszczególnych miejscowości, są to:

- a) ujęcie wody Stefankowice zaopatrujące mieszkańców miejscowości Annapol, Kułakowice Pierwsze, Kułakowice Drugie, Kułakowice Trzecie, Moniatycze - Kolonia, Stefankowice, Stefankowice - Kolonia, Turkołówka, Ubrodowice, Wołajowice,
- b) ujęcie wody Nowosiółki zaopatrujące mieszkańców miejscowości Czortowice, Janki, Moniatycze, Nowosiółki,

- c) ujęcie wody Czerniczyn zaopatrujące mieszkańców miejscowości Czerniczyn, Brodzica, Dąbrowa, Kozodawy, Łotoszyny, Masłomęcz, Metelin, Obrowiec,
- d) ujęcie wody Mieniany zaopatrujące mieszkańców miejscowości Cichobórz, Czumów, Gródek, Kosmów, Mieniany, Ślipcze,
- e) ujęcie wody Dziekanów zaopatrujące mieszkańców miejscowości Dziekanów, Kobło, Szpikołasy,
- f) ujęcie wody Husynne zaopatrujące mieszkańców miejscowości Husynne, Moroczyn, Świerszczów, Teptiuków

Sieć kanalizacyjna Gminy Hrubieszów w porównaniu do długości sieci wodociągowej jest słabo rozwinięta. Długość sieci kanalizacyjnej oraz liczbę przyłączy w latach 2009-2019 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 6. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w km oraz liczba przyłączy

Źródło: GUS BDL

Długość sieci kanalizacyjnej w latach 2009-2019 pozostawała wciąż na tym samym poziomie.

W odniesieniu do liczby przyłączy do budynków mieszkalnych i niemieskalnych ich liczba podobnie jak długość sieci kanalizacyjnej pozostawała niezmienna do roku 2019, obecnie sieć posiada 17 przyłączy prowadzących do budynków.

Ilość odprowadzanych ścieków w 2019 roku wyniosła 10 dam³. Z sieci kanalizacyjnej w 2019 roku korzystało 484 osób, co stanowi 4,8% ogółu mieszkańców gminy. Pod tym względem Gmina Hrubieszów zajmuje 7 miejsce w powiecie i 148 w województwie.

Tabela 9. Wskaźniki dla sieci kanalizacyjnej w Gminie Hrubieszów

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną (dam ³)	-	-	-	-	-	-	9,7	9,3	9,0	8,8	8,8
ścieki oczyszczone odprowadzone (dam ³)	10,8	10	8	9	10,0	11,0	11,0	9,0	11,0	10,0	10,0
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (osoby)	514	517	514	505	502	498	498	493	488	484	484

Źródło: BDL GUS

Ścieki komunalne z terenu gminy utylizowane są w 3 funkcjonujących oczyszczalniach ścieków w miejscowościach Mieniany, Dziekanów i Husynne. Są to oczyszczalnie mechaniczno-biologiczne z podwyższonym usuwaniem biogenów o średniej przepustowości dobowej 30 m³. Liczba osób korzystających z oczyszczalni ścieków w 2019 roku wyniosła 415. W 2019 rok ukończono realizację inwestycji prowadzącej do uruchomienia czterech oczyszczalni przydomowych w technologii biohybrydowej, przy gminnych obiektach komunalnych w miejscowościach Cichobórz, Kosmów i Ślipcze.

Jednostką organizacyjną Gminy Hrubieszów działającą w zakresie zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków jest Gminny Zakład Usług Komunalnych w Hrubieszowie z/s w Świerszczowie.

Ścieki z gospodarstw domowych, które nie są podłączone do sieci kanalizacyjnej gromadzone są w bezodpływowych zbiornikach przydomowych i sukcesywnie wywożone wozami asenizacyjnymi do punktów zlewnych i oczyszczalni ścieków. Sieć kanalizacyjna Gminy Hrubieszów wymaga sukcesywnej rozbudowy i modernizacji. Wskazane jest także budowanie przydomowych oczyszczalni ścieków w ramach uzupełnienia sieci kanalizacyjnej, zwłaszcza w miejscach kolonijnej i rozproszonej zabudowy, gdzie nie ma możliwości podłączenia do sieci kanalizacyjno-sanitarnej lub w przypadkach, gdy budowa sieci jest nieuzasadniona ekonomicznie.

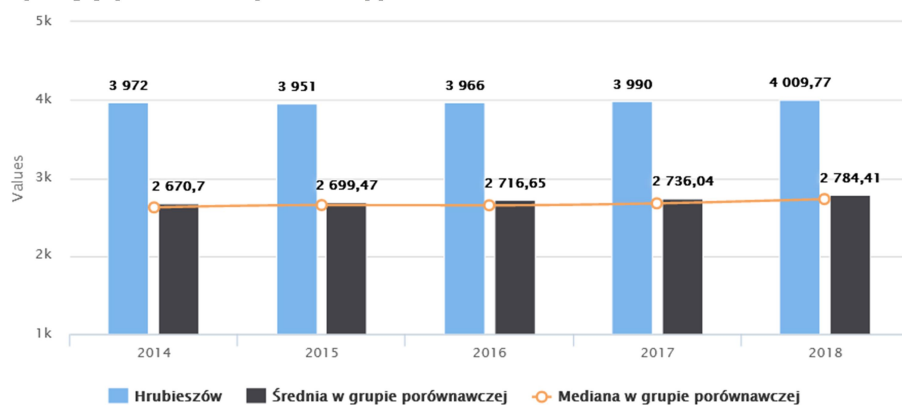
Zgodnie z Raportem o stanie Gminy Hrubieszów za rok 2019 obowiązujące taryfy za zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków zatwierdzone zostały decyzją Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Lublinie z dnia 23 kwietnia 2018 roku na okres trzech lat począwszy od lipca 2018 roku i wynoszą odpowiednio w kwotach netto: dla dostaw wody 3,12 zł/m³ w pierwszym roku, 3,08 zł/m³ w drugim roku, 3,05 zł/m³ w trzecim roku oraz dla odprowadzania ścieków 8,03 zł/m³ przez cały trzyletni okres.

Gminny Zakład Usług Komunalnych w Hrubieszowie z siedzibą w Świerszczowie na dzień 31 grudnia 2019 roku zawarł 2234 umów na dostarczanie wody oraz 673 umowy na odbiór nieczystości ciekłych z gospodarstw domowych.

W 2019 roku w Gminie Hrubieszów obowiązywał regulamin dostarczania wody i odprowadzania ścieków przyjęty uchwałą Nr II/6/2018 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 12 grudnia 2018 roku.

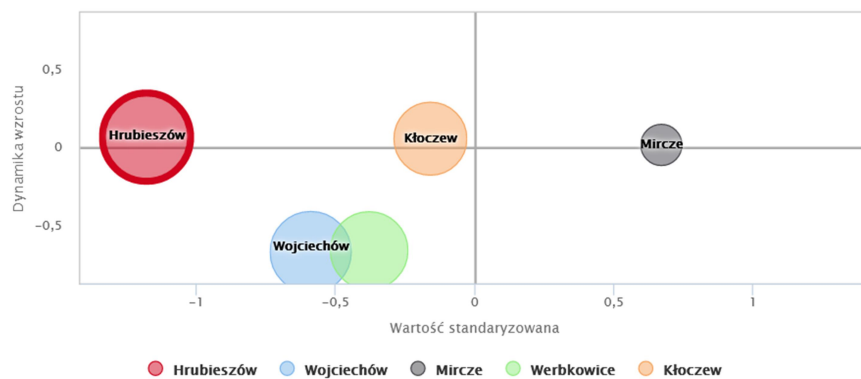
Wartość wskaźnika długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej przypadającej na 100 osób korzystających z sieci dla Gminy Hrubieszów na przestrzeni kilku lat ulega poprawie, jednak tempo wzrostu wartości wskaźnika jest niższe niż w gminach należących do grupy porównawczej. Gmina Hrubieszów charakteryzuje się najwyższym wskaźnikiem w badanej grupie, a jego wartość jest większa o 44% od średniej dla grupy. Gmina Hrubieszów na wykresie XY została ulokowana w II ćwiartce co oznacza, że charakteryzuje się słabszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych gminach, lecz rozwinęła się szybciej.

Wykres 7. Długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej przypadającej na 100 osób korzystających z sieci (m/osoby)

Highcharts.com

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	3972	3951	3966	3990	4009.77
	Wartość standaryzowana	-1.33	-1.26	-1.25	-1.25	-1.18
	Dynamika					0.07
Grupa porównawcza H4	Średnia	2670.7	2699.47	2716.65	2736.04	2784.41
	Mediana	2622	2652	2649	2674	2728.47

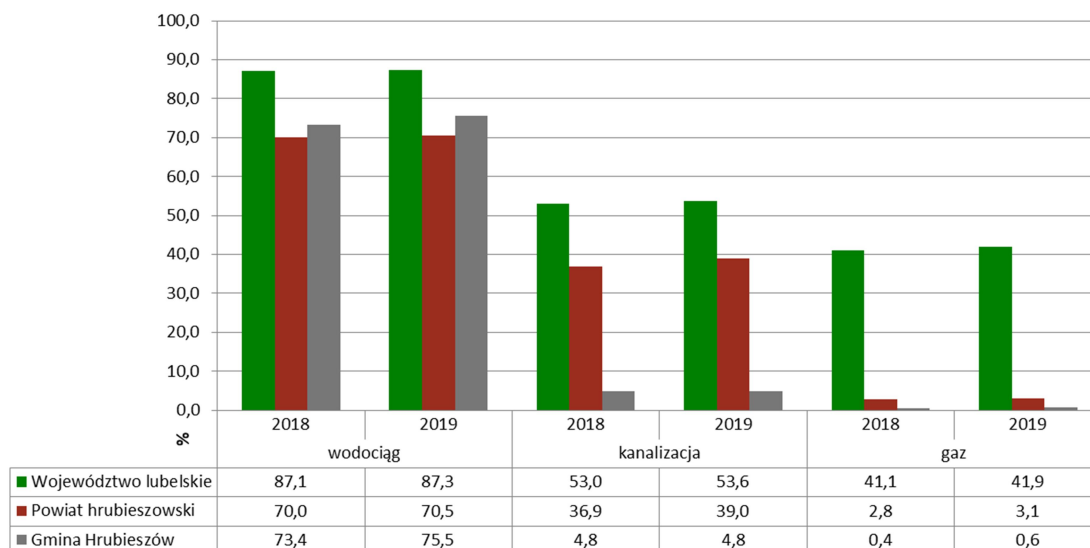
Highcharts.com

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	4009.77	-1.18	0.07
Wojciechów	3398.58	-0.59	-0.67
Mircze	2087.73	0.67	0.02
Werbkowice	3178.42	-0.38	-0.66
Kłoczew	2955.44	-0.16	0.06

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

Wskaźnikiem obrazującym poziom zaspokojenia potrzeb mieszkańców w zakresie infrastruktury sieciowej jest udział korzystających z instalacji w ludności ogółem. W zakresie sieci wodociągowej udział mieszkańców gminy w posiadających dostęp do infrastruktury to 75,5%, jest to wartość wyższa od średniej dla powiatu hrubieszowskiego jednak niższa niż dla województwa lubelskiego. Z przeprowadzonych badań ankietowych wynika, iż poziom zaspokojenia potrzeb w zakresie dostępu do sieci wodociągowej mieszkańców jest wystarczający, gdyż duża część społeczeństwa posiada indywidualne ujęcia wody i nie są zainteresowani podłączeniem do gminnej sieci wodociągowej.

Wykres 8. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności

Źródło: BDL GUS

Niewystarczająca jest natomiast długość sieci kanalizacyjnej, aktualnie korzystający z niej stanowią jedynie 4,8% społeczeństwa gminy i jest to wartość niska w porównaniu do powiatu hrubieszowskiego (39%) i województwa lubelskiego (53,6%). Również niewielka jest wartość korzystających z sieci gazowej, w Gminie Hrubieszów jest to 0,6% ogółu mieszkańców.

2.2.5. Gospodarka odpadami

Kwestię gospodarowania odpadami reguluje obowiązujący „Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Hrubieszów” przyjęty Uchwałą Nr XXIII/160/2020 z dnia 30 października 2020 r. Zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2020 r. poz. 1439) właściciele nieruchomości są zobowiązani do selektywnego zbierania i oddawania następujących odpadów: papieru, metali, tworzyw sztucznych, odpadów opakowaniowych wielomateriałowych, szkła, bioodpadów, niebezpiecznych, stanowiących odpady komunalne, przeterminowanych leków i chemikaliów, zużytych baterii i akumulatorów, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, mebli i innych odpadów wielkogabarytowych, zużytych opon, odpadów budowlanych i rozbiórkowych stanowiących odpady komunalne. Aktualnie Urząd Gminy Hrubieszów corocznie ogłasza przetarg nieograniczony na usługi odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych na terenie gminy.

Od 2014 roku opracowywana jest odrębnie za każdy rok analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi Gminy Hrubieszów, w celu uzyskania niezbędnych informacji dla tworzenia efektywnego systemu gospodarki odpadami komunalnymi. Wprowadzony system funkcjonuje sprawnie, odpady odbierane były zgodnie z zatwierdzonym harmonogramem, a zgłaszane problemy rozwiązywane na bieżąco.

Zgodnie z danymi Urzędu Gminy w 2019 roku odebrano od mieszkańców 577,53 ton odpadów segregowanych oraz 881,10 ton odpadów zmieszanych, były to wartości najwyższe w porównaniu do lat 2014-2018.

Tabela 10. Masa odpadów komunalnych, odebranych od właścicieli nieruchomości zamieszkałych z terenu Gminy Hrubieszów w latach 2014 –2019(Mg)

Rok	Masa odpadów segregowanych (Mg)	Masa odpadów niesegregowanych (Mg)	Łącznie (Mg)
2014	366,9	332,5	699,4
2015	330,0	539,3	869,3
2016	323,34	666,11	989,45
2017	406,09	746,82	1152,91
2018	555,50	821,98	1377,48
2019	577,53	881,10	1458,63 ⁹

Źródło: Raport o stanie Gminy Hrubieszów za rok 2019

Wzrost ilości odpadów związany jest niewątpliwie ze wzrostem zamożności mieszkańców Gminy i zwiększonej dzięki temu konsumpcji. Duży wpływ może mieć również wzrastająca świadomość ekologiczna mieszkańców, co przełożyło

⁹ Zgodnie z danymi wskazanymi w ANALIZIE STANU GOSPODARKI ODPADAMI KOMUNALNYMI NA TERENIE GMINY HRUBIESZÓW ZA 2019 ROK łącznie z obszaru gminy zebrano 1518,84 Mg odpadów komunalnych

się na ograniczenie spalania odpadów w domowych piecach, czy wywożenia ich do lasów.

Na obszarze Gminy funkcjonuje Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK), do którego mieszkańcy gminy mają również możliwość dostarczania wytworzonych odpadów zbieranych w sposób selektywny. Punkt zlokalizowany jest w Gminnym Zakładzie Usług Komunalnych w Hrubieszowie z/s w Świerszczowie. PSZOK nie przyjmuje odpadów zmieszanych oraz zanieczyszczonych innymi odpadami oraz odpadów powstających w wyniku działalności gospodarczej. Zasady korzystania z Punktu określa Regulamin wprowadzony Zarządzeniem Nr 11/2013 Kierownika Gminnego Zakładu Usług Komunalnych w Hrubieszowie z/s w Świerszczowie z dnia 30 grudnia 2013 roku.

Wydatki, jakie poniesiono w 2019 r. w związku z odbiorem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych to kwota 877 855,12 zł. Kwota przeznaczona na odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych w roku 2019 to 765.496,00 zł. W roku 2019 została opłacona faktura za odpady komunalne za rok 2018 w wysokości 91 051,46 zł. Do kosztów gospodarki odpadami poza uzyskanymi dochodami dołożono około 112 359,12 zł.

Na dzień 31 grudnia 2020 r. odpady z ternu gminy były odbierane od 2626 nieruchomości, a system odbioru obejmował 7828 mieszkańców. Od 01 stycznia do 30 czerwca 2020 r. obowiązywała stawka opłaty za odpady komunalne w wysokości 8,00 zł miesięcznie od osoby za odpady segregowane oraz 16,00 zł za odpady niesegregowane w zabudowie wielorodzinnej oraz zabudowie jednorodzinnej. Od 01 lipca 2020 r. uległy zmianie stawki opłat, za odpady segregowane stawka wynosiła 12,00 zł miesięcznie od osoby, zaś stawka podwyższona za brak segregacji wynosi 36,00 zł za osobę za miesiąc.

Urząd Gminy Hrubieszów corocznie ogłasza postępowanie przetargowe na wykonawcę usługi odbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych na terenie gminy. Dlatego też co roku opracowywana jest analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Hrubieszów, w celu dostarczenia niezbędnych informacji dla tworzenia efektywnego systemu gospodarki odpadami komunalnymi.

W 2020 roku z terenu gminy odebrano 1342,17 Mg odpadów zmieszanych oraz odpady segregowane w podziale na:

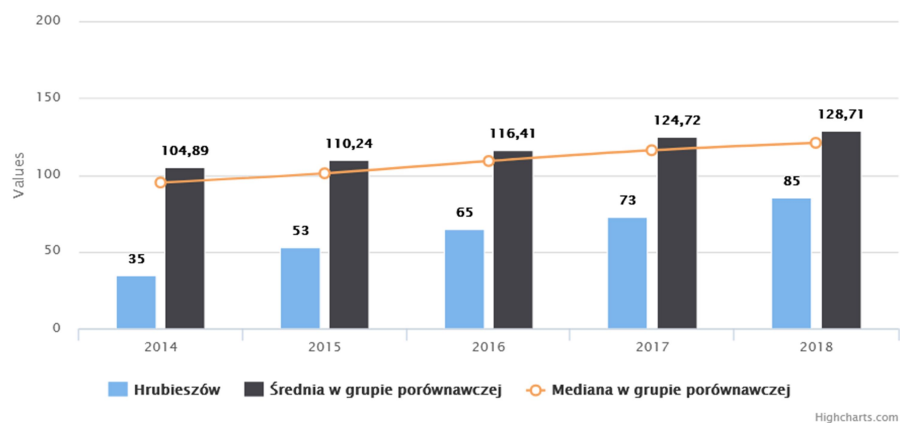
- tworzywo sztuczne i metal – 171,64 Mg,
- szkło – 177,01 Mg,
- papier – 25,07 Mg,
- bioodpady – 67,20 Mg,
- zużyte opony – 77,02 Mg,
- odpady wielkogabarytowe – 106,00 Mg,
- odpady budowlane i rozbiórkowe – 30,79 Mg,
- zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne – 26,38 Mg.

W ciągu 2020 r. odebrano ponadto 661,06 Mg odpadów zmieszanych.

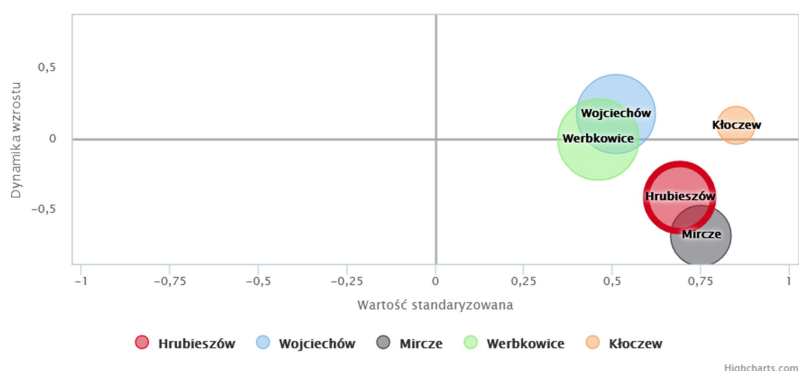
W ramach utrzymania czystości i porządku oraz prawidłowo prowadzonej gospodarki odpadami Urząd Gminy Hrubieszów prowadzi ewidencję przydomowych oczyszczalni ścieków i zbiorników bezodpływowych, ich liczba na 31 grudnia 2020 r wyniosła 2060 szt. zbiorników bezodpływowych oraz 59 przydomowych oczyszczalni ścieków.

Wartość wskaźnika odpady komunalne zebrane w ciągu roku na 1 mieszkańca (kg/osoba) dla Gminy Hrubieszów na przestrzeni kilku lat ulega wzrostowi co jest wynikiem uszczelnienia systemu zbiórki odpadów lub wzrostu konsumpcji przez mieszkańców. Tempo wzrostu wartości wskaźnika jest porównywalne do wartości średniej i mediany w grupie porównawczej. Gmina Hrubieszów charakteryzuje się jednym z najniższych wskaźników w badanej grupie, a jego wartość jest niższa o 51% od średniej dla grupy. Gmina Hrubieszów na wykresie XY został ulokowany w III ćwiartce co oznacza że charakteryzuje się lepszą sytuacją, niż przeciętna w porównywalnych gminach, jednak jej sytuacja nadal ulega pogorszeniu.

Wykres 9. Odpady komunalne zebrane w ciągu roku na 1 mieszkańca (kg/osoba)

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	35	53	65	73	85
	Wartość standaryzowana	1.29	1.02	0.91	0.82	0.69
	Dynamika					-0.41
Grupa porównawcza H4	Średnia	104.89	110.24	116.41	124.72	128.71
	Mediana	95	101	109	116	120.8

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	85	0.69	-0.41
Wojciechów	96.4	0.51	0.18
Mircze	81	0.75	-0.68
Werbkowice	99.1	0.46	-0
Kłoczew	74.2	0.85	0.1

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

System gospodarki odpadami w Gminie Hrubieszów jest prowadzony zgodnie z obowiązującym prawem oraz przyjętymi dobrymi praktykami w tym zakresie. Istotnym problemem dotyczącym całego kraju jest brak zdecydowanych działań na rzecz poprawy recyklingu zbieranych odpadów. Jest to związane z brakiem rynku surowców wtórnych. Na zebrane selektywnie przez mieszkańców i gminę odpady nie ma zapotrzebowania.

2.2.6. Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej w gminie

Ład przestrzenny Gminy Hrubieszów reguluje Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów uchwalone przez Radę Gminy Hrubieszów 30 kwietnia 2001 roku.

Przepisy miejscowe w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego charakteryzują się potrzebą ciągłych zmian, pod kątem zgłaszanych przez mieszkańców potrzeb, w tym inwestycyjnych. W 2019 i 2020 roku prowadzone były procedury w zakresie zmian miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Hrubieszów obejmujące dokonywanie uzgodnień projektów zmian planu z instytucjami i organami administracji publicznej, wprowadzanie zmian do projektu, wyłożenie projektów zmian planu do publicznej wiadomości w prasie lokalnej, Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Gminy Hrubieszów z uwzględnieniem wniesionych uwag.

W 2019 i 2020 roku wprowadzono zmiany w planowaniu przestrzennym gminy postanowieniami następujących uchwał Rady Gminy Hrubieszów:

- uchwała nr XVI/115/2020 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 17 lutego 2020 roku w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów dotyczących lokalizacji usług turystyki w miejscowości Czumów, lokalizacji zabudowy usługowej w miejscowości Stefankowice oraz lokalizacji zabudowy usługowo- przemysłowej w miejscowości Teptiuków.
- uchwała Nr VI/44/2019 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 27 marca 2019 roku dotyczyła lokalizacji lądowiska oraz zabudowy zagrodowej w Metelinie.
- uchwała Nr VI/49/2019 z 30 kwietnia 2019 roku zmieniała dotychczasowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Hrubieszów w zakresie lokalizacji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w miejscowościach Teptiuków i Ubrodowice, lokalizacji zabudowy zagrodowej w miejscowości Husynne, lokalizacji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i usług w miejscowości Moniatycze, rezygnacji z projektowanej oczyszczalni ścieków w miejscowości Kosmów, zalesienia w miejscowościach: Kosmów i Szpikołasy. Ww. uchwała wprowadziła zmiany zapisów ustaleń w odniesieniu do infrastruktury technicznej zakresie gospodarki ściekowej i elektroenergetyki oraz infrastruktury transportowej w zakresie minimalnych odległości linii zabudowy od krawędzi jezdni.

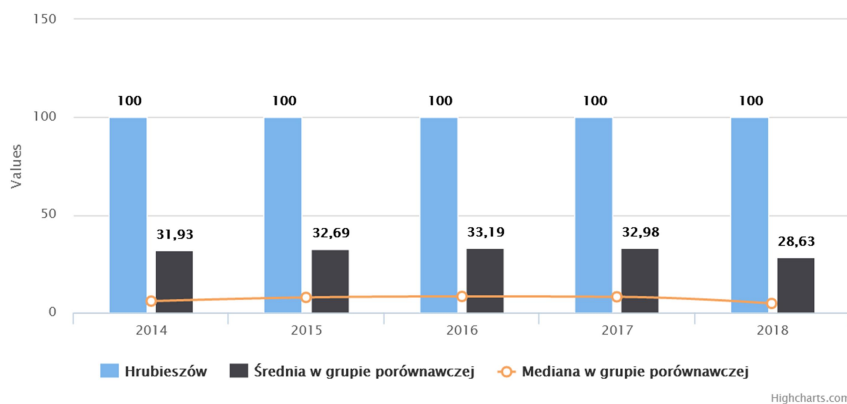
Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem gminy stanowi 100%.

Dokumenty planistyczne w zakresie planowania przestrzennego tj. studium i plany miejscowe są uaktualniane w miarę potrzeb inwestycyjnych wnioskodawców. Uwzględnienie wniosków uzależnione jest od predyspozycji terenów ujętych we wnioskach do pełnienia funkcji w świetle oddziaływania na środowisko oraz uwarunkowań i kierunków zagospodarowania terenów sąsiednich.

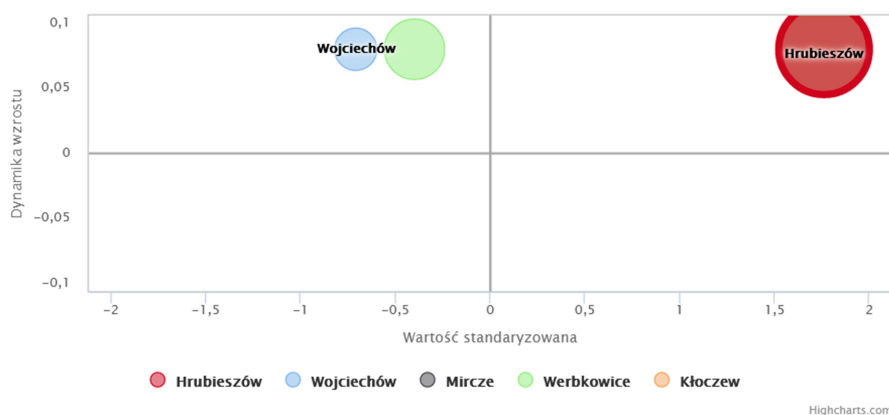
Wyżej wymienione dokumenty planistyczne zapewniają zachowanie ładu przestrzennego i zrównoważonego rozwoju i są dokumentami stanowiącymi podstawę wewnętrznej polityki przestrzennej gminy.

Analizując stopień pokrycia powierzchni gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, Gminę Hrubieszów należy uznać za jednego z liderów wśród jednostek podobnych i jej przewaga się zwiększyła. Podobnie jak gminy Mircze i Kłoczew, Gmina Hrubieszów w 100% objęta jest miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Wykres 10. Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem (%)

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	100	100	100	100	100
	Wartość standaryzowana	1.62	1.6	1.59	1.6	1.76
	Dynamika					0.08
Grupa porównawcza H4	Średnia	31.93	32.69	33.19	32.98	28.63
	Mediana	5.9	7.8	8.3	8.1	4.7

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	100	1.76	0.08
Wojciechów	0	-0.71	0.08
Mircze	100	1.76	0.08
Werbkowice	12.3	-0.4	0.08
Kłoczew	100.1	1.77	0.08

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

2.2.7. Stan zagospodarowania obszaru gminy

Zgodnie z zapisami Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego (Załącznik nr 1 do uchwały Nr XXIX/162/2017 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 26 maja 2017 r.) pożądany rozwój Gminy Hrubieszów powinien być oparty na wykorzystaniu:

- a) rolniczej przestrzeni produkcyjnej stwarzającej szansę powstania krajowego zagłębia produkcji żywności,
- b) przygranicznego położenia gminy, w zasięgu oddziaływania głównych korytarzy transportowych (potencjalna trasa 36, LHS) - możliwość rozwoju lokalnej współpracy transgranicznej, wymiany towarowej,
- c) atrakcyjności przyrodniczo-kulturowej doliny Bugu dla rozwoju funkcji turystyki.

W dokumentach planistycznych uwzględniono zasady rozwoju Gminy Hrubieszów wynikające z jej położenia i występowania obszarów chronionych, m.in.:

- Strzelecki Park Krajobrazowy wraz z otuliną
- Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu,
- Transgraniczny Obszar Chroniony „Polesie Zachodnie”,
- Węzeł ekologiczny o znaczeniu międzynarodowym - 27 M (Strzelecki Park Krajobrazowy),
- Korytarz ekologiczny o znaczeniu międzynarodowym - 25 M (Dolina Bugu).,
- Obszar Wysokiej Ochrony GZWP (ochrona wód podziemnych przed zanieczyszczeniem - obszar całej gminy), a także rezerваты, użytki ekologiczne, pomniki przyrody istniejące i projektowane, zbiorniki wodne oraz surowce mineralne.

Zgodnie z zapisami Ekofizjografii przygotowanej na potrzeby opracowania Miejskiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów struktura przyrodnicza gminy jest zdeterminowana przez strukturę użytkowania gruntów. Grunty rolne stanowią ponad 68% powierzchni gminy, w których dominują agrocenozy pól uprawnych z miedzami i enklawami zakrzaczeń śródpolnych, pojedynczymi skarpami i dolinami, wśród których spotyka się fragmenty biocenozy

kserotermicznych. Ekosystemy łąk i pastwisk (ponad 11% powierzchni gminy) koncentrują się w dolinach rzek i cieków wodnych. Ekosystemy leśne ze względu na wysoką jakość gleb stanowią jedynie 11% powierzchni gminy. Są to zwarte kompleksy leśne występujące w północnej i południowej części gminy i reprezentowane są przez siedliska gradu, dąbrowy, łągu i olsu.

Zidentyfikowany i zdefiniowany przyrodniczy system funkcjonalno-przestrzenny obejmuje obszary pełniące funkcje węzłów ekologicznych, korytarzy i sięgaczy ekologicznych. Węzły ekologiczne stanowią obszary zasilania we florę i faunę terenów sąsiednich, natomiast korytarze ekologiczne są ciągami przemieszczania się roślin i zwierząt.

System przyrodniczy Gminy Hrubieszów tworzą:

- Kompleks leśny „Lasy Strzeleckie” – obszar węzłowy M27 rangi międzynarodowej w krajowym systemie ekologicznym ECONET PL,
- Kompleks leśny Cichobórz – obszar węzłowy
- Kompleks leśny Czerniczyn i Kozodawy – węzły ekologiczne w obszarach rolnych,
- dolina Bugu – korytarz ekologiczny rangi międzynarodowej w krajowym systemie ekologicznym ECONET PL
- dolina Huczwy – korytarz ekologiczny rangi regionalnej
- dolina Ubrodnicy, Bukowej i strugi spod Moniatycz – korytarze ekologiczne rangi lokalnej
- suche doliny, wąwozy-sięgacze ekologiczne.

System ten uzupełnia enklawy siedlisk naturalnych lub półnaturalnych w obszarach użytkowanych rolniczo i w obszarach zabudowanych (miedze, skarpy lessowe, kępy zakrzaczeń i zadrzewień śródpolnych oraz większe skupiska zadrzewień przydrożnych, przykościelnych, cmentarnych, parków podworskich).

W Ekofizjografii wskazano również zasady ochrony obiektów zabytkowych i krajobrazu kulturowego:

- Główną zasadą ochrony w odniesieniu do obiektów i zespołów wpisanych do rejestru zabytków oraz będących w ewidencji konserwatorskiej, w tym stref występowania zabytków archeologicznych, jest zasada zachowania ich autentycznej substancji zabytkowej, układu kompozycyjnego, utrzymanie funkcji zgodnej z charakterem obiektu i jego wyposażenia. Prace prowadzone przy obiektach zabytkowych i w strefach ochrony konserwatorskiej wymagają uzyskania warunków i wytycznych konserwatorskich oraz zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- W strefie obszarów zabytkowych utrzymaniu i konserwacji podlegają zespoły zieleni wysokiej i niskiej jak i ukształtowanie terenu. W sąsiedztwie obiektów o wyraźnych dominantach architektonicznych takich jak np.

wieże kościelne zabrania się wznoszenia budowli przesłaniających i dysharmonizujących otoczenie zabytku oraz lokować funkcji degradujących obiekt.

- W obszarach występowania zabytków archeologicznych wszelkie prace ziemne wymagają zezwolenia służb konserwatorskich, które określa warunki ich prowadzenia.
- Ochronie podlega krajobraz kulturowy obszaru tj. układy ruralistyczne zespołów osadniczych wsi, historyczny przebieg traktów drogowych, zachowane zespoły zieleni i założeń wodnych dawnych parków dworskich, relikty zabudowy drewnianej mieszkalnej, gospodarczej i użyteczności publicznej, dawne obiekty przemysłowe, cmentarze czynne i zamknięte, obiekty kultu- kościoły, kapliczki i krzyże przydrożne.
- Nowe budownictwo realizowane na terenie gminy winno nawiązywać skalą i formą do lokalnych tradycji i cech architektury regionalnej, z użyciem tradycyjnych materiałów budowlanych takich jak: drewno, kamień, ceramika lub innych stosowanych w budownictwie o zbliżonej fakturze i kolorystyce.

Bogaty krajobraz kulturowy Gminy Hrubieszów charakteryzuje się "pasmową" lokalizacją obiektów o szczególnych wartościach. Rozmieszczone są one przeważnie wzdłuż dolin rzecznych, wyznaczając strefy osadnictwa od najstarszych (prehistorycznych) czasów. Doliny te przecinają lessowe wysoczyzny, co tworzy eksponowaną lokalizację obiektów na ich krawędziach. Jedną z najmocniej (najwyraźniej) rysujących się form są wyniesione ponad dolinę Huczwy i Bugu dawne grodziska "Zamczysko" i "Horodyszczce" w Gródku i Husynnem. Na nadbużańskiej skarpie usytuowany jest zespół pałacowy w Czumowie, z pałacem z II połowy XIX w. i pozostałościami parku. Spod tego obiektu rozciąga się rozległy widok na naturalną dolinę Bugu.

Lokalne dominanty stanowią:

- zespół kościoła parafialnego pod wezwaniem Matki Boskiej Łaskawej (będący dawną cerkwią grekokatolicką pod wezwaniem Narodzenia Pana Jezusa) z drewnianym kościołem z 1801 r. i drewnianą dzwonnica z początku XIX w. oraz cmentarzem przykościelnym w Szpikołosach,
- usytuowane wśród zieleni na lekkim stoku obiekty zespołu siedziby Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego w Dziekanowie, z drewnianą rządcówką z ok 1816 r. i murowaną kuźnią z tegoż okresu.

W Studium uwarunkowań kierunków zagospodarowania przestrzennego wyznaczono następujące kierunki rozwoju Gminy Hrubieszów:

A. Ogólne kierunki rozwoju gminy:

- restrukturyzacja i rozwój rolnictwa do poziomu utworzenia w tym rejonie krajowego zagłębia produkcji żywności i biznesu rolnego,

- rozwój krajowych i międzynarodowych szlaków komunikacyjnych przechodzących przez gminę i ukształtowanie na ich bazie funkcji transgranicznej wymiany towarów, przetwórstwa i usług,
- znaczny rozwój funkcji turystyczno-rekreacyjnych w obszarze gminy, wykorzystując jej unikatowe walory przyrodnicze i kulturowe.

W oparciu o zapisy Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów poniżej zaprezentowano funkcje dla poszczególnych jednostek osadniczych.

Tabela 11. Funkcje jednostek osadniczych zgodnie z zapisami Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Hrubieszów

Nazwa miejscowości	Funkcje dla terenów zainwestowanych:	Funkcje projektowane
Annopol	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UK- teren usług kultury RP- użytki rolne RZ- użytki zielone	UTL - teren zabudowy letniskowej RZd - teren do zalesienia
Brodzica	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej: zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej MN- teren zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej UK- teren usług kultury UH- teren usług handlu S- teren baz, składów i magazynów, usług technicznych RPU- teren obsługi rolnictwa KK- teren obsługi komunikacji kolejowej RP- użytki rolne RZ- użytki zielone RL- tereny leśne ZP- teren zieleni parkowej ZCz- cmentarz zamknięty T- tereny występowania złóż torfów	RZd- teren do zalesienia.
Cichobórz	MU-UTL- zespół zabudowy mieszkaniowej: zagrodowej, jednorodzinnej, letniskowej i usługowej MN- teren zabudowy jednorodzinnej UO- teren usług oświaty UK- teren usług kultury UR- teren usług rzemiosła nieuciążliwego P, S- teren przemysłu, baz, składów i magazynów, usług technicznych RPO- teren obsługi rolnictwa Ps- teren występowania złóż piasku WZ- teren urządzeń ujmowania i uzdatniania wody RP- użytki rolne RZ- użytki zielone RL- tereny leśne ZP- teren zieleni parkowej ZCz- cmentarz zamknięty ZCc- cmentarz czynny W- wody otwarte	W - wody otwarte

Czerniczyn	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej: zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UO- teren usług oświaty UK- teren usług kultury UI- teren innych usług publicznych UH- teren usług handlu P- teren przemysłu, usług technicznych RPU- teren obsługi rolnictwa KS- teren urządzeń obsługi komunikacji samochodowej WZ- teren urządzeń ujmowania i uzdatniania wody RP- użytki rolne RZ- użytki zielone RL- tereny leśne ZCz- cmentarz zamknięty ZCc- cmentarz czynny W- wody otwarte	UŁ- teren usług łączności NO- teren urządzeń oczyszczania i odprowadzania ścieków.
Czortowice	UK- teren usług kultury RP- użytki rolne RZ- użytki zielone	W – wody otwarte
Czumów	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej: zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej MU-UTL- zespół zabudowy mieszkaniowej: zagrodowej, jednorodzinnej, letniskowej i usługowej MN- teren zabudowy jednorodzinnej UK- teren usług kultury UH- teren usług handlu UT 1- teren usług turystyki (pensjonat, pole namiotowe, kąpielisko) N- teren wielofunkcyjny RPU- teren obsługi rolnictwa RP- użytki rolne RZ- użytki zielone ZCz- cmentarz zamknięty W- wody otwarte TZ- tereny zalewowe T- tereny występowania złóż torfów.	B- projektowany park kulturowy- Hrubieszowski Park Kulturowy UT 2 - teren usług turystyki (zakaz lokalizacji obiektów kubaturowych) RZd- teren do zalesienia NO - teren urządzeń oczyszczania i odprowadzania ścieków.
Dąbrowa	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UO- teren usług oświaty UH- teren usług handlu RPU- teren obsługi rolnictwa RP- użytki rolne RZ- użytki zielone RL- tereny leśne W- wody otwarte.	-

Dziekanów	MU-UTL- zespół zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej, jednorodzinnej, letniskowej i usługowej MN- teren zabudowy jednorodzinnej UO- teren usług oświaty UK- teren usług kultury UZ- teren usług zdrowia i opieki społecznej US- teren usług sportu UI- teren innych usług publicznych UH- teren usług handlu UR- teren usług rzemiosła nieuciążliwego RPO- teren obsługi rolnictwa RPU- teren obsługi rolnictwa WZ- teren urządzeń ujmowania i uzdatniania wody NO- teren urządzeń do oczyszczania i odprowadzania ścieków EC- teren urządzeń energetyki cieplnej RP- użytki rolne RZ- użytki zielone ZP- teren zieleni parkowej ZCc- cmentarz czynny W- wody otwarte	UE 2- użytek ekologiczny W – wody otwarte
Gródek	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej KK- tereny usług komunikacji kolejowej KK – PG- teren kolejowego przejścia granicznego RP- użytki rolne RZ- użytki zielone W- wody otwarte TZ- tereny zalewowe T- teren występowania złóż torfów	A- projektowany rezerwat przyrody – Błonia Nadbużańskie B- projektowany park kulturowy – Hrubieszowski Park Kulturowy RZd- teren do zalesienia.
Husynne	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej MN- teren zabudowy jednorodzinnej UO- teren usług oświaty UK- teren usług kultury UH- teren usług handlu RPO- teren obsługi rolnictwa WZ- teren urządzeń do oczyszczania i uzdatniania wody NO- teren urządzeń oczyszczania i odprowadzania odpadów RP- użytki rolne RZ- użytki zielone RL- tereny leśne ZCz- cmentarz zamknięty W- wody otwarte TZ- tereny zalewowe T- tereny występowania złóż torfów.	B- projektowany park kulturowy – Hrubieszowski Park Kulturowy RZd – teren do zalesienia.

Janki	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej MN- teren zabudowy jednorodzinnej UK- teren usług kultury US- teren usług sportu UH- teren usług handlu RPU- teren obsługi rolnictwa RP- użytki rolne RZ- użytki zielone ZP- teren zieleni parkowej ZCz- cmentarz zamknięty	RZd - teren do zalesienia.
Kobło	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UO- teren usług oświaty UH- teren usług handlu UI- teren innych usług publicznych RP- użytki rolne RZ- użytki zielone ZCc- cmentarz zamknięty	-
Kolonia Moniatycze	MU-UTL- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej, letniskowej i usługowej MN- teren zabudowy jednorodzinnej UR- teren usług rzemiosła nieuciążliwego W- wody otwarte	W - wody otwarte.
Kolonia Stefankowice	MU-UTL- zespół zabudowy mieszkaniowej: zagrodowej, jednorodzinnej, letniskowej i usługowej RPU- teren obsługi rolnictwa Ps- teren występowania złóż piasku RP- użytki rolne RZ- użytki zielone ZCz- cmentarz zamknięty W- wody otwarte	RZd - teren do zalesienia.
Kosmów	MU-UTL- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej, letniskowej i usługowej UO- teren usług oświaty UK- teren usług kultury UH- teren usług handlu UT- teren usług turystyki S- teren baz, składów i magazynów, usług technicznych RPU- teren obsługi rolnictwa Ps- teren występowania złóż piasków RP- użytki rolne RZ- użytki zielone RL- tereny leśne W- wody otwarte TZ- tereny zalewowe.	UT- teren usług turystyki NO- teren urządzeń oczyszczania i odprowadzania ścieków RZd- teren do zalesienia W- wody otwarte UE4,UE5- użytki ekologiczne.

Kozodawy, Łotoszyny	MU – zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UO– teren usług oświaty UI– teren innych usług publicznych UH– teren usług handlu N – teren wielofunkcyjny RPU– teren obsługi rolnictwa RP– użytki rolne RZ– użytki zielone ZCz– cmentarz zamknięty	UŁ – teren usług łączności.
Kułakowice Pierwsze	MU – zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UK– teren usług kultury UI– teren innych usług publicznych UR– teren usług rzemiosła nieuciążliwego RPO - teren obsługi rolnictwa RP– użytki rolne RZ– użytki zielone	RZd – teren do zalesienia.
Kułakowice Drugie	UI– teren innych usług publicznych RP– użytki rolne RZ– użytki zielone	RZd – teren do zalesienia
Kułakowice Trzecie	MU– zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UO– teren usług oświaty UK– teren usług kultury UI– teren innych usług publicznych UH– teren usług handlu RP– użytki rolne RZ– użytki zielone	RZd – teren do zalesienia.
Masłomęcz	MU– zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UI– teren innych usług publicznych UH– teren usług handlu S– baz, składów i magazynów, usług technicznych RPU– teren obsługi rolnictwa RP– użytki rolne RZ– użytki zielone ZCz– cmentarz zamknięty W– wody otwarte	UK – teren usług kultury.
Metelin	MU– zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UK– teren usług kultury UI– teren innych usług publicznych UR– teren usług rzemiosła nieuciążliwego S– teren baz, składów i magazynów, usług technicznych RPU– teren obsługi rolnictwa KK– teren obsługi komunikacji kolejowej KS– teren urzędów obsługi komunikacji RP– użytki rolne RZ– użytki zielone RL– tereny leśne ZP– teren zieleni parkowej W– wody otwarte	

Mieniany	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej: zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UO- teren usług oświaty UK- teren usług kultury UH- teren usług handlu RPU- teren obsługi rolnictwa WZ- teren urządzeń ujmowania i uzdatniania wody NO- teren urządzeń ujmowania i uzdatniania wody RP- użytki rolne RZ- użytki zielone ZCz- cmentarz zamknięty	NO – teren urządzeń oczyszczania i odprowadzania ścieków.
Moniatycze	MU-UTL- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej, letniskowej i usługowej MU- teren zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej MN- teren zabudowy jednorodzinnej UO- teren usług oświaty UK- teren usług kultury US- teren usług sportu UŁ- teren usług łączności UH- teren usług handlu UR- teren usług rzemiosła nieuciążliwego S- teren baz, składów i magazynów, usług technicznych RPO- teren obsługi rolnictwa RPU- teren obsługi rolnictwa KS- teren urządzeń obsługi komunikacji samochodowej RP- użytki rolne RZ- użytki zielone ZCc - cmentarz czynny	W – wody otwarte.
Moroczyn	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UK- teren usług kultury UH- teren usług handlu P- teren przemysłu, usług technicznych S- teren baz, składów i magazynów, usług technicznych EG- teren urządzeń gazownictwa RP- użytki rolne RZ- użytki zielone RL- tereny leśne ZP- teren zieleni parkowej ZCz- cmentarz zamknięty W- wody otwarte	-

Nowosiółki	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UI- teren innych usług publicznych UH- teren usług handlu UR- teren usług rzemiosła nieuciążliwego RPO- teren obsługi rolnictwa WZ- teren urzędzeń ujmowania i uzdatniania wody RP- użytki rolne RZ- użytki zielone	
Obrowiec	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UO- teren usług oświaty US- teren usług sportu UI- teren innych usług publicznych UH- teren usług handlu P- teren produkcji i rzemiosła RPU- teren obsługi rolnictwa Ps- teren występowania złóż piasku RP- użytki rolne RZ- użytki zielone RL- tereny leśne T- tereny występowania złóż torfów.	RZd- teren do zalesienia W - wody otwarte.
Stefankowice	MU-UTL- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej, letniskowej i usługowej MN- teren zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej UO- teren usług oświaty UZ- teren usług zdrowia i opieki społecznej UK- teren usług kultury UI- teren innych usług publicznych (świetlica) UH- teren usług handlu UR- teren usług rzemiosła nieuciążliwego S- teren baz, składów i magazynów, usług technicznych RPU- teren obsługi rolnictwa KS- teren urzędzeń obsługi komunikacji samochodowej RP- użytki rolne RZ- użytki zielone ZCz- cmentarz zamknięty W- wody otwarte	WZ- teren urzędzeń ujmowania i uzdatniania wody RZd- teren do zalesienia W - wody otwarte
Szpikołasy	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UO- teren usług oświaty UK- teren usług kultury UŁ- teren usług łączności UH- teren usług handlu UR- teren usług rzemiosła nieuciążliwego RPU- teren obsługi rolnictwa RP- użytki rolne RZ- użytki zielone ZP- teren zieleni parkowej ZCc- cmentarz czynny	RZd- teren do zalesienia UE 2 - użytek ekologiczny

Ślipcze	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej MU-UTL- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej, letniskowej i usługowej UO- teren usług oświaty UK- teren usług kultury UI- teren innych usług publicznych UT- teren usług turystyki RP- użytki rolne RZ- użytki zielone RL- tereny leśne ZCz- cmentarz zamknięty TZ- tereny zalewowe.	ZC- cmentarz RZd- teren do zalesienia UE 3 - użytek ekologiczny.
Świerszczów	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej MU-UTL- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej, letniskowej i usługowej UO- teren usług oświaty KA- teren usług komunalnych UH- teren usług handlu P- teren przemysłu, usług technicznych KS- teren urządzeń obsługi komunikacji samochodowej RP- użytki rolne RZ- użytki zielone ZCz - cmentarz zamknięty W- wody otwarte EE- teren urządzeń energetycznych TZ- tereny zalewowe.	RZd - teren do zalesienia.
Teptiuków	MU-UTL- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej, letniskowej i usługowej MN- teren zabudowy jednorodzinnej UK- teren usług kultury UI- teren innych usług publicznych UH- teren usług handlu UR- teren usług rzemiosła nieuciążliwego S- teren baz, składów i magazynów, usług technicznych RPU- teren obsługi rolnictwa RP- użytki rolne RZ- użytki zielone W- wody otwarte TZ- tereny zalewo we.	B- projektowany park kulturowy - Hrubieszowski Park Kultury RZd - teren do zalesienia.
Turkołówka	RP- użytki rolne RZ - użytki zielone	-

Ubrodowice	MU- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej i usługowej UO- teren usług oświaty UK- teren usług kultury UI- teren innych usług publicznych UH- teren usług handlu RPU- teren usług rolnictwa RP- użytki rolne RZ- użytki zielone RL- tereny leśne ZCz- cmentarz zamknięty TT- teren występowania złóż torfu.	NO- teren urządzeń oczyszczania i odprowadzania ścieków RZd- teren do zalesienia W - wody otwarte.
Wolica	MU-UTL- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej, letniskowej i usługowej UK- teren usług kultury RP- użytki rolne RZ- użytki zielone ZP- teren zieleni parkowej T- tereny występowania złóż torfów.	RZd - teren do zalesienia.
Wołajowice	MU-UTL- zespół zabudowy mieszkaniowej zagrodowej, jednorodzinnej, letniskowej i usługowej UK- teren usług kultury UH- teren usług handlu N- teren wielofunkcyjny S- teren baz, składów i magazynów, usług technicznych RP- użytki rolne RZ- użytki zielone	NO - teren urządzeń oczyszczania i odprowadzania ścieków.

Źródło: Uchwała Nr XII/84/2004 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 29 maja 2004 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Hrubieszów

2.2.8. Obszary strategicznej interwencji Strategii rozwoju województwa

W dniu 29 marca 2021 r. Uchwałą nr XXIV/406/2021 Sejmik Województwa Lubelskiego przyjął do realizacji Strategię Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Jest to dokument stanowiący odpowiedź na problemy i wyzwania stawiane przed województwem lubelskim. Strategia rozwoju wyznacza kluczowe długoterminowe cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego i jest głównym dokumentem umożliwiającym racjonalne organizowanie działań i prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju w horyzoncie czasowym do 2030r.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego jest podstawą do konstruowania programu rozdysponowania funduszy europejskich w województwie w latach 2021-2027, a także przygotowywania dokumentów niezbędnych dla wykorzystania różnych mechanizmów wsparcia rozwoju regionalnego, m.in. planowanych do wprowadzenia: kontraktów programowych, kontraktów sektorowych, porozumień terytorialnych. Dokument ten stanowił również

podstawę do konstruowania kierunków rozwoju w Strategii Rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021-2027 (z perspektywą do roku 2030).

Zgodnie ze zidentyfikowaną wizją rozwoju, województwo lubelskie „racjonalnie wykorzystując specyfikę społeczno-gospodarczą, zasoby środowiska, a także policentryczność sieci ośrodków miejskich rozwija się w sposób zrównoważony. Kreatywność i otwartość mieszkańców, aktywność naukowo-badawcza, tworzenie i stosowanie rozwiązań innowacyjnych oraz partnerstwo w zarządzaniu kształtują nowoczesny charakter regionu. Wzrasta jego znaczenie jako strategicznego producenta finalnych wyrobów bazujących na surowcach rolniczych, dostarczyciela usług prozdrowotnych i czasu wolnego. W efekcie region oferuje atrakcyjną przestrzeń do życia, pracy i inwestowania w zdrowym i bezpiecznym otoczeniu.”

Osiągnięciu zakładanej wizji regionu służyć mają cztery cele strategiczne tj.:

- 1. Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych,**
- 2. Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych,**
- 3. Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu,**
- 4. Wzmacnianie kapitału społecznego.**

Rozwinięciem celów strategicznych jest 18 celów operacyjnych oraz pakiety kierunków działań, które stanowią punkt odniesienia dla wszystkich działań rozwojowych na terenie Lubelszczyzny, w tym także dla kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz dla opracowania dokumentów o charakterze sektorowym.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) wskazuje, że istotą polityki regionalnej jest zapewnienie bardziej zrównoważonego rozwoju poszczególnych części kraju (regionów, obszarów miejskich i wiejskich) w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Odnosząc się do wyznaczonych w KSRR 2030 obszarów strategicznej interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym w dokumencie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 zidentyfikowano OSI o znaczeniu regionalnym.

Regionalne Obszary Strategicznej Interwencji odzwierciedlają potrzeby szczególnego wsparcia realizacji wybranych kierunków działań Strategii na określonych obszarach województwa.

OSI to obszary dla których zdefiniowano indywidualny priorytet rozwojowy, który determinuje zakres planowanego wsparcia w ramach instrumentów terytorialnych. Każdy z OSI ma wyznaczone kierunki działań i typy przedsięwzięć, których realizacja ma szczególne znaczenie dla priorytetów rozwojowych poszczególnych subregionów funkcjonalnych.

W oparciu o zapisy Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r. na terenie Lubelszczyzny wyróżniamy:

1. OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne - właściwych do wspólnego planowania rozwoju na poziomie ponadlokalnym (w miastach i obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie), są to:

a) MOF ośrodka wojewódzkiego (LOM) - 22 gmin, w tym: miasta: Lublin i Świdnik (tworzące rdzeń LOM) będące terenem koncentracji funkcji metropolitalnych, miasta satelitarne: Lubartów, Łęczna, Piaski, Bychawa, Bełżyce, Nałęczów – będące ośrodkami rozwijającymi wyspecjalizowane funkcje społeczno-gospodarcze wspomagające ośrodek centralny LOM, gminy położone w obszarze aglomeracji: gm. Konopnica, Jastków, gm. Głusk i Wólka - jako tereny koncentracji przedsiębiorczości pozarolniczej oraz gminy położone poza aglomeracją: Niemce, Niedrzwica Duża, Garbów, Mełgiew, Wojciechów, Strzyżewice, Jabłonna, Lubartów, Spiczyn i Kamionka.

b) MOF ośrodków subregionalnych, tj.:

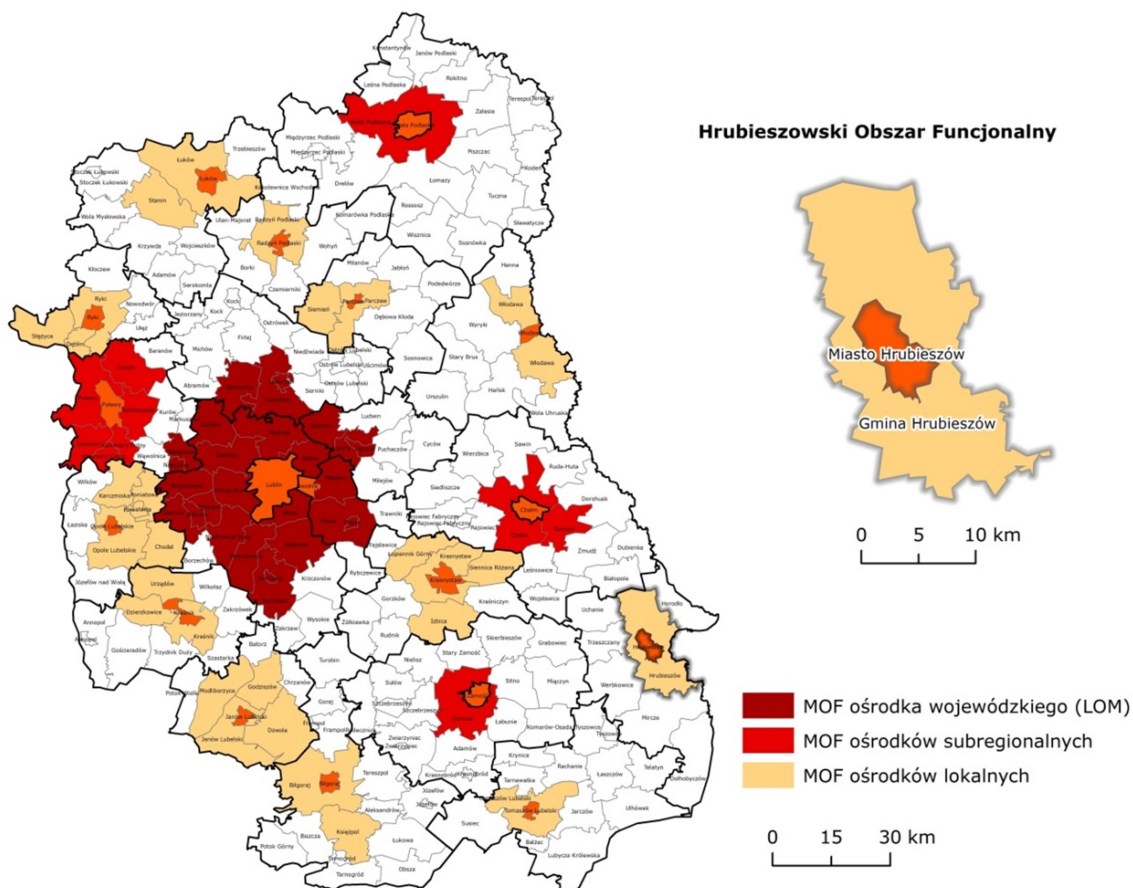
- Białej Podlaskiej, w tym: miasto Biała Podlaska – jako ośrodek rdzeniowy, gmina wiejska Biała Podlaska – jako strefa zewnętrzna MOF,
- Chełma, w tym: miasto Chełm – jako ośrodek rdzeniowy, gminy wiejskie: Chełm oraz Kamień – jako strefa zewnętrzna MOF,
- Puław, w tym: miasto Puławy – jako ośrodek rdzeniowy, gmina miejsko-wiejska Kazimierz Dolny oraz gminy wiejskie: Końskowola, Puławy, Janowiec i Żyrzyn – jako strefa zewnętrzna MOF,
- Zamościa, w tym: miasto Zamość – jako ośrodek rdzeniowy, gmina wiejska Zamość – jako strefa zewnętrzna MOF.

c) MOF ośrodków lokalnych, tj. obszary funkcjonalne wszystkich pozostałych miast powiatowych w województwie:

- Biłgoraja, w tym: miasto Biłgoraj – jako ośrodek rdzeniowy, gminy wiejskie: Biłgoraj i Księżpol,
- **Hrubieszowa, w tym: miasto Hrubieszów – jako ośrodek rdzeniowy oraz gmina Hrubieszów**,
- Janowa Lubelskiego, w tym: gminy miejsko-wiejskiej Janów Lubelski – jako ośrodek rdzeniowy oraz gmina Modliborzyce, Dzwola i Godziszów,
- Krasnegostawu, w tym: miasto Krasnystaw – jako ośrodek rdzeniowy oraz gmina Krasnystaw, Siennica Różana, Łopiennik Górny i Izbica,
- Kraśnika, w tym: miasto Kraśnik – jako ośrodek rdzeniowy oraz gminy Kraśnik, Dzierzkowice Urzędów,
- Łukowa, w tym: miasto Łuków – jako ośrodek rdzeniowy oraz gminy wiejskie: Łuków i Stanin,
- Opola Lubelskiego, w tym: gminy Opole Lubelskie – jako ośrodek rdzeniowy oraz gminy Poniatowa, Chodel i Karczmiska,
- Parczewa, w tym gmina Parczew – jako ośrodek rdzeniowy oraz gmina Siemień,
- Radzyna Podlaskiego, w tym: miasto Radzyń Podlaski – jako ośrodek rdzeniowy oraz gmina Radzyń Podlaski oraz gmina Borki,
- Ryk, w tym: gmina miejsko-wiejskiej Ryki oraz gmina Dęblin – jako ośrodek rdzeniowy oraz gminy Ryki oraz Stężyca,

- Tomaszowa Lubelskiego, w tym: miasto Tomaszów Lubelski – jako ośrodek rdzeniowy oraz gmina Tomaszów Lubelski,
- Włodawy, w tym: miasto Włodawa – jako ośrodek rdzeniowy oraz gmina Włodawa.

Ryc. 8. OSI Miejskie Obszary Funkcjonalne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

2. OSI subregionalnych – rekomendowanych do wspólnego planowania rozwoju na poziomie ponadlokalnym:

- **OSI ROZTOCZE** o zasięgu: 1) MOF: Biłgoraja, Janowa Lubelskiego, Kraśnika, Tomaszowa Lubelskiego i Zamościa; 2) 41 gmin należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Adamów, Aleksandrów, Batorz, Bełzec, Biszczka, Chrzanów, Frampol, Goraj, Jarczów, Józefów, Komarów-Osada, Krasnobród, Krynice, Lubycza Królewska, Łabunie, Łaszczów, Łukowa, Miączyn, Nielisz, Obsza, Potok Górny, Potok Wielki,

- Rachanie, Radecznica, Sitno, Sułów, 3) 2 gminy nienależące do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Borzechów i Tarnogród.
- **OSI POWIŚLE** - zasięg OSI: 1) MOF: Opola Lubelskiego, Puław i Ryk; 2) 5 gmin należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Anopol, Gościeradów, Józefów nad Wisłą, Łaziska, Wilków; 3) 2 gminy nienależące do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Wąwolnica i Baranów.
 - **OSI POLESIE** - zasięg OSI: 1) MOF: Chełma, Parczewa i Włodawy; 2) 31 gmin należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Białopole, Dębowa Kłoda, Dorohusk, Dubienka, Hanna, Hańsk, Jabłoń, Kodeń, Komarówka Podlaska, Łomazy, Milanów, Piszczac, Podedwórze, Rejowiec, Rejowiec Fabryczny, Rossosz, Ruda-Huta, Sawin, Siedliszcze, Sławatycze, Sosnowica, Sosnówka, Stary Brus, Tuczna, Uścimów, Wierzbica, Wisznice, Wołyń, Wola Uhruska, Wiryki, Żmudź; 3) 8 gmin nienależących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Cyców, Ludwin, Milejów, Ostrów Lubelski, Puchaczów, Rejowiec Fabryczny (miasto), Urszulin, Trawniki.
 - **PODLASKI OSI** - o zasięgu OSI: 1) MOF: Białej Podlaskiej, Łukowa i Radzyna Podlaskiego; 2) 26 gmin należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Abramów, Adamów, Czemierniki, Drelów, Janów Podlaski, Jeziorzany, Kąkolewnica, Kłoczew, Kock, Konstantynów, Krzywda, Leśna Podlaska, Michów, Międzyrzec Podlaski, Nowodwór, Ostrówek, Rokitno, Serokomla, Stoczek Łukowski, Terespol, Trzebieszów, Ulan-Majorat, Ułęż, Wojcieszków, Wola Mysłowska, Zalesie; 3) 8 gmin nienależących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Firlej, Międzyrzec Podlaski (miasto), Niedźwiada, Serniki, Stoczek Łukowski (miasto), Terespol (miasto), Kurów i Markuszów.
 - **ŻYWIČIELSKI OSI** - zasięg OSI: 1) MOF: Krasnegostawu i **Hrubieszowa**; 2) 16 gmin należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Dołhobyczów, Fajstławice, Gorzków, Grabowiec, Horodło, Kraśniczyn, Leśniowice, Mircze, Rudnik, Skierbieszów, Trzeszczany, Uchanie, Werbkowice, Wojsławice, Wysokie, Żółkiewka; 3) 2 gminy nienależące do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, tj.: Krzczonów, Rybczewice.

Podstawą wyznaczania w Strategii Rozwoju Województwa OSI subregionalnych są zróżnicowane cechy przestrzeni odzwierciedlone w waloryzacji funkcjonalnej województwa zawartej w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego oraz regionalizacji fizycznogeograficznej Polski. OSI subregionalne uwzględniają krajową politykę rozwoju regionalnego ukierunkowaną terytorialnie, wyrażoną poprzez krajowe OSI określone w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze.

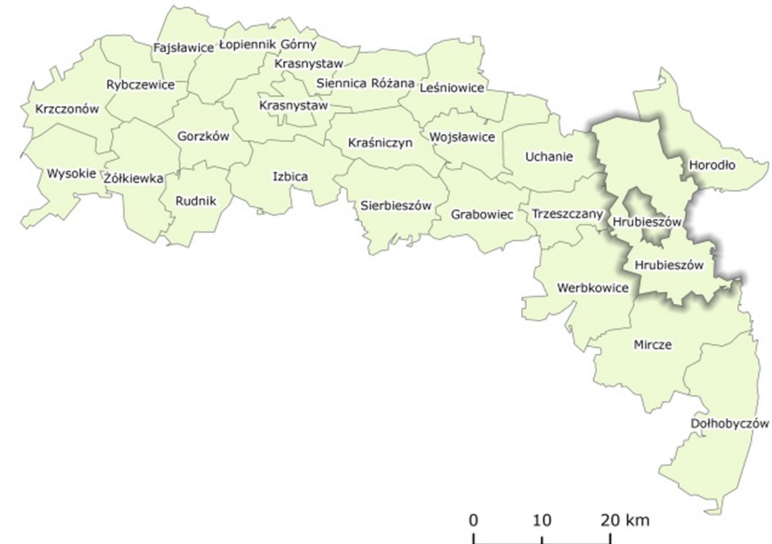
Ryc. 9. Subregionalne Obszary Strategicznej Interwencji

Obszary Strategicznej Interwencji

- OSI Roztocze
- OSI Polesie
- OSI Powiśle
- OSI Podlaski
- OSI Żywicielski
- Lubelski Obszar Metropolitalny

Żywicielski Obszar Strategicznej Interwencji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Gmina Hrubieszów zlokalizowana jest zarówno w miejskim obszarze strategicznej interwencji jak i subregionalnym. Gmina Hrubieszów stanowi strefę zewnętrzną **Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego**, rdzeń obszaru tworzy miasto Hrubieszów. Kierunki rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego zostały przedstawione w dokumencie „Strategia rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021-2030”.

Gmina Hrubieszów stanowi również jedną z 26 jednostek samorządu terytorialnego tworzących **ŻYWIETELSKI Obszar Strategicznej Interwencji**.

Priorytetem rozwoju tego obszaru jest: wykorzystanie zasobów naturalnych Wyżyny Lubelskiej dla rozwoju konkurencyjnego rolnictwa.

W dokumencie Strategii wyznaczono najważniejsze kierunki interwencji Żywietelskiego OSI, umożliwiające realizację jej celów, należą do nich:

1.1 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych:

- Poprawa warunków wodnych, w tym retencjonowanie, melioracje i nawodnienia, ochrona i lepsze wykorzystanie wód;
- Ochrona gleb, w tym racjonalizacja stosowania chemicznych nawozów oraz środków ochrony roślin oraz stosowanie agrotechniki przeciwozyjnej i zadrzewień śródpolnych;
- Rozwój lokalnych specjalizacji rolnych m.in. w oparciu o odtworzenie historycznie ukształtowanych lub wykorzystanie nowych, niszowych kierunków produkcji;
- Poprawa struktury wielkościowej i organizacyjnej gospodarstw rolnych;
- Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych;

1.2 Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne:

- Rozwój podmiotów przetwórstwa rolno-spożywczego;
- Rozwój infrastruktury i obiektów przechowalniczych;
- Tworzenie warunków oraz działania na rzecz lokalizacji na terenie województwa lubelskiego siedziby oraz podmiotów Krajowej Grupy Spożywczej;

2.1 Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej:

- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S19, S17 i S12) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast;
- Poprawa regionalnych i międzyregionalnych połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny;

2.4 Ochrona walorów środowiska:

- Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności;

3.4 Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu:

- Kreowanie, rozwijanie oferty i infrastruktury ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce;
- Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe);
- Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa);
- Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.);
- Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych;
- Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych;

4.4 Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej:

- Wspieranie działań i współpraca z właściwymi podmiotami na rzecz realizacji inwestycji sprzyjających pogłębianiu kontaktów międzyregionalnych, w tym w zakresie infrastruktury granicznej (budowa i rozbudowa przejść granicznych oraz dostosowanie ich do obsługi ruchu turystycznego) oraz poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, infrastruktura turystyczna).

Wskazane powyżej kierunki interwencji znalazły odzwierciedlenie w celach i kierunkach rozwoju Strategii Rozwoju Gminy Hrubieszów na lata 2021-2027 (z perspektywą do roku 2030).

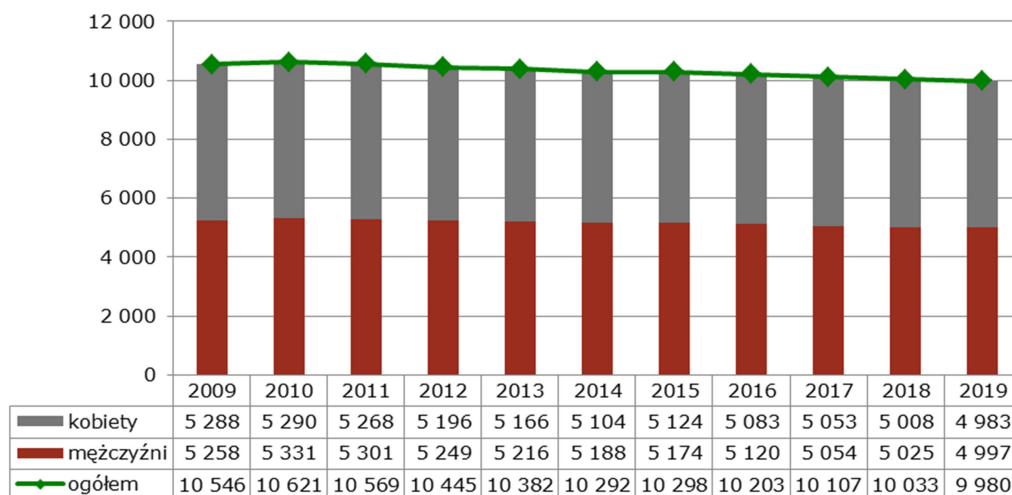
2.3. Społeczeństwo i jakość życia

2.3.1. Demografia

Wszelkie procesy demograficzne zachodzące w danej społeczności lokalnej są jednym z głównych czynników mających wpływ na możliwości, jak również kierunki rozwoju gminy. Analiza struktury ludności w oparciu o wskaźniki pozwala na określenie dynamiki tych procesów oraz ich roli w kształtowaniu potencjału rozwojowego.

Zgodnie z danymi GUS na koniec 2019 roku Gminę Hrubieszów zamieszkiwało 9980 osób, z czego 4997 osób stanowili mężczyźni (50,07%), a 4983 kobiety (49,93%). Od 2009 roku liczba ludności spadła o 566 osób co ma przełożenie na ujemne tempo zmiany w wysokości -5,3%.

Wykres 11. Liczba ludności w Gminie Hrubieszów w latach 2009-2019

Źródło: BDL GUS

Na koniec 2020 roku zgodnie z danymi ewidencji ludności w Gminie Hrubieszów zameldowanych było 10 083 osób. Dane dotyczące liczby ludności prezentowane w Banku Danych Lokalnych GUS różnią się od danych w gminnej ewidencji ludności, dlatego też wyższa wartość w 2020 roku nie oznacza wzrostu liczby ludności na obszarze gminy. Poniżej przedstawiono zestawienie osób zameldowanych w podziale na miejscowości.

Tabela 12. Liczba osób zameldowanych na pobyt stały na koniec grudnia 2020 roku

Miejscowość	Osoby do 18 roku życia	Osoby w wieku od 19 do 65 roku życia	Osoby powyżej 65 roku życia
ANNOPOL	11	41	19
BIAŁOSKÓRY	3	23	9
BRODZICA	55	214	51
CICHOBÓRZ	61	265	66
CZERNICZYN	110	443	100
CZORTOWICE	18	65	12
CZUMÓW	65	168	44
DĄBROWA	26	102	21
DZIEKANÓW	109	310	82
GRÓDEK	78	232	46
HUSYNNE	94	285	71
JANKI	47	179	46
KOBŁO	63	155	37
KOSMÓW	76	205	54
KOZODAWY	24	124	32
KUŁAKOWICE DRUGIE	16	45	9
KUŁAKOWICE PIERWSZE	40	142	31
KUŁAKOWICE TRZECIE	53	168	45
ŁOTOSZYNY	12	64	30
MASŁOMĘCZ	72	224	74
METELIN	48	145	41
MIENIANY	88	322	76
MONIATYCZE	67	276	71
MONIATYCZE-KOLONIA	22	86	29
MOROCZYN	67	203	40
NOWOSIÓŁKI	49	133	47
OBROWIEC	79	225	80
STEFANKOWICE	29	136	43
STEFANKOWICE-KOLONIA	46	161	52
SZPIKOŁOSY	69	261	79
ŚLIPCZE	62	212	67
ŚWIERSZCZÓW	46	168	36
TEPTIUKÓW	68	258	52
TURKOŁÓWKA	2	18	4
UBRODOWICE	36	152	59
WOLICA	27	151	43
WOŁAJOWICE	23	131	32
SUMA	1861	6492	1730

Źródło: Dane z Urzędu Gminy Hrubieszów

Gęstość zaludnienia na obszarze gminy wynosi 39 os./km², co daje gminie 4 miejsce w powiecie i 151 w województwie lubelskim pod względem wielkości tego wskaźnika.

Stan struktury ludności w Gminie Hrubieszów kształtowany jest przez przyrost naturalny i migracje. W analizowanym okresie liczba urodzeń i zgonów ulegała zmianom, co miało bezpośredni wpływ na przyrost naturalny. Od 2009 roku utrzymuje się on na ujemnym poziomie. Najniższą wartość przyrostu naturalnego odnotowano w 2012 r.: -52, a najwyższą w 2015 r.: -17. Saldo migracji w 2019

roku wyniosło -14 osób. Utrzymujące się ujemne wartości salda migracji świadczą o wyludnianiu się gminy czasowo bądź na stałe. To niekorzystne zjawisko wpływa na spadek liczby ludności i kształtuje rozwój demograficzny Gminy Hrubieszów.

Tabela 13. Wskaźniki salda migracji i przyrost naturalny w Gminie Hrubieszów

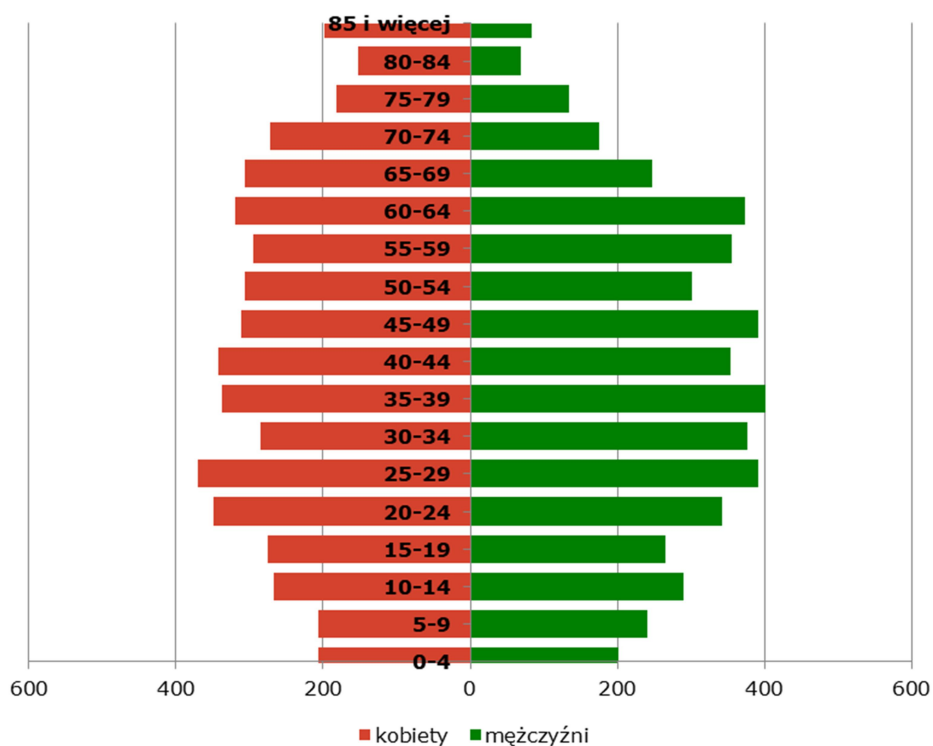
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
saldo migracji (osoba)	-70	-79	-25	-69	-40	-30	b.d.	-87	-40	-43	-14
saldo migracji na 1000 osób (osoba)	-6,6	-7,4	-2,4	-6,6	-3,9	-2,9	b.d.	-8,5	-3,9	-4,3	-1,4
Przyrost naturalny	-23	-18	-27	-52	-40	-42	-17	-31	-40	-39	-36

Źródło: BDL GUS

Pod względem struktury płci w Gminie Hrubieszów przeważają mężczyźni. Wskaźnik feminizacji (liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) w 2019 roku wyniósł 100. W 2019 r. w gminie urodziło się więcej chłopców niż dziewczynek (o 30%).

Analizując dane przedstawione na poniższym wykresie można zauważyć, że struktura wiekowa mieszkańców Gminy Hrubieszów jest zdominowana przez osoby między 20 a 49 rokiem życia. Duży odsetek stanowią także osoby pomiędzy 50 a 64 rokiem życia. W grupach wiekowych od 25-64, widoczna jest znaczna przewaga mężczyzn nad kobietami.

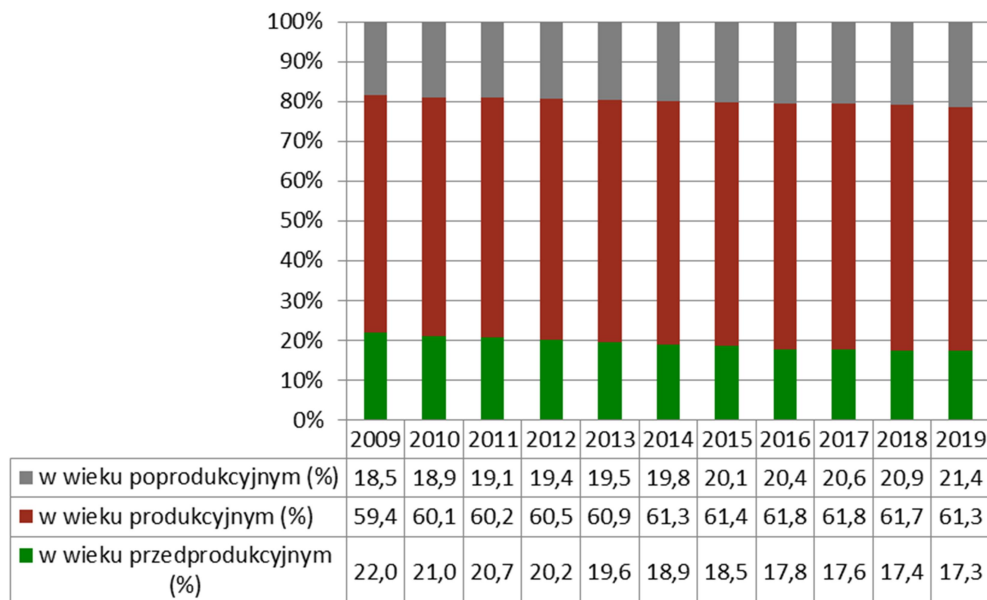
Wykres 12. Ludność według płci i wieku w Gminie Hrubieszów w 2019 roku

Źródło: BDL GUS

Zwężająca się podstawa piramidy wieku oznacza, że coraz mniejszy udział populacji stanowią dzieci, jest to sytuacja niepożądana i świadczy o zachodzącym procesie starzenia się społeczeństwa.

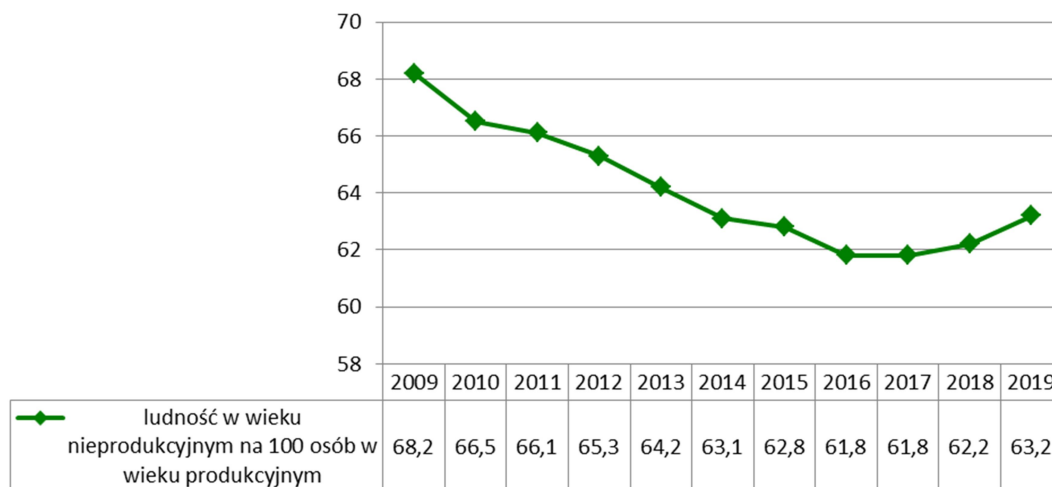
Wykres 13. Ludność wg ekonomicznych grup wieku Gminy Hrubieszów w latach 2009-2019

Źródło: BDL GUS

W konsekwencji największą grupę, na obszarze Gminy Hrubieszów, stanowią osoby w wieku produkcyjnym (6 115 osób), które stanowią 61,3% ogółu ludności. Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w 2019 r. wyniósł 17,6% (1 725 osób), natomiast w wieku poprodukcyjnym – 21,4% (2 100 osób). W analizowanym okresie o procesie starzenia się społeczeństwa w gminie świadczy rosnąca liczba ludności w wieku poprodukcyjnym i spadający odsetek dzieci i młodzieży.

Wykres 14. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Gminie Hrubieszów

Źródło: BDL GUS

Wskaźnik obciążenia demograficznego, tj. ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2019 r. na terenie gminy wynosiła 63,2 i wartość tego wskaźnika wypada nieznacznie lepiej w porównaniu do wartości ww. wskaźnika dla powiatu hrubieszowskiego, która wyniosła 65,8 (województwo lubelskie – 66,5). Według danych GUS od 2017 r. wartość wskaźnika ulegała systematycznemu wzrostowi. Na spadek wskaźnika w latach 2009-2017 miało wpływ zjawisko suburbanizacji. W wyniku tego zjawiska osoby w wieku produkcyjnym pracujące na obszarze miasta Hrubieszów za miejsce zamieszkania wybierały obszar Gminy Hrubieszów.

Prognoza zmian ludności według danych GUS zakłada spadek liczby ludności zarówno na poziomie województwa jak i powiatu, spowodowany w głównej mierze zmniejszeniem się liczby osób zamieszkujących obszary miejskie.

Tabela 14. Prognoza zmian liczby ludności na obszarze miejskim i wiejskim dla województwa lubelskiego i powiatu hrubieszowskiego

NAZWA		LUBELSKIE	ZMIANA TRENDU OD 2019 R.	POWIAT HRUBIESZOWSKI	ZMIAN TRENDU OD 2019 R.
Liczba ludności stan na 31.12.2019	ogółem	2 108 270	0	62 847	0
	miasto	979 357	0	17 528	0
	wieś	1 128 913	0	45 319	0
prognoza na rok 2025	ogółem	2 049 781	-58 489	59 472	-3 375
	miasto	931 704	-47 653	17 367	-161
	wieś	1 118 077	-10 836	42 105	-3 214
prognoza na rok 2030	ogółem	1 995 751	-112 519	56 226	-6 621
	miasto	896 324	-83 033	16 787	-741
	wieś	1 099 427	-29 486	39 439	-5 880
prognoza na rok 2035	ogółem	1 932 870	-175 400	52 800	-10 047
	miasto	856 417	-122 940	16 152	-1 376
	wieś	1 076 453	-52 460	36 648	-8 671
prognoza na rok 2040	ogółem	1 862 458	-245 812	49 158	-13 689
	miasto	813 118	-166 239	15 461	-2 067
	wieś	1 049 340	-79 573	33 697	-11 622
prognoza na rok 2045	ogółem	1 787 592	-320 678	45 384	-17 463
	miasto	768 229	-211 128	14 741	-2 787
	wieś	1 019 363	-109 550	30 643	-14 676
prognoza na rok 2050	ogółem	1 710 590	-397 680	41 612	-21 235
	miasto	723 192	-256 165	14 035	-3 493
	wieś	987 398	-141 515	27 577	-17 742

Źródło: BDL GUS

Do roku 2050 prognozuje się, że liczba ludności obszarów wiejskich powiatu hrubieszowskiego będzie stale się zmniejszać, przy czym tempo tego spadku będzie stale przyspieszać. Szacowana liczba ludności obszarów wiejskich powiatu hrubieszowskiego w 2050 r. – to 27 577 mieszkańców, jest to wartość niższa o ponad 17 tysięcy w porównaniu do roku 2020 (spadek o 39%).

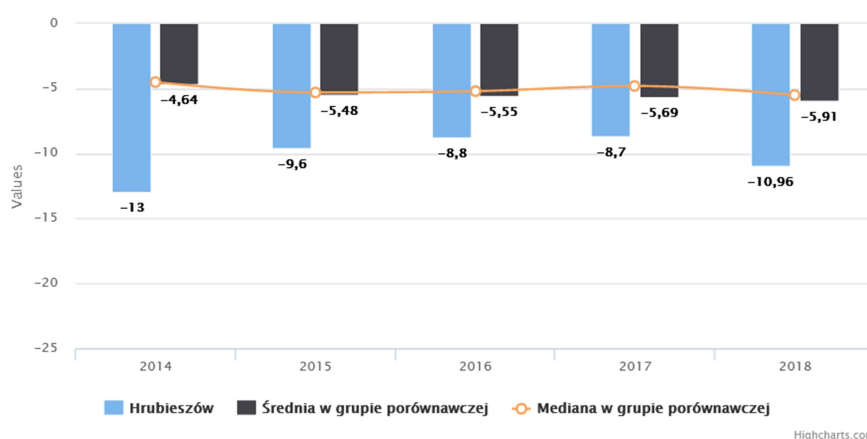
Demograficzna wizja województwa lubelskiego i powiatu hrubieszowskiego, która wyłania się z prognozy ludności na lata 2020-2050, nie jest optymistyczna. Przy obecnych tendencjach w ruchu naturalnym i wędrownym ludności, obszar ten czeka stopniowy ubytek liczby ludności oraz znaczące zmiany w strukturze wieku

jego mieszkańców. Przewidywane zmiany wywołane niską liczbą urodzeń, niskim współczynnikiem dzietności, uwidaczniają zjawisko starzenia się społeczeństwa.

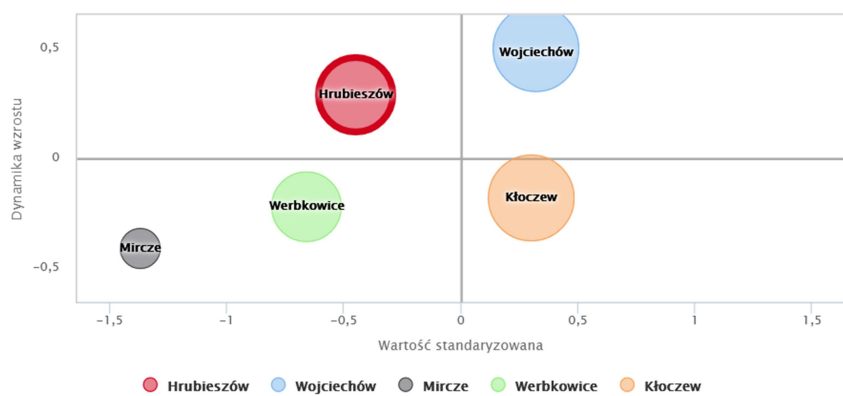
Wskaźnikiem mającym duży wpływ na liczbę ludności na danym obszarze jest przyrost naturalny stanowiący różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów. W odniesieniu do 1000 mieszkańców jego wartość dla Gminy Hrubieszów w 2018 rok była ujemna i wynosiła -10,96. Jest to wartość o połowę niższa od wartości średniej dla grupy referencyjnej, druga z kolei najniższa wartość wśród porównywanych jednostek.

Na wykresie XY gmina znajduje się w ćwiartce II, co oznacza że charakteryzuje się sytuacją gorszą niż przeciętna w porównywalnych gminach, jednak można zauważyć poprawę względem zmiany sytuacji w grupie porównawczej.

Wykres 15. Przyrost naturalny w ostatnich 3 latach na 1000 ludności

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	-13	-9.6	-8.8	-8.7	-10.96
	Wartość standaryzowana	-0.77	-0.38	-0.3	-0.27	-0.45
	Dynamika					0.29
Grupa porównawcza H4	Średnia	-4.64	-5.48	-5.55	-5.69	-5.91
	Mediana	-4.5	-5.3	-5.2	-4.8	-5.5

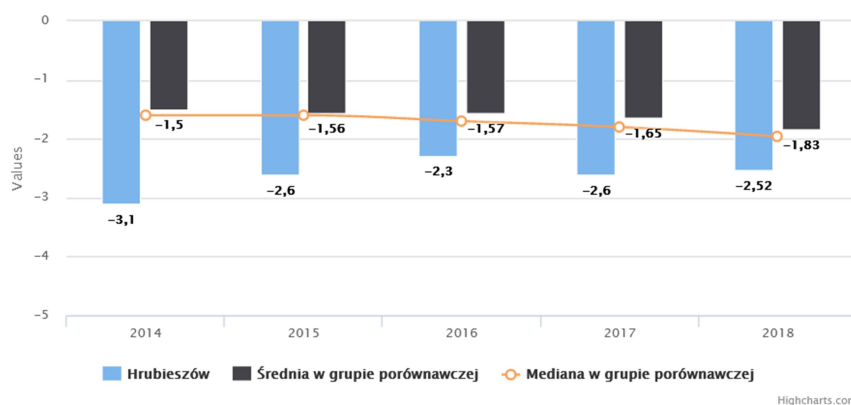

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	-10.96	-0.45	0.29
Wojciechów	-2.33	0.32	0.5
Mircze	-21.2	-1.37	-0.41
Werbkowice	-13.28	-0.66	-0.22
Kłoczew	-2.5	0.3	-0.18

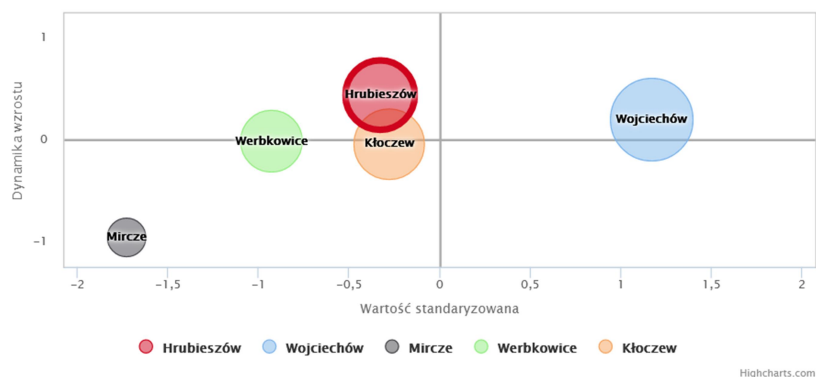
Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

Negatywne trendy demograficzne na obszarze Gminy Hrubieszów potwierdza wskaźnik zmiany liczby ludności w okresie ostatnich 5 lat jako % ludności w roku bazowym. W 2018 roku dla Gminy Hrubieszów był on ujemny i wynosił -2,52% i była to wartość niekorzystna w stosunku do średniej i mediany dla grupy porównawczej, których wartości są również ujemne jednak nie przekraczają 2%. Analiza wykresu XY wskazuje na gorszą sytuację niż w grupie porównawczej jednak sytuacja Gminy Hrubieszów z roku na rok ulega poprawie względem sytuacji w grupie porównawczej.

Wykres 16. Zmiana liczby mieszkańców w ostatnich 5 latach jako % ludności w roku bazowym

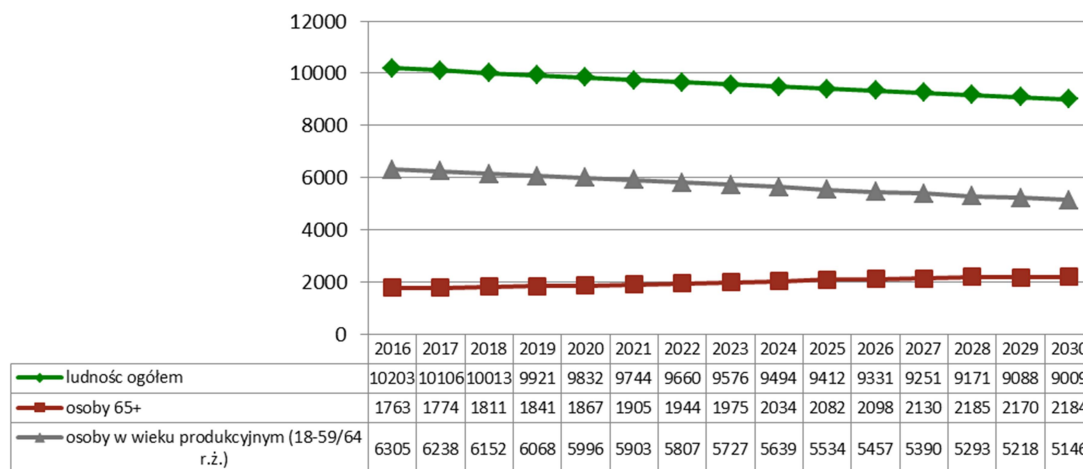
		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	-3.1	-2.6	-2.3	-2.6	-2.52
	Wartość standaryzowana	-0.79	-0.52	-0.36	-0.46	-0.33
	Dynamika					0.44
Grupa porównawcza H4	Średnia	-1.5	-1.56	-1.57	-1.65	-1.83
	Mediana	-1.6	-1.6	-1.7	-1.8	-1.96

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	-2.52	-0.33	0.44
Wojciechów	0.59	1.17	0.2
Mircze	-5.39	-1.73	-0.95
Werkowice	-3.75	-0.93	-0.01
Kłoczew	-2.4	-0.28	-0.04

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

Według prognozy ludności gmin na lata 2017-2030 opracowanej przez GUS na terenie gmin „ściany wschodniej” przewidywany jest duży spadek ludności – powyżej 10%. Najwyższy przewidywany spadek ludności dominuje w gminach województwa lubelskiego i podlaskiego. Do roku 2030 prognozuje się, że liczba ludności Gminy Hrubieszów będzie stale spadać, przy czym tempo tego spadku będzie stale przyspieszać. Szacowana liczba ludności na terenie gminy w 2030 roku to 9009 osób.

Wykres 17. Prognoza liczby ludności Gminy Hrubieszów do roku 2030

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ludność w wieku produkcyjnym w 2030 roku w porównaniu z rokiem bazowym (2016) zmniejszy się o 1 194 osoby, a tempo zmian wynosi -11,7%. O starzeniu się społeczeństwa świadczy dodatnie tempo zmian liczby ludności w wieku poprodukcyjnym według ekspertyzy wynoszące 23,8% (wzrost o 421 osób).

2.3.2. Mieszkalnictwo

Efektywna gospodarka mieszkaniowa oraz właściwe zarządzanie zasobami lokalowymi jest jednym z podstawowych zadań jednostek samorządu terytorialnego. Według danych GUS, na koniec 2019 roku w Gminie Hrubieszów znajdowało się 3 345 mieszkań z 12 761 izbami o łącznej powierzchni 291 700 m². Liczba mieszkań na przestrzeni lat 2009-2019 zwiększyła się o 5,8%, natomiast powierzchnia użytkowa wzrosła o 8,8%.

Najwięcej nowych mieszkań oddano do użytkowania w 2010 roku (103 mieszkania), natomiast najmniej w latach 2011, 2013, 2017, 2018, (8 mieszkań). Szczegółowe dane przedstawione zostały w poniższej tabeli.

Tabela 15. Charakterystyka zasobów mieszkaniowych Gminy Hrubieszów

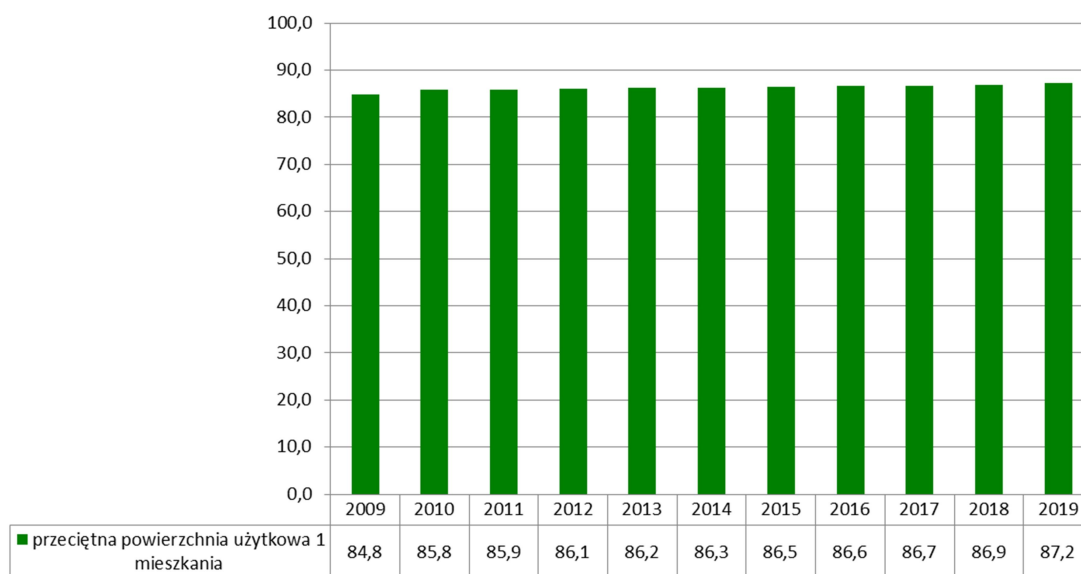
Wskaźnik	2009	2010	2011	2013	2014	2016	2017	2018	2019
liczba mieszkań [sz.]	3 162	3 265	3 271	3 288	3 297	3 318	3 324	3 330	3 345
Liczba izb [szt.]	11 825	12 374	12 401	12 484	12 526	12 624	12 659	12 688	12 761
pow. mieszkań [m2]	268 159	280 231	281 004	283 543	284 618	287 219	288 293	289 453	291 700
nowe mieszkania [szt.]	-	103	6	6	9	8	6	6	15
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę [m2]	25,4	26,4	26,6	27,3	27,7	28,2	28,5	28,9	29,2
przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie [osoby]	3,34	3,25	3,23	3,16	3,12	3,08	3,04	3,01	2,98

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Gmina Hrubieszów charakteryzuje się zdecydowaną przewagą budownictwa jednorodzinnego. Aż 98% wszystkich budynków mieszkalnych to budynki z jednym mieszkaniem. Stanowią one 92% wszystkich mieszkań. Budynki mieszkalne charakteryzują się jednak niekorzystną strukturą wiekową. Ponad 48% z nich powstała w latach 1945 – 1970, a tylko 6% powstała po 1989 r.¹⁰

Wskaźnik powierzchni mieszkaniowej przypadającej na jednego mieszkańca w 2019 r. wyniósł 29,2 m² i wzrósł w porównaniu do 2009 roku o 3,8 m²/osobę. Średnia powierzchnia użytkowa przeciętnego mieszkania w 2019 r. wyniosła 87,2 m² i wzrosła w porównaniu do 2009 roku o 2,4 m². Wartość wskaźnika przeciętnej powierzchni użytkowej jednego mieszkania daje gminie 2 miejsce w powiecie i 94 miejsce w województwie lubelskim.

¹⁰ Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Hrubieszów w latach 2008 – 2020

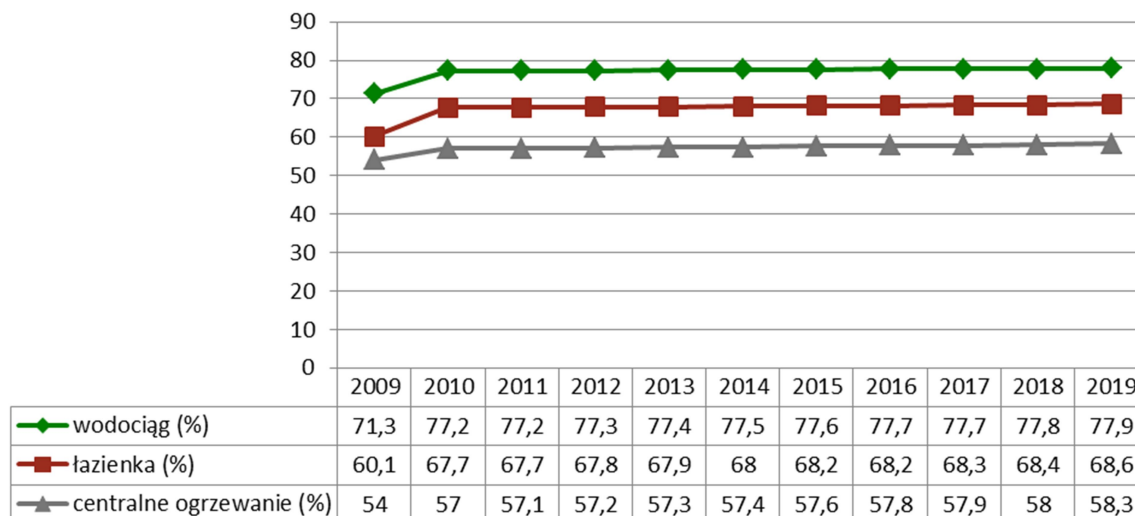
Wykres 18. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m²

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Stan wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne jest na średnim poziomie. Dostęp do sieci wodociągowej na obszarze gminy ma 77,9% mieszkań. Centralne ogrzewanie posiada jedynie 58,3% mieszkań, natomiast łazienkę 68,6% mieszkań w gminie.

Są to wartości niższe niż średnia dla województwa lubelskiego i powiatu hrubieszowskiego – dostęp do wodociągów w województwie ma 85,1% mieszkań, a w powiecie 79,0%. 69,8% mieszkań w województwie lubelskim posiada łazienkę, dla powiatu hrubieszowskiego udział ten jest wyższy i wynosi 71,9%. Centralne ogrzewanie posiada 60,3% mieszkań w województwie lubelskim i 62,2% mieszkań w powiecie hrubieszowskim.

Wykres 19. Mieszkania w Gminie Hrubieszów wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Napływ nowych mieszkańców z terenu miasta Hrubieszów może wpłynąć pozytywnie na rozwój nowego budownictwa mieszkaniowego. Dalszy rozwój zasobów mieszkaniowych Gminy Hrubieszów wymaga nakładów inwestycyjnych w infrastrukturę techniczną, a także udostępnienie atrakcyjnych gruntów przeznaczonych pod zabudowę. Na korzyść gminy działa tu dostępność komunikacyjna oraz niewielkie odległości od ośrodka miejskiego.

Mieszkania komunalne stanowiące własność Gminy Hrubieszów zlokalizowane są w 10 miejscowościach, stan techniczny każdego z mieszkań ocenia się w większości jako dobry. W miejscowości Moroczyn zlokalizowane jest mieszkanie socjalne (stan techniczny dobry). Gmina dysponuje również mieszkaniem chronionym prowadzonym przez Centrum Integracji Społecznej w Mienianach powołane przez Stowarzyszenie "Przystań".

Tabela 16. Wielkości oraz stan techniczny zasobu mieszkaniowego Gminy Hrubieszów na dzień 31 grudnia 2020 roku

Lp.	Miejscowość	Oznaczenie administratora	Powierzchnia (m ²)	Stan techniczny
1.	Dziekanów	Wójt Gminy	58,00	Dobry
2.	Dziekanów	Wójt Gminy	72,60	Dobry
3.	Kobło	Wójt Gminy	51,30	Dobry
4.	Kułakowice Trzecie	Wójt Gminy	62,00	Dobry
5.	Kozodawy	Dyrektor Szkoły Podstawowej w Ślipczu z/s w Kozodawach	37,35	Dobry
6.	Metelin	Wójt Gminy	75,36	Dobry
7.	Mieniany	Wójt Gminy	60,50	Dobry
8.	Mieniany	Wójt Gminy	53,20	Dobry
9.	Mieniany	Dyrektor Szkoły Podstawowej w Mienianach	72,40	Dobry
10.	Moniatycze	Wójt Gminy	68,92	dostateczny
11.	Moroczyn	Wójt Gminy	47,26	Dobry
12.	Moroczyn	Wójt Gminy	40,13	Dobry
13.	Moroczyn	Wójt Gminy	54,00	Dobry
14.	Moroczyn	Wójt Gminy	8,40	Dobry
15.	Szpikołosy	Wójt Gminy	75,30	Dobry
16.	Świerszczów	Wójt Gminy	54,00	dostateczny
17.	Mieniany	Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej	88,50	bardzo dobry
18.	Mieniany	Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej	53,20	bardzo dobry

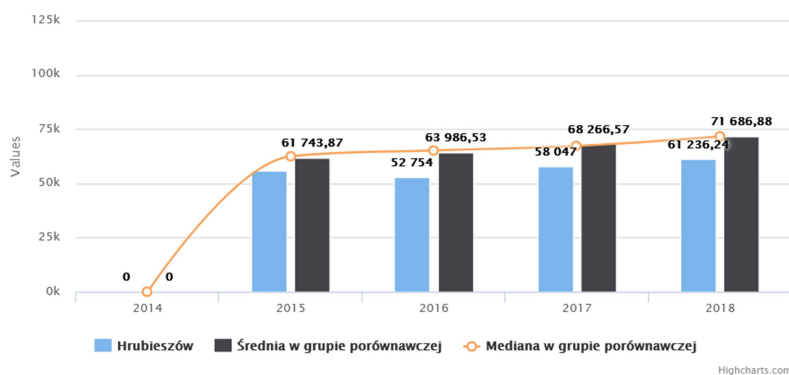
Źródło: Dane z Urzędu Gminy Hrubieszów

Analizując wskaźnik: rynkowa wartość powierzchni mieszkaniowej w gminie w przeliczeniu na 1 mieszkańca (w oparciu o dane Monitora Rozwoju Lokalnego) Gmina Hrubieszów prezentuje się gorzej niż średnia i mediana dla grupy referencyjnej.

Na wykresie XY gmina znajduje się w ćwiartce IV, co oznacza że charakteryzuje się słabszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych gminach i rozwija się wolniej. Gmina we wskaźniku z tej ćwiartki nie tylko nie jest liderem ale traci dystans do jednostek podobnych, jest to sytuacja zdecydowanie niekorzystna.

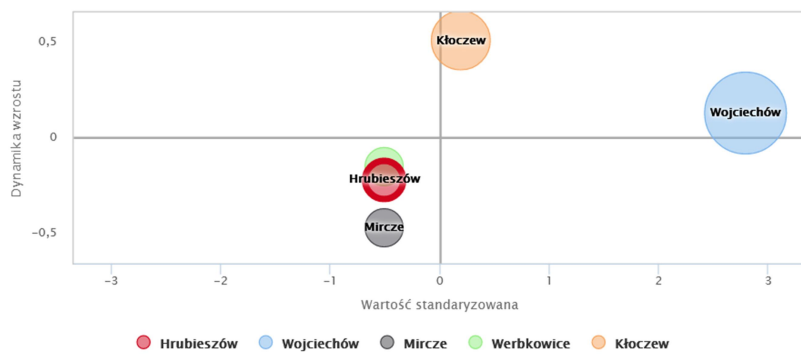
Wartość wskaźnika dla Gminy Hrubieszów i Mircze (61 236,24 zł/mieszkańca) są najniższymi z wartości w grupie porównawczej.

Wykres 20. Rynkowa wartość powierzchni mieszkaniowej w gminie w przeliczeniu na 1 mieszkańca

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	0	55817	52754	58047	61236.24
	Wartość standaryzowana	0	-0.3	-0.5	-0.52	-0.51
	Dynamika					-0.22
Grupa porównawcza H4	Średnia	0	61743.87	63986.53	68266.57	71686.88
	Mediana	0	62430	65098	67224	71613.2

3.2 Rynkowa wartość powierzchni mieszkaniowej w gminie w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	61236.24	-0.51	-0.22
Wojciechów	129231.77	2.79	0.13
Mircze	61236.24	-0.51	-0.47
Werbkowice	61236.24	-0.51	-0.15
Kłoczew	75534	0.19	0.51

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

2.3.3. Infrastruktura edukacyjna i rekreacyjna

Dostęp do edukacji pełni jedną z najważniejszych ról zarówno dla jednostki jak i lokalnej społeczności. Możliwość uczestniczenia w nauczaniu, opiece, wychowaniu w instytucjach edukacyjnych, na poszczególnych szczeblach systemu oświaty daje szansę na rozwój mieszkańcom już od najwcześniejszych lat życia. Prawidłowo prowadzona edukacja może przyczynić się do walki z takimi zjawiskami społecznymi jak ubóstwo, wykluczenie społeczne, bezrobocie oraz problem niedostosowania kwalifikacji mieszkańców do wymogów rynku pracy, co w dłuższej perspektywie czasowej bezpośrednio przełoży się na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej. Istniejąca infrastruktura edukacyjna oferowana na obszarze Gminy Hrubieszów jest zadawalająca oraz spełnia podstawowe zapotrzebowanie.

Zgodnie z danymi Urzędu Gminy w Hrubieszowie w roku 2020 wychowanie przedszkolne prowadzone jest w oparciu na następujące podmioty:

Tabela 17. Oddziały i punkty przedszkole w Gminie Hrubieszów

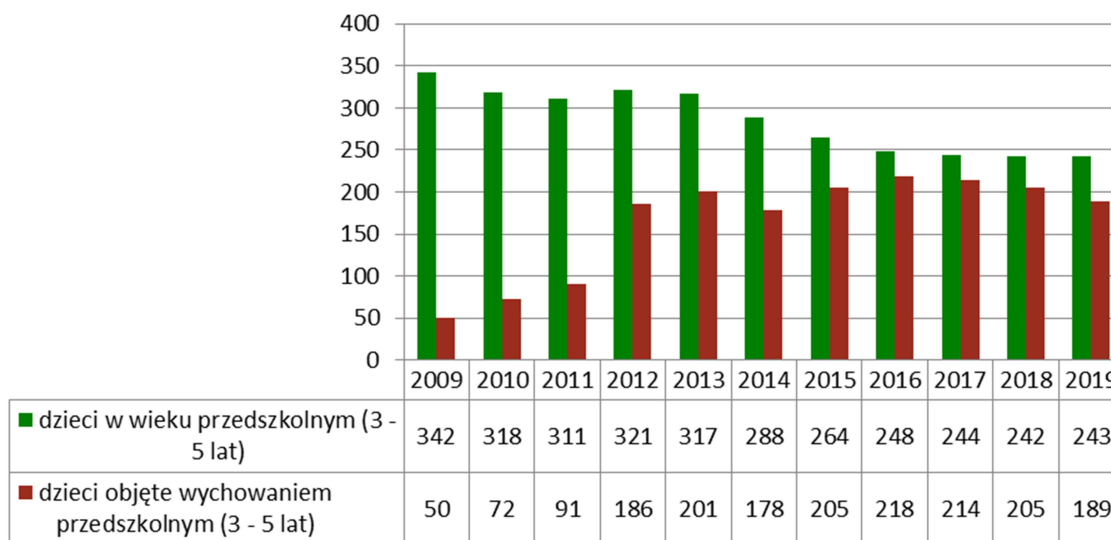
Nazwa podmiotu	Organ prowadzący
1. Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. ks. Stanisława Staszica w Czerniczynie	Samorząd gminny
2. Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Husynnym	Samorząd gminny
3. Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Mienianach	Samorząd gminny
4. Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. Papieża Jana Pawła II w Moniatyczach	Samorząd gminny
5. Oddział przedszkolny przy Szkole Podstawowej im. 15 Pułku Piechoty „Wilków” w Stefankowicach	Samorząd gminny
6. Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Czerniczynie	Samorząd gminny
7. Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Husynnym	Samorząd gminny
8. Zamiejskowy Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Mienianach z siedzibą w Cichobórzcu	Samorząd gminny
9. Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Moniatyczach	Samorząd gminny
10. Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Ślipczu	Samorząd gminny
11. Oddział przedszkolny przy Publicznej Szkole Podstawowej w Szpikołosach	Osoba fizyczna
12. Punkt Przedszkolny przy Publicznej Szkole Podstawowej w Dąbrowie	Stowarzyszenie
13. Punkt Przedszkolny przy Publicznej Szkole Podstawowej w Dziekanowie	Stowarzyszenie
14. Punkt Przedszkolny w Obrowcu	Stowarzyszenie
15. Punkt Przedszkolny „Wilczęta” w Stefankowicach	Stowarzyszenie

Źródło: Dane Urzędu Gminy w Hrubieszowie

Na obszarze gminy w 2019 r. wychowaniem przedszkolnym objętych było 189 dzieci w wieku 3 – 5 lat, co stanowi 77,8% dzieci w tym wieku. W porównaniu do 2009 r. ich liczba wzrosła o 139 dzieci co stanowi wzrost o 278%. Tak duży

wzrost udziału dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym jest również spowodowanym spadkiem liczby dzieci w wieku przedszkolnym – do 2009 r. liczba osób w wieku 3-5 lat zmniejszyła się o 99.

Wykres 21. Dzieci w wieku przedszkolnym i objęte wychowaniem przedszkolnym

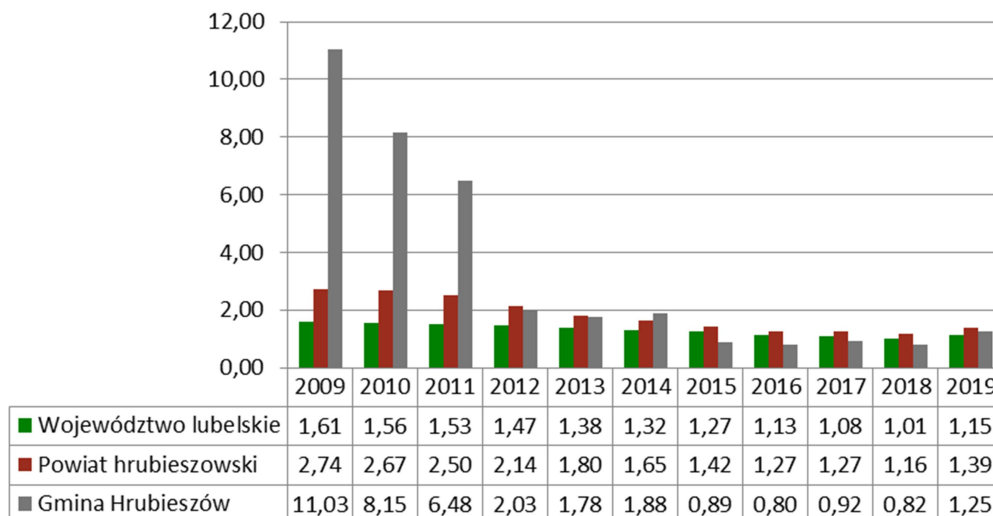

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na podstawie danych Systemu Informacji Oświatowej w roku szkolnym 2020/2021 na dzień 30 września 2020 roku do punktów przedszkolnych prowadzonych przez samorząd gminny uczęszczało 67 dzieci (w ramach 6 oddziałów), natomiast do jednostek prowadzonych przez podmioty prywatne uczęszczało 60 dzieci (w ramach 6 oddziałów).

Analizując wskaźnik liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w 2019 r. wynosił on 1,25 osoby na miejsce i jest to wartość wyższa od średniej dla województwa lubelskiego (1,15 osoby /miejsce). Na przestrzeni lat zauważyć można znaczącą poprawę infrastruktury przedszkolnej na obszarze gminy. W 2009 roku na jedno miejsce w przedszkolu przypadało 11 dzieci (11,3 osoby /miejsce), była to wartość znacząco odbiegająca od średniej dla województwa lubelskiego i powiatu hrubieszowskiego.

Wykres 22. Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Infrastruktura oświatowo-edukacyjna na poziomie szkoły podstawowej zaspakaja potrzeby mieszkańców gminy. Tworzą ją następujące jednostki:

Tabela 18. Szkoły podstawowe w Gminie Hrubieszów

Nazwa podmiotu	Organ prowadzący
1. Szkoła Podstawowa im. ks. Stanisława Staszica w Czerniczynie	Samorząd gminny
2. Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Husynnem	Samorząd gminny
3. Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Mienianach	Samorząd gminny
4. Szkoła Podstawowa im. Papieża Jana Pawła II w Moniatyczach	Samorząd gminny
5. Szkoła Podstawowa im. 15 Pułku Piechoty „Wilków” w Stefankowicach	Samorząd gminny
6. Szkoła Podstawowa w Ślipczu z siedzibą w Kozodawach	Samorząd gminny
7. Publiczna Szkoła Podstawowa im. M. Futy w Dziekanowie	Stowarzyszenie
8. Publiczna Szkoła Podstawowa w Dąbrowie	Stowarzyszenie
9. Publiczna Szkoła Podstawowa w Szpikołosach	Osoba fizyczna

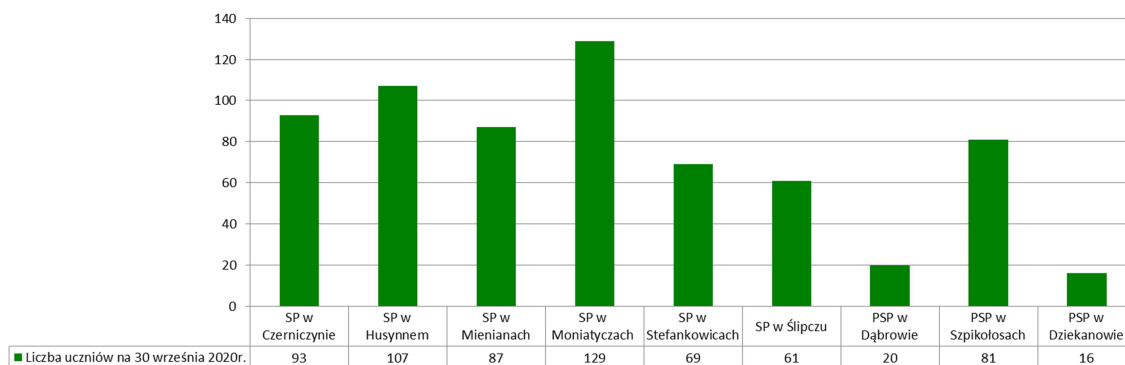
Źródło: Dane Urzędu Gminy w Hrubieszowie

W sierpniu 2020 roku zlikwidowano 2 szkoły podstawowe prowadzone przez stowarzyszenia: Publiczną Szkołę Podstawową w Kosmowie, Publiczną Szkołę Podstawową w Koble oraz Punkt Przedszkolny przy Publicznej Szkole Podstawowej w Koble.

Na 6 szkół podstawowych prowadzonych przez Gminę Hrubieszów jedynie 2 nie dysponują salą gimnastyczną są to szkoły w Husynnym i Stefankowicach. Natomiast palcu zabaw dla dzieci nie posiadają szkoły w Mienianach oraz w Ślipczu z siedzibą w Kozodawach. Każda ze szkół wyposażona jest w bibliotekę oraz sale komputerowe.

System Informacji Oświatowej informuje, że na koniec września 2020 roku w Gminie Hrubieszów do szkół podstawowych uczęszczało 663 uczniów. Poniżej zaprezentowano liczbę uczniów w podziale na placówki oświatowe.

Wykres 23. Liczba uczniów w roku szkolnym 2019/2020 w placówkach na obszarze Gminy Hrubieszów

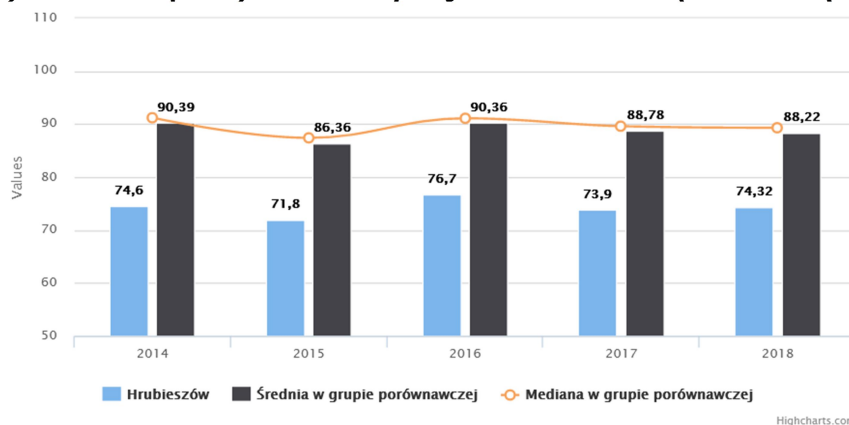
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Hrubieszów

Wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach podstawowych w 2019 roku dla Gminy Hrubieszów przyjął wartość 8. Jest to wartość niższa od średniej wartości dla powiatu hrubieszowskiego (12) i województwa lubelskiego (15), co świadczy o dobrze rozwiniętej infrastrukturze edukacyjnej.

Miarą powszechności kształcenia są współczynniki skolaryzacji. Współczynnik ten dla poziomu szkoły podstawowej to iloraz liczby wszystkich uczniów szkół podstawowych bez względu na wiek na początku danego roku szkolnego przez liczbę ludności w wieku 7-15 lat. Dla obszaru Gminy Hrubieszów współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych w 2019 r. wynosił 70,48% i jest to dość niska wartość (dla porównania dla powiatu hrubieszowskiego wynosił – 87,83%, dla województwa lubelskiego - 93,48%).

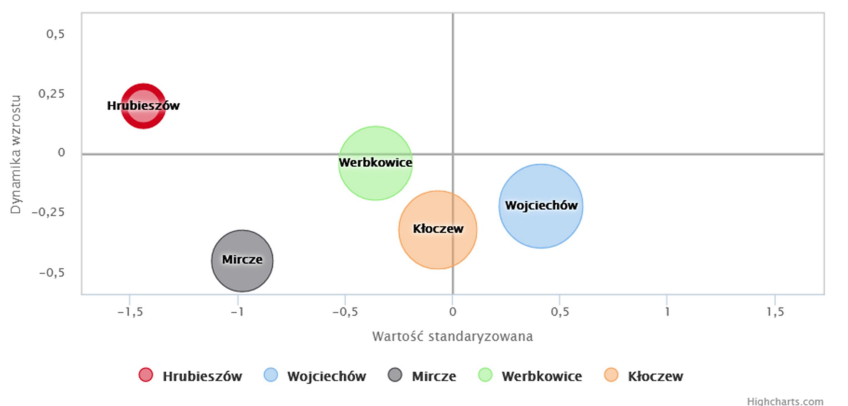
Wskaźnikiem wykorzystywanym do badań poziomu edukacji jest wskaźnik skolaryzacji brutto. Wartość wskaźnika dla szkół podstawowych w grupie referencyjnej prezentuje poniższy wykres. Gmina Hrubieszów w 2018 roku charakteryzowała się wartością 74,32% i jest to wartość niższa od średniej dla tej grupy (88,22%) i mediany (89,31%). W odniesieniu do wykresu XY Gmina Hrubieszów jest ulokowana w II ćwiartce, co oznacza że charakteryzuje się słabszą sytuacją, niż przeciętna w porównywalnych gminach lecz rozwinęła się szybciej. Można zatem określić, iż Gmina Hrubieszów we wskaźniku nie jest liderem wśród jednostek podobnych ale rozwinęła się szybciej.

Wykres 24. Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych (%)

Highcharts.com

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	74.6	71.8	76.7	73.9	74.32
	Wartość standaryzowana	-1.58	-1.52	-1.38	-1.55	-1.44
	Dynamika					0.2
Grupa porównawcza H4	Średnia	90.39	86.36	90.36	88.78	88.22
	Mediana	91.2	87.4	91.1	89.6	89.31

Highcharts.com

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	74.32	-1.44	0.2
Wojciechów	92.14	0.41	-0.22
Mircze	78.74	-0.98	-0.45
Werbkowice	84.74	-0.36	-0.04
Kłoczew	87.54	-0.07	-0.32

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

W Gminie Hrubieszów funkcjonuje sprawny system dowozu dzieci do szkół podstawowych z miejscowości, w których nie istnieją szkoły podstawowe. System oparty jest zarówno o własne środki transportu, jak też transport publiczny.

W 2020 roku gmina zapewniała transport średnio dla 380 uczniów miesięcznie, co stanowiło ponad 69% wszystkich dzieci uczęszczających do szkół zlokalizowanych na jej terenie. Łącznie w 2020 roku koszt tego zadania wyniósł 424 816,38 zł. W okresie tym gmina zapewniała również bezpłatny transport i opiekę podczas przewozu uczniów do: Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Hrubieszowie.

Obiekty infrastruktury sportowej zlokalizowane na obszarze gminy obejmują¹¹:

- 1) 27 boisk sportowych w miejscowościach: Brodzica, Cichobórz, Czumów, Czerniczyn, Dziekanów, Dąbrowa, Gródek, Husynne (x2), Janki, Kobło, Kosmów, Kozodawy, Kułakowice Pierwsze, Kułakowice Trzecie, Moniatycze, Moroczyn, Mieniany (x 2), Nowosiółki, Obrowiec, Stefankowice, Szpikołosy, Ślipcze, Teptiuków, Ubrodowice i Wolica.
- 2) 1 kompleks sportowy w miejscowości Teptiuków, w jego skład wchodzi: boisko piłkarskie o wymiarach 102 m x 64 m, boisko treningowe, trzytorowa bieżnia lekkoatletyczna (3 m x 357,8 m), trybuny na 210 kibiców, utwardzone miejsce na parking, elementy oświetlenia boiska.

W 2019 roku utworzono 4 place łączące ze sobą cechy rekreacyjno-sportowo-wypoczynkowe oraz doposażono kompleks „Wioski Strachów” w Moroczynie:

- 1) plac rekreacyjno-sportowy w Dąbrowie (boisko sportowe z elementami fitness);
- 2) plac rekreacyjno-sportowy w Gródku (siłownia zewnętrzna z elementami placu zabaw);
- 3) plac rekreacyjno-wypoczynkowy w Stefankowicach (zagospodarowanie otoczenia stawu i doposażenie w infrastrukturę rekreacyjną);

¹¹ Raport o stanie gminy Hrubieszów za 2019 rok

- 4) plac rekreacyjno-sportowy przy GOK w Wołajowicach (siłownia plenerowa z elementami placu zabaw).

Na realizację wyżej wymienionych inwestycji pozyskano środki zewnętrzne w drodze konkursu grantowego, realizowanego w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Hrubieszowskiego „Lepsze Jutro” Lokalna Grupa Działania. Łączna wartość zrealizowanych inwestycji wraz z doposażeniem „Wioski Strachów” w Moroczynie wyniosła 129 762,54 zł i w całości została sfinansowana ze środków „Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020”.

Na obszarze Gminy Hrubieszów działa Klub Sportowy „HURAGAN” Hrubieszów, który realizuje zadania w zakresie rozwoju i promocji sportu, przede wszystkim piłki nożnej. Drużyna „HURAGANU” Hrubieszów uczestniczy w rozgrywkach klasy B drugiej grupy okręgu Zamość i rozgrywa swoje mecze na stadionie w Teptiukowie, gdzie znajduje się też jego siedziba.

Gmina co roku organizuje liczne wydarzenia sportowe, w 2019 roku były to:

- Amatorska Liga Piłki Siatkowej Drużyn Sołeckich o Puchar Wójta Gminy Hrubieszów, w której uczestniczyło 7 drużyn,
- Turniej Tenisa Stołowego w Kosmowie,
- Międzygminny Turniej Piłki Siatkowej o Puchar Wójta Gminy Hrubieszów,
- Turniej Szachowy Grand Prix o Puchar Wójta Gminy Hrubieszów,
- Turniej Podnoszenia Ciężarów o Puchar Wójta Gminy Hrubieszów,
- Turniej Charytatywny Piłki Siatkowej,
- Rajd Rowerowy Gminy Hrubieszów dla Dzieci i Młodzieży do lat 16.

W 2020 roku organizacja wydarzeń sportowych i kulturowych nie była możliwa z powodu obostrzeń związanych z pandemią COVID-19.

2.3.4. Instytucje kultury

Kultura ma ogromny wpływ na jakość życia mieszkańców, ponieważ kształtuje relacje społeczne, a także pozytywnie wpływa na podtrzymanie dziedzictwa kulturowego oraz lokalnych tradycji na danym terenie. Prowadzenie działalności kulturalnej na obszarze gminy należy do obowiązkowych zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego. Organizacja działalności kulturalnej odbywa się poprzez tworzenie instytucji kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest najważniejszym celem statutowym.

Jedną z form organizacyjnych działalności kulturalnej na terenie gminy jest Gminny Ośrodek Kultury w Hrubieszowie z siedzibą w Wołajowicach. GOK został powołany do życia Uchwałą Nr III/12/88 Gminnej Rady Narodowej z dnia 30 września 1988 roku.

Do pozostałych form zaliczamy Gminną Bibliotekę Publiczną w Moniatyczach, funkcjonującą w strukturach GOK i jej Filie w Czerniczyńcu, Dziekanowie, Mienianach, Stefankowicach.

Do zadań gminnych jednostek kultury należy organizacja imprez kulturalnych należących do nich m.in.:

- Przegląd Zespołów Śpiewaczych Ziemi Hrubieszowskiej „Kolędy i pastorałki”,
- Gminne Święto Kobiet,
- Obchody Staszicowskie,
- Dzień Samorządu Terytorialnego - Królewski Jarmark Nadbużański,
- Biesiada Archeologiczna,
- Dożynki,
- Obchody rocznicowe Bitwy pod Stefankowicami – 1920,
- Dni Babci i Dziadka,
- Zimowiska,
- Dni Miejscowości,
- Festyny Rodzinne,
- Dzień Matki i Ojca,
- Dzień Dziecka,
- Letni wypoczynek,
- Uroczystość Pieczonego ziemniaka,
- Andrzejki,
- Spotkania opłatkowe,
- Dni seniora.

Katalog imprez kulturalnych rokrocznie ulega rozbudowie, jednak sytuacja epidemiologiczna związana z pandemią COVID-19 zmusiła jednostki kultury do zawieszenia ich organizacji w 2020 roku.

Biblioteka wraz z Gminnym Ośrodkiem Kultury współorganizują z innymi podmiotami konkursy o zasięgu powiatowym i gminnym, których adresatami są zarówno dzieci szkół podstawowych, szkół średnich i dorośli, a które na stałe wpisały się w gminny kalendarz imprez¹²:

- „Archeologia w Kotlinie Hrubieszowskiej” – dla uczniów szkół podstawowych kl. IV - VI z terenu gminy,
- „Tu lubię być” – konkurs na najlepiej działającą świetlicę na terenie gminy,
- Konkurs na Kartkę Wielkanocną,
- „Stanisław Staszic i Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie” – dla uczniów kl. IV - VI szkół podstawowych,
- Turniej czytelniczy – dla uczniów szkół podstawowych z terenu gminy,
- „Turniej Stuki Słowa” – dla uczniów szkoły podstawowej kl. I – VI,

¹² Źródło: <http://www.gok-wolajowice.pl/gok/zadania>

- Gminny Dzień Turystyki na który składa się konkurs z wiedzy o regionie i dwa konkursy sprawnościowe,
- „Mały Konkurs Recytatorski” - etap gminny dla uczniów szkoły podstawowej kl. I – VI,
- Jesienny konkurs recytatorski - etap gminny dla uczniów szkół podstawowych i dorosłych z terenu gminy.

Na obszarze Gminy Hrubieszów bardzo szeroko rozwinięty jest Amatorski Ruch Artystyczny skupiający ogółem 210 osób w zespołach: śpiewaczych, teatralno-wokalnym, kabaretowych, tanecznym i muzycznym:

- Zespół Śpiewaczy „Jutrzenka” z Czerniczyna,
- Zespół Śpiewaczy „Czerwone Róże” ze Szpikołos,
- Zespół Śpiewaczy „Polanie” z Wolicy,
- Zespół Wokalno-Teatralny „Czerwona Jarzębina” z Moroczyna,
- Zespół Śpiewaczy „Pokolenie” z Kułakowic Pierwszych,
- Zespół Śpiewaczy „Zuzanki” z Moniatycz,
- Zespół Taneczny "Wesoła Ferajna" z Husynnego,
- Zespół „To i Owo na Ludowo” z Gródka,
- Zespół "Na Jeden Raz" z Mienian,
- Klub Seniora "Srebrne Świerki" z Kułakowic Trzecich,
- Klub Seniora "Biedronki" ze Ślipcza,
- Grupa Kabaretowa z Moniatycz,
- Grupa Kabaretowa ze Stefankowic.

W Gminie Hrubieszów funkcjonują 32 świetlice wiejskie, zaspokajające szeroko rozumiane potrzeby kulturalne, rozrywkowe i rekreacyjne mieszkańców, z uwzględnieniem sfery aktywności fizycznej. Świetlice mieszczą się w miejscowościach: Brodzica, Cichobórz, Czumów, Czerniczyn, Dziekanów, Dąbrowa, Gródek, Husynne, Janki, Kobło, Kosmów, Kozodawy, Kułakowice Pierwsze, Kułakowice Drugie, Kułakowice Trzecie, Łotoszyny, Masłomęcz, Metelin, Moniatyczne, Moroczyn, Mieniany, Nowosiółki, Obrowiec, Stefankowice, Stefankowice Kolonia, Szpikołosy, Ślipcze, Świerszczów, Teptiuków, Ubrodowice, Wolica i Wołajowice.

Zgodnie z ustalonym regulaminem funkcjonowania do głównych zadań świetlic wiejskich należy w szczególności rozpoznawanie i rozbudzanie zainteresowań i potrzeb kulturalnych lokalnej społeczności, pobudzanie aktywności społecznej mieszkańców, organizowanie różnych form zespołowego i indywidualnego uczestnictwa w kulturze, organizowanie różnych form edukacji kulturalnej, kształtowanie wzorców aktywnego spędzania wolnego czasu, organizacja imprez kulturalnych, konkursów, turniejów, przeglądów, spotkań okolicznościowych oraz inspirowanie nowych form działalności kulturalnej. Ponadto świetlice mogą realizować inne zadania nieprzewidziane regulaminem, a które są zgodne z obowiązującymi przepisami prawa. Świetlice realizując swoje zadania współpracują z: sołtysami, radami sołeckimi, radnymi, Gminnym Ośrodkiem Kultury i bibliotekami, szkołami, instytucjami, organizacjami pozarządowymi,

przedsiębiorcami, środowiskiem lokalnym, korzystając z ich wiedzy i doświadczenia¹³.

Gmina Hrubieszów posiada 5 bibliotek, które znajdują się w miejscowościach: Stefankowice, Moniatycze, Czerniczyn, Dziekanów i Kosmów.

Zbiory bibliotek i ich filii są na bieżąco uzupełniane z dotacji podmiotowej Gminy Hrubieszów oraz innych środków zewnętrznych. Stan zbiorów na koniec 2019 r. wynosił 23 333 woluminów (w 2018 była to wartość 24 359 wol.). Wraz ze spadkiem liczby materiałów bibliotecznych zauważalny jest spadek liczby czytelników i wypożyczeń na zewnątrz w ciągu roku. W porównaniu do roku 2009 liczba czytelników spadła o 323 osoby (jest to 34% spadek). Liczba woluminów wypożyczanych w 2019 roku jest niższa o 8242 w porównaniu do roku 2009.

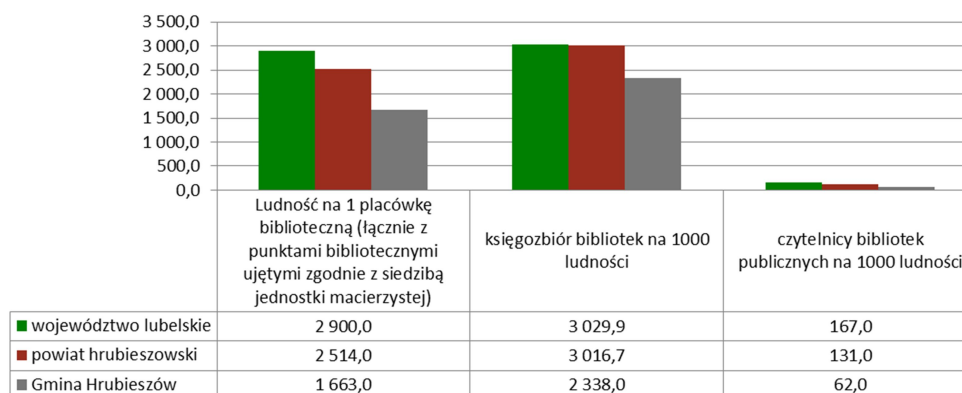
Tabela 19. Czytelnicy i wypożyczenia księgozbiorów w Gminie Hrubieszów

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
czytelnicy w ciągu roku (osoba)	944	953	928	923	802	822	766	727	681	658	621
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz (wol.)	14632	14195	40363	13728	13668	10706	10592	9 184	7 562	7 303	6 390

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na tle jednostek referencyjnych tj. powiatu hrubieszowskiego i województwa lubelskiego Gmina Hrubieszów wyróżnia się pozytywnie pod względem liczby ludności przypadającej na jedną placówkę biblioteczną, co potwierdza dostosowanie infrastruktury do populacji gminy.

Wykres 25. Wskaźniki dotyczące bibliotek publicznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

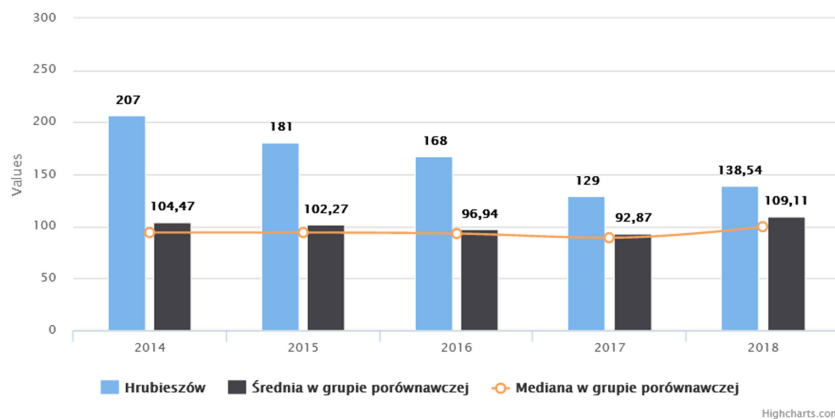
¹³ Raport o stanie gminy Hrubieszów za 2019 rok

Porównując jednak wskaźniki określające liczbę księgozbioru i liczbę czytelników na 1000 ludności Gmina Hrubieszów prezentuje się gorzej niż średnia dla powiatu i województwa. Biblioteki publiczne Gminy Hrubieszów są gorzej wyposażone w księgozbiór o 22,8% w porównaniu do średniej dla województwa lubelskiego. Z zasobów biblioteki korzysta o 160% mniej czytelników niż średnio w województwie.

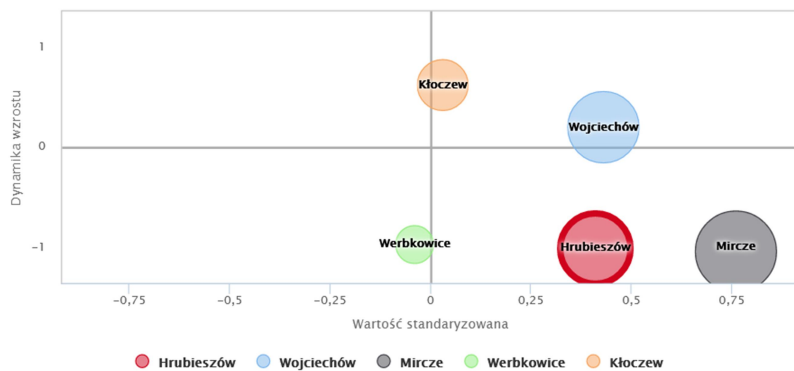
Wartość wydatków z budżetu Gminy Hrubieszów na działalność kulturalną i dziedzictwo narodowe w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2018 roku wynosiła 138,54 zł. Była to wartość wyższa od średniej i mediany dla gmin z grupy porównawczej. Niepokojący jest jednak fakt spadku wartości wydatków od 2014 roku.

Na wykresie XY gmina Hrubieszów uplasowała się w ćwiartce III, w odniesieniu do wskaźnika charakteryzuje się lepszą sytuacją niż przeciętna w porównywalnych gminach ale rozwinęła się wolniej. Gminę uznać należy za lidera we wskaźniku, jednak jej przewaga się zmniejsza.

Wykres 26. Wydatki na kulturę i dziedzictwo narodowe przypadające na 1 mieszkańca

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	207	181	168	129	138,54
	Wartość standaryzowana	1.5	1.32	1.41	0.79	0.41
	Dynamika					-1.01
Grupa porównawcza H4	Średnia	104.47	102.27	96.94	92.87	109.11
	Mediana	94	94	93	89	99.62

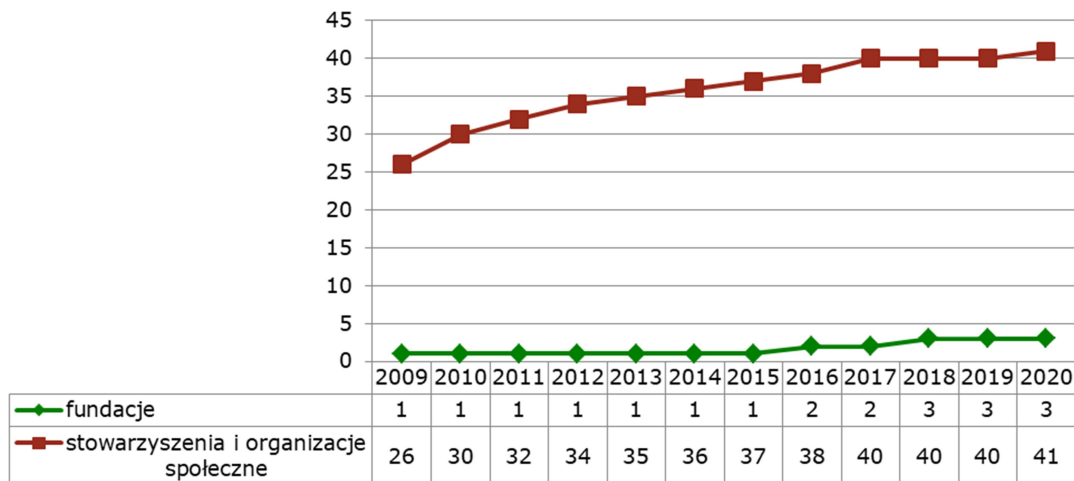
Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	138.54	0.41	-1.01
Wojciechów	139.96	0.43	0.2
Mircze	164.36	0.76	-1.04
Werbkowice	106.34	-0.04	-0.97
Kłoczew	111.33	0.03	0.62

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

2.3.5. Aktywność obywatelska

Według danych GUS w 2020 r. na terenie Gminy Hrubieszów działały 44 podmioty, do których należą fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne, które stanowiły 19,21% wszystkich organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu hrubieszowskiego. W latach 2009-2020 ich liczba ulegała systematycznemu wzrostowi.

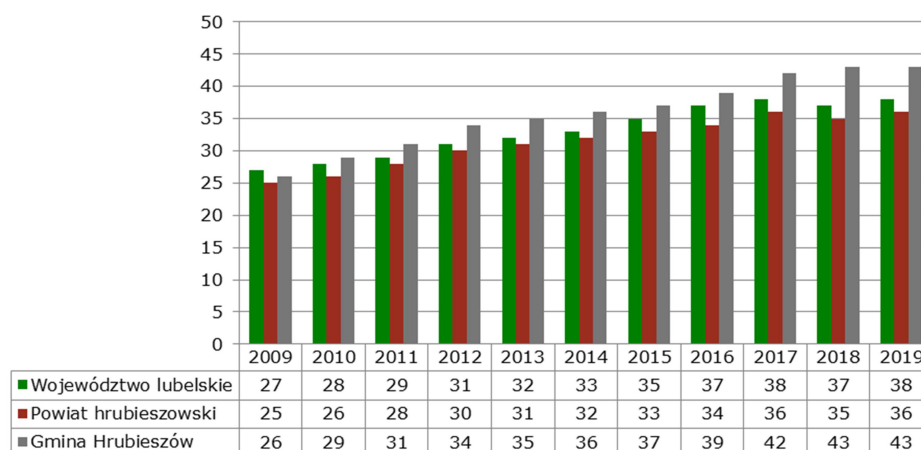
Wykres 27. Liczba prywatnych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych funkcjonujących w Gminie Hrubieszów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców liczba organizacji pozarządowych w Gminie Hrubieszów wynosiła 43 (GUS, 2020 r.) i była większa niż średnia dla powiatu hrubieszowskiego (36 podmiotów na 10 tys. mieszkańców) i województwa lubelskiego (38 podmiotów na 10 tys. mieszkańców).

Wykres 28. Wskaźnik fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyższa statystyka obejmuje jedynie podmioty zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym. Główny Urząd Statystyczny nie gromadzi danych związanych z liczbą tzw. stowarzyszeń zwykłych. Stowarzyszenia zwykłe nie mają osobowości prawnej są tzw. "ułamną osobą prawną", ich rejestracja polega na wpisaniu do ewidencji stowarzyszeń zwykłych prowadzonej przez starostę powiatu na terenie, którego mieści się siedziba stowarzyszenia zwykłego.

Analizując całość zasobu organizacji pozarządowych w Gminie Hrubieszów na dzień 31 grudnia 2019 roku funkcjonowało 89 organizacji pozarządowych i jest to wartość niższa od roku poprzedniego o jedną organizację¹⁴.

Wszystkie funkcjonujące organizacje w istotny sposób wpływają na integrację i wzrost aktywności obywatelskiej mieszkańców. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

- Stowarzyszenie na Rzecz Ekorozwoju i Promocji Wsi Cichobórz,
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Obrowiec,
- Stowarzyszenie Rozwoju i Promocji Wsi Kosmów,
- Stowarzyszenie Rozwoju i Promocji Wsi Dąbrowa C.L.,
- Stowarzyszenie „Nieobojętni”,
- Stowarzyszenie Rozwoju i Promocji Wsi Kobło,
- Stowarzyszenie Hrubieszowskie „Lepsze Jutro” Lokalna Grupa Działania,
- Stowarzyszenie Rozwoju i Wspierania Promocji Wsi Kułakowice Trzecie,
- Stowarzyszenie Rozwoju i Promocji Wsi Dziekanów,
- Stowarzyszenie „Zbudujmy Nową Przyszłość” w Jankach,
- Stowarzyszenie Kobiet Gminy Hrubieszów-Polskie Kwiaty,
- Stowarzyszenie Rozwoju Lokalnego „Nasz Dom” w Moniatyczach,
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Ziemi Hrubieszowskiej z/s w Wołajowicach,
- Stowarzyszenie „Sosenka” w Stefankowicach,
- Masłomęckie Stowarzyszenie „Wioska Gotów”,
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Czumów „KRESY”,
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Lokalnego Wsi Kułakowice Pierwsze,
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Teptiuków,
- Stowarzyszenie na rzecz Wspierania i Rozwoju „Herkules”,
- Stowarzyszenie Sołtysów Gminy Hrubieszów,
- Stowarzyszenie „Dolina Bugu” w Ślipczu,
- Stowarzyszenie „Przystań” Mieniany,
- Stowarzyszenie Twórców Sztuki i Rękodzieła Artystycznego Gminy Hrubieszów z siedzibą w Kozodawach;
- Klub Sportowy „HURAGAN” Hrubieszów;
- Ochotnicze Straże Pożarne (17 podmiotów);
- Koła Rolnicze (13 podmiotów);
- Koła Gospodyń Wiejskich (28 organizacji);
- Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w Moniatyczach;
- Klub Seniora „Srebrne Świerki” w Kułakowicach Trzecich
- Klub Seniora „Biedronki” w Ślipczu.

Wsparciem dla organizacji działających na obszarze Gminy Hrubieszów jest Rada Gminna Kół Gospodyń Wiejskich, Gminna Rada Seniorów oraz Centrum Integracji Społecznej w Mienianach i Fundacja „Czasoprzestrzeń” w Koble.

¹⁴ Raport o stanie gminy Hrubieszów za 2019 rok

Jedną ze sfer aktywności obywatelskiej jest ekonomia społeczna, pełniąca w Gminie Hrubieszów istotną funkcję, a jej rozwój powinien stanowić jeden z głównych kierunków rozwoju gminy. Podmioty ekonomii społecznej działające na obszarze gminy poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służą integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu.

Prekursorem ekonomii społecznej w Gminie Hrubieszów jest Stowarzyszenie „Przystań”, które rozpoczęło swoją działalność w 2013 roku. Powołane zostało z inicjatywy samorządowców Gminy Hrubieszów oraz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Hrubieszowie w celu aktywizacji osób bezrobotnych. Misją Stowarzyszenia jest reintegracja społeczno-zawodowa osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, stworzenie im szansy na odbudowę życia zawodowego i rodzinnego poprzez programy pomocy wzajemnej, edukacji oraz rozwoju przedsiębiorczości w lokalnej społeczności. Ważnym elementem wspierającym dążenia stowarzyszenia jest budowanie trójsektorowego partnerstwa.

Celem głównym Stowarzyszenia jest tworzenie systemu wsparcia dla procesu reintegracji uczestników. W ramach tego systemu powstały:

- Klub Integracji Społecznej w Mienianach,
- Klub Integracji Społecznej w Hrubieszowie,
- Centrum Integracji Społecznej w Mienianach,
- Spółdzielnia Socjalna „Kuźnia talentów” im. St. Staszica w Mienianach,
- Spółdzielnia Socjalna „Galeria dobrego smaku”,
- Spółdzielnia Socjalna „Nasze drogi”,
- Konsorcjum „Przystań”.

Działalność Stowarzyszenia była wielokrotnie nagradzana i doceniana:

- W 2016 roku Stowarzyszenie otrzymało wyróżnienie dla organizacji pozarządowej promującej Trzeci Sektor i Województwo Lubelskie,
- W 2018 i 2019 roku dwukrotnie Stowarzyszeniu przyznano Certyfikat potwierdzający prawo do posługiwania się promocyjnym znakiem jakości „zakup prospołeczny.pl”, przyznawanym przez Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lublinie
- W 2019 i 2020 roku podmiot otrzymał certyfikat Znaku Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej przyznany przez Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej
- W listopadzie 2019 roku organizacja otrzymała wyróżnienie Ministra Pracy i Polityki Społecznej za szczególne osiągnięcia.

Centrum Integracji Społecznej w Mienianach prowadzi działalność od 2013 roku na mocy decyzji Wojewody Lubelskiego. Centrum przeznaczone jest dla osób, które z powodu różnego rodzaju trudności życiowych znalazły się w grupie osób nieaktywnych zawodowo i społecznie. Centrum Zajmuje się aktywizacją

zawodową i społeczną osób długotrwale bezrobotnych. Osoby przystępujące do Centrum mają możliwość uczestniczyć w jednym z czterech warsztatów: remontowo-rolnym, opiekuńczo-porządkowym, gastronomicznym lub gastronomiczno-cukierniczym. Podczas pobytu w CIS uczestnicy zdobywają umiejętności ułatwiające podjęcie pracy, dodatkowo w trakcie pobytu odbywają się zajęcia z zakresu reintegracji zawodowej (nauka pracy w warsztatach zawodowych) i społecznej, prowadzone przez psychologa, doradcę zawodowego oraz pracownika socjalnego. Przez okres siedmiu lat działalności organizacji pozarządowej programem reintegracji społeczno-zawodowej objęto ok. 300 osób.

Spółdzielnia Socjalna „Kuznia Talentów” im. Stanisława Staszica Została założona przez Stowarzyszenie „Przystań” Mieniany i Stowarzyszenie „Nieobojętni” w Hrubieszowie w sierpniu 2018 r. Głównym celem Spółdzielni jest stworzenie miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Misją Spółdzielni jest wydobywanie talentów i umożliwienie realizowania tychże talentów poprzez pracę.

Spółdzielnia Socjalna „Nasze Drogi” powstała w lipcu 2019 roku z inicjatywy Urzędu Gminy Hrubieszów oraz Stowarzyszenia „Przystań” Mieniany. W ramach prowadzonej działalności Spółdzielnia oferuje:

- Remonty i naprawę dróg (przygotowanie uszkodzonych powierzchni pod naprawę, wypełnienie ubytków asfaltem/kruszywem, zawałowanie nawierzchni)
- Remonty i naprawę placów betonowych, asfaltowych lub szutrowych
- Remonty/wymianę uszkodzonych elementów chodników/przepustów
- Utwardzenia placów
- Utrzymanie poboczy, placów, posesji (koszenie traw, wycinkę drzew i krzewów, poprawę drożności rowów przydrożnych)
- Zimowe utrzymanie chodników, placów, dróg (odśnieżanie, posypywanie materiałami ułatwiającymi usuwanie śniegu)
- Przygotowanie drewna na opał – przewóz, ciecie, rąbanie, układanie
- Prace porządkowe – sprzątanie posesji, grobów, placów, boisk
- Utrzymanie i obsługa terenów zielonych, ogrodów – koszenie trawników, boisk, sadzenie kwiatów i krzewów.
- Przewóz mebli/sprzętów
- Drobne prace remontowo-naprawcze

Spółdzielnia Socjalna „Galeria Dobrego Smaku” powstała w październiku 2019 roku, jako spółdzielnia osób prawnych. Założycielami spółdzielni są Stowarzyszenie „Przystań” i Stowarzyszenie „Nieobojętni” z Hrubieszowa. Misją Spółdzielni jest tworzenie miejsc pracy. Pracownikami Spółdzielni są absolwentki warsztatu gastronomiczno-cukierniczego Centrum Integracji Społecznej oraz absolwenta Klubu Integracji Społecznej. Spółdzielnia realizuje cele statutowe poprzez prowadzenie kawiarni – cukierni „Lalka”, produkcja domowych ciast i tortów, przygotowywanie ciast pod zamówienie klientów indywidualnych oraz

przedsiębiorców. Prowadzi również działalność w zakresie kultury, w tym promowania kultury i tradycji regionu hrubieszowskiego poprzez organizację wieczorków z poezją, literaturą, sztuką. Poprzez stworzenie miejsca lokalnej aktywności Spółdzielnia rozwija również swoją działalność społeczną.

Klub Integracji Społecznej na terenie Gminy Hrubieszów i miasta Hrubieszów prowadzi zajęcia zgodnie ze wzorem nowego profilu usług reintegracyjnych w ramach projektu pozakonkursowego pod nazwą "Krajowa Sieć Reintegracji" – wzmocnienie instytucji zatrudnienia specjalnego w działaniach polityki społecznej wobec wykluczenia społecznego realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji. Działanie: 2.5 Skuteczna pomoc społeczna.

W ramach zajęć grupowego doradztwa zawodowego w Klubie Integracji Społecznej następuje:

- Analiza zasobów własnych uczestników pod kątem mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (podnoszenie świadomości uczestników, co do znaczenia posiadanych predyspozycji, umiejętności i ich znaczenia dla osiągania sukcesów zawodowych, analiza znaczących postaci z życia uczestników, jako czynników wzmacniających poczucie własnej wartości);
- Określenie potencjału oraz predyspozycji zawodowych uczestników (analiza zainteresowań, samoopis uczestników);
- Przygotowywanie uczestników do opracowywania Indywidualnych Planów Rozwoju Zawodowego z uwzględnieniem proponowanych zestawów szkoleń (wskazywanie możliwości, zasadności wyboru kierunku kursu zawodowego dla dalszego rozwoju zawodowego);
- Analiza rynku pracy (wskazanie na możliwości zatrudnienia, samozatrudnienia, skorzystanie z podmiotów ekonomii społecznej, analiza lokalnego rynku pracy);
- Indywidualna rozmowa doradcza;
- Podsumowanie osiągnięć i postępów uczestników, jak również – w zależności od indywidualnych potrzeb – aktualizacja działań w kierunku realizacji celów zawodowych (Indywidualne Plany Działania).

W strukturach podmiotów utworzonych przez Stowarzyszenie „Przystań” Mieniany łącznie znajdują zatrudnienie 34 osoby. Co roku za pośrednictwem Stowarzyszenia ok. 40 osób realizuje program zatrudnienia socjalnego w Centrum Integracji a 24 osób rocznie uczestniczy w programie Klubu Integracji Społecznej.

Gmina Hrubieszów współpracuje z organizacjami pozarządowymi zarówno w formie finansowej jak i pozafinansowej. Współpraca finansowa z organizacjami pozarządowymi opiera się na powierzeniu i wspieraniu zadań publicznych, określanych w Programie Współpracy Gminy Hrubieszów z Organizacjami

Pozarządowymi. Program uchwalany jest co roku, w 2020 roku była to Uchwała Nr XXIV/169/2020 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 11 grudnia 2020 roku w sprawie uchwalenia Roczno Programu Współpracy Gminy Hrubieszów z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Gmina Hrubieszów udziela również organizacjom pozarządowym pomocy finansowej na realizację zadań statutowych. Współpraca finansowa odbywa się na zasadach i w trybie określonym w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a także w odpowiednich przepisach organów gminy.

W 2019 roku udzielono wsparcia finansowego w wysokości 0,5 mln zł na realizację następujących zadań:

- Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi z terenu Gminy Hrubieszów na rok 2019 - Stowarzyszenie „Przystań” Mieniany;
- Usługi opiekuńcze na rok 2019 – Stowarzyszenie „Przystań” Mieniany;
- Przewóz i zapewnianie opieki w czasie przewozu uczniów niepełnosprawnych z terenu Gminy Hrubieszów do Zespołu Szkół w Zamościu - Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym „Krok za krokiem” w Zamościu;
- Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej w zakresie piłki nożnej oraz organizację i udział w rozgrywkach sportowych - Klub Sportowy HURAGAN Hrubieszów;
- Przygotowanie jednostek ochotniczych straży pożarnych do działań ratowniczo-gaśniczych - Stowarzyszenie OSP Brodzica;
- Dofinansowanie udziału własnego w realizacji projektów związanych z doposażeniem i poprawą bazy lokalowej - Jednostki OSP.

Należy wspomnieć również o projekcie „Utworzenie placu rekreacyjno – wypoczynkowego w miejscowości Kosmów” zrealizowanym przez Koło Gospodyń Wiejskich w Kosmowie. Stanowił on zadanie publiczne a wybór wykonawcy dokonano w trybie art. 19a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie złożyło ofertę na realizację zadania publicznego w zakresie działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej.

Działające na obszarze gminy organizacje wykazują się dużą aktywnością w pozyskaniu środków zewnętrznych na realizację projektów społecznych, m.in. utworzenie placów rekreacyjno-sportowo-wypoczynkowych.

Gmina Hrubieszów jest również członkiem organizacji i porozumień o znaczeniu ponadlokalnym. Do istotnych wspólnot i organizacji, w których gmina czynnie uczestniczy w realizacji celów statutowych należą:

- Stowarzyszenie Samorządów Euroregionu „Bug” z siedzibą w Chełmie,
- Konwent Współpracy Samorządowej Polska – Ukraina z siedzibą w Szczecinie,
- Stowarzyszenie Polska Sieć Odnowy i Rozwoju Wsi z siedzibą w Kamieniu Śląskim,
- Związek Gmin Lubelszczyzny,
- Związek Gmin Ziemi Hrubieszowskiej,
- Stowarzyszenie Hrubieszowskie „Lepsze Jutro” Lokalna Grupa Działania.
- Lokalna Organizacja Turystyczna „Gotania”.

Działalność organizacji pozarządowych na obszarze Gminy Hrubieszów przyczynia się do poszerzania oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców m.in. poprzez organizację różnego rodzaju spotkań i wydarzeń. O jakości lokalnego kapitału obywatelskiego świadczą inicjatywy mieszkańców ukierunkowane na poprawę sytuacji w swoim otoczeniu, organizację wydarzeń i imprez integrujących społeczność.

W odniesieniu do frekwencji wyborczej Gmina Hrubieszów charakteryzuje się dość niską aktywnością obywatelską, pomimo że mieszkańcy chętnie angażują się w sprawy gminy mające wpływ na jakość życia. Zgodnie z danymi Państwowej Komisji Wyborczej frekwencja w wyborach samorządowych w roku 2018 wynosiła jedynie 47,11% i była niższa o 2,2 pkt. procentowe od frekwencji dla powiatu hrubieszowskiego i o 7,27 pkt. procentowe od frekwencji dla województwa lubelskiego. Wyższą frekwencję mieszkańcy Gminy Hrubieszów wykazali się podczas wyborów prezydenckich w 2020 roku. W pierwszej turze wyborów na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2020 r. frekwencja w Gminie Hrubieszów wyniosła 53,52% i była to ponownie wartość niższa od średniej dla powiatu hrubieszowskiego (58,60%) i województwa lubelskiego (66,06%).

Wychodząc naprzeciw rosnącemu zainteresowaniu mieszkańców sprawami lokalnej społeczności, Gmina Hrubieszów podejmuje działania zmierzające do zwiększenia tworzenia instrumentów zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne. Również współpraca gminy z organizacjami pozarządowymi rokrocznie ulega poprawie, dzięki czemu proponowana oferta społeczno-kulturalna coraz trafniej odpowiada na potrzeby mieszkańców.

2.3.6. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Dogodny dostęp zarówno do podstawowej jak i specjalistycznej opieki zdrowotnej jest jednym z czynników odpowiadających za poziom i jakość życia ludności. Podstawowym elementem infrastruktury społecznej jest system ochrony zdrowia oraz opieki społecznej. Poziom zapewnienia opieki mieszkańcom w głównej mierze zależy od liczby instytucji świadczących usługi, ich rozmieszczenia oraz kosztów.

Podstawową opiekę zdrowotną zapewniają mieszkańcom dwie przychodnie położone na terenie Gminy Hrubieszów tj. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej

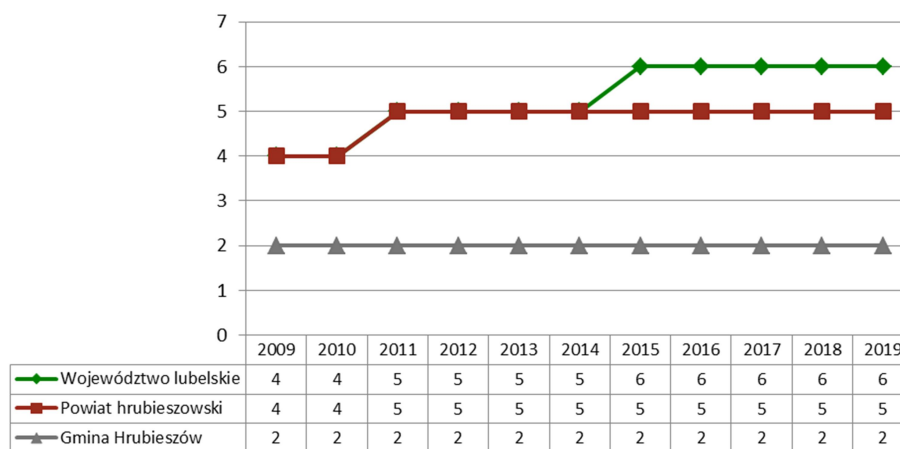
Ośrodek Zdrowia w Dziekanowie oraz jego Filia w Stefankowicach. Dodatkowo mieszkańcy gminy mają możliwość korzystania z placówek ochrony zdrowia położonych na terenie miasta Hrubieszów.

Opiekę szpitalną mieszkańcom gminy zapewnia szpital powiatowy Samodzielny Publiczny Zespół Opieki Zdrowotnej w Hrubieszowie. W szpitalu działa 14 oddziałów, tj.: anestezjologii i intensywnej terapii, chirurgiczny, pulmonologiczny, neurologiczny, noworodkowy, położniczo-ginekologiczny, wewnętrzny I i II, uzależnień, dziecięcy, rehabilitacyjny, pogotowie ratunkowe, pracownia RTG oraz pracownia USG.

Wskaźnik określający dostępność usług medycznych, tj. liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców w 2019 r. wg danych GUS dla terenu gminy wyniósł 2. Dla porównania dla powiatu hrubieszowskiego wynosił – 5, a dla województwa lubelskiego 6. Tak duża dysproporcja wskaźnika i jego niska wartość dla Gminy Hrubieszów, wynika z jej uwarunkowań dotyczących położenia względem miasta - gmina obwarzankowa. Mieszkańcy gminy korzystają z usług oferowanych przez podmioty lecznicze zlokalizowane na terenie miasta.

Na obszarze gminy w 2019 r. udzielono łącznie 50 048 porad w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej (GUS), o 63% porad więcej w porównaniu do 2009 roku. Udzielone porady stanowiły 16,32% wszystkich porad udzielonych na terenie powiatu hrubieszowskiego.

Wykres 29. Wskaźnik przychodnie na 10 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według danych GUS w 2019 r. na obszarze Gminy Hrubieszów znajdowała się 1 apteka. Na jedną ogólnodostępną aptekę w 2019 r. przypadało 9 980 mieszkańców gminy.

Zarówno proces starzenia się społeczeństwa, jak i coraz powszechniej występujące choroby cywilizacyjne (otyłość, cukrzyca, nadciśnienie, choroby

serca), będą miały coraz większy wpływ na rosnące zapotrzebowanie mieszkańców na dostęp do opieki zdrowotnej oraz profilaktyki chorób.

Głównym celem polityki społecznej gminy jest pomoc w zaspokojeniu podstawowych potrzeb socjalno-bytowych oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców. Pomoc społeczna jest ważnym elementem polityki gminnej, bowiem to na poziomie samorządowym najłatwiej jest rozpoznać konkretne potrzeby i problemy mieszkańców oraz identyfikować adekwatne formy pomocy.

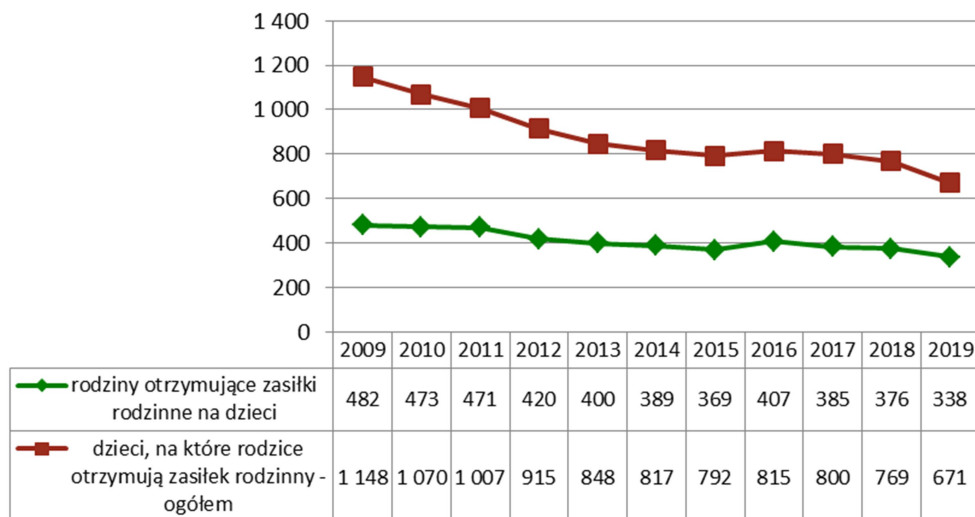
Zadania z zakresu opieki społecznej na terenie Gminy Hrubieszów realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Hrubieszowie, jest on jednostką organizacyjną gminy powołaną Uchwałą Nr XI/42/90 Gminnej Rady Narodowej z dnia 2 marca 1990 r. w sprawie utworzenia jednostki budżetowej pod nazwą Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Hrubieszowie. Do podstawowych działań prowadzonych przez ośrodek należy zaliczyć te z dziedziny pomocy społecznej, ustawy o świadczeniach rodzinnych, ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawy o systemie oświaty w zakresie pomocy materialnej dla uczniów o charakterze socjalnym oraz ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej działa na podstawie aktów prawnych:

- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 poz. 163.);
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2015 poz. 332);
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2016 nr 0 poz. 395 2016.03.25);
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. 2015 nr 0 poz. 149);
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2015.1390);
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. 2018 poz. 2137);
- ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 2015 poz. 2156);
- ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. 2015 poz. 114);
- ustawa o pomocy osobom uprawnionych do alimentów z dnia 7 września 2007 r. (Dz.U. 2016 poz. 169);
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. 2011 nr 43 poz. 225);
- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. 2011 nr 231 poz. 1375).

Zgodnie z Gminną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Hrubieszów na lata 2020-2025 najczęściej wymienianymi powodami trudnej

sytuacji społecznej są: bezrobocie, długotrwała i ciężka choroba, ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, niepełnosprawność oraz alkoholizm.

Wykres 30. Liczba dzieci i rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci

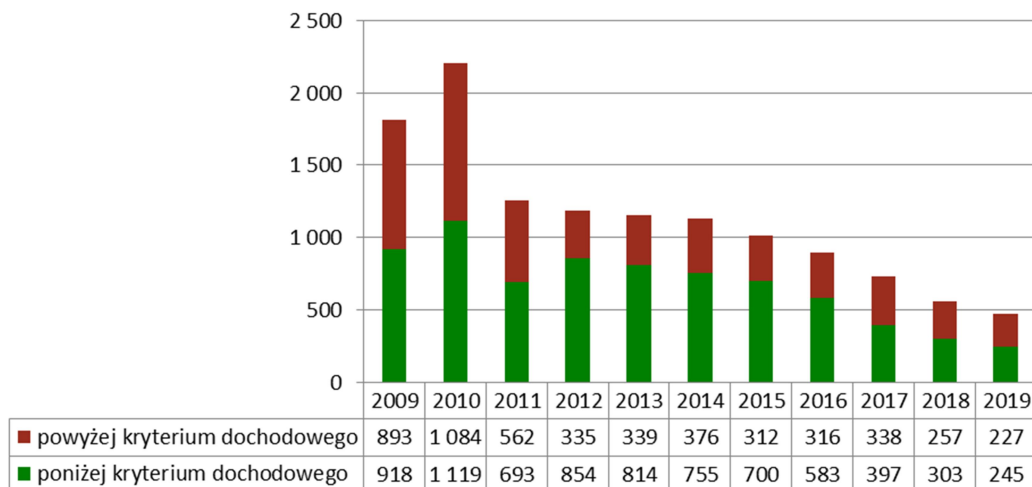

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W oparciu o analizę danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2019 rok z zasiłków rodzinnych korzystało 338 rodzin i jest to o 144 rodziny (29,87%) mniej niż w 2009 roku. Jednak spadek liczby rodzin pobierających zasiłki nie wynika z poprawy sytuacji materialnej rodzin a jedynie z obniżenia kryterium, którym jest dochód na jedną osobę w rodzinie. Aktualnie przyznanie prawa do zasiłku rodzinnego przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 674,00 zł. W przypadku gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 764,00 zł.

Na przestrzeni lat zmniejszeniu uległa również liczba dzieci, których rodzice otrzymali zasiłek, w 2019 roku zasiłek przyznany był na 671 dzieci, natomiast w 2009 była to wartość – 1148 dzieci (spadek o 41,55%).

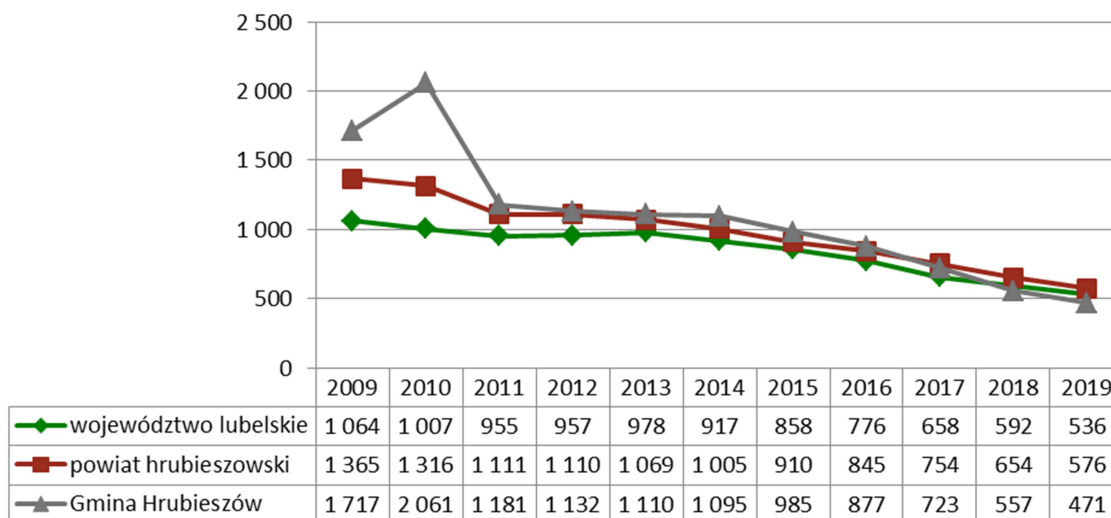
Wykres 31. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2019 roku ze środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Hrubieszów skorzystało 472 osoby, jest to wartość prawie czterokrotnie niższa niż w 2009 roku (1811 osób). Ponad połowa (51,9%) z tych osób to osoby poniżej obowiązujących kryteriów dochodowych decydujących o przyznaniu świadczeń środowiskowej pomocy społecznej.

Wykres 32. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

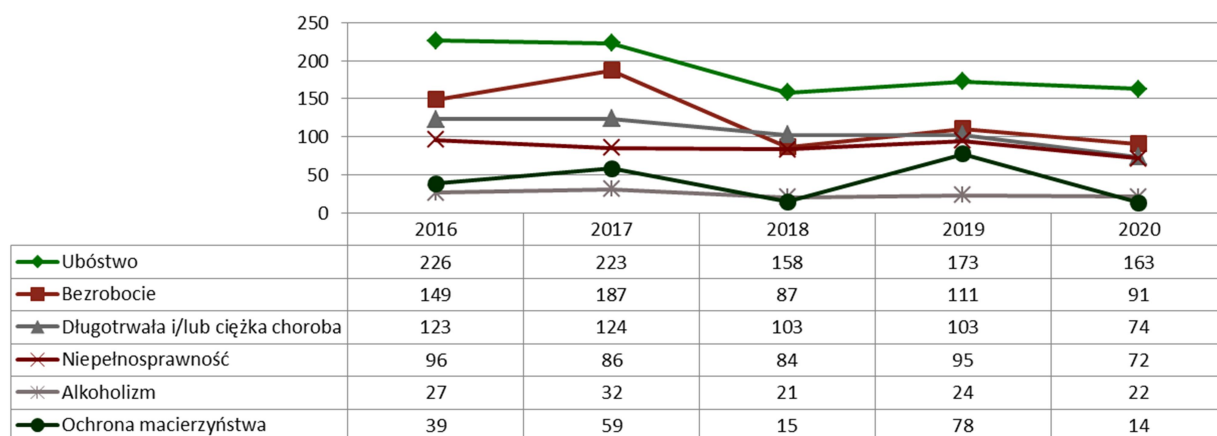
Wskaźnikiem, który najlepiej obrazuje zasięg i znaczenie dla społeczności lokalnej środowiskowej pomocy społecznej, jest wskaźnik liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności. W Gminie Hrubieszów statystycznie mniej osób korzysta z pomocy społecznej niż średnio na obszarze powiatu hrubieszowskiego i województwa lubelskiego. Wartość dla Gminy

Hrubieszów w 2019 roku wynosiła 471 osób na 10 tys. ludności, jest to wartość niższa o 105 osób od średniej dla powiatu i o 65 osób od średniej dla województwa.

Na obszarze gminy nie działają żłobki tj. podmioty sprawujące opiekę nad dziećmi w wieku od ukończenia 20 tygodnia życia do ukończenia roku szkolnego, w którym dziecko skończy 3 rok życia. Mieszkańcy gminy korzystają z placówek opiekuńczo-wychowawczych zlokalizowanych na obszarze miasta.

Bazując na informacjach ze Sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Hrubieszowie za rok 2020, z pomocy w ramach ustawy o pomocy społecznej w GOPS Hrubieszów skorzystało w 2020 r. ogółem 242 rodzin, w tym 421 osób. Najczęściej występującym powodem korzystania z pomocy w 2020 roku było ubóstwo. Ten problem dotknął 163 rodziny.

Wykres 33. Liczba rodzin którym przyznano pomoc społeczną w podziale na powody jej przyznawania w latach 2016-2020

Źródło: Sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Hrubieszowie za rok 2018 i 2020

Mieszkańcy Gminy Hrubieszów z powodu braków w zapleczu socjalnym Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, kierowani są do placówek zlokalizowanych na terenie miasta, są to:

- Klub AA;
- Punkt Interwencji Kryzysowej;
- Warsztaty Terapii Zajęciowej;
- Środowiskowy Dom Samopomocy;
- Stowarzyszenie Przeciwdziałania Patologiom Społecznym „KRES”, które udziela schronienia również bezdomnym z terenu gminy Hrubieszów.

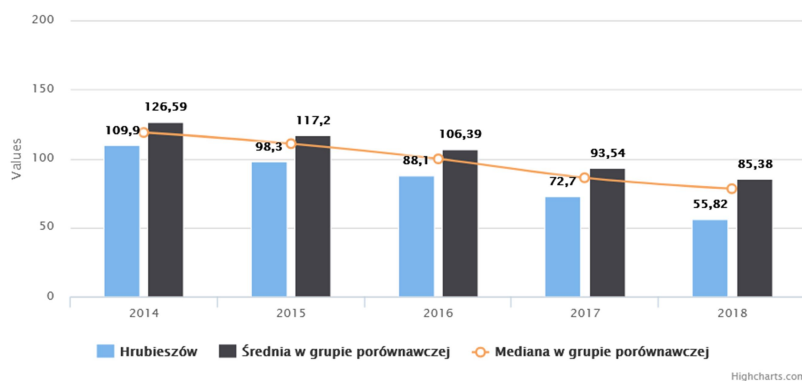
Ponadto podopieczni GOPS kierowani są do placówek Centrum Integracji Społecznej w Mienianach oraz Klubu Integracji Społecznej w Mienianach.

Beneficjenci pomocy społecznej w Gminie Hrubieszów szczególnie odczuwają baraki w liczbie mieszkań socjalnych, jak również niewystraszającą ofertę spędzania wolnego czasu kierowaną do seniorów z obszaru gminy.

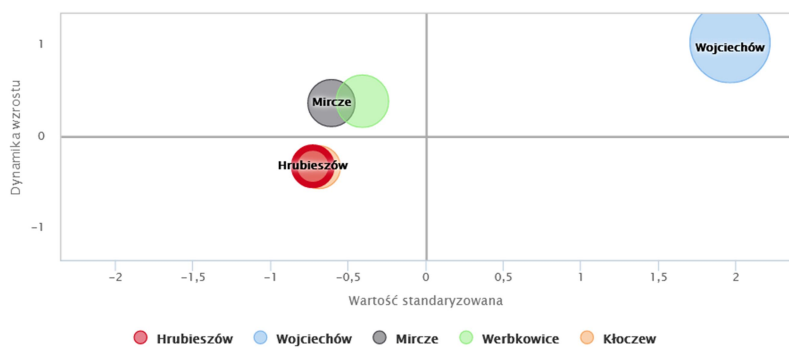
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Hrubieszowie na bieżąco monitoruje trudności, z którymi borykają się najbardziej potrzebujący mieszkańcy gminy oraz poszukuje możliwych rozwiązań np. w formie aplikowania o środki unijne na realizację niezbędnych działań.

Wskaźnikiem prezentującym poziom wykorzystania pomocy społecznej jest wskaźnik osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców. W 2018 roku wartość dla Gminy Hrubieszów wynosiła 55,82 osoby i jest to wartość najniższa od roku 2014. W porównaniu do średniej i mediany dla gminy w grupie porównawczej jest to wartość niższa o 34,6% i 22,27%.

Wykres 34. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	109.9	98.3	88.1	72.7	55.82
	Wartość standaryzowana	-0.33	-0.4	-0.4	-0.49	-0.73
	Dynamika					-0.32
Grupa porównawcza H4	Średnia	126.59	117.2	106.39	93.54	85.38
	Mediana	118.8	110.7	99.7	86	78.09

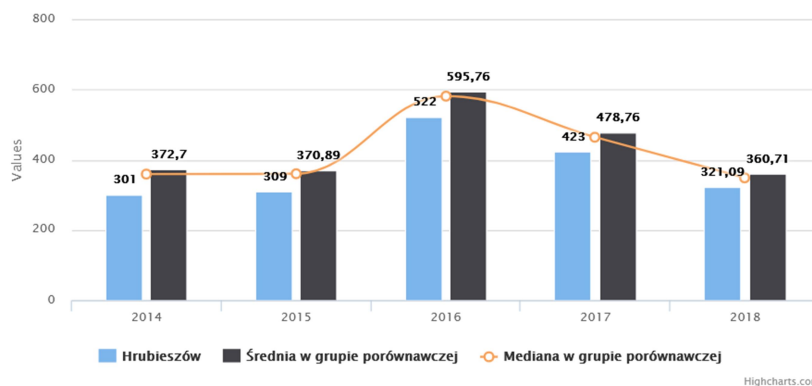

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	55.82	-0.73	-0.32
Wojciechów	164.59	1.96	1.03
Mircze	60.67	-0.61	0.37
Werbkowice	68.75	-0.41	0.39
Kłoczew	57.31	-0.69	-0.33

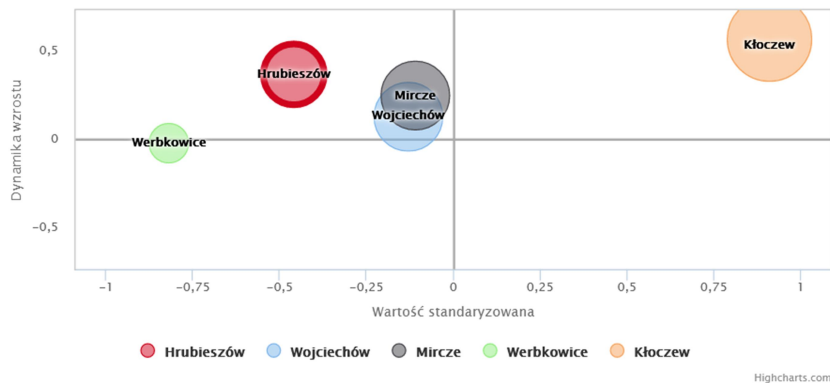
Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

Miarą aktywności organizacji pozarządowych w zakresie pomocy społecznej jest wskaźnik kwoty dotacji za zadania zlecone z zakresu pomocy społecznej przypadające na 1 mieszkańca. W 2018 roku Gmina Hrubieszów osiągnęła wartość 321,09 zł i była to wartość niższa niż średnia (360,71 zł) i mediana (348,29 zł) dla grupy referencyjnej. Od 2016 roku wartość wskaźnika spada zarówno dla Gminy Hrubieszów jak i dla pozostałych gmin grupy porównawczej. Gminę Hrubieszów na wykresie XY przedstawiono w II ćwiartce, co oznacza że charakteryzuje się ona słabszą sytuacją, niż przeciętna w porównywalnych gminach lecz rozwinęła się szybciej (tj. Gmina Hrubieszów nie jest liderem wśród jednostek podobnych ale rozwinęła się szybciej).

Wykres 35. Kwota dotacji na zadania zlecone z zakresu pomocy społecznej przypadająca na 1 mieszkańca

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	301	309	522	423	321.09
	Wartość standaryzowana	-0.75	-0.64	-0.6	-0.53	-0.46
	Dynamika					0.37
Grupa porównawcza H4	Średnia	372.7	370.89	595.76	478.76	360.71
	Mediana	359	360	581	464	348.29

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	321.09	-0.46	0.37
Wojciechów	349.83	-0.13	0.13
Mircze	351.06	-0.11	0.25
Werbkowice	290.67	-0.82	-0.02
Kłoczew	438.46	0.91	0.57

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

2.3.7. Bezpieczeństwo publiczne

Gminny Zespół Zarządzania Kryzysowego (GZZK) oraz Gminne Centrum Zarządzania Kryzysowego (GCZK) w Hrubieszowie utworzone zostały na podstawie zarządzenia Nr 29/2007 z dnia 21 sierpnia 2007 roku. W skład zespołu wchodzi:

1. Wójt – Przewodniczący Zespołu;
2. Sekretarz Gminy - Zastępca Szefa Zespołu;
3. Pracownik komórki organizacyjnej Urzędu właściwy w sprawach zarządzania kryzysowego – Sekretarz Zespołu;
4. Grupa robocza o charakterze stałym - grupa planowania cywilnego, monitorowania, prognoz i analiz;
5. Grupy robocze o charakterze czasowym (grupa operacji i organizacji działań, grupa zabezpieczenia logistycznego, grupa opieki zdrowotnej i pomocy socjalno-bytowej).

GZZK oraz GCZK działają w oparciu o zatwierdzony przez Starostę Hrubieszowskiego Gminny Plan Zarządzania Kryzysowego.

Analizy ryzyka nadzwyczajnych zagrożeń, na terenie Gminy Hrubieszów wykazała niskie prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożeń spowodowanych m.in.:

1. Katastrofami naturalnymi: podtopieniami, zjawiskami lodowymi na rzekach i zbiornikach wodnych, pożarami, masowym występowaniem szkodników i chorób roślin, masowymi chorobami zwierząt, chorobami zakaźnymi ludzi, gwałtownymi zjawiskami atmosferycznymi (silne wiatry, intensywne

- opady atmosferyczne, wyładowania atmosferyczne, śnieżyce, suszami, długotrwałymi ekstremalnymi temperaturami, osuwiskami ziemi);
2. Awariami technicznymi związanymi z rozwojem cywilizacyjnym: skażeniami substancjami niebezpiecznymi, wypadkami komunikacyjnymi mogącymi mieć charakter masowy lub katastrofy, zagrożeniami radiacyjnymi, katastrofami budowlanymi i lotniczymi;
 3. Sytuacjami kryzysowymi wywołanymi nastrojami społecznymi: działaniami terrorystycznymi, masowymi protestami społecznymi.

Gmina prowadzi działania związane z minimalizacją niebezpieczeństwa spowodowanego COVID – 19 do najważniejszych należą:

- przekazanie do rozpowszechnienia wśród mieszkańców gminy materiałów informacyjnych dotyczących sposobu postępowania, w przypadku podejrzenia objawów zarażenia koronawirusem,
- ustalono sposoby komunikowania się w sytuacjach wymagających szybkiego przepływu informacji,
- wdrożono działania profilaktyczno–ochronne dotyczące m.in. systematycznego dezynfekowania powierzchni często używanych w budynkach publicznych np. klamki drzwi, biurka.
- wprowadzono ograniczenia w funkcjonowaniu Urzędu, o czym informowano mieszkańców na jego stronie internetowej i społecznościowej.

Realizacja zadań z zakresu ochrony przeciwpożarowej sprowadza się do stałej współpracy Gminy z działającymi na jej terenie jednostkami ochotniczych straży pożarnych. Według stanu na 31 grudnia 2020 roku na terenie Gminy zarejestrowanych było 17 jednostek OSP, których baza znajdowała się w następujących miejscowościach: Brodzica, Czerniczyn, Dąbrowa, Dziekanów, Kobło, Kozodawy, Kułakowice Trzecie, Maślomęcz, Mieniany, Moniatycze, Nowosiółki, Obrowiec, Ślipcze, Teptiuków, Stefankowice, Ubrodowice, Wołajowice. We wszystkich jednostkach zrzeszonych było 556 członków, w tym 50 kobiet. Przy jednostkach działały też żeńskie i męskie Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze oraz Kobięca Drużyna Pożarnicza. Dwie jednostki z obszaru Gminy tj. Dziekanów i Teptiuków – włączone są do Krajowego Systemu Ratowniczo–Gaśniczego. OSP Brodzica specjalizuje się w ratownictwie medycznym.

Ochotnicze Straże Pożarne wykonują swoje zadania przy wykorzystaniu mienia stanowiącego własność Gminy Hrubieszów. Według stanu na 31 grudnia 2020 roku bazę lokalową jednostek stanowiły:

- odrębne garaże z jednym lub dwoma stanowiskami – 7 jednostek,
- garaż typu „blaszak” – 1 jednostka,
- garaże stanowiące część innych obiektów (najczęściej świetlic) – 7 jednostek,
- pomieszczenia świetlic – 2 jednostki,

Aktualnie jednostki OSP wyposażone są w następujące pojazdy:

- ciężkie samochody gaśnicze: Jelcz 004 (OSP Dziekanów i Teptiuków),
- średnie samochody gaśnicze: Star 244 (OSP Czerniczyn, Kozodawy, Ślipcze), Star 266 (Stefankowice i Kobło), Iveco (OSP Teptiuków), Mercedes (OSP Dziekanów, Stefankowice i Ubrodowice),
- lekkie samochody pożarnicze: Żuk (OSP Masłomęcz), Lublin (OSP Teptiuków), Opel (OSP Kobło), Volkswagen T-5 (OSP Moniatycze), Ford Transit (OSP Brodzica i OSP Obrowiec),
- inne samochody specjalne: podnośnik Star SH-18 (OSP Moniatycze), karetka pogotowia Mercedes (OSP Brodzica),
- samochody ciężarowe Star (OSP Nowosiółki, Obrowiec),
- samochód ciężarowy kwatermistrzowski Star (OSP Stefankowice),
- samochody osobowe – VW Caravelle (OSP Czerniczyn), Ford Transporter (OSP Stefankowice), Ford Transit (OSP Kułakowice Trzecie), Volkswagen Crafter (OSP Brodzica), Opel Vivaro (OSP Ślipcze),
- samochody ciężarowo – osobowe – Ford Transit (OSP Teptiuków).

Wyżej wymienione jednostki OSP są w posiadaniu sprzętu ratowniczo-gaśniczego m.in.: pompy szlamowe (13 szt.), pompy pływające (11 szt.), piły łańcuchowe do drewna (11 szt.), agregaty prądotwórcze (5 szt.), piły do betonu i stali (2 szt.), zestawy hydrauliczne do ratownictwa technicznego (2 szt.).

Zgodnie z danymi Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Hrubieszowie w 2020 roku na obszarze Gminy Hrubieszów doszło do 171 interwencji, w których udział brały jednostki Państwowej Straży Pożarnej oraz jednostki OSP. Najczęstszymi przyczynami interwencji były sytuacje będące tzw. „miejscowymi zagrożeniami”. Do nich należy zaliczyć silne wiatry, huragany, tornada, niezachowanie zasad bezpieczeństwa ruchu środków transportu czy nietypowe zachowania zwierząt i owadów. Rzadszymi zdarzeniami, wymagającymi działania służb ratowniczo-gaśniczych były pożary.

Tabela 20. Liczba interwencji podejmowanych w 2020 roku przez jednostki Państwowej Straży Pożarnej oraz Ochotniczych Straży Pożarnych na terenie Gminy Hrubieszów

Rodzaje interwencji	Miejscowe zagrożenia	Požary	Fałszywe alarmy	Razem
Liczba	137	32	2	171

Źródło: Komenda Powiatowa PSP w Hrubieszowie

Analiza działalności jednostek ochrony przeciwpożarowej, zarówno zawodowych jak też ochotniczych na przestrzeni ostatnich lat, pokazuje zmianę profilu ich aktywności. Coraz mniejszy odsetek w ogólnej liczbie zdarzeń stanowią pożary (początkowo stanowiące domenę działalności formacji przeciwpożarowych), na rzecz coraz bardziej zmieniającego się charakteru zdarzeń obejmujących szeroki katalog tzw. „miejscowych zagrożeń”.

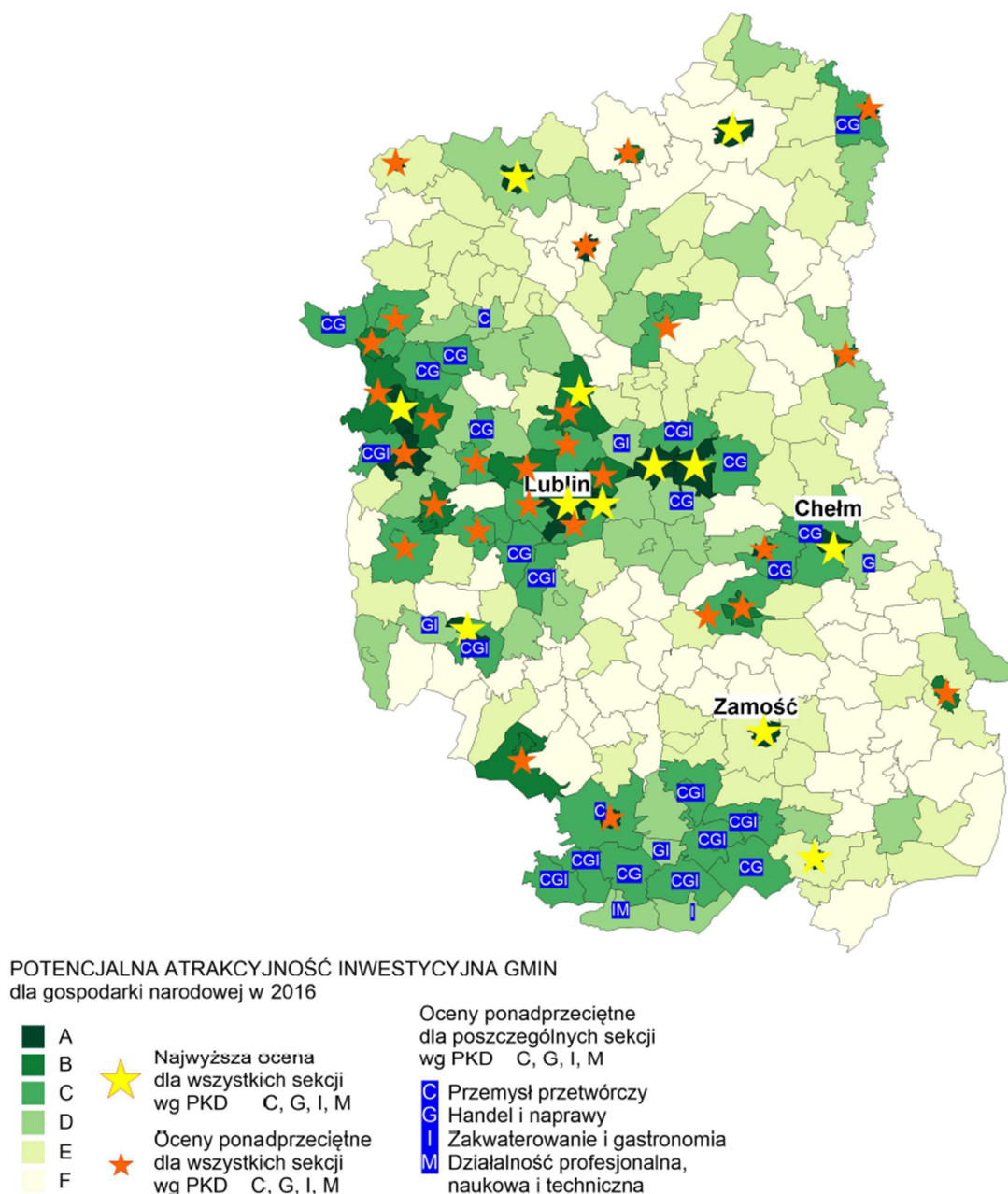
2.4. Gospodarka i rynek pracy

Na strukturę i stan rozwoju lokalnej gospodarki gminy ma wpływ szereg uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych. Wśród czynników o charakterze zewnętrznym należy wymienić przede wszystkim te związane z lokalizacją gminy, jej dostępnością komunikacyjną, czy też z szeroko pojętą atrakcyjnością inwestycyjną i turystyczną. Z kolei czynniki wewnętrzne wpływające na lokalną gospodarkę to przede wszystkim aktywność ekonomiczna mieszkańców, działające podmioty gospodarcze oraz zdolność gminy i mieszkańców do tworzenia lokalnej wartości w oparciu o jak najlepsze wykorzystanie dostępnych zasobów i potencjałów rozwoju.

2.4.1. Atrakcyjność inwestycyjna gminy

Ze względu na rolniczo-przyrodniczy charakter gminy trudno jest jednoznacznie ocenić jej atrakcyjność inwestycyjną, dokonaną np. przez pryzmat przyciągniętych lub działających w gminie inwestorów zewnętrznych, czy też stopień zagospodarowania dostępnych terenów inwestycyjnych. Pewną pomocą w tym zakresie mogą być jednak cykliczne raporty nt. atrakcyjności inwestycyjnej jednostek samorządu terytorialnego w Polsce przygotowywane przez Szkołę Główną Handlową (SGH). Badając atrakcyjność inwestycyjną SGH bierze pod uwagę takie czynniki jak: sytuacja na rynku pracy (w tym dostęp do pracowników wykwalifikowanych), wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną, chłonność rynku oraz uwarunkowania przyrodnicze (dające m.in. możliwość rozwoju turystyki).

Ryc. 10. Zróżnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin woj. lubelskiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji

Źródło: Szkoła Główna Handlowa w Warszawie ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA REGIONÓW 2017 Województwo lubelskie

W ostatnim dostępnym raporcie SGH z listopada 2017 roku Gmina Hrubieszów charakteryzuje się niskim potencjałem atrakcyjności inwestycyjnej - w 6-cio stopniowej skali (kategorie od A do F) została oznaczona jako kategoria E. To co niewątpliwie negatywnie wpływa na atrakcyjność inwestycyjną Gminy Hrubieszów to brak znaczących podmiotów gospodarczych działających w sektorze przemysłu i usług rynkowych, a także niski potencjał Gminy

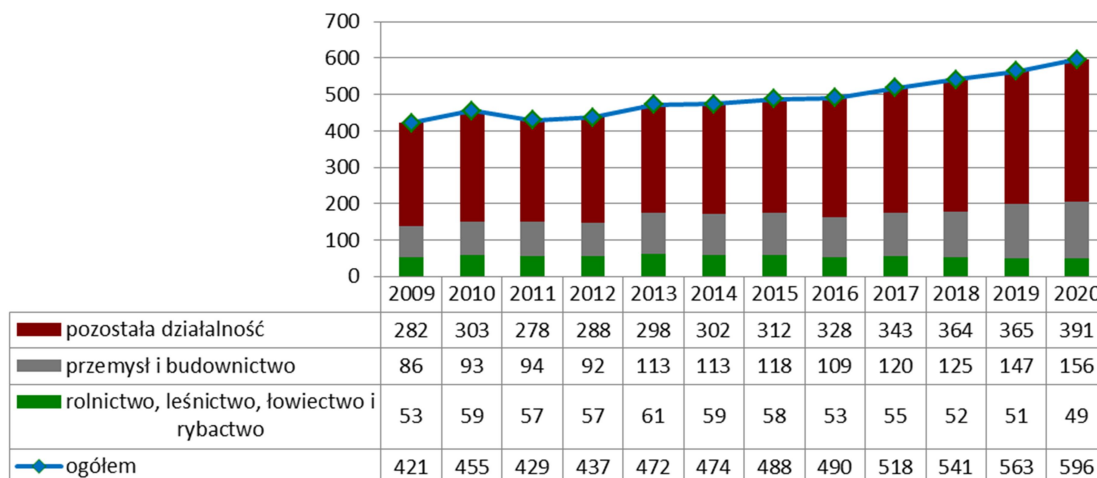
w zakresie zapewniania zasobów pracy. Zaś czynnikami pozytywnie oddziaływającymi na atrakcyjność inwestycyjną Gminy są jej zasoby przyrodnicze, rozwinięte rolnictwo oraz infrastruktura do świadczenia usług turystycznych.

2.4.2. Lokalna przedsiębiorczość

Kondycja lokalnej gospodarki odgrywa istotną rolę w procesie rozwoju społeczno-ekonomicznego. Należy podkreślić, iż znaczenie posiada nie tylko wielkość gospodarki mierzona liczbą podmiotów prowadzących działalność ekonomiczną, lecz także ich struktura branżowa, wielkościowa oraz własnościowa. Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej jest niezwykle ważny, zarówno na obszarach wiejskich jak i miejskich. Prowadzi do tworzenia miejsc pracy poza rolnictwem i do dywersyfikacji źródeł utrzymania ludności.

Według stanu na koniec 2020 roku na obszarze Gminy Hrubieszów zarejestrowanych w systemie REGON było 596 podmiotów gospodarczych, z czego 574 (96,3%) to podmioty prywatne. Na przestrzeni ostatnich 12 lat widać wyraźny wzrost liczby działających podmiotów gospodarczych (wzrost o 41,5% w stosunku do roku 2009).

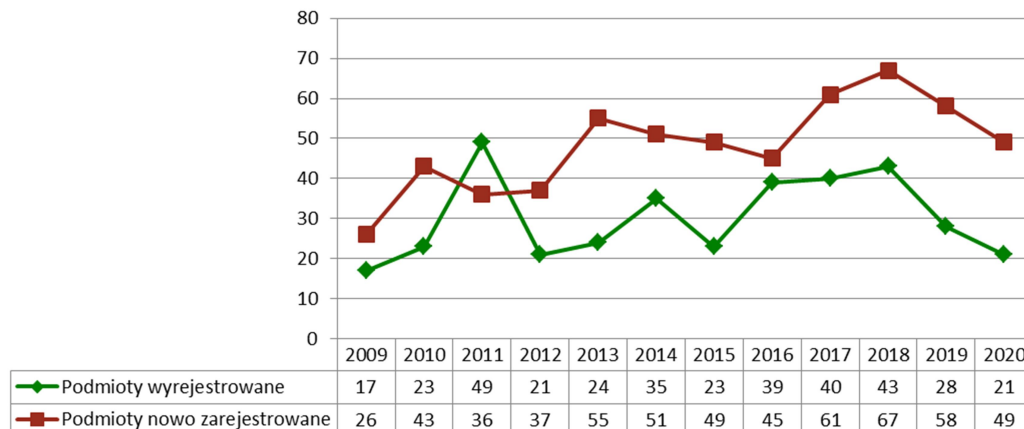
Wykres 36. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanej do rejestru REGON

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

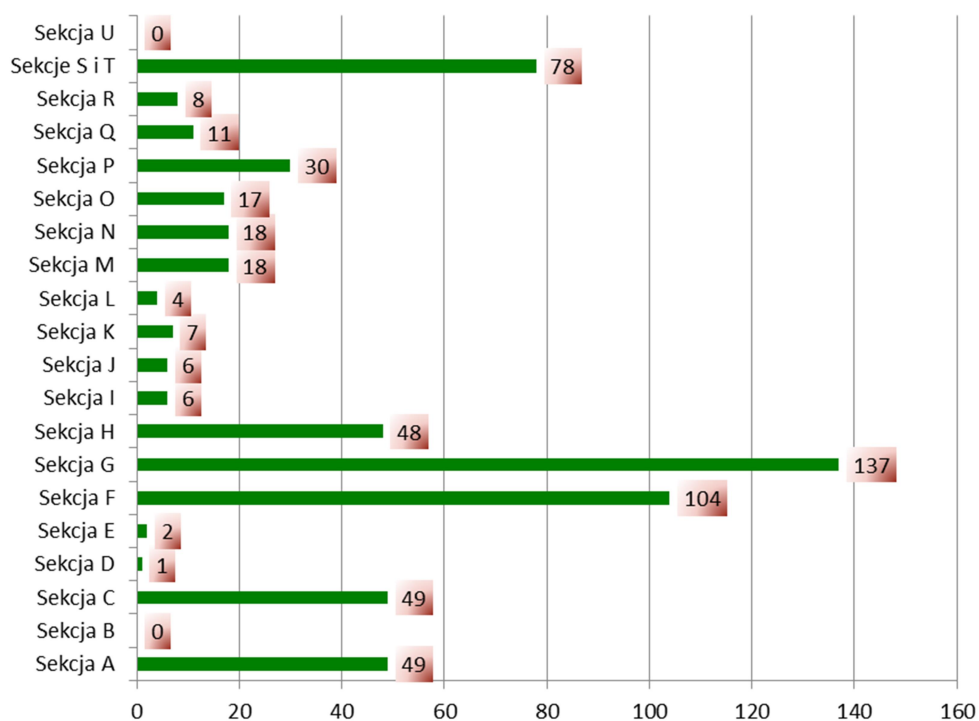
W okresie od 2009 r. do 2020 r. zauważalny jest powolny wzrost podmiotów nowo zarejestrowanych (poza spadkiem w latach 2014, 2015, 2016). Od 2018 roku zauważalny jest spadek liczby podmiotów wyrejestrowanych. Aktualna statystyka nie ujawnia jeszcze problemów lokalnej gospodarki związanych z pandemią COVID 19, przewiduje się wzrost liczby podmiotów wyrejestrowanych w 2021 r.

Wykres 37. Podmioty nowo zarejestrowane i wyrejestrowane z terenu Gminy Hrubieszów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najliczniejszą grupą, według klasyfikacji PKD byli przedsiębiorcy z branży handlu hurtowego i detalicznego (sekcja G), budownictwa (sekcja F) oraz sekcji S i T, czyli pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa zatrudniające pracowników. Istotne znaczenie dla lokalnej gospodarki mają również podmioty z sekcji A - rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo i sekcji C - przetwórstwo przemysłowe oraz branży transportu i gospodarki magazynowej (sekcja H).

Wykres 38. Podmioty gospodarcze w Gminie Hrubieszów wg klasyfikacji PKD 2007¹⁵

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W strukturze wielkościowej przedsiębiorstw zlokalizowanych na obszarze Gminy Hrubieszów wyróżniamy jedynie mikroprzedsiębiorstwa oraz małe przedsiębiorstwa (stan na 31 grudnia 2020 r.):

- 579 mikroprzedsiębiorstw (0-9 pracowników),
- 17 małych przedsiębiorstw (10-49 pracowników).

¹⁵ Wyjaśnienie skrótów sekcji PKD 2007: A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S – Pozostała działalność usługowa, T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – Organizacje i zespoły eksterytorialne

Z przedstawionego wykazu wynika, że 97,1% spośród zarejestrowanych podmiotów stanowią mikroprzedsiębiorstwa, natomiast 2,8% to małe przedsiębiorstwa.

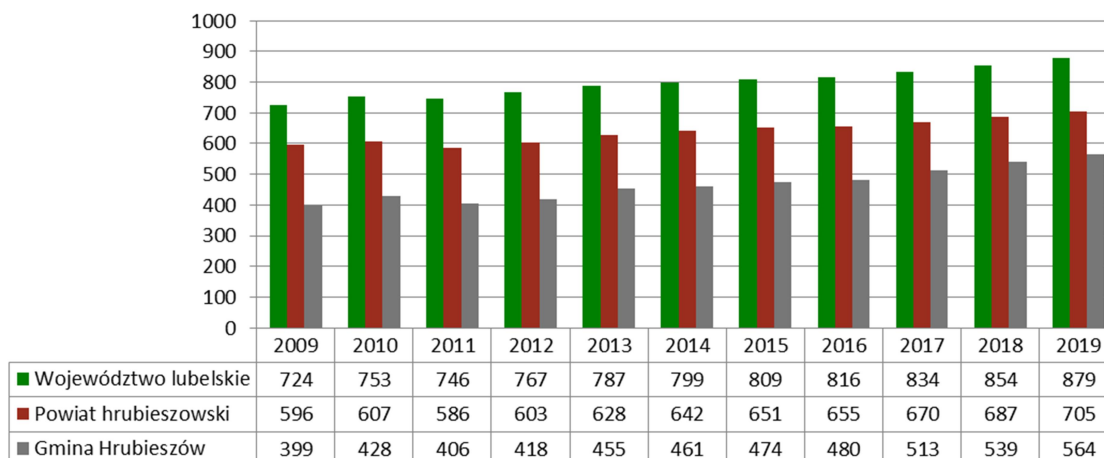
W analizowanym okresie czasu (lata 2013-2020) liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych ulegała systematycznemu wzrostowi. Największą grupę stanowi sektor prywatny – 96,3%, z czego większość to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 76,5%.

Tabela 21. Podmioty w Gminie Hrubieszów według sektorów własnościowych

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
podmioty gospodarki narodowej ogółem	472	474	488	490	518	541	563	596
sektor publiczny – ogółem	-11	16	16	16	16	14	13	13
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	10	15	15	15	15	13	12	12
sektor publiczny - przedsiębiorstwa państwowe	0	0	0	0	0	0	0	0
sektor publiczny - spółki handlowe	0	0	0	0	0	0	0	0
sektor publiczny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	0	0	0	0	0	0	0	0
sektor prywatny – ogółem	461	458	470	471	498	521	542	574
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	376	369	373	373	395	411	428	456
sektor prywatny - spółki handlowe	2	2	5	6	8	8	8	8
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	2	2	2	2	2	2	2	2
sektor prywatny – spółdzielnie	4	5	5	5	5	5	7	7
sektor prywatny – fundacje	1	1	1	2	2	3	3	3
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	35	36	37	38	40	40	40	41

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Poziom przedsiębiorczości mieszkańców można zmierzyć przy pomocy wskaźnika podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności, tzw. wskaźnik przedsiębiorczości. W 2019 roku dla Gminy Hrubieszów wynosił 564 podmioty i była to wartość niższa niż średnia dla powiatu hrubieszowskiego (705 podmiotów) i województwa lubelskiego (879 podmiotów). Taka wartość wskaźnika daje Gminie Hrubieszów drugie miejsce w powiecie hrubieszowskim i 137 miejsce w województwie lubelskim.

Wykres 39. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina Hrubieszów dysponuje obszarami, które mogą zostać wykorzystane na cele inwestycyjne. Zasób ten stanowią:

1. Działka w miejscowości Kozodawy o numerze 240/1, zajmująca powierzchnię 1,45 ha (14500 m²), przeznaczona do 3 – letniego bądź dłuższego wydzierżawienia na działalność usługową o charakterze rolniczym bądź wielofunkcyjnym. Na działce znajdują się stare garaże byłego SKR. Działka uzbrojona jest w: sieć elektryczną oraz sieć wodociągową, która przebiega po drugiej stronie drogi gminnej,
2. Dwie działki o numerach 325/2 i 325/3 w Moniatyczach zajmujące odpowiednio powierzchnię 0,30 ha (3000 m²) i 0,36 ha (3600 m²) przeznaczone do wydzierżawienia na usługi komercyjne. Na działkach tych przylegających do siebie znajdują się dwa budynki. Pierwszy z nich o powierzchni 2150 m² obecnie zagospodarowany na działalność magazynową, drugi o powierzchni 650 m² na skup żywca. Działki posiadają dostęp do sieci telekomunikacyjnej, przebiega przez nie sieć energetyczna i wodociągowa. Dojazd do działek prowadzi z drogi powiatowej,
3. Niezabudowana działka w Stefankowicach o numerze 999/2 zajmująca powierzchnię 2,1967 ha (21967 m²), która przeznaczona pozostaje do dzierżawy na cele usług komercyjnych w zabudowy pod bazy, składy i magazyny. Działka jest częściowo utwardzona, przebiega przez nią sieci elektryczna i wodociągowa. Działka ta położona jest przy drodze powiatowej.

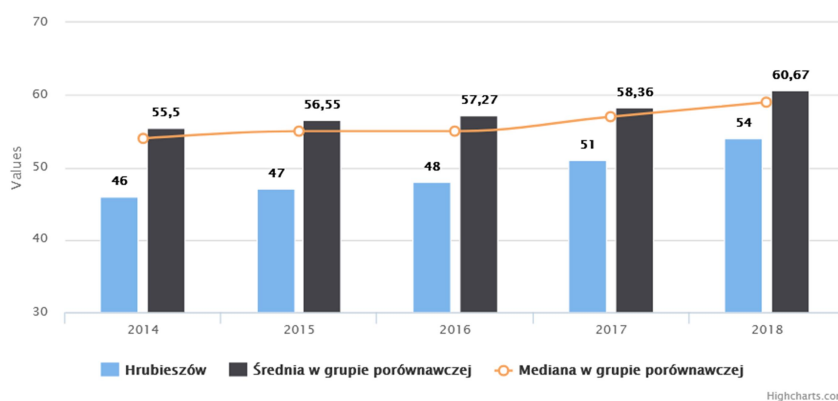
Tereny inwestycyjne miasta Hrubieszów położone są w granicach Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Wisłosan, co stanowi dodatkową zachętę dla lokalnych przedsiębiorców również z obszaru Gminy Hrubieszów.

Przedstawione powyżej dane statystyczne potwierdzają niski poziom rozwinięcia gospodarki sektora pozarolniczego, a zwłaszcza przemysłu i usług na obszarze

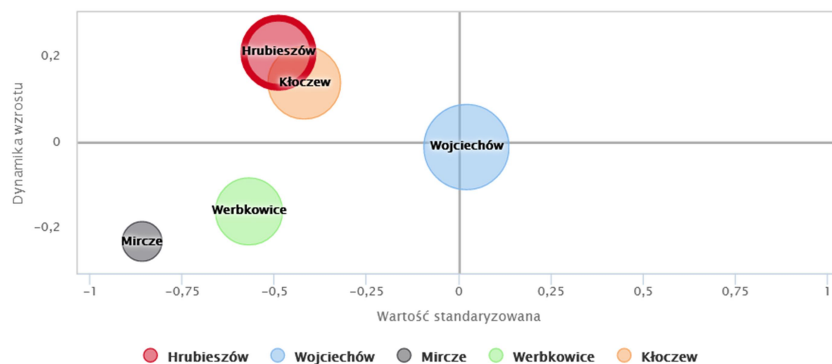
Gminy Hrubieszów. Sektorem, który cieszy się największym zainteresowaniem jest sektor usług, skupiający podmioty gospodarcze w sferze zabezpieczającej podstawowe potrzeby mieszkańców Gminy. Większość przedsiębiorstw to sklepy oraz małe i średnie zakłady, zajmujące się głównie przetwórstwem rolno-spożywczym lub świadczące podstawowe usługi. Głównym ośrodkiem usługowo – administracyjnym dla Gminy Hrubieszów jest miasto Hrubieszów.

Analizując wskaźnik Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców, Gmina Hrubieszów prezentuje się gorzej niż średnia i mediana gmin tworzących grupę referencyjną. Wartość 54 w 2018 roku daje Gminie Hrubieszów 3 miejsce na grupę 5 gmin, najniższą wartością charakteryzuje się gmina Mircze 49, najwyższą gmina Wojciechów 61. Na wykresie XY gmina zajmuje II ćwiartkę, położenie to oznacza że gmina charakteryzuje się słabszą sytuacją, niż przeciętna w porównywalnych gminach lecz rozwinęła się szybciej.

Wykres 40. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	46	47	48	51	54
	Wartość standaryzowana	-0.77	-0.76	-0.72	-0.56	-0.49
	Dynamika					0.21
Grupa porównawcza H4	Średnia	55.5	56.55	57.27	58.36	60.67
	Mediana	54	55	55	57	59

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	54	-0.49	0.21
Wojciechów	61	0.02	-0.01
Mircze	49	-0.86	-0.23
Werbkowice	53	-0.57	-0.16
Kłoczew	55	-0.42	0.14

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=1>

Samorządy gminne mają możliwość tworzenia dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości, podniesienia ich konkurencyjności oraz prowadzenia działań promocyjnych. Przykładem takich działań w Gminie Hrubieszów jest wprowadzenie zwolnień od podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje i tworzących nowe miejsca pracy w ramach pomocy de minimis.

Na podstawie Uchwały nr XXIV/168/2020 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 11 grudnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia zwolnień od podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje i tworzących nowe miejsca pracy w ramach pomocy de minimis, wprowadzono dla przedsiębiorców następujące zwolnienia:

- przez okres 6 miesięcy, jeżeli w wyniku nowej inwestycji utworzono 1 nowe miejsce pracy,
- przez okres 12 miesięcy, jeżeli w wyniku nowej inwestycji utworzono 3 nowe miejsca pracy,
- przez okres 24 miesięcy, jeżeli w wyniku nowej inwestycji utworzono 5 nowych miejsc pracy,
- przez okres 36 miesięcy, jeżeli w wyniku nowej inwestycji utworzono 10 nowych miejsc pracy.

Zwolnienia od podatku obejmują nieruchomości budowle i budynki lub ich części oraz grunty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, na których dokonano nowej inwestycji i w związku z tą inwestycją utworzono nowe miejsca pracy na terenie Gminy Hrubieszów.

Zgodnie z ww. uchwałą za nową inwestycję uznaje się dokonane na terenie Gminy Hrubieszów:

- inwestycji w środki trwałe oraz wartości materialne i prawne, polegającej na utworzeniu nowego lub rozbudowie istniejącego przedsiębiorstwa, bądź na zasadniczej zmianie dotyczącej całościowego procesu produkcyjnego istniejącego przedsiębiorstwa bądź poprzez wprowadzenie produktów uprzednio nieprodukowanych w zakładzie lub / i
- nabycie przedsiębiorstwa lub jego części, które jest w likwidacji lub upadłości, przy czym nabycia dokonuje niezależny inwestor (w szczególności inwestor niepowiązany: pośrednio albo bezpośrednio,

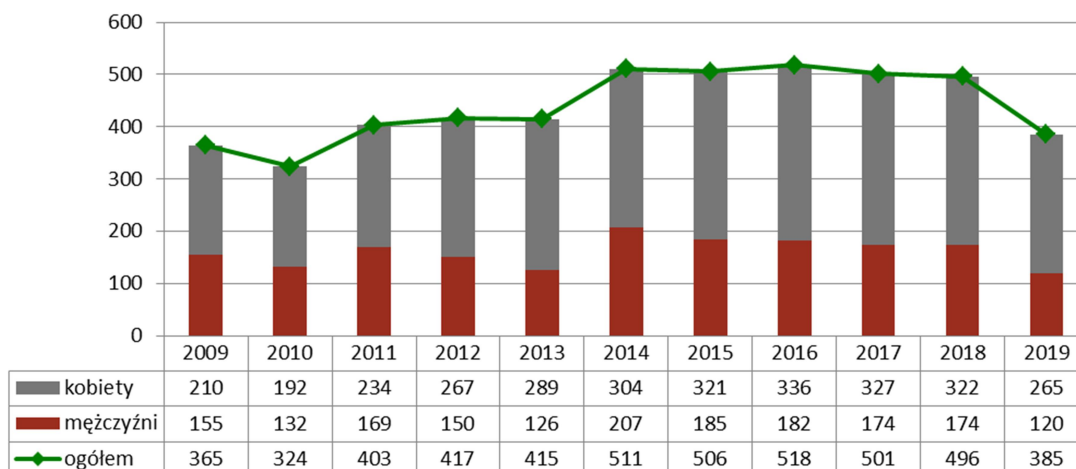
w sposób majątkowy albo osobisty). Za nową inwestycję nie uznaje się nabycia wyłącznie udziałów lub akcji przedsiębiorstwa.

Uchwała nr XXIV/168/2020 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 11 grudnia 2020 r. w sprawie wprowadzenia zwolnień od podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje i tworzących nowe miejsca pracy w ramach pomocy de minimis weszła w życie z dniem 1 stycznia 2021 r. i ma zastosowanie do dnia 31 grudnia 2023 r.

2.4.3. Rynek pracy

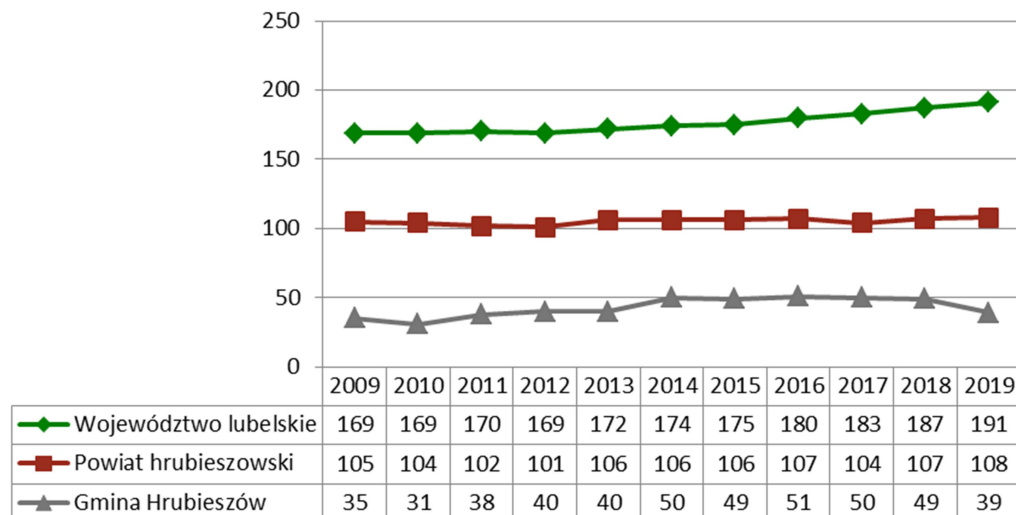
Zjawiska i procesy zachodzące na rynku pracy jak również aktywność zawodowa ludności wywierają znaczący wpływ na poziom oraz kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Osoby aktywne zawodowo tworzą rynek pracy, który najczęściej charakteryzowany jest przez takie czynniki jak wielkość zatrudnienia oraz bezrobocie. Rynek pracy jest traktowany jako miejsce konfrontacji podaży i popytu na pracę, czyli ofert pracy i chęci podjęcia pracy.

W 2019 roku w Gminie Hrubieszów pracowało 385 osób, 68,8% osób pracujących stanowiły kobiety, natomiast 31,16% - mężczyźni. Tak duża dysproporcja w liczbie osób pracujących wynika z rolniczego charakteru gminy. Mężczyźni w dużej większości zajmują się prowadzeniem gospodarstwa rolnego, rezygnując z etatowej pracy zarobkowej. Dodatkowo przytoczone dane Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego nie obejmują osób pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i ich związkach oraz podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób. W latach 2014-2018 wskaźnik utrzymywał się na podobnym poziomie, w 2019 roku zauważalny jest spadek liczby osób pracujących (o 22% w porównaniu do 2018 roku).

Wykres 41. Pracujący w Gminie Hrubieszów wg płci

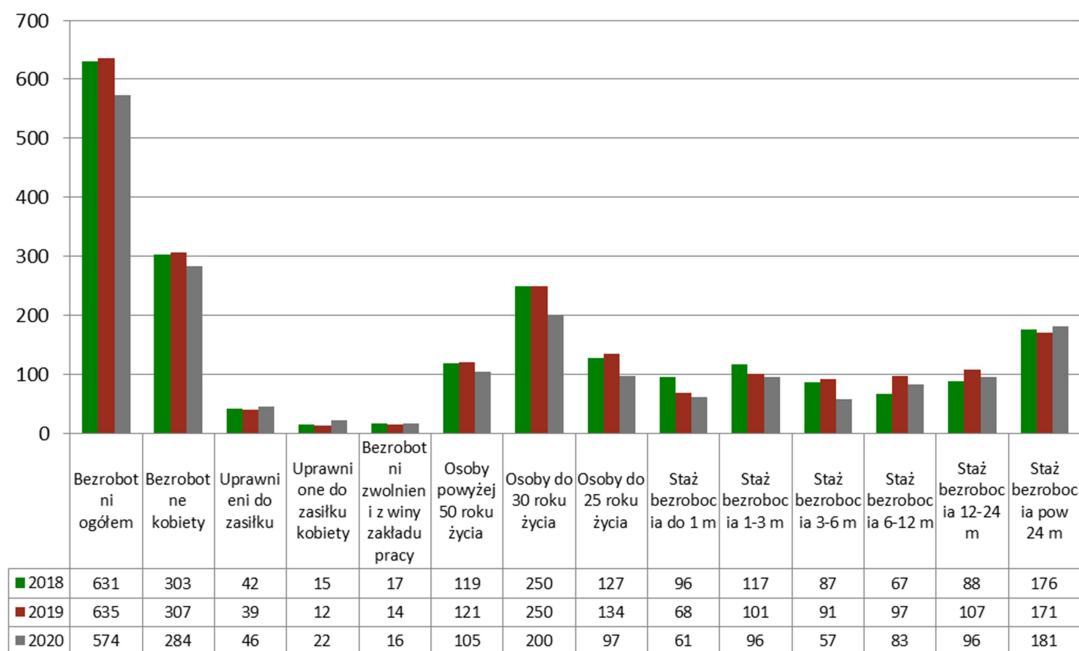
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik pracujących na 1000 ludności w Gminie Hrubieszów w 2019 roku wyniósł 39. Jest to wartość prawie trzykrotnie niższa niż dla powiatu hrubieszowskiego (108 osób) oraz prawie pięciokrotnie niższa niż dla województwa lubelskiego (191 osób).

Wykres 42. Wskaźnik pracujący na 1000 ludności w Gminie Hrubieszów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gmina Hrubieszów boryka się z problemami na rynku pracy związanymi z bezrobociem oraz niedostateczną liczbą miejsc pracy. W 2020 roku liczba bezrobotnych wynosiła w gminie 574 osoby. W 2020 roku zauważalny jest spadek liczby osób bezrobotnych o 61 osób w porównaniu do 2019 roku. Niepokojący jest jednak wzrost osób długotrwale bezrobotnych tj. pozostających bez zatrudnienia powyżej 24 miesięcy o 10 osób.

Wykres 43. Bezrobocie na terenie Gminy Hrubieszów w latach 2018-2020

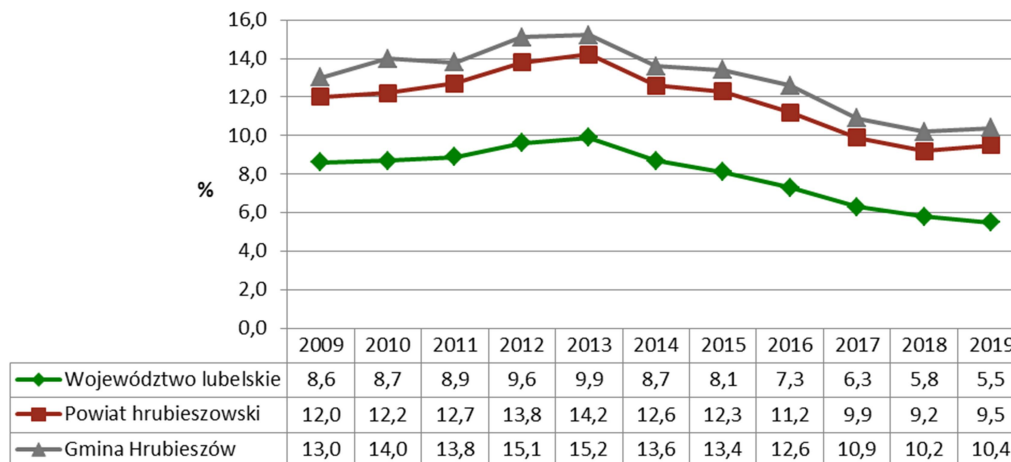
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Hrubieszowie

Problem bezrobocia w większej części dotyczy mężczyzn jednak nie jest to istotna różnica. W 2020 roku 50,6% bezrobotnych stanowili mężczyźni, natomiast bezrobotne kobiety stanowiły 49,4%.

Wartość stopy bezrobocia (stosunek liczby osób bezrobotnych do liczby ludności aktywnej ekonomicznie) analizowana jest w podziale na powiaty - w powiecie hrubieszowskim wyniosła 12,7%. Jest to wartość wyższa niż średnia dla województwa (8,2%). Analizując lata 2012 – 2020 stopa bezrobocia dla powiatu hrubieszowskiego stale maleje, jednak nadal odbiega od wartości dla województwa lubelskiego (w 2012 roku wartość dla powiatu hrubieszowskiego wynosiła – 20,3%).

W podziale na gminy prześledzić możemy wskaźnik bezrobocia, czyli udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W 2019 roku wyniósł on w Gminie Hrubieszów 10,4%. W odniesieniu do wartości tego wskaźnika dla powiatu (9,5%) i województwa (5,5%) Gmina Hrubieszów także wypada pod tym względem niekorzystnie.

Wykres 44. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci

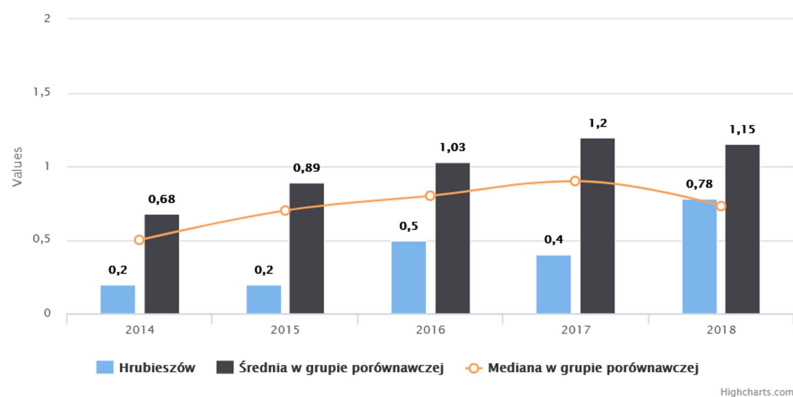

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

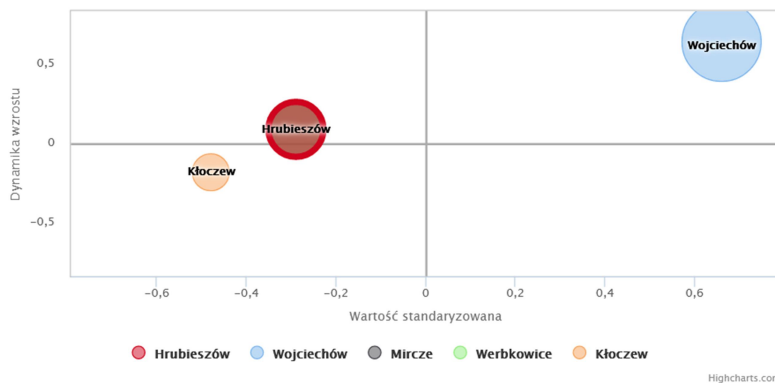
Stopa bezrobocia jest jednym z podstawowych wskaźników, który wpływa niekorzystnie na stan gospodarki i hamuje jej rozwój. Niekorzystna sytuacja na rynku pracy może być spowodowana opóźnieniem czasowym procesów dostosowawczych na rynku pracy, długotrwałym i nieefektywnym poszukiwaniem pracy, procesem zmiany kwalifikacji przez część społeczeństwa zgodnie z zapotrzebowaniem. W związku z tym, że wysoka stopa bezrobocia spowalnia wzrost gospodarczy, bardzo ważna jest walka z bezrobociem poprzez pozyskiwanie nowych inwestorów, stwarzanie atrakcyjnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej np. poprzez wspieranie przedsiębiorców systemem ulg i zachęt, jak również organizowanie szkoleń i kursów dla bezrobotnych.

Jednym ze wskaźników określającym stan rynku pracy jest wskaźnik oferty pracy na 1000 mieszkańców. W odniesieniu do Gminy Hrubieszów wartość tego wskaźnika (0,78) jest niższa niż dla średniej (1,15) i mediany (0,73) dla grupy porównawczej.

Gmina Hrubieszów charakteryzuje się słabszą sytuacją, niż przeciętna w porównywalnych gminach lecz rozwinęła się szybciej – o czym świadczy ułożenie w II ćwiartce wykresu XY.

Wykres 45. Oferty pracy (stan na koniec roku) na 1000 mieszkańców powiatu

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	0.2	0.2	0.5	0.4	0.78
	Wartość standaryzowana	-0.71	-0.76	-0.5	-0.57	-0.29
	Dynamika					0.09
Grupa porównawcza H4	Średnia	0.68	0.89	1.03	1.2	1.15
	Mediana	0.5	0.7	0.8	0.9	0.73

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	0.78	-0.29	0.09
Wojciechów	1.98	0.66	0.64
Mircze	0.78	-0.29	0.09
Werbkowice	0.78	-0.29	0.09
Kłoczew	0.55	-0.48	-0.18

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

2.4.4. Turystyka

Turystyka jest jednym z ważniejszych sektorów gospodarki. Na atrakcyjność turystyczną danego miejsca składają się takie czynniki jak: walory (zarówno przyrodnicze jak i kulturowe), a także zagospodarowanie turystyczne (lokalizacja umożliwiająca łatwy dostęp dzięki drogom dojazdowym, rozbudowanej bazie noclegowej i gastronomicznej).

Sektor turystyki ma znaczny udział w kształtowaniu konkurencyjności regionu, a co za tym idzie wpływa na jakość życia mieszkańców poprzez takie czynniki jak napływ nowych podmiotów gospodarczych oraz kapitału.

Gmina Hrubieszów posiada wszelkie atrybuty decydujące o atrakcyjności turystycznej. Na infrastrukturę turystyczną składają się przede wszystkim szlaki oraz ścieżki piesze i rowerowe. Łączna długość oznakowanych pieszych szlaków turystycznych na terenie gminy wynosi ok. 110 km i są to szlaki o lokalnym charakterze¹⁶.

Przez teren gminy przebiega 10,2 km ścieżek rowerowych, które położone są przy drodze powiatowej numer 3432 L w miejscowościach Czumów, Ślipcze i Kosmów. Ponadto przez gminę wzdłuż trasy Janów Podlaski – Hrubieszów przechodzi odcinek Rowerowego Szlaku Nadbużańskiego. Przebiega on przez: Stefankowice (park podworski z XIX-wieczną kuźnią, stanowisko sosny czarnej, bezimienne mogiły żołnierskie) - Ubrodowice (kopiec-mogiła z okresu I wojny światowej) - Białoskóry (Strzelecki Park Krajobrazowy, bezimienne mogiły żołnierskie z okresu II wojny światowej) - Szpikołosy (drewniany kościółek, dawna cerkiew greckokatolicka z 1801 r., kapliczka z 1906 r.) - Dziekanów (pomnik Stanisława Staszica, zarządcówka Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego, kuźnia TRH, grobowiec pierwszego prezesa TRH - Józefa Grotthusa - i jego żony Tekli, kaplica grobowa rodziny Grotthusów) - Moroczyn (ruiny zespołu dworskiego z XIX w., park podworski ze stawem, stary cmentarz prawosławny i mogiła podchorążego Stanisława Bąka z 1939 r.) - Teptiuków (nadbużańskie oczka wodne) - Gródek (wczesnośredniowieczne grodzisko, wąwóz lessowy, stanowisko żołą, płaty roślinności stepowej, miejsce częstych prac wykopaliskowych).

Wśród atrakcji przyrodniczych i kulturowych na obszarze Gminy Hrubieszów należy wyminąć:

- ✓ Gródek – płaty roślinności stepowej, wieża widokowa, panorama „Królewskiego Kąta”;
- ✓ Most kolejowy na Bugu - początek jedynej w Polsce linii szerokotorowej LHS;
- ✓ Dolina rzeki Bug;

¹⁶ Raport o stanie gminy za rok 2019

- ✓ Czumów – eklektyczny pałacyk z XIX w.;
- ✓ Ślipcze – tajemnicze kurhany z „Mogiłą Chrobrego”;
- ✓ Kosmów – park podworski; kopiec-pomnik z okresu zarazy morowej
- ✓ Cichobórz - „Czapliniec”- ostoja czapli siwej;
- ✓ Maśłomęcz – miejsce odkryć archeologicznych dotyczących skandynawskich Gotów, replika Chaty Gockiej;
- ✓ Czerniczyn – zabytkowy, murowany kościółek - dawna cerkiew unicka);
- ✓ Moroczyn Górek – ruiny spichrza;
- ✓ Husynne – kurhan „Księżycowa Mogiła”;
- ✓ Moroczyn - ruiny zespołu dworskiego z XIX w., park podworski ze stawem pośrodku, przydrożna kapliczka z XVIII w.;
- ✓ Szpikołosy - drewniany kościółek z 1801 r. - dawna cerkiew unicka; historyczna kapliczka;
- ✓ Dziekanów - pomnik Stanisława Staszica, założyciela Towarzystwa Rolniczego Hrubieszowskiego; zarządcówka TRH; kuźnia TRH; pomnik nagrobny pierwszego prezesa TRH Józefa Grotthusa i jego żony Tekli; kaplica grobowa rodziny Grotthusów;
- ✓ Teptiuków - nadbużańskie jezioro.

Wspomniany wcześniej Gródek, jako miejsce lokalizacji istotnych dla gminy atrakcji przyrodniczych i kulturowych to również pierwszy przystanek na ścieżce historyczno-przyrodniczej „Królewski Kąt” (Grodzisko w Gródku). Licząca siedem przystanków ścieżka przebiega na terenie dwóch sąsiednich miejscowości: Gródek i Czumów i prowadzi malowniczymi terenami, położonymi w dużej części nad samą rzeką Bug. Ścieżka prowadzi dokładnie tą samą trasą, co jej poprzedniczka o tej samej nazwie, która w 2004 r. została wyróżniona tytułem Perełka Lubelszczyzny. Przystanki ścieżki wyposażone są w tablice informacyjne z opisami atrakcji przyrodniczych, krajobrazowych i historycznych okolic, na drewnianych konstrukcjach z ławkami i koszami na śmieci. Opisy na tablicach zostały wzbogacone niezwykle barwnymi zdjęciami przyrodniczymi. Oprócz tego trasa jest oznakowana strzałkami, informującymi o kierunku poruszania się. Kolejne przystanki ścieżki to:

- Grodzisko w Gródku,
- Murawy kserotermiczne,
- Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu,
- Błonia Nadbużańskie,
- Żoła,
- Rzeka Bug,
- Pałacyk w Czumowie.

Oprócz tablic na trasie ścieżki „Królewski Kąt”, przy grodzisku w Gródku ustawiona została tablica informująca o użytku przyrodniczym „Błonia Nadbużańskie”. Punkty początkowe/końcowe ścieżki znajdują się z dala od głównych dróg, dlatego przy drogach takich (w Czumowie przy drodze powiatowej i w Teptiukowie przy drodze gminnej) ustawiono znaki kierunkowe,

prowadzące do pierwszego skrajnego przystanku trasy. Przy grodzisku w Gródku i przy istniejącej już od kilku lat, wieży widokowej na „Królewski Kąt”, przy głównej drodze z Hrubieszowa w kierunku Czumowa, turyści poruszający się rowerami, mogą skorzystać ze stojaków rowerowych, drewnianych, aby jak najbardziej wkomponowały się w krajobraz.

Corocznie w Masłomęczu organizowana jest Biesiada Archeologiczna, w 2019 roku była to 16 edycja tego wydarzenia. W programie imprezy jest szereg atrakcji dla mieszkańców w różnym wieku tj.: koncerty, inscenizacje walk, pokazy oraz tematyczne wystawy. Stałym elementem wydarzenia są warsztaty: garncarskie, tkackie, farbiarskie, przędziarskie, szklarskie, bursztynnik, kowalstwa oraz hutnictwa.

Ryc. 11. Plakat VI Biesiady Archeologicznej w Masłomęczu

Lubelskie
Spójnijmy się!

16 BIESIADA ARCHEOLOGICZNA

28 lipca 2019 r. godz. 13.00 - 19.00
WIOSKA GOTÓW W MASŁOMĘCZU

13.00 - 19.00
Pracownie dawnych rzemieślników oraz stanowiska edukacyjne:
- przyłobaczstwo, tkactwo, farbiarstwo
- garncarstwo, omotywanie obiegów
- jubkowno (pomiędzy celstwą, kosmetyką)
- białostwo, koszykowno, odzieżowno, szyciowno
- szkoła glazurników, gry i zabawy antyczne
- obrzędowa barbarzyńców oraz rzymskich legionistów
- prezentacja artystycznej książki (złociennostwo)
- historię: niepalące ognia
- pieczenie artystycznego tataru
- tarczownicy
- goła karciana i wiele innych atrakcji...

GŁÓWNE PUNKTY PROGRAMU

14.00 - Rozpoczęcie
14.30 - Koncert zespołu DREWUTNIA - cz. 1
15.00 - W świątce barbarzyńców - Celowie, Wandolowie, Goci
15.20 - Walki gladiatorów
15.40 - Pokaz ognia z użyciem pyłu barwionego
16.00 - W rzymskiej armii - artyleria i wyposażenie legionistów rzymskich
16.30 - Koncert zespołu DREWUTNIA - cz. 2
17.00 - Zmierzać Gotów i smierzać Rzymu - prezentacja uzbrojenia IV-V w.
17.15 - Otwarcie pieca garncarskiego
17.30 - Rozbicie pieca dymarskiego
18.00 - Koncert zespołu DREWUTNIA - cz. 3
18.30 - Pościnka barbarzyńców z legionistami rzymskimi

WSTĘP WOLNY

WIOSKA GOTÓW MASŁOMĘCZU

Źródło: <http://www.wioska-gotow.pl/>

Największą atrakcją turystyczną w Gminie Hrubieszów (wspomnianą już wcześniej w dokumencie diagnozy) jest Skansen „Wioska Gotów” w Masłomęczu wybudowany przy udziale środków finansowych Unii Europejskiej. W skład Skansenu wchodzi m.in. wielki dom, zagroda garncarza, półziemianka tkaczki oraz chata wojownika – kupca, a także wybudowana w 2018 roku chata strażnika. Turystów po obiekcie oprowadzają profesjonalni przewodnicy w okresie od maja do października.

W ofercie skansen na również pokazy i warsztaty dawnych rzemiosł, pokazy walk, prezentacje dawnej kuchni, na terenie skansenu udostępniane jest również miejsce ogniskowe. Skansenem oprócz Gminy Hrubieszów opiekuje się „Masłomęckie Stowarzyszenie - Wioska Gotów”. Corocznie Gminę, w tym skansen odwiedza około 6 000 turystów.

Władze Gminy Hrubieszów na bieżąco podejmują działania zmierzające do wykorzystania walorów turystycznych i pobudzenia aktywności społeczności lokalnej do działań związanych z jej rozwojem.

Od 2006 roku funkcjonuje również Szlak Gocki łączący Masłomęcz z Kryłowem w Gminie Mircze. Dodatkowo, w miejscowości Gródek na skarpie Królewskiego Kąta znajduje się wieża widokowa umożliwiająca oglądanie panoramy użytku ekologicznego "Błonia Nadbużańskie".

Ryc. 12. Wieża widokowa w Gródku

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2019

Poza wieżą widokową w Gródku zagospodarowano teren w formie wczesnośredniowiecznego grodziska. Dodatkowo dla zwiększenia potencjału turystycznego Gminy Hrubieszów w Lasku Czumowskim, znanym za sprawą organizowanego tam corocznie „Dnia Samorządu Terytorialnego”, wybudowano pawilony wystawiennicze. W poszczególnych sołectwach gminy funkcjonują wioski tematyczne. Jest to m.in. Wioska Strachów – „Bajkowa Kraina Gotanii” w Moroczynie, zlokalizowana przy świetlicy wiejskiej, w sąsiedztwie zabytkowego parku i ruin dworu Chrzanowskich. „Bajkowa Kraina Gotanii” gwarantuje zabawy na placu, gdzie ustawione zostały bajkowe domki, wyrosły ziemne potwory oraz „przyjazny krecik”. Atrakcyjne spędzenie czasu zapewnia przeszkolony personel, występujący w specjalnie przygotowanych bajkowych strojach. Wioskę wzbogacają fitness park i dwa zjazdy linowe.

Ryc. 13. Wioska Strachów – „Bajkowa Kraina Gotanii” w Moroczynie oraz makietę wsi w Stefankowicach

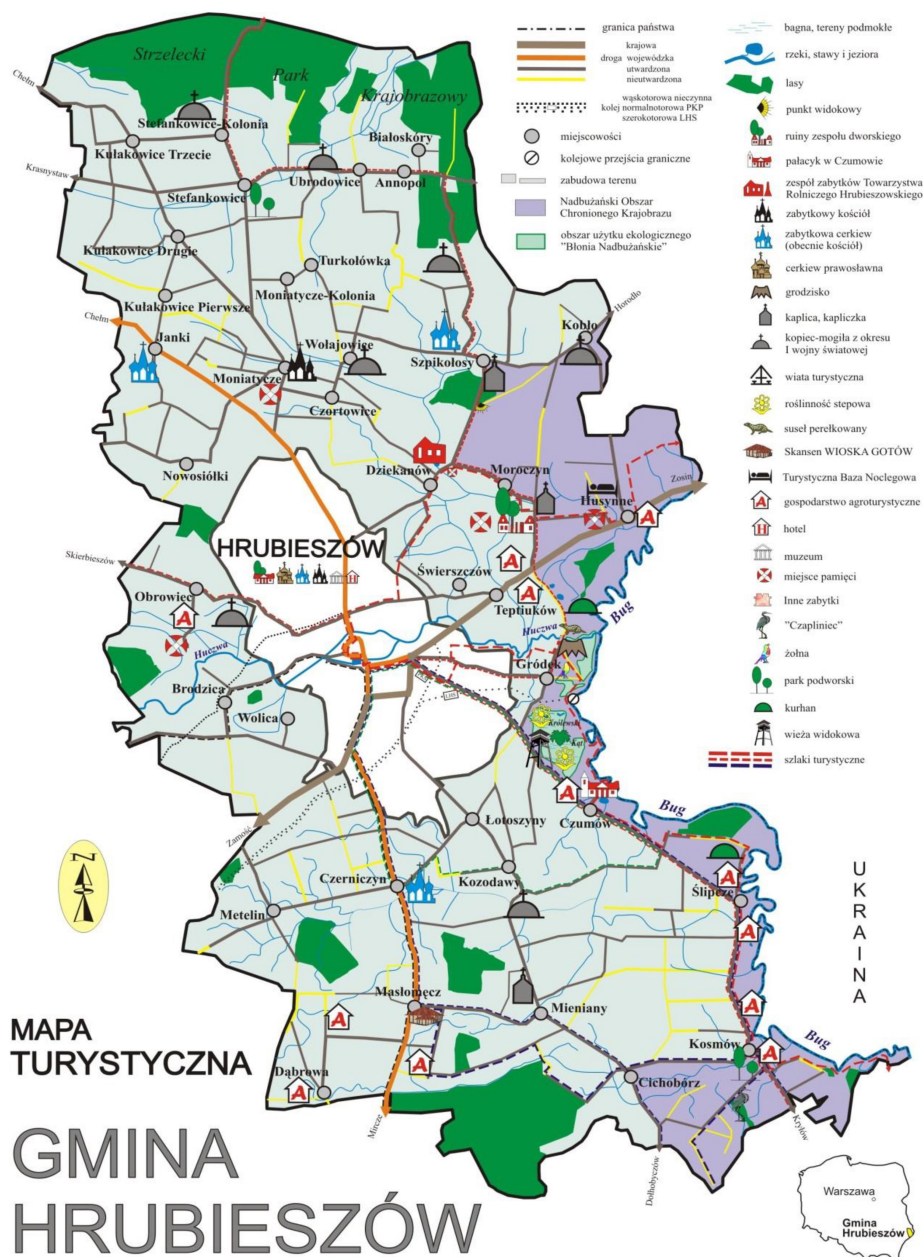

Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2019

W Stefankowicach – Kolonii zlokalizowana jest wioska tematyczna „Einstein na Łące”, osoby obsługujące wioskę prezentują niecodzienne zjawiska fizyczne i chemiczne. Dodatkowo utworzono tu makietę dawnej wsi zbudowaną na wolnym powietrzu.

Bazę noclegową na terenie gminy stanowią gospodarstwa agroturystyczne, które oprócz zapewnienia miejsc noclegowych oraz wyżywienia, oferują gościom także różne formy spędzania wolnego czasu. Jest to 11 gospodarstw agroturystycznych, w tym 6 umiejscowionych w pobliżu rzeki Bug.

Ryc. 14. Mapa turystyczna Gminy Hrubieszów

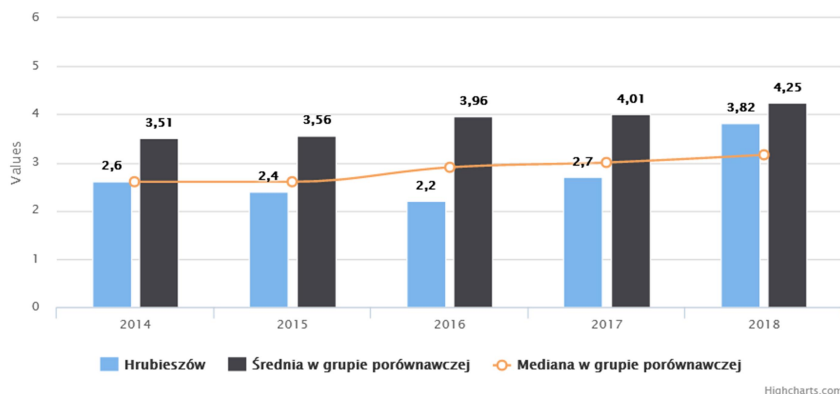
Źródło: Raport o stanie gminy za rok 2019

Znajdujące się na terenie gminy elementy przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe nadają gminie predyspozycje do rozwoju turystyki krajoznawczej oraz agroturystyki. Zabytki historyczne oraz walory środowiskowe i przyrodnicze sprzyjają rozwojowi czynnego wypoczynku, zwłaszcza kajakarstwa, wędkarstwa oraz wędrówek pieszych i rowerowych. Warunkiem rozwoju turystyki w skali gminy i powiatu hrubieszowskiego jest wykorzystanie istniejącej bazy oraz

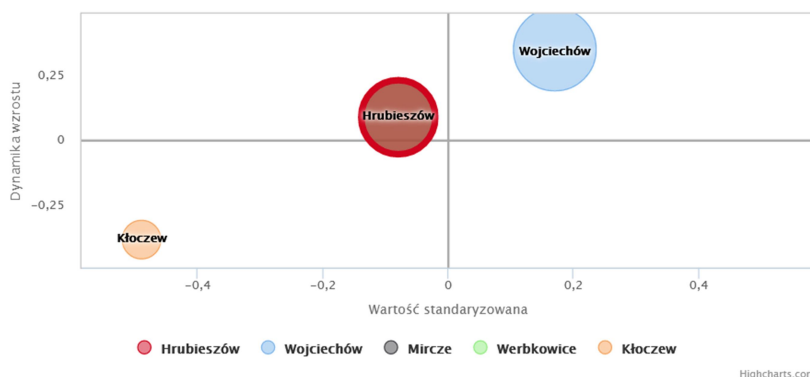
realizacja inwestycji mających na celu rozwój atrakcji turystycznych. Jedną z takich planowanych inwestycji jest budowa budynku Centrum Dziedzictwa Archeologicznego i Kulturowego – Laboratorium Historiae Gothorum w Wiosce Gotów w Masłomęczu. Centrum zgodnie z założeniem ma być nowoczesnym muzeum z salą ekspozycyjno-wystawową i salami warsztatowymi. Znaczącym elementem decydującym o rozwoju sektora turystyki są również prowadzone działania promocyjne i informacyjne, które mają na celu ułatwić turystom zorganizowanie czasu spędzonego w danym miejscu oraz zachęcić ich do jak najdłuższego pobytu.

Pod względem liczby miejsc noclegowych na 1000 osób Gmina Hrubieszów zajmuje drugą pozycję w grupie porównawczej, wartość wskaźnika to 3,82 i dotyczy ona również gmin Mircze i Werbkowice. Najwyższy wskaźnik charakteryzuje gminę Wojciechów – 5,16, najniższy natomiast gminy Kłoczew – 1,59.

Wykres 46. Miejsca noclegowe w hotelach, motelach, pensjonatach i innych obiektach hotelowych na 1000 ludności

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	2,6	2,4	2,2	2,7	3,82
	Wartość standaryzowana	-0,19	-0,23	-0,32	-0,25	-0,08
	Dynamika					0,09
Grupa porównawcza H4	Średnia	3,51	3,56	3,96	4,01	4,25
	Mediana	2,6	2,6	2,9	3	3,16

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	3.82	-0.08	0.09
Wojciechów	5.16	0.17	0.35
Mircze	3.82	-0.08	0.09
Werbkowice	3.82	-0.08	0.09
Kłoczew	1.59	-0.49	-0.38

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

2.4.5. Rolnictwo

Rolnictwo jest podstawowym sektorem gospodarki w gminach wiejskich, także w Gminie Hrubieszów. Na taki stan rzeczy wskazują m.in. struktura użytkowania gruntów, a także liczba gospodarstw. Rozwój rolnictwa uwarunkowany jest wieloma różnorodnymi czynnikami, zarówno przyrodniczymi, do których zaliczyć można: jakość i żyzność gleb, wpływ klimatu, stosunki wodne, ukształtowanie powierzchni, jak i pozaprzyrodniczymi m.in.: sposób gospodarowania (nawożenie, mechanizacja rolnictwa), czy też stosunki własnościowe. Znaczny wpływ na poziom rolnictwa na danym terenie ma struktura wielkościowa gospodarstw. Większe gospodarstwa dają lepsze możliwości produkcyjne, a co za tym idzie dochody jakie można uzyskać. Gospodarstwa wielkopowierzchniowe sprzyjają również wypracowaniu specjalizacji, dzięki czemu zwiększa się ich wydajność i opłacalność.

Tabela 22. Użytkowanie gruntów w oparciu o spis rolny

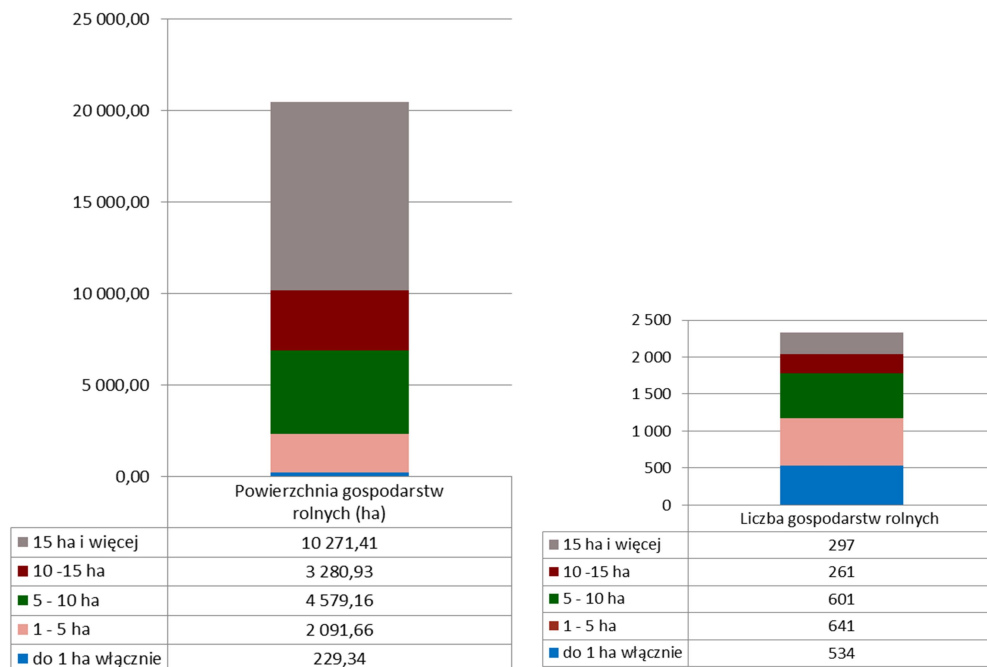
	liczba gospodarstw rolnych (szt.)	Udział w gruntach rolnych ogółem (%)	Powierzchnia gospodarstw (ha)	Udział w gruntach rolnych ogółem (%)
grunty ogółem	2 329	100	20 452,50	100
użytki rolne ogółem	2 328	99,96	19 511,44	95,40
użytki rolne w dobrej kulturze	2 213	95,02	19 320,26	94,46
pod zasiewami	2 104	90,34	17 071,11	83,47
grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	128	5,50	189,67	0,93
uprawy trwałe	540	23,19	171,22	0,84
sady ogółem	377	16,19	155,17	0,76
ogrody przydomowe	1 790	76,86	148,49	0,73
łąki trwałe	1 269	54,49	1 644,93	8,04
pastwiska trwałe	173	7,43	94,84	0,46
pozostałe użytki rolne	252	10,82	191,18	0,93
las i grunty leśne	244	10,48	165,74	0,81
pozostałe grunty	1 951	83,77	775,32	3,79

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ogólna powierzchnia użytków rolnych w Gminie Hrubieszów według Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 roku wynosi 19 511,44 ha, z czego łąki

zajmują 1644,93 ha, sady 155,17 ha, pastwiska 94,84 ha, uprawy trwałe 171,22 ha, natomiast lasy i grunty leśne 165,74 ha.

Wykres 47. Liczba i powierzchnia gospodarstw rolnych w Gminie Hrubieszów w podziale na obszarowe użytki rolne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura agrarna Gminy Hrubieszów jest dość korzystana, średnia powierzchnia gruntów rolnych to 8,76 ha (dane ze spisu rolnego z 2010 roku). Jest to wartość niższa niż dla powiatu hrubieszowskiego (9,09), jednak wyższa od średniej dla województwa lubelskiego (6,41 ha).

Zgodnie z danymi przedstawionymi w Raporcie o stanie Gminy Hrubieszów za 2019 rok, średnia wielkość gospodarstwa wynosiła ok. 7,2 ha i była poniżej średniej wojewódzkiej, kształtującej się na poziomie 7,93 ha oraz poniżej średniej dla obszaru całego kraju, która wynosiła 10,95 ha.

W 2010 roku w Gminie Hrubieszów funkcjonowały 2 334 gospodarstwa. Najwięcej z nich dysponowało powierzchnią gruntów rolnych powyżej 1 ha jednak nie większych niż 5 ha – są to 641 gospodarstwa (27,4% wszystkich gospodarstw). Pod względem powierzchni, największy areał w Gminie zajmują gospodarstwa powyżej 15 ha (10271,41 ha).

Zgodnie z Raportem o stanie gminy w 2019 roku w gminie funkcjonowało 3349 gospodarstw powyżej 1 ha oraz 2206 gospodarstw poniżej 1 ha, w porównaniu do roku poprzedniego liczba gospodarstw powyżej 1 ha wzrosła o 22 podmioty, natomiast spadła liczba gospodarstw poniżej 1 ha - o 13 podmiotów.

Najwięcej gospodarstw posiada powierzchnie od 1 do 5 ha i w 2019 roku była to liczba 2116, a w 2018 roku 2107 gospodarstw.

Rolnictwo w Gminie Hrubieszów stanowi najważniejszy dział gospodarki, wynika to z bardzo dobrej jakości gleb oraz braku rozwiniętej działalności przemysłowej w regionie.

Rolnictwo stanowi główne źródło dochodu większości mieszkańców Gminy Hrubieszów. W produkcji roślinnej dominują zboża. W związku z dobrą jakością gleb występuje tu wysoki w ogólnej powierzchni zasiewów zbóż udział pszenicy oraz niski, w porównaniu ze średnią województwa udział owsa, pszenżyta, czy mieszanek zbożowych. Dość znaczący w zasiewach ogółem jest również udział buraków cukrowych pomimo, że w 2019 roku zakończyła pracę cukrownia w Strzyżowie, jedna z dwóch działających na terenie powiatu hrubieszowskiego. Oprócz wymienionych upraw rolnicy zajmują się uprawą roślin strączkowych, przede wszystkim fasoli i grochu, rzepaku, a także marchwi, pietruszki, dyni, chmielu oraz ziemniaków. Z tytułu podatku rolnego w 2020 roku do budżetu Gminy Hrubieszów wpłynęło 3 807 289,47 zł

Poziom produkcji zwierzęcej na obszarze gminy jest zdecydowanie niższy niż w innych regionach województwa lubelskiego. Przygraniczny charakter gminy sprzyjał przenikaniu z Ukrainy zwierząt zakażonych chorobami zakaźnymi takim jak np.: ASF, które w razie rozprzestrzeniania się doprowadzałyby do strat w pogłowie trzody chlewnej. Dobra jakość gleb warunkuje również funkcjonowanie małej liczby gospodarstw zajmujących się produkcją owoców. Gospodarstwa zajmujące się produkcją owoców, w tym głównie jabłek i gruszy zlokalizowane są w Kozodawach, Łotosznych i Świerszczowie.

2.5. Jakość rządzenia

Kluczowym czynnikiem służącym rozwojowi jednostek samorządu terytorialnego jest sprawna i efektywna administracja samorządowa, inicjująca i wspierająca działania na rzecz rozwoju tych obszarów. Niezbędny jest tu potencjał instytucjonalny danej jednostki samorządowej rozumiany m.in. jako odpowiednie struktury organizacyjne, właściwe procedury działania, mechanizmy zapewniające udział społeczności lokalnej w zarządzaniu sprawami publicznymi oraz poziom kompetencji i sprawności urzędników.

Jakość rządzenia obrazować mogą dane zawarte w bilansie oraz rachunku zysków i strat. Są to elementy sprawozdania finansowego, które dostarczają informacji o sytuacji finansowej i wyniku finansowym danej jednostki (są pomocne przy podejmowaniu decyzji gospodarczych). Obrazują one rezultaty działań władz oraz efektywność wykorzystania środków publicznych.

Posiadane przez Gminę Hrubieszów zasoby uwidocznione są w sprawozdaniach finansowych w pozycji aktywa trwałe, na które składają się wartości niematerialne i prawne, środki trwałe (w tym grunty, budynki, inne) oraz środki trwałe w budowie, należności i środki pieniężne.

Oceniając wartości podane w poniższej tabeli, można stwierdzić, że dominującymi pozycjami w rzeczowych aktywach trwałych są budynki. Rolę rzeczowych aktywów trwałych w kształtowaniu struktury majątku Gminy Hrubieszów uwidoczniono obliczając ich udział w ogólnej wartości aktywów. Udział rzeczowych aktywów trwałych w aktywach ogółem ulega niewielkiemu wahaniu, pod koniec 2018 roku udział ten stanowił 92,05%, w 2017 roku – 87,27%, w 2019 roku natomiast wynosił 91,14%.

Aktywność Gminy Hrubieszów w realizacji inwestycji można zaobserwować w jednej z pozycji aktywów tj. środki trwałe w budowie, jest to wartość kosztów poniesionych na budowę, montaż bądź też ulepszenie środka trwałego. Pod koniec 2017 roku na budowę, montaż albo ulepszenie środków trwałych gmina przeznaczyła 1,09 mln zł, w grudniu 2018 roku wartość tej pozycji to 3,56 mln zł natomiast w grudniu 2019 roku przekroczyła wartość 1,73 mln zł.

Tabela 23. Wartość aktywów trwałych Gminy Hrubieszów w oparciu o roczne sprawozdania finansowe

Rok sprawozdania	2017	2018	2019
Aktywa	53 573 015,85	53 024 256,40	53 372 408,30
Aktywa trwałe	46 755 074,18	48 813 241,97	48 645 192,47
Wartości niematerialne i prawne	17917,09	10 254,42	10 254,42
Rzeczowe aktywa trwałe (środki trwałe)	46 737 157,09	48 802 987,55	48 634 938,05
W tym:			
Grunty	5 583 766,63	6 572 539,30	5 254 796,31
Budynki	39 507 647,48	37 711 458,10	40 735 95,05
Pozostałe środki trwałe	555 193,02	953 862,86	908 725,91
Środki trwałe w budowie	1 090 549,96	3 565 127,29	1 735 420,78

Źródło: dane Urzędu Gminy Hrubieszów

Dodatni wynik finansowy stanowi nadwyżkę budżetu i prezentuje różnicę między dochodami budżetu a wydatkami budżetu. Największą nadwyżkę Gmina Hrubieszów uzyskał w 2019 roku (6,42 mln zł), najniższą natomiast w roku 2018 (1,64 mln zł).

Posiadane na koniec roku środki finansowe Gminy Hrubieszów prezentowane są w pozycji krótkoterminowe aktywa obrotowe i obejmują m. in. środki pieniężne w kasie i na rachunkach, lokaty, czeki i weksle. W analizowanym okresie najwyższe środki na koniec grudnia wykazano w 2019 roku, natomiast najniższe w 2018 roku. Wartość środków pieniężnych jest istotna, gdyż stanowią one podstawowe źródło finansowania realizowanych przez gminę wydatków budżetowych oraz rozchodów budżetowych.

Tabela 24. Aktywa obrotowe, środki pieniężne i wynik finansowy Gminy Hrubieszów w oparciu o sprawozdania finansowe

Rok sprawozdania	2017	2018	2019
Aktywa obrotowe	6 811 081,66	4 209 681,32	4 727 215,83
Należności i roszczenia	3 781 402,22	1 235 529,35	1 284 286,04
Środki pieniężne	2 831 149,94	2 772 084,09	3 196 798,69
Pasywa:	5 790 913,88	1 645 711,27	6 425 215,46
Wynik finansowy			

Źródło: dane Urzędu Gminy Hrubieszów

Corocznie sprawozdanie finansowe Gminy Hrubieszów podlegają zaopiniowaniu przez Regionalną Izbę Obrachunkową w Lublinie, jak dotąd sprawozdania zostały pozytywnie zaopiniowane.

Gmina Hrubieszów aktywnie uczestniczy w konkursach i naborach na możliwość pozyskania dodatkowych środków finansowych na realizację inwestycji infrastrukturalnych jak i „miękkich”. Dokumentacje aplikacyjne przedkłada zarówno do instytucji zajmujących się rozdysponowaniem środków krajowych jak i zewnętrznych, w tym Unii Europejskiej.

Zgodnie z danymi Urzędu Gminy, od 2004 roku udało się pozyskać ponad 20 mln złotych ze środków zewnętrznych oraz 8 mln zł ze źródeł krajowych. Najwięcej zagranicznych środków finansowych pozyskano w okresie programowania 2007-2013, była to kwota 12,6 mln zł. Z czego prawie połowa z nich pochodziła z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (6 288 522,85 zł). przed rokiem 2007 udało się pozyskać 3 mln zł, natomiast w okresie programowania 2014-2020 była to kwota 4,3 mln zł.

Szczególną uwagę należy zwrócić na relację kosztów całkowitych do wartości dofinansowania projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych w każdym z okresów ich rozdysponowania. W latach 2004-2006 procent dofinansowania do kosztów całkowitych projektu średnio wynosił 68,9%, w perspektywie 2007-2013 stanowił 68,3%. Najniższy bo 60,6% dofinansowania do wartości ogółem projektów dotyczy perspektywy finansowej 2014-2020. Zmniejszający się stosunek wartości dofinansowania do wartości całości inwestycji świadczy o coraz większym udziale zaangażowania własnych środków publicznych gminy i wzrastającego zainteresowania funduszami unijnymi przy ograniczonej wysokości środków dostępnych dla beneficjentów.

Tabela 25. Wykorzystanie funduszy zagranicznych w latach 2004-2021

NAZWA PROGRAMU / FUNDUSZU	TYTUŁ PROJEKTU	LATA REALIZACJI	WARTOŚĆ CAŁKOWITA PROJEKTU (ZŁ)	WARTOŚĆ DOFINANSOWANIA (ZŁ)
LATA REALIZACJI 2004-2006				
Specjalny Przedakcesyjny Program na Rzecz Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich	Wyposażenie Sali gimnastycznej w urządzenie rekreacyjno-sportowe	2004	60035,00	29837,00
	Budowa sieci wodociągowej z przyłączami w m. Dąbrowa, gmina Hrubieszów	2004	551735,00	274323,00
Phare - Program Współpracy Przygranicznej	Transgraniczna Trasa Turystyczna	2006	487532,00	350593,00
Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego na lata 2004-2006	Budowa sieci wodociągowej w Gminie Hrubieszów	2006-2007	1638054,43	1171301,92
Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego w Polsce oraz rozwój obszarów wiejskich” 2004-2006	Lepsze jutro-zaspokajanie potrzeb społeczno-kulturalnych mieszkańców poprzez urządzenie centrum wsi	2006	382735,64	291284,00
	Przyszłość - zaspokajanie potrzeb społeczno-kulturalnych mieszkańców poprzez urządzenie centrum wsi	2006-2007	475344,00	380275,00
	Poprawa jakości życia mieszkańców Gminy Hrubieszów	2006	208973,00	144796,00
	Odnowione świetlice i place zabaw na wsi przyszłością Gminy Hrubieszów	2006	366470,92	222755,00
Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich	Modernizacja Szkoły Podstawowej w Mienianach	2004	97000,00	39700,00
Pilotażowy Program Leader+ Schemat I	Lepsze jutro-program aktywizacji społecznej mieszkańców gminy Hrubieszów i gminy Mircze	2005-2006	127332,00	127332,00
Razem okres programowania 2004-2006			4 395 211,99	3 032 196,92
OKRES PROGRAMOWANIA 2007-2013				
Poakcesyjny Program Wsparcia Obszarów Wiejskich	Poakcesyjny Program Wsparcia Obszarów Wiejskich	2007 2009	- 549090,52	549090,52
Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013	Lepsze Życie	2008	56592,00	50649,15
	Lepsze Życie	2009	65000,00	58175,00
	Lepsze Życie	2010	184154,95	164818,68
	Lepsze Życie	2011	238140,00	213135,30
	Lepsze Życie	2012	328610,00	294105,95
	Lepsze Życie	2013	210896,00	188751,92
	Lepsze Życie	2014	181759,00	162674,31
	Przedszkole w MOJEJ szkole – Wilczęta	2009 2012	- 646754,00	636674,00
	Kubusiowa Akademia - utrwalenie i rozwój efektów Poakcesyjnego Programu Wsparcia Obszarów Wiejskich	2011 2014	- 2682742,94	2441303,20

	w Gminie Hrubieszów				
	Lepszy start - indywidualizacja nauczania uczniów kl. I - III szkół podstawowych Gminy Hrubieszów	2011 2012	-	180000,00	180000,00
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013	Modernizacja budynków świetlic w Czumowie, Dąbrowie, Jankach i Masłomęczu	2009 2010	-	403766,01	249515,00
	Remont Gminnego Ośrodka Kultury w Wołajowicach	2009 2010	-	395725,42	234478,00
	Budowa sieci wodociągowej z punktami czerpalnymi w miejscowościach Mieniany, Czumów, Ślipcze i Gródek	2009 2011	-	2187891,62	1193959,00
	Remont świetlic wiejskich w Nowosiótkach i Dziekanowie	2010 2011	-	471269,61	266155,00
	Rozbudowa i remonty świetlic wiejskich w: Wolicy, Metelinie i Kułakowicach Trzecich”	2010 2012	-	568801,39	310593,00
	Rekonstrukcja bitwy pod Stefankowicami	2010		15800,00	11060,00
	Podniesienie jakości i rozwijanie aktywności społeczności lokalnej poprzez organizację Dożynek Gminnych w Gminie Hrubieszów	2010		15345,00	10741,50
	Biesiada archeologiczna - aktywizowanie społeczności lokalnej poprzez wykorzystanie gockiego kulturowego regionu	2010		14666,22	10266,35
	Budowa wodociągu na terenie Gminy Hrubieszów z zapewnieniem odbioru ścieków	2011 2014	-	4047079,70	2156613,00
	Zakup zestawu do selektywnej zbiórki odpadów na terenie Gminy Hrubieszów	2011 2012	-	254610,00	155250,00
	Modernizacja pomieszczenia zaplecza świetlicy wiejskiej w Masłomęczu na potrzeby społeczności lokalnej	2012		84405,16	52160,00
	Modernizacja i remont świetlicy wiejskiej w Kozodawach	2012		301404,72	196906,00
	Remont i modernizacja świetlicy w Koble	2012 2013	-	101096,50	45783,00
	Wioska Gotów w Masłomęczu	2013 -2015		550558,58	337389,00
	Modernizacja boiska sportowego w Teptiukowie z budową zaplecza sanitarnego z szatniami	2013 -2014		717209,12	466096,00
	Modernizacja świetlic wiejskich w Mienianach i Moroczynie	2013 -2014		185410,85	106460,00
	Budowa sieci wodociągowej z przyłączami w m. Brodzica i pompownia w m. Obrowiec	2013 -2014		867530,42	460098,00
	Modernizacja świetlicy wiejskiej w Obrowcu	2013 -2014		43046,03	25000,00
Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013	Budowa sali gimnastycznej przy Gminnym Gimnazjum w Kozodawach	2008 -2015		1893236,55	1358384,18

Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013	Rozwój i współpraca pierścieniowych gmin Polski Wschodniej	2012 –2014	9840,00	8856,00	
Program Wspierania Inicjatyw Transgranicznych w Euroregionie Bug(Norweski Mechanizm Finansowy)	Nadbużańska przyroda - produkt transgranicznej turystyki ekologicznej - droga do rozwoju	2010	41946,85	34972,80	
Razem okres programowania 2007-2013			18 494 379,16	12 630 113,86	
OKRES PROGRAMOWANIA 2014-2020					
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020	Przebudowa drogi gminnej Nr 111098 L w m. Dąbrowa	2016	820877,03	522324,00	
	Przebudowa drogi gminnej Nr 111080 L w m. Kułakowice Trzecie	2016	715034,60	454976,00	
	Budowa sieci wodociągowej z przyłączami i indywidualnych oczyszczalni ścieków w m. Cichobórz, Kosmów i Ślipcze	2017 2019	-	2891965,38	1454994,00
	Rozbudowa świetlicy wiejskiej w Gródku	2017 2018	-	375334,02	238825,00
	Rozbudowa świetlicy wiejskiej w Husynnem	2019 2020	-	631800,33	306359,00
	Przebudowa drogi gminnej Nr 111131L w miejscowości Ślipcze	2019 –2020		463626,29	295005,00
	Remont budynku Izby Regionalnej w Jankach	2021		70191,68	44662,00
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020	„Zmniejszenie presji na gatunki i siedliska poprzez kanalizację ruchu turystycznego na obszarze Błoni Nadbużańskich”	2017 –2018	981430,41	834215,43	
Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020	Zakup laptopów dla uczniów z Gminy Hrubieszów	2020	59691,90	59581,20	
	Zdalna szkoła w Gminie Hrubieszów	2020	80995,50	75000,00	
Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 zł	Aktywne włączenie w Gminie Hrubieszów	2019-2023	690000,00	586500,00	
Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020	Gocki Szlak: wspólna rekonstrukcja historyczna i wirtualna podróż w przeszłość	2020-2021	77728,43	69796,95	
	Łączy nas Bug – utworzenie dwóch transgranicznych kajakowych szlaków turystycznych	2018 - 2021	15484,34	1548,43	
Razem okres programowania 2014-2020			7 874 159,91	4943787,01	
Razem pozyskane środki zewnętrzne			30 763 751,06	20 606 097,79	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Hrubieszów

W ramach funduszy i programów krajowych najwięcej środków pochodziło z Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych a realizacja projektów w ramach pozyskanych 5,8 mln zł będzie prowadzona do 2022 roku. Pozyskane z funduszy krajowych środki finansowe przeznaczono na remonty dróg lokalnych oraz modernizację infrastruktury szkolonej i sportowej.

Tabela 26. Wykorzystanie środki z funduszy i programów krajowych w latach 2010-2022

NAZWA PROGRAMU/ FUNDUSZU	TYTUŁ PROJEKTU	LATA REALIZACJI	WARTOŚĆ CAŁKOWITA PROJEKTU (ZŁ)	WARTOŚĆ DOFINANSOWANIA (ZŁ)
Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	Budowa małej infrastruktury zabezpieczającej Błonia Nadbużańskie na obszarze NATURA 2000	2010 - 2011	406224,23	388067,25
Wieloletni Program Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Lubelskiego (Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej)	Budowa sali gimnastycznej przy Gminnym Gimnazjum w Kozodawach	2008 - 2009	Braki danych	500000,00
	Modernizacja boiska sportowego w Teptiukowie z budową zaplecza sanitarnego z szatniami	2013 - 2014	Brak danych	200000,00
Agencja Nieruchomości Rolnych	Remont dróg wewnętrznych w miejscowościach: Mieniany, Husynne i Dziekanów	2012	148478,28	109534,78
	Remont drogi wewnętrznej w miejscowości Mieniany na działce nr 4/24	2013	114165,11	114165,11
Fundusz Dróg Samorządowych	Przebudowa drogi gminnej nr 111100L w miejscowości Kozodawy	2019 - 2020	584534,61	321920,00
	Przebudowa drogi gminnej nr 111105L w miejscowości Brodzica	2020	849985,35	509991,00
Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych	-	2020 - 2022	860700,00	860700,00
	Termomodernizacja sześciu budynków gminnych szkół podstawowych	2020 - 2022	5340000,00	5000000,00
Razem			9 004 087,58	8 004 378,14

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Hrubieszów

Gmina Hrubieszów prowadzi szeroką współpracę samorządową i pozasamorządową. Do podmiotów, z którymi współpracuje najczęściej należy powiat hrubieszowski. Mając jednak na uwadze poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego na obszarze Gminy Hrubieszów udzielana jest pomoc finansowa powiatowi hrubieszowskiemu na realizację zadań związanych z poprawą infrastruktury drogowej na drogach powiatowych.

Szczególnie istotna jest dla Gminy Hrubieszów współpraca w zakresie tworzenia Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (HOF), którą zainicjowało Porozumienie międzygminne z dnia 16 kwietnia 2021 r. w sprawie wspólnego opracowania i sfinansowania dokumentacji obejmującej diagnozę terytorialną na potrzeby „Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru

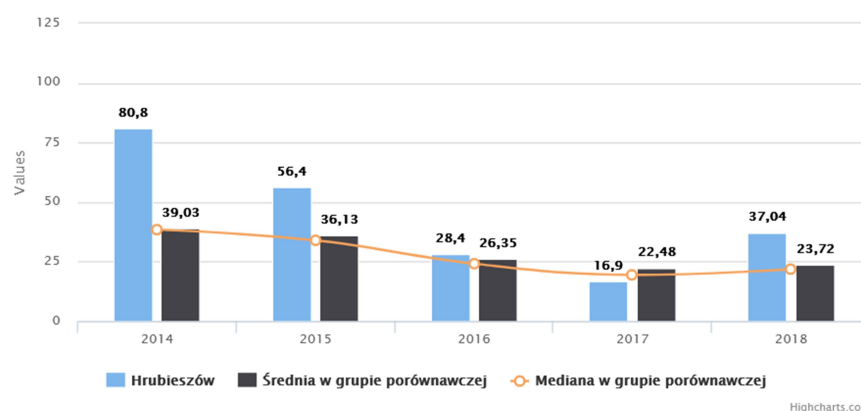
Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030” oraz dokumentu pt. „Strategii rozwoju ponadlokalnego Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2021 – 2030”. Celem zawarcia Porozumienia było m.in. promowanie partnerskiego modelu współpracy jednostek samorządu terytorialnego tj. Gminy Hrubieszów i Gminy Miejskiej Hrubieszów. Opracowana Strategia rozwoju ponadlokalnego HOF pozwoli na wykorzystanie instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Miejskich Obszarów Funkcjonalnych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027.

Gmina Hrubieszów posiada również podpisane porozumienia z samorządami z zagranicy: miastem Włodzimierz Wołyński i Rejonem Horochowskim.

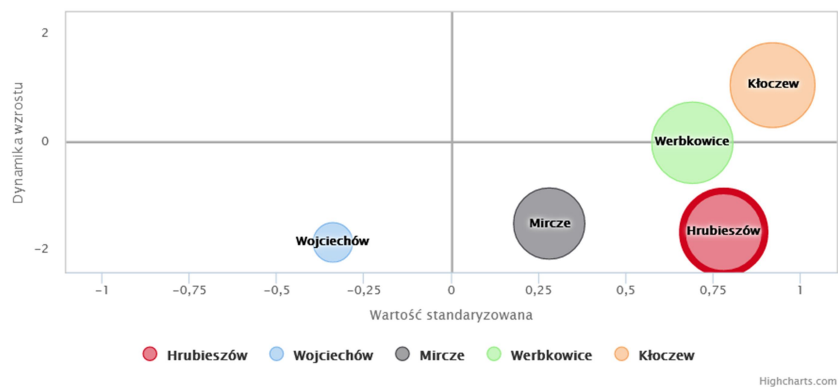
W 2019 roku rozpoczęto na podstawie zawartego w 2018 roku porozumienia z Gminą Drohiczyn wspólną realizację projektu „Łączy nas Bug – utworzenie dwóch transgranicznych szlaków kajakowych”, na który Gmina Drohiczyn otrzymała dofinansowanie w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina. W ramach projektu w Gminie Hrubieszów wykonana zostanie inwentaryzacja szlaku kajakowego na Bugu, a następnie jego oznakowanie.

W 2018 roku wydatki majątkowe na projekty dofinansowane z UE w wydatkach majątkowych ogółem stanowiły w Gminie Hrubieszów 37,04% i była to druga z kolei najwyższa wartość w grupie porównawczej. Wartość wskaźnika dla Gminy Hrubieszów była wyższa od średniej i mediany dla grupy referencyjnej. Analizując pozycję Gminy Hrubieszów na wykresie XY należy stwierdzić że gmina jest liderem we wskaźniku z tej ćwiartki ale jej przewaga się zmniejsza.

Wykres 48. Udział wydatków majątkowych na projekty dofinansowane z UE w wydatkach majątkowych ogółem (w %)

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	80.8	56.4	28.4	16.9	37.04
	Wartość standaryzowana	2.16	1.02	0.12	-0.33	0.78
	Dynamika					-1.67
Grupa porównawcza H4	Średnia	39.03	36.13	26.35	22.48	23.72
	Mediana	38.4	33.9	24.1	19.4	21.81

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	37.04	0.78	-1.67
Wojciechów	17.92	-0.34	-1.86
Mircze	28.4	0.28	-1.51
Werbkowice	35.49	0.69	-0.01
Kłoczew	39.36	0.92	1.06

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

2.6. Zdolność inwestycyjna gminy

Budżet oraz jego struktura stanowią podstawę gospodarki finansowej gminy, a także świadczą o jej zdolności inwestycyjnej. Uchwalony przez Radę Gminy budżet jest najważniejszym elementem w procesie zarządzania finansami gminy. Pozwala na skuteczne zaplanowanie podziału dostępnych środków finansowych. Budżet jako plan finansowy obejmuje dochody, wydatki oraz przychody i rozchody.

Podstawą gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego jest budżet i Wieloletnia Prognoza Finansowa, uchwalane corocznie przez Radę Gminy i opiniowane przez Regionalną Izbę Obrachunkową. Zgodnie z przyjętą uchwałą budżetową na rok 2021 Gmina Hrubieszów (Uchwała Nr XXV/181/2020 Rady Gminy Hrubieszów z dnia 29 grudnia 2020 roku w sprawie uchwały budżetowej na rok 2021) przewiduje uzyskanie dochodu w wysokości 45,15 mln zł (dochody bieżące w kwocie 43,68 mln zł, dochody majątkowe w kwocie 1,47 mln zł) i kwotę wydatków budżetu w wysokości 52,55 mln zł, z tego: wydatki bieżące w kwocie 43,49 mln zł, wydatki majątkowe w kwocie 9,06 mln zł. Taka konstrukcja budżetu daje nam ujemny wynik finansowy na poziomie -7,40 mln zł. Powstały deficyt zostanie pokryty kredytem i pożyczkami oraz z niewykorzystanych środków pieniężnych na rachunku bankowym. Założono wysokość planowanych przychodów na 8,56 mln zł i łączną kwotę planowanych rozchodów 1,16 mln zł.

Tabela 27. Syntetyczne zestawienie budżetu Gminy Hrubieszów w latach 2009-2019

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Dochody ogółem	24,79	24,22	26,50	29,18	30,80	30,26	29,11	36,37	39,76	40,13	44,81
Wydatki z budżetu ogółem	24,60	23,99	27,10	27,49	30,72	33,58	28,21	35,61	38,19	43,54	43,03
Wynik finansowy	0,19	0,22	-0,60	1,69	0,08	-3,32	0,90	0,76	1,58	-3,42	1,78

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Analizując lata 2009-2019 Gmina Hrubieszów najwyższe dochody uzyskała w 2019 roku, natomiast najniższe w 2010 roku. W 2010 roku zanotowano również najniższe wydatki, jednak największe wydatki w analizowanym okresie zaobserwowano w 2018 roku. Deficyt budżetowy wystąpił w latach 2011, 2014 i 2018.

Dochody własne Gminy Hrubieszów na przestrzeni 6 lat ulegały wahaniom, najwyższe były w roku 2014, w 2019 roku uzyskały wartość 11,43 mln zł w porównaniu do roku 2014 (12,48 mln zł) zmalały o 8,4% (1,05 mln zł). W 2019 roku ponad 33% ich udziału to dochody z podatku rolnego, natomiast

49% stanowią dochody podatkowe ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw.

Tabela 28. Dochody własne Gminy Hrubieszów w latach 2014-2019 (w mln zł)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
dochody własne	12,48	11,30	12,12	11,93	11,62	11,43
dochody podatkowe - podatek rolny	3,76	3,83	3,81	3,85	3,83	3,82
dochody podatkowe - podatek leśny	0,08	0,09	0,10	0,10	0,10	0,10
dochody podatkowe - podatek od nieruchomości	2,04	2,07	2,10	1,31	1,34	1,41
dochody podatkowe - podatek od środków transportowych	0,10	0,08	0,09	0,08	0,10	0,13
dochody podatkowe - podatek od czynności cywilnoprawnych	0,08	0,08	0,20	0,12	0,18	0,18
dochody podatkowe - ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw	6,08	6,19	6,32	5,47	5,57	5,67
udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa razem	2,00	2,16	2,38	2,80	3,06	3,29
udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	2,00	2,15	2,38	2,80	3,05	3,27
wpływy z opłaty skarbowej	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02
wpływy z usług	1,02	1,13	1,15	1,27	1,41	1,11
wpływy z innych lokalnych opłat pobieranych przez jednostki samorządu terytorialnego na podstawie odrębnych ustaw	0,39	0,40	0,41	0,51	0,53	0,73
dochody z majątku	0,25	0,27	0,28	0,62	0,62	0,30
dochody z majątku - dochody z najmu i dzierżawy składników majątkowych JST oraz innych umów o podobnym charakterze	0,12	0,15	0,11	0,14	0,13	0,12
pozostałe dochody - środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł - razem	2,18	0,97	1,39	0,00	0,16	0,11
pozostałe dochody - środki na dofinansowanie własnych zadań pozyskane z innych źródeł - inwestycyjne	2,04	0,93	1,36	0,00	0,16	0,11

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wydatki ogółem Gminy Hrubieszów na przestrzeni 6 lat ulegały wahaniom, najwyższą wartość zanotowano w 2018 roku, najniższą natomiast w 2015 r. Wartość wydatków w 2019 roku to 43,03 mln zł i była to wartość o 28% wyższa niż w 2014 roku.

Wydatki majątkowe inwestycyjne w 2019 roku stanowiły jedynie 4,46% wydatków ogółem, ich najwyższą wartość zanotowano w 2018 r. – 5,89 mln zł.

Wydatki bieżące w 2019 roku stanowiły 41,11 mln zł (95,5% wydatków ogółem), ich wartość rokrocznie od 2014 roku rośnie i w 2019 roku była najwyższa. Istotnym źródłem wydatków bieżących są wydatki bieżące jednostek budżetowych (52,7% wydatków ogółem w 2019 r.) oraz wydatki bieżące na wynagrodzenia (26,2% wydatków ogółem w 2019 r.).

Tabela 29. Struktura wydatków Gminy Hrubieszów w latach 2014-2019 (w mln zł)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
wydatki ogółem	33,58	28,21	35,61	38,19	43,54	43,03
wydatki majątkowe ogółem	5,48	1,11	2,14	2,52	5,89	1,92
wydatki majątkowe inwestycyjne	5,48	1,11	2,14	2,52	5,89	1,92
wydatki bieżące ogółem	28,10	27,10	33,47	35,67	37,65	41,11
wydatki bieżące na wynagrodzenia	8,80	8,94	8,83	9,52	10,34	11,28
wydatki bieżące na pochodne od wynagrodzeń	1,66	1,71	2,02	1,92	2,02	2,16
wydatki bieżące na zakup materiałów i usług	6,26	5,22	5,30	5,32	6,20	6,85
dotacje ogółem	3,39	3,31	3,42	4,00	4,55	4,83
świadczenia na rzecz osób fizycznych	5,31	5,11	10,67	12,53	12,25	13,43
wydatki bieżące jednostek budżetowych ogółem	19,27	18,54	19,07	18,88	20,66	22,69
wydatki na obsługę długu (obsługa długu publicznego bez wypłat z tytułu gwarancji i poręczeń)	0,05	0,07	0,06	0,05	0,05	0,06

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Analizując sprawozdania roczne z realizacji budżetu za rok 2018 i 2019 należy stwierdzić że proces planowania finansowego w Gminie Hrubieszów przebiega prawidłowo. W 2018 roku osiągnięto dochody w wysokości 99,4% środków planowanych, w tym uzyskano 103% planowanych dochodów bieżących i 83,09% planowanych dochodów majątkowych. Planowane wydatki w 2018 roku zostały zrealizowane w 94,5%. W 2019 roku planowane dochody zostały wykonane w 99,15%, natomiast planowane wydatki zostały zrealizowane w 95,67%¹⁷.

Średni dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca na obszarze Gminy Hrubieszów w 2019 r. wyniósł 4474,46 zł i był wyższy niż dochód na 1 mieszkańca w powiecie hrubieszowskim – 4 377,89 zł, jednak niższy od średniej dla województwa lubelskiego – 5438,72 zł. W odniesieniu do grupy porównawczej

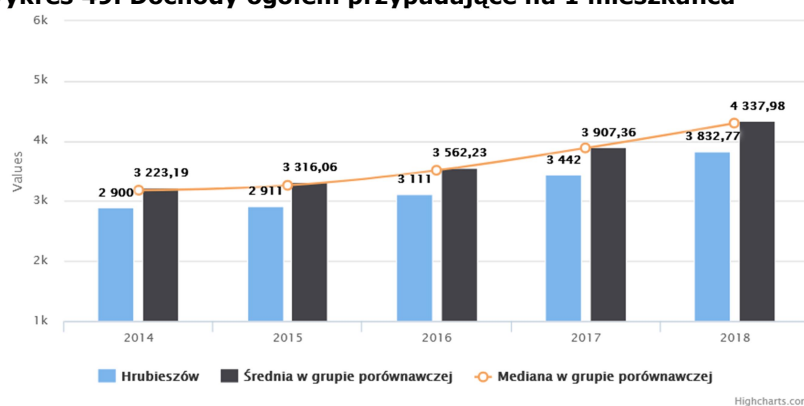
¹⁷ Informacja o przebiegu wykonania budżetu Gminy Hrubieszów za 2019 rok Załącznik Nr 1 do Zarządzenia Nr 26/2020 Wójta Gminy Hrubieszów z dnia 30 marca 2020 r. Sprawozdanie roczne z wykonania budżetu Gminy w 2018 roku, Załącznik nr 1 do zarządzenia nr 29/2019 Wójta Gminy Hrubieszów z dnia 26 marca 2019 r.

wartość wskaźnika dla Gminy Hrubieszów prezentuje się niekorzystnie w odniesieniu do średniej wartości dla grupy porównawczej.

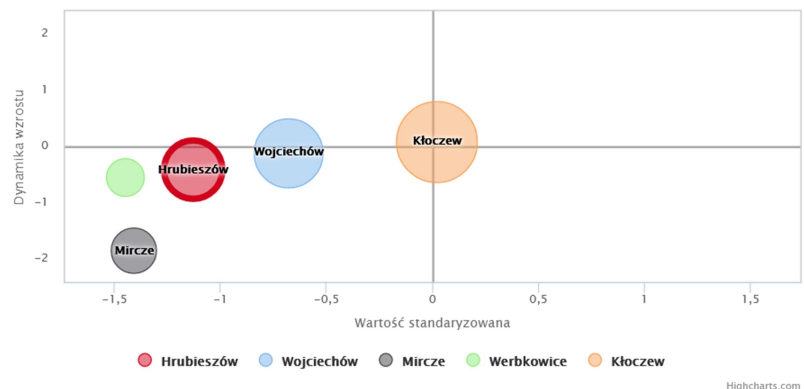
Dochody ogółem budżetu Gminy Hrubieszów na 1 mieszkańca od 2014 roku prezentują trend wzrostowy. Ich wartość w 2018 roku to 3832,77 zł i jest ona niższa od wartości dla gminy Wojciechów i Kłoczew. Wartość wskaźnika jest również niższa od średniej i mediany dla całej grupy referencyjnej.

Pomimo wzrostu wartości dochodu na wykresie XY gmina została ulokowana w ćwiartce IV, co oznacza że jej sytuacja jest słabsza niż przeciętna w porównywalnych gminach i rozwija się wolniej. Gmina we wskaźniku z tej ćwiartki nie tylko nie jest liderem ale traci dystans do jednostek podobnych. Jest to sytuacja zdecydowanie niekorzystna.

Wykres 49. Dochody ogółem przypadające na 1 mieszkańca

		2014	2015	2016	2017	2018
Hrubieszów	Wartość	2900	2911	3111	3442	3832.77
	Wartość standaryzowana	-0.83	-1.01	-1.13	-1.12	-1.13
	Dynamika					-0.41
Grupa porównawcza H4	Średnia	3223.19	3316.06	3562.23	3907.36	4337.98
	Mediana	3181	3262	3513	3885	4298.59

Nazwa JST	Wartość nominalna	Wartość standaryzowana	Dynamika
Hrubieszów	3832.77	-1.13	-0.41
Wojciechów	4031.03	-0.68	-0.12
Mircze	3705.61	-1.41	-1.85
Werbkowice	3688.62	-1.45	-0.55
Kłoczew	4345.33	0.02	0.08

Źródło: <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego?q=36tyQ2DtLW&jst=Hrubiesz%C3%B3w&p=11>

3. BARIERY ORAZ POTENCJAŁY ROZWOJU GMINY HRUBIESZÓW

Rozwój lokalny stanowi istotny element rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego jednostek samorządu terytorialnego. Umożliwia on realizację interesów indywidualnych jak i ogólnospołecznych z wykorzystaniem lokalnych zasobów i czynników rozwoju (potencjałów).

W przedmiotowym rozdziale dokonano oceny czynników wpływających na rozwój lokalny w tym zidentyfikowano podstawowe bariery hamujące ten rozwój. Ocenę poparto badaniami ankietowymi przeprowadzonymi wśród społeczności lokalnej.

ZIDENTYFIKOWANE POTENCJAŁY	UZASADNIENIE
WARUNKI DO ROZWOJU ROLNICTWA	Bardzo dobre warunki glebowe oraz wysokie usłonecznienie to potencjał Gminy Hrubieszów, wskazany również w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, do rozwoju rolnictwa w ramach Żywicielskiego Obszaru Strategicznej Interwencji. Gmina Hrubieszów posiada duże powierzchnie obszarów o wysokiej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Występują tu również wyspecjalizowane gospodarstwa rolne ukierunkowane na uprawę roślin o wysokich wymaganiach glebowych, tj. zbóż (pszenica), buraków cukrowych, roślin strączkowych, przede wszystkim fasoli i grochu, rzepaku, a także marchwi, pietruszki, dyni, chmielu oraz ziemniaków. Stanowi to potencjał gminy do rozwoju efektywnego rolnictwa opartego na zdrowej żywności, którego produkty mogłyby być zagospodarowywane w lokalnych przetwórnich. Korzystne warunki do rozwoju rolnictwa umożliwiają również rozwijanie rolnictwa ekologicznego i produkcję żywności certyfikowanej. Rolnictwo ekologiczne oprócz funkcji gospodarczo-ekonomicznej pełni podwójną funkcję społeczną: z jednej strony dostarcza towarów na rynek kształtowany przez popyt na produkty ekologiczne, a z drugiej strony jest działaniem w interesie publicznym, ponieważ przyczynia się do ochrony środowiska, dobrostanu zwierząt i rozwoju obszarów wiejskich. Duże usłonecznienie charakterystyczne dla obszaru gminy stanowi sprzyjające uwarunkowanie przyrodnicze do rozwoju rolnictwa. W opinii mieszkańców: <i>Obszarem jakości życia wysoko ocenianym przez</i>

	<i>mieszkańców jest Stan środowiska naturalnego (38,9% udzielonych odpowiedzi jako „DOBRY”, 18,3% - BARDZO DOBRY). W ramach oceny stanu i jakości sfery gospodarczej gminy mieszkańcy najlepiej ocenili obszar warunki rozwoju działalności rolniczej – uzyskał on 25,6% głosów w kategorii „DOBRY”.</i>
ZASOBY DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO, HISTORYCZNEGO I KULTUROWEGO	Gmina Hrubieszów cechuje się dużym zasobem przyrodniczym, kulturowym i historycznym, które przy odpowiednim wykorzystaniu, mogą stać się istotnymi aktywami w rozwoju turystyki w regionie. Będzie to możliwe, w sytuacji ścisłej współpracy samorządów miasta i gminy w ramach inicjatywy terytorialnej tj. Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Współpraca z miastem powinna opierać się na podejmowaniu wspólnych działań na rzecz rozwoju zintegrowanego produktu turystycznego, bazującego na atrakcjach, w tym przede wszystkim Wioski Gotów oraz obszarów przyrodniczych jako głównych atrakcji Gminy Hrubieszów oraz miejsc Hrubieszów (jako miejsca destynacji turysty). Potencjał przyrodniczy Gminy Hrubieszów budują także unikalne krajobrazy Strzeleckiego Parku Krajobrazowego oraz Nadbużańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu jak również obszary Natura 2000. Bogate dziedzictwo historyczne i kulturowe gminy to elementy o wysokim potencjale do rozwoju turystyki. Decydują tu liczne obiekty architektury sakralnej i świeckiej, oraz średniowieczne grodziska (potencjał archeologiczny). Dużą szansę rozwoju zintegrowanego produktu turystycznego stanowiłyby zbiorniki wodne pełniące dwojaką funkcję tj. retencyjną oraz rekreacyjną. gmina posiada tereny przeznaczone do tej formy zagospodarowania wyznaczone w Studium. Aktualnie gmina nie posiada obiektów tego typu, co stanowi zagrożenie zarówno, dla jakości gruntów rolnych, jak i wielkości produkcji rolnej. Zbiorniki wodne stanowiłyby dodatkowy atut rozwoju turystyki na obszarze gminy. Na terenie Gminy Hrubieszów funkcjonuje sieć obiektów i miejsc pozwalających na zaspokajanie przez mieszkańców i turystów szeroko rozumianych potrzeb kulturalnych, rozrywkowych i rekreacyjnych. Należą do nich GOK, biblioteki publiczne, świetlice wiejskie oraz miejsca aktywnego wypoczynku na świeżym powietrzu. W opinii mieszkańców: <i>W ocenie obszarów jakości życia w Gminie Hrubieszów stan środowiska naturalnego został uznany przez 43 mieszkańców za DOBRY, natomiast 23 respondentów wskazało ocenę BARDZO DOBRY. Na pytanie o stan i jakość poszczególnych elementów</i>

	<i>Środowiska i przestrzeni gminy jednym z najlepiej ocenionych przez badanych obszarów były walory środowiska przyrodniczego gminy – 34,9% (44 ankietowanych) stanowiły odpowiedzi w kategorii oceny DOBRY, 28,6% ankietowanych oceniło je BARDZO DOBRZE (36 respondentów).</i>
ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA	Potencjałem w rozwoju usług rynkowych obszaru Gminy Hrubieszów jest jej peryferyjne, przygraniczne położenie. Szansę na takim obszarze stanowi rozwój usług związanych ze spedycją, logistyką i transportem w ramach rozwijanej inicjatywy budowy centrum logistycznego z wykorzystaniem infrastruktury LHS. Gmina zgodnie z obowiązującą Strategią Województwa Lubelskiego (SRWL), ze względu na przygraniczne położenie jest predestynowana do pełnienia kluczowej roli w obsłudze międzynarodowego ruchu granicznego z Ukrainą. W SRWL zdiagnozowano niedobory w ilości przejść granicznych oraz niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę techniczną w obrębie już istniejących przejść. Działania prowadzące do poprawy tego stanu rzeczy mogą się pozytywnie przełożyć na rozwój transportu i lokalnej gospodarki Gminy Hrubieszów. Potencjałem gminy są również starania w tworzeniu dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości. Gmina wprowadziła zwolnienia od podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje i tworzących nowe miejsca pracy w ramach pomocy de minimis. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego wyznaczone zostały również tereny inwestycyjne przeznaczone głównie pod działalność gospodarczą.
AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA I OBYWATELSKA MIESZKAŃCÓW	Aktywność gospodarcza mieszkańców, ich pracowitość i skłonność do podejmowania ryzyka, stanowi ważny czynnik w rozwoju każdego obszaru. Jednym z przejawów tej aktywności jest liczba nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych w systemie REGON. Na przestrzeni ostatnich 7 lat w Gminie Hrubieszów zostało zarejestrowanych 380 nowych podmiotów (średnio 54 podmioty na rok), co wskazuje na dość dużą aktywność mieszkańców w zakładaniu nowych podmiotów gospodarczych. Według stanu na koniec 2020 roku na obszarze gminy zarejestrowanych w systemie REGON było 596 podmiotów gospodarczych. Duży potencjał aktywności gospodarczej Gminy Hrubieszów tkwi w młodych osobach, które obecnie kształcą się jeszcze w szkołach ponadpodstawowych lub na studiach. To od aktywności tej grupy zależy przyszły stan lokalnej gospodarki. Ważnym elementem lokalnego rynku pracy są działające na obszarze gminy podmioty ekonomii społecznej.

	Prekursorem ekonomii społecznej w Gminie Hrubieszów jest Stowarzyszenie „Przystań”, które rozpoczęło swoją działalność w 2013 roku. Powołane zostało z inicjatywy samorządowców Gminy Hrubieszów oraz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Hrubieszowie w celu aktywizacji osób bezrobotnych. W opinii mieszkańców: <i>Mieszkańcy zapytani o działania jakie powinien podjąć samorząd gminny, aby ograniczyć występowanie problemów społecznych odpowiedzieli, że istotna jest tu organizacja form zatrudnienia na rzecz osób w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, które nie uzyskują zasiłku dla bezrobotnych oraz korzystają ze świadczeń pomocy społecznej (reintegracja społeczno-zawodowa beneficjentów pomocy społecznej) -33% respondentów.</i>
ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	Gmina Hrubieszów dysponuje dużym potencjałem do wytwarzania energii w oparciu o odnawialne źródła energii. Potencjał związany z odnawialnymi źródłami energii powinien być wykorzystany w procesie budowania samowystarczalności energetycznej gminy. Chodzi tu głównie o szersze wykorzystanie energetyki solarnej i wiatrowej, a także produkcję energii w oparciu o biogaz (np. z oczyszczalni ścieków) lub biomasę z sektora rolnego i leśnego (wykorzystywaną do produkcji biogazu lub do spalania w elektrociepłowni). Gmina Hrubieszów położona jest w obszarze największego usłonecznienia w Polsce. Ilość rocznej energii słonecznej przypadającej na 1 m² kształtuje się na poziomie 1 200 kWh i należy do jednych z najwyższych wartości w Polsce. Gmina Hrubieszów jest kluczowym obszarem w zakresie produkcji biomasy do wykorzystania na cele energetyczne. Jej potencjał w tym zakresie wynika z dysponowania znacznym arealem gruntów rolnych i użytków zielonych, które mogą być wykorzystane do produkcji biomasy, w tym głównie słomy, która może zostać użyta zarówno, jako paliwo stałe (np. do spalania w formie pelletu w lokalnych kotłowniach), jak i wsad do produkcji biogazu. Ocenia się, że roczny potencjał do produkcji słomy może wynosić nawet 20 tys. ton, co przekłada się na roczną wartość energetyczną tego potencjału równą 308 256 GJ. W opinii mieszkańców: Wśród 7 kategorii inwestycji, na jakie mieszkańcy przeznaczyliby 10 mln zł 14 ankietowanych wskazało odnawialne źródła energii i ochronę środowiska. Proponowane kierunki działań to wsparcie dla mieszkańców w zakresie odnawialnych źródeł energii (instalacje solarne, fotowoltaiczne) oraz inwestycje na

	rzecz ekologii. Jednym z aspektów, który ma lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój Gminy w latach 2021-2027 (2030) oraz stanowi rozwiązanie istniejących problemów i barier rozwoju, według mieszkańców jest promocja i wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. fotowoltaiki) - odpowiedzi tej udzieliło 41,3% wszystkich ankietowanych.
JAKOŚĆ KSZTAŁCENIA	Młodzież szkolna jest jednym z kluczowych aktywów w rozwoju społeczno-gospodarczym jednostek samorządu terytorialnego. Istniejąca infrastruktura edukacyjna w gminie pozwala na zaspokojenie podstawowego zapotrzebowania w dziedzinie edukacji. Na jej obszarze wychowaniem przedszkolnym objętych jest 77,8% dzieci w wieku 3–5 lat. Wskaźnik liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadających na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego wynosi 1,25 osoby na miejsce i jest to wartość nieco wyższa jednak zbliżona do średniej dla województwa lubelskiego (1,15 osoby /miejsce). Również infrastruktura oświatowo-edukacyjna na poziomie szkoły podstawowej zaspakaja potrzeby mieszkańców gminy. Wskaźnik liczby uczniów przypadających na 1 oddział w szkołach podstawowych dla Gminy Hrubieszów wynosił 8. Jest to wartość niższa od średniej wartości dla powiatu hrubieszowskiego (12) i niższa od średniej dla województwa lubelskiego (15). Ten stan świadczy o dobrze rozwiniętej infrastrukturze edukacyjnej. Jednostki oświatowe w gminie dysponują dobrze wyposażoną i nieustająco udoskonalaną bazą dydaktyczną. Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych wynosi 70,48% i jest to dość niska wartość (dla porównania dla powiatu hrubieszowskiego wynosi – 87,83%, dla województwa lubelskiego - 93,48%). Wartość ta potwierdza jedynie duży wpływ infrastruktury miasta Hrubieszów na korzystających z usług edukacyjnych mieszkańców Gminy Hrubieszów i zachodzący proces suburbanizacji. W opinii mieszkańców: <i>Najwyżej ocenionymi obszarami jakości życia w Gminie Hrubieszów w kategorii „DOBRY” i „BARDZO DOBRY” przez mieszkańców są:</i> - Dostępność i jakość edukacji przedszkolnej – 38,1% udzielonych odpowiedzi jako „DOBRY”, 10,3% BARDZO DOBRY; - Dostępność i jakość szkolnictwa na poziomie podstawowym - 35,7% udzielanych odpowiedzi jako „DOBRY”, 14,3% BARDZO DOBRY.

ZIDENTYFIKOWANE BARIERY	UZASADNIENIE
ROZWÓJ SEKTORA PRZETWÓRSTWA SPOŻYWCZEGO I PODMIOTÓW OTOCZENIA ROLNICTWA	Słabe wykorzystanie potencjału rolnictwa na obszarze Gminy Hrubieszów spowodowane jest między innymi niedostatecznie rozwiniętym sektorem przetwórstwa spożywczego (wpływa na to mała liczba podmiotów przetwórstwa, nierozwinięte zaplecze przetwórcze) w efekcie czego, gmina jest producentem produktów rolnych o niskiej wartości dodanej i niskim stopniu przetworzenia. Jest to cecha charakterystyczna dla wszystkich gmin zlokalizowanych w Żywicielskim Obszarze Strategicznej Interwencji Województwa Lubelskiego. Barierą w rozwoju efektywnego rolnictwa jest słabo rozwinięte otoczenie rolnictwa niezbędne do pełnej obsługi i funkcjonowania wsi, a poziom obecnie świadczonych usług jest niewystarczający i nie w pełni realizuje oczekiwania rolników. Zgodnie z danymi BDL GUS na 2019 r., przetwórstwem przemysłowym w Gminie Hrubieszów zajmuje się 49 przedsiębiorców, w tym przetwórstwem spożywczym jedynie 11 podmiotów gospodarki narodowej. Istotne jest duże rozdrobnienie produkcji i obrotu produktami rolnymi, brak zakładów przetwórstwa spożywczego oraz brak współpracy rolników. W opinii mieszkańców: <i>Według respondentów największy wpływ na przyszły rozwój społeczno-gospodarczy Gminy Hrubieszów ma sprowadzenie na obszar gminy dużego inwestora w branży rolno-spożywczej, przetwórczej. Ten kierunek rozwoju wybrało aż 79 ankietowanych (62,7% wszystkich odpowiedzi).</i>
NEGATYWNE TRENDY DEMOGRAFICZNE	Podstawą rozwoju każdego obszaru są jego mieszkańcy. Z pogłębionych analiz demograficznych wynika, że od wielu lat Gmina Hrubieszów boryka się ze znaczącym spadkiem liczby ludności. Podobny trend zauważalny jest w innych gminach powiatu hrubieszowskiego jak również w całym województwie lubelskim. Negatywne trendy demograficzne mają wpływ zarówno na sferę gospodarczą jak i społeczną samorządów lokalnych. Wymuszają zmiany m.in. w systemie oświaty, opieki zdrowotnej i społecznej. Stanowią również duże wyzwanie dla pracodawców poszukujących pracowników, którzy aby utrzymać rozwój przedsiębiorstw zmuszeni są wydłużać okres zatrudnienia osób powyżej 65 roku życia lub poszukiwać pracowników na innych rynkach pracy niż lokalny. W oparciu o Prognozy GUS obszar Gminy Hrubieszów

	wyludnia się dość szybko, tempo zmian liczby ludności od 2016 roku do 2030 jest ujemne i wynosi -11,8%. Innym negatywnym zjawiskiem w demografii Gminy Hrubieszów jest szybkie starzenie się społeczeństwa. Od 2009 r. obserwuje się spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku produkcyjnym, a silny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. Trend zmian liczby osób w wieku przedprodukcyjnym kształtował się na poziomie -27%, w wieku produkcyjnym natomiast na poziomie -3%. W opinii mieszkańców: <i>Do najważniejszych problemów osób starszych, z którymi seniorzy zmagają się na co dzień w Gminie Hrubieszów należą samotność i izolacja – tą odpowiedź wybrało 86 ankietowanych (68,3%), problemy zdrowotne i niesamodzielność – 80 ankietowanych wskazało tą odpowiedź (63,5%).</i> <i>Istotnymi problemami dla 48,4% badanych jest również niewystarczający zakres usług opiekuńczych i zdrowotnych.</i>
LOKALNY RYNEK PRACY	Rolniczy charakter i niekorzystna struktura lokalnej gospodarki Gminy Hrubieszów ma istotny negatywny wpływ na funkcjonowanie lokalnego rynku pracy. Obszar gminy boryka się z problem ukrytego bezrobocia, zwanego również utajonym lub agrarnym. Niestety prezentowane przez urzędy statystyczne dane dotyczące liczby osób bezrobotnych opierają się głównie na osobach poszukujących pracy, zarejestrowanych w Powiatowych Urzędach Pracy, dlatego też trudno jest wykazać istniejący problem w oparciu o analizę danych zastanych. Trudno jest określić liczbę osób, które nie poszukują zatrudnienia i nie są zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy, jednocześnie trudno doszukiwać się powodów braku aktywności na rynku pracy. Ukryte bezrobocie można wiązać z brakiem wiary w możliwość znalezienia pracy lub trudnością w znalezieniu zawodu ze swoim wykształceniem. Gospodarka lokalna nie zapewnia wystarczającej liczby atrakcyjnych miejsc pracy oraz nie pozwala generować wystarczających dochodów na potrzeby rozwoju gminy i jej społeczności lokalnej. Słabością lokalnej przedsiębiorczości jest wielkość i forma działających firm. Aż 579 (97,1%) podmiotów to mikroprzedsiębiorstwa, wśród których nieco ponad 76,5% to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Na lokalnym rynku pracy istnieje wyraźny deficyt firm z większym zatrudnieniem. W opinii mieszkańców: <i>Analizując wynik ankietyzacji mieszkańców Gminy</i>

	<i>Hrubieszów należy zauważyć że najbardziej oczekiwanym działaniem ze strony samorządu lokalnego jest tworzenie warunków do powstania nowych miejsc pracy - aż 82,5% respondentów.</i> <i>Problematykami, które najczęściej dotyczą mieszkańców Gminy Hrubieszów są BARDZO CZĘSTO bezrobocie (87 odpowiedzi) i brak atrakcyjnych miejsc pracy (87 odpowiedzi).</i>
DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA	Gmina Hrubieszów charakteryzuje się słabą zewnętrzną dostępnością komunikacyjną. Jest to spowodowane słabym skomunikowaniem do stolicy województwa oraz długim czasem przejazdu - brak dróg ekspresowych, niski standard dróg 74 DK oraz 844 DW. Kierunki interwencji w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego przypisane do Żywicielskiego OSI zakładają konieczność poprawy regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych oraz połączeń kolejowych z uwzględnieniem Programu Kolejowego CPK Centralny Port Komunikacyjny. Publiczny transport zbiorowy zapewniony jest przede wszystkim przez prywatne firmy przewozowe. Oferta przewoźników nie zaspokaja zapotrzebowania mieszkańców gminy. Najmniejsze miejscowości zostały komunikacyjnie wykluczone. Według mieszkańców kursy często są niesystematyczne. Również za słabo rozwiniętą należy uznać infrastrukturę rowerową, co w znacznym stopniu ogranicza dostęp do ww. infrastruktury i przedkłada się na zainteresowanie mieszkańców tym środkiem transportu. Kolejną barierą jest stan bezpieczeństwa na przejściach dla pieszych oraz stan dostępności tych przejść dla osób niepełnosprawnych. Istnieje potrzeba dostosowania istniejącej infrastruktury drogowej w Gminie Hrubieszów do obowiązujących wymogów i standardów (w tym tych wynikających z rządowego Programu Dostępność Plus). W opinii mieszkańców: <i>Stan małej infrastruktury drogowej (chodniki, oświetlenie, oznakowanie), jako jeden z elementów jakości warunków życia w Gminie Hrubieszów, został przez mieszkańców oceniony jako niezadawalający - 25 odpowiedzi BARDZO ZŁY, 32 respondentów oceniła jako ZŁY. Gorzej oceniony został obszar: stan połączeń komunikacyjnych z innymi gminami i miejscowościami w gminie, odpowiedzi ZŁY udzieliło 44 respondentów a BARDZO ZŁY 38 ankietowanych.</i>
OCHRONA ZDROWIA	Słabo rozwinięta infrastruktura opieki zdrowotnej w Gminie Hrubieszów ma wpływ na dostęp mieszkańców do dobrej jakościowo opieki medycznej, który aktualnie jest utrudniony. Wskaźnik określający dostępność usług

medycznych, tj. liczba placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. mieszkańców, w 2019 r. wg danych GUS dla terenu gminy wyniósł 2, dla porównania dla powiatu hrubieszowskiego wynosił 5, a dla województwa lubelskiego 6. Tak duża dysproporcja wskaźnika i jego niska wartość dla Gminy Hrubieszów, wynika również faktu położenia względem miasta - gmina obwarzankowa. Mieszkańcy Gminy korzystają z usług oferowanych przez podmioty lecznicze zlokalizowane na terenie miasta. Stanowi to jednak utrudnienie w dostępie do usług medycznych, a tym bardziej do usług specjalistycznych.

W opinii mieszkańców:

Dostęp do specjalistycznej opieki medycznej jako jeden z elementów jakości warunków życia w Gminie Hrubieszów został przez mieszkańców oceniony jako niezadawalający - 46 odpowiedzi BARDZO ZŁY, 47 respondentów oceniła jako ZŁY.

Również dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej mieszkańcy ocenili negatywnie - 23 respondentów uważa, że jakość warunków życia w tym aspekcie jest BARDZO ZŁA, a 30 ankietowanych, że jest ZŁA.

4. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT (skrót od: Strengths-Weaknesses-Opportunities-Threats) ma na celu identyfikację wewnętrznych barier i potencjałów rozwojowych Gminy Hrubieszów oraz czynników zewnętrznych mogących oddziaływać na przekształcenia w regionie. Analiza została przedstawiona w formie macierzy opisującej:

- mocne strony (Strengths) – atuty i cechy mogące decydować o przewadze gminy;
- słabe strony (Weaknesses) – negatywne aspekty występujące w gminie, które stanowią jednocześnie wskazanie obszarów wymagających naprawy;
- szanse (Opportunities) – czynniki zewnętrzne wywierające pozytywny wpływ na rozwój gminy;
- zagrożenia (Threats) – czynniki zewnętrzne mogące wywoływać niekorzystne zmiany w gminie.

Czynniki wewnętrzne	Mocne strony	Słabe strony
	PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	
	- Atrakcyjne walory przyrodniczo-kulturowe stwarzające możliwość rozwoju turystyki, duża powierzchnia obszarów chronionych; - Duże zasoby archeologiczne, których wykorzystanie wpłynie na rozwój turystyki kwalifikowanej; - Położenie w pobliżu LHS i granicy państwa stanowiące szansę na rozwój transportu towarowego; - Bardzo dobre gleby będące podstawą do rozwoju rolnictwa i lokalnej bazy surowcowej; - Położenie w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Hrubieszowa, co łączy się z dostępem mieszkańców do wyspecjalizowanych usług oraz instytucji publicznych; - Przynależność do Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego, w którym miasto stanowi rdzeń obszaru i miejsce wsparcia rozwoju gospodarczego i społecznego Gminy Hrubieszów; - Funkcjonująca na dobrym poziomie infrastruktura-sportowo-rekreacyjna mająca wpływ na potencjał turystyczny gminy; - Uporządkowany system planowania przestrzennego w Gminie Hrubieszów – posiadanie aktualnych dokumentów planistycznych; - Dobre warunki nasłonecznienia (obszar o potencjale energii użytecznej dla energetyki solarnej powyżej 950 kWh/m², wartość	- Ograniczona zewnętrzna dostępność komunikacyjna, peryferyjne położenie względem kraju i stolicy województwa; - Niewystarczające wykorzystanie magistrali gazowej – niewielki wzrost liczby przyłączy; - Niedostateczny rozwój infrastruktury kanalizacyjnej w stosunku do sieci wodociągowej; - Niski stopień bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów, związany z brakiem dostosowania infrastruktury do potrzeb użytkowników; - Dotychczas niewykorzystany potencjał związany z odnawialnymi źródłami energii; - System grzewczy indywidualny oparty głównie na paliwach stałych; - Zła jakość infrastruktury drogowej będącej w gestii władz powiatu hrubieszowskiego i województwa lubelskiego; - Brak dostosowanej infrastruktury i przestrzeni publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnością; - Niska gęstość zaludnienia i rozproszona zabudowa mieszkaniowa mająca wpływ na rozwój infrastruktury sieciowej w gminie.

	usłonecznienia –powyżej 1660 godzin w roku) sprzyjające podejmowaniu inicjatyw w zakresie instalacji fotowoltaicznych i kolektorów słonecznych; - Duży potencjał Gminy Hrubieszów do wytwarzania biomasy na cele energetyczne; - Brak zakładów przemysłowych emitujących zanieczyszczenia.	
SPOŁECZEŃSTWO		
	- Wysoki poziom aktywności społecznej mieszkańców gminy, przejawiającej się w liczbie funkcjonujących organizacji pozarządowych jak również rozwijającą się ekonomią społeczną; - Zadawalający poziom bezpieczeństwa publicznego; - Dobrze funkcjonująca sieć szkół podstawowych i oddziałów przedszkolnych; - Bogata sieć placów zabaw, fitness placów i Otwartych Stref Aktywności na terenie Gminy Hrubieszów.	- Negatywne trendy demograficzne: spadek liczby ludności, w tym ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym mających wpływ na sytuację społeczno-gospodarczą; - Ujemne wartości przyrostu naturalnego, w tym utrzymujący się niski poziom dzietności spowodowany zmniejszającą się liczbą kobiet w wieku rozrodczym i zmianą modelu rodziny; - Ujemne wartości salda migracji; - Utrzymujące się na wysokim poziomie długotrwałe bezrobocie wśród osób bez doświadczenia zawodowego i o niskim wykształceniu. Występowanie bezrobocia ukrytego; - Niski poziom zaangażowania mieszkańców gminy w życie gminy; - Postępujący proces starzenia się społeczeństwa oraz brak infrastruktury opieki senioralnej, a także niewystarczająca liczba form integracji i aktywizacji osób starszych; - Brak kompleksowej oferty kulturalnej oraz innych sposobów i form spożytkowania czasu wolnego dzieci i dorosłych, niewystarczające

		wykorzystanie infrastruktury świetlic wiejskich; - Brak zadawalającej opieki medycznej i ograniczona dostępność do ambulatoryjnej opieki specjalistycznej; - Brak na terenie gminy placówek opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci do 3 roku życia (żłobków), jako bariera powrotu rodzica/opiekuna na rynek pracy; - Niewystarczający zasób mieszkalnictwa komunalnego i socjalnego, przeznaczonego dla osób w trudnej sytuacji życiowej i z niskimi dochodami; - Brak wykwalifikowanych pracowników wśród osób bezrobotnych i poszukujących pracy; - Pogłębiający się problem picia i nadużycia alkoholu wśród mieszkańców gminy; - Niewystarczające działania w zakresie przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób starszych i samotnych oraz rodzin o niskim statusie materialnym; - Brak sprawnie funkcjonującego systemu komunikacji publicznej umożliwiającego dojazd do sąsiednich miejscowości i miasta Hrubieszów.
GOSPODARKA		
	- Rozwijająca się specjalizacja produkcji rolniczej w Gminie Hrubieszów (uwarunkowana uprawami o wysokich wymaganiach glebowych) w stopniu umożliwiającym konkurencyjności produktów na rynku regionalnym i krajowym; - Dość wysoka skłonność mieszkańców do podejmowania działalności gospodarczej,	- Brak atrakcyjnych ofert pracy, niedostateczna liczba małych i średnich podmiotów gospodarki narodowej oferujących miejsca pracy; - Niska atrakcyjność inwestycyjna gminy, na którą wpływa między innymi słaba zewnętrzna dostępność komunikacyjna i zły stan głównych dróg dojazdowych; - W opinii mieszkańców na terenie gminy

	przejawiająca się w liczbie nowo rejestrowanych podmiotów w systemie REGON; - Stosunkowo łatwy dostęp do tanich i wykwalifikowanych zasobów pracy z Ukrainy, co pozwala na podtrzymanie bieżącego funkcjonowania lokalnego rolnictwa i gospodarki; - Prowadzenie przez gminę przyjaznej polityki podatkowej wobec przedsiębiorców (poprzez niższe stawki podatkowe i zwolnienia w formie pomocy de minimis); - Funkcjonowanie na terenie miasta SSE EURO-PARK WISŁOSAN oferującej zwolnienia podatkowe; - Dostępność infrastruktury LHS i terenów wokół, co może stanowić dobrą podstawę do rozwoju centrum logistycznego na tym obszarze; - Dostępność terenów inwestycyjnych przeznaczonych w miejscowym planie do prowadzenia i rozwoju działalności; - Dość wysoka skuteczność gminy w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury technicznej i społecznej w gminie, co może stanowić dobrą przesłankę do podnoszenia jej atrakcyjności inwestycyjnej; - Bogate dziedzictwo kulturowe i wysokie walory krajobrazowe gminy dają możliwość rozwoju usług turystycznych oraz są szansą na wykreowanie produktu turystycznego (np. wioska Gotów/Gotania w skansenie w miejscowości Masłomęcz); - Dobre warunki do rozwoju działalności gospodarczej opartej na energetyce	występują trudne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej; - Ograniczony dostęp do instytucji otoczenia biznesu w gminie jak i w mieście Hrubieszów (niewystarczająca liczba podmiotów); - Bariery w rozwoju rolnictwa i budowania bazy surowcowej spowodowane brakiem podmiotów otoczenia rolnictwa i przetwórstwa; - Niska wartość dodana w gospodarce lokalnej, czego przejawem jest niska rentowność i dochodowość z działalności prowadzonej przez przedsiębiorców; - Słabo rozwinięty lokalny rynek pracy, zbyt duża liczba pracujących w sektorze usług nierynkowych; - Niewystarczająco rozwinięta infrastruktura noclegowa i gastronomiczna mająca wpływ na ograniczenie rozwoju produktu turystycznego; - Niski poziom rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, oceniany głównie przez pryzmat wielkości zatrudnienia i formy prawnej działających firm lokalnych, skali ich działania na rynkach oraz zdolności inwestycyjnej; - Niewystarczająco rozwinięte nauczanie techniczne oraz zasadnicze i zawodowe w powiecie hrubieszowskim, mające wpływ na jakość lokalnych zasobów kadrowych.

	odnawialnej, szczególnie solarnej w związku z doskonałym nasłonecznieniem obszaru; - Efektywna i sprawna współpraca z miastem Hrubieszów w zakresie realizacji wspólnych inwestycji i działania podnoszące atrakcyjność inwestycyjną i mieszkaniową obszaru funkcjonalnego.	
Czynniki zewnętrzne	Szanse	Zagrożenia
	- Możliwości wsparcia przez państwo i UE inwestycji przyjaznych środowisku w tym: OZE, efektywność energetyczna, bezpieczeństwo energetyczne, gospodarka o obiegu zamkniętym, zgodnie z założeniami planu działania Europejski Zielony Ład; - Wzrost opłacalności działań z zakresu odnawialnych źródeł energii ze względu na rosnące koszty energii elektrycznej; - Ograniczenie skutków zmian klimatycznych na rozwój społeczno-gospodarczy gminy poprzez wdrożenie planów adaptacyjnych oraz niebieskiej i zielonej infrastruktury; - Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych dzięki interwencjom w kierunku wprowadzenia technologii niskoemisyjnych oraz przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu; - Wykorzystanie przygranicznego położenia gminy do rozwoju nowych usług w zakresie obsługi ruchu osobowego (na przejściach w Zosinie i Dołhobyczowie) oraz towarowego, m.in. poprzez rozwój zaplecza spedykcyjno-logistycznego Linii Hutniczo-Szerokotorowej (LHS) w ramach rozwijającej się globalnej inicjatywy budowy Nowego Jedwabnego Szlaku	- Niepewność w zakresie prowadzenia polityki fiskalnej samorządów, wynikająca ze zmieniających się regulacji prawnych (m.in. wzrastające wydatki na oświatę oraz administrację publiczną); - Postępujące zmiany klimatyczne mające wpływ na wiele sektorów gospodarki i społeczeństwo poprzez oddziaływanie na fizyczne i biologiczne składniki ekosystemów, takie jak: woda, gleba, powietrze i różnorodność biologiczna; - Brak możliwości finansowania działań zaradczych związanych ze zjawiskiem suszy w tym w zakresie retencji wodnej; - Ryzyko wystąpienia klęsk żywiołowych i związane ze zmianą przepisów prawa mających wpływ na środowisko naturalne i realizację inwestycji proekologicznych; - Zmniejszenie popytu na technologie niskoemisyjne i styl życia zgodny z ideą zrównoważonego rozwoju; - Kurczące się zasoby pracy związane z odchodzeniem wielu doświadczonych pracowników na emeryturę, bez możliwości zastąpienia ich nowymi pracownikami (na skutek utrzymującej się migracji młodych ludzi,

	z Chin do Europy Zachodniej, m.in. przez Rosję, Ukrainę i Polskę); - Przyciągnięcie do Gminy Hrubieszów inwestycji z zewnątrz w tym firm zajmujących się przetwórstwem rolno-spożywczym m.in. poprzez dobrojenie dostępnych terenów inwestycyjnych oraz realizację polityki promocji gospodarczej gminy, prowadzonej w bliskiej współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubelskiego oraz agendami rządowymi, w tym PAIH, ARP, PFR itp.); - Wykorzystanie w rozwoju społeczno-gospodarczym gminy nowych koncepcji, trendów i praktyk rozwoju gospodarki lokalnej w tym z wykorzystaniem ekonomii społecznej, srebrnej ekonomii i energetyki odnawialnej, itp.); - Rozwój rolnictwa ekologicznego opartego na istniejących zasobach naturalnych; - Rozwój współpracy sieciowej przedsiębiorstw z wykorzystaniem najlepszych praktyk i nowych modeli biznesowych, w tym klastra energetycznego i rolno-spożywczego, partnerstw publiczno-prywatnych itp. - Rozwój produktu turystycznego w oparciu o dziedzictwo i wybraną infrastrukturę ziemi hrubieszowskiej, w tym wykorzystanie potencjału „Gotanii”; - Bliska współpraca z samorządem Miasta Hrubieszów i województwa w zakresie wdrażania dokumentów strategicznych istotnych z punktu widzenia rozwoju gminy i kreowania jego nowych funkcji rozwojowych,	zmniejszonego napływu obywateli z Ukrainy, niedostosowanego do potrzeb przedsiębiorców systemu kształcenia zawodowego itp.); - Utrzymujące się niekorzystne uwarunkowania globalne związane z pogłębiającą się recesją na świecie i długotrwałym kryzysem gospodarczym wywołanym pandemią koronawirusa, które w odniesieniu do rozwoju gminy mogą prowadzić do zmniejszenia się liczby działających przedsiębiorstw oraz większej presji na system pomocy społecznej.

	w tym Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030 oraz Ponadlokalnej Strategii Rozwoju Hrubieszowskiego Obszaru Funkcjonalnego; wykorzystanie środków pochodzących z Krajowego Planu Odbudowy, Polskiego Ładu oraz innych programów krajowych i Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 na potrzeby rozwoju gospodarczego i społecznego.	

